

PÓCS ÉVA

**MAGYAR
RÁOLVASÁSOK**

I.

MAGYAR RÁOLVASÁSOK

I.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORT

TÉMAFELELŐS: KRIZA ILDIKÓ
LEKTORÁLTA: SZEMERKÉNYI ÁGNES
SZERKESZTŐ: H. TAKÁCS MARIANNA

ISBN 963 7302 01 8

MAGYAR RÁOLVASÁSOK

I.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

PÓCS ÉVA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRÁNAK KIADÁSA
BUDAPEST 1985

Jgsk
649874

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
NÉPRAJZI KUTATÓCSOPORTJÁBAN

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

MEGJELENT
A KULTURÁLIS ÉS TÖRTÉNELMI EMLÉKEINK
FELTÁRÁSA, NYILVÁNTARTÁSA ÉS KIADÁSA
KUTATÁSI FŐIRÁNY PROGRAMJÁNAK KERETÉBEN

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
Könyvtár 3117 86 sz.

TARTALOMJEGYZÉK

I. kötet

BEVEZETŐ	10
I. Egyszerű óhajtó és parancsoló formák	30
I.1. Kívánság	30
I.2. Elküldés, fenyegetés	35
Féregűzés 39-69.	41
II. Párhuzamos kívánság A: Hasonlat	53
II.1. R-tagos hasonlat	53
Tojásajándékozás 19-25.	57
II.2. O-tagos hasonlat	72
III. Párhuzamos kívánság B: Ellentét	77
Holdanalógia 1-9.	77
"Volt - legyen" formák 41-58.	88
IV. Párhuzamos kívánság C: Lehetetlen feltétel	92
IV.1. R-tagos	92
IV.2. O-tagos	97
V. Feladat hiedelemlényeknek: Lehetetlen feltétel párhuzamos kívánság és parancs formában	107
VI. Kijelentő formák	111
VI.1. Betegség letagadása, szidása /árpa gyógyítása/	111
VI.2. Beteg letagadása /hideglelés gyógyítása/	116
VI.3. Tagadás+elküldés /féregűzés/	117
VI.4. Állítás+elküldés	120
Hideglelés "kikiabálása", ki- írása 1-11.	120

VII. Számlálás	127
Csökkenő - növekvő tárgyak 88-92.	153
VIII. Cselekményre utaló kijelentés	155
VIII.1. Állítás	155
"Árpaaratás" 1-38.	155
"Agosfőzés" 39-46.	165
"Harmatszedés" 54-60.	170
VIII.2. Tagadás+állítás /"nem - hanem"/ . . .	175
IX. Cselekményre utaló kijelentés+elküldés, fenyege- tés /árpa gyógyítása/	180
X. Cselekményre utaló kijelentés és/vagy határidős fenyegetés	201
Árpa fenyegetése 1-10.	201
"Tyúksegg" fenyegetése 11-16.	204
"Ebfing"-mondóka 22-32.	207
Gyümölcsfa-fenyegetés 33-39.	215
XI. Fohász, parancs "közbenjárókhhoz"	217
XI.1. Növények határidős fenyegetése	217
XI.2. A gyógyító szituáció megszemélyesítése .	221
Fohász "földanyához" 1-2.	221
XI.3. A gyógyító szituáció megszemélyesítése: fohász természeti jelenségekhez	225
"Holdfohászok"; "holdhoz küldés" 1-39.	225
Betegség "fának adása" 56-60.	251
XI.4. Fohász, kérés, fenyegetés a néphit természetfeletti lényeihez	253
XII. Ténymegállapító felsorolás+óhajtó, parancsoló ill. fohász/áldás/átok formák /szemverés gyógyítása/	256
Okozók felsorolása 1-12.	256
Okozók felsorolása+visszaküldés az okozókra 13-25.	263

Okozók felsorolása+fohász/áldás 31-35	272
Okozók felsorolása+visszaküldése az okozókra+fohász/áldás 54-56.	289
Okozók felsorolása+átok 74-81.	298
Jegyzetek az I. kötethez	303

II. kötet

XIII. Parancs, fenyegetés, kívánság egyházi átok/áldás formában	341
Exorcizmus-forma /parancs B-nek, C-re való hivatkozással/ 1-46.	341
Hármas áldás/átok forma 47-80.	367
Lehetetlen feltétel 97-100.	386
Rövid áldás 101-146.	389
XIV. Vallásos fohász, ima hivatkozás	397
Egyszerű fohász 1-50.	397
Hármas fohász forma 51-56.	405
Hosszú ima 57-89.	406
Szent János áldása és archaikus ima motívumok 90-101.	419
Vallásos szövegek amulettyszerű haszná- lata /egyházi szövegtöredékek/ 102-109	424
XV. Epikus szövegek	429
XV.1. Megbotló ló/szamár /"Második merseburgi ráolvasás"/	429
A szent utas/ok/ gyógyít/anak/ 1-5.	429
Külön gyógyító 7.	436
XV.2. Találkozás a gonosszal A: Szent és gonosz találkozása	442
Szent vándorol 1-13.	442

	Gonosz vándorol 14-22.	459
XV.3.	Találkozás a gonosszal B: A kis Jézust megígézik	470
	Szűz Mária gyógyít 1-8.	470
	Külön gyógyító 9-15.	476
XV.4.	Találkozás a gonosszal C: Három fehér asszony	483
XV.5.	Találkozás a gonosszal D: Három zsidó lány	486
	Szűz Mária gyógyít 1-4.	486
	Külön gyógyító 5-6.	497
XV.6.	Találkozás a gonosszal E: Jézust meg- ígézik+beteg panasza	499
XV.7.	Szent és gyógyító találkozása	503
	Kilenc lány/fiú/ökök mint gyógyító 1-4.	503
XV.8.	Beteg panasza	512
XV.9.	Három gyógyító asszony	517
XV.10.	Három gyógyító asszony+három virág	519
	Három gyógyító virág+beteg panasza 2.	521
XV.11.	Jó ember - gonosz asszony /Gyékényág, kőpárna/	526
XV.12.	Asztalterítés a hegyen	538
XV.13.	Nem gyökeredző kő	541
XV.14.	Hamis bíró	542
XV.15-33.	Egyéb	543
	Jézus életének eseményei 19-30.	545
	Szent asszony karján szent gyermek 32.	551
XVI.	Értelmetlen szövegek, amulettek	555
	Függelék: Műfaji határesetek	555
XVII.	Varázsigék	561
	Bajelhárító 1-39.	561
	Odaidéző 40-51.	570
	Szemverés-megelőző 52-73.	573

Szerencsekívánó 87-88.	578
XVIII. Játékos mondókák	579
Náthagyógyító 1-2.	579
Szembe esett tárgy 3-5.	581
Első fecske 34-39.	587
Tejfog kihullása 40-43.	591
Málésütés 44-51.	595
Köpülés 54-58.	599
Újság evése 59-64.	603
Új ruha 65-69.	606
Féregűzés 79-81.	609
Jegyzetek a II. kötethez	613

+

Földrajzi mutató	641
Időrendi mutató az 1850 előtt feljegyzett szövegekhez .	667
Tárgymutató a szövegek célja szerint	669
Felhasznált források	683
Rövidítések	701
Angol nyelvű összefoglalás /Hungarian Incantations/ . .	703
Tartalomjegyzék a II. kötethez	727

BEVEZETŐ

E szöveggyűjtemény a magyar ráolvasások legnagyobb-részt XIX-XX. századi gyűjtésekből származó anyagát mutatja be. Kötetünk tartalmazza mind a publikált, mind az archivális anyag nagy részét.

A ráolvasás a parasztság emlékezetében, ritkán még használatában is, mai napig gyűjthető. Az első magyar nyelvű ráolvasás-feljegyzés a XV. századból való; ezt követően a XVI-XVIII. századból mintegy százötven szöveggel rendelkezünk. Ezek egy része papok, szerzetesek által feljegyzett kézirat /kis részben latin nyelven/: a korábbi századokban a hivatalos egyházi rítus részeként működő benedikciók már ekkor félhivatalos, vagy tiltott egyházi használatú szövegtöredékei, vagy egyházi személyek által használt, de sohasem hivatalosan előírt áldásszövegek. Ezek legtovább szerzetesek kezén maradtak fenn, miközben paraszti gyógyítók használatába is átkerültek.

Történeti adataink nagyobb része a nemesség XVIII. századig tartó ráolvasás-használatára vall. Az ő kéziratos receptgyűjteményeikben fennmaradt szövegeknek a későbbi paraszti szövegkinccsel is vannak közös vonásai, de inkább az előbb említett átmeneti, félhivatalos egyházi szöveganyaggal mutatnak rokonságot.

Jelenkori adataink szerint az utolsó két évszázadban a ráolvasás már lényegében csak a parasztság használatában

lévő műfaj. Az azelőtti századok "népies" ráolvasás-gyakorlataira ezekből a szövegekből kell következtetnünk. A XIX. század előtt is csak szájhagyomány útján terjedő szövegkincsből nincsenek feljegyzéseink, az utóbbi két évszázadban gyűjtött gazdag anyagban azonban megkülönböztethető egy vallásos tematikájú szöveg-anyag, amely a papi-szerzetesi használatból került a paraszti gyógyítók kezére, ill. jutott be a ráolvasás-kincs egészének szájhagyományozó folyamataiba /XIII-XIV, részben a XII. csoport szövegei/. A gyógyítók néhány hosszú, bonyolult szöveg tudásával, a családon belüli pontos, szöveghű hagyományozásával emelkedtek ki közösségükből, a népi gyógyászat általános gyakorlatából. A jelenkori ráolvasások számszerűleg jóval nagyobb része a köztudott, mindenki által használt, nem specialistákhoz kötődő szöveg. Ezek általában egyszerűek, közérthetőek és többnyire rövidebbek, mint a gyógyító specialisták ráolvasásai /az I-V. szövegek, a IX. csoport rövidebb szövegei, a XI.3. "holdföhászai", stb./

Adataink nagy része pozitív célú mágiára vonatkozik. Legkisebb számban a "fekete mágia" ráolvasásai: a szerelmi rontással, betegség, halál okozásával, eső "elkötésével" kapcsolatos szövegek maradtak fenn. A pozitív célú szövegek legnagyobb része betegséggyógyító ráolvasás. De ezen kívül a mindennapi élet /étkezés, ruházkodás, tisztálkodás, féregűzés, stb./, a növénytermelés /főleg gabona és gyümölcs/, állattartás /a tehén óvása rontástól, tejhaszon, tojáshaszon biztosítása/, valamint a táplálékkészítés /főleg kenyérsütés, köpülés/ igen sok területét végigkísérte a ráolvasó gyakorlat. Kiemelkedik a különböző krízis-helyzetekhez kapcsolódó szövegek nagy száma: betegségek kivül pl. vihar, jégeső, vagy élősködők elhárítása a háztól. Ami a gyógyító ráolvasásokat illeti, ezek döntő többségben az embergyógyászathoz kapcsolódnak, összefüggésben azzal a ténnyel, hogy az állatgyógyászat

területe egyébként is racionálisabb volt, kevesebb mágikus gyógymódot alkalmazott. Az állatgyógyászat legfontosabb "ráolvasó" területe a tehén rontástól való óvásán, a megrontott tehén gyógyításán kívül az állatok sebébe esett "nyű" "kiszámolása". Az emberi betegségek közül a ráolvasások nagy számával a szemén nőtt árpa, valamint a "szemverés"-nek tulajdonított bajok gyógyítása és megelőzése emelkedik ki. Ami az utóbbi illeti, a magyar nyelvterület a nyugati határán van annak a délkelet-európai, ill. mediterrán-közkeleti térségnek, ahol egyik leggyakoribb kórok a szemverés; ahol a népi gyógyászat egyik legfontosabb területe a szemverés diagnosztizálása /szenesvíz-készítéssel vagy más diagnosztikus próbákkal/ valamint gyógyítása.

A magyar ráolvasás-szövegek "eredete" röviden a következőkben foglalható össze: A ráolvasás alapszerkezeteinek tekinthető egyszerű formák használata Európa - sőt a természeti népek - mágikus gyakorlatában mindenütt jelen van. E spontán, rögtönzésszerűen is működő szövegek mindenütt "keletkeznek" - a szokásos strukturák ismeretében, használatának készségével - ahol a ráolvasás a mágia szöveges eszközeként még egyáltalán funkcionál. A szervezetség magasabb fokán működő szövegeink többirányú kapcsolatokat mutatnak, mintegy átmeneti helyzetben Délkelet-Kelet és Közép-Nyugat-Európa ráolvasó gyakorlata között. Sok szövegtípus elterjedésének - ill. a rítusoknak, amelyekhez e szövegek kapcsolódnak - a magyar nyelvterületen húzódik a kelet-nyugati határa. E választóvonal főleg Délkelet-Kelet-Északkelet-Európában ismert szövegtípusokat ill. strukturákat határol el nyugat felé. Ez azt jelenti, hogy a magyar ráolvasáskincs inkább egy kelet-délkelet-európai tömbbe tartozik bele, de sok szállal kötődik a közép-délnyugat-nyugat-európai gyakorlathoz is. Ez a kelet-nyugati kettősség a keleti és nyugati kereszténységnek a magyarságot

ért kétirányu hatásaival is kapcsolatos, és a ráolvasások egyházi közvetítésű rétegének jelentőségére is utal. Másrészt egy kelet-európai, inkább szájhagyományozott, az elevebb mágikus gyakorlathoz jobban kötődő, és egy közép-nyugat-európai, inkább írásban hagyományozott kéziratossá és nyomtatott varázskönyveket, receptkönyveket /a múltban a városi lakosság által is/ inkább használó "polgárosultabb" ráolvasásgyakorlat kettősségét jelzi.

Az európai gyakorlathoz legtöbb szállal ráolvasásaink említett egyházi közvetítésű, a XVII-XVIII. századig nálunk is részben írásban hagyományozódó szöveganyaga kapcsolódik.

A szövegek rendszerezésében a következő szempontokat vettem figyelembe:

A ráolvasás a mágia szöveges eszköze; funkciója valaminek a befolyásolása, valamilyen konkrét, egyéni szükséglet által determinált cél elérése. Egy olyan $A \rightarrow B$ viszony harmadik tényezője, ahol A hat B-re. A a ráolvasó személy, B lehet élőlény, tárgy, földöntúli hatalom, a megszemélyesített betegség, stb. Ezt az $A \rightarrow B$ viszonyt nevezem mágikus viszonynak, A-nak B-re gyakorolt hatását pedig mágikus funkciónak. A valódi ráolvasásoknak szövegében is kifejeződik a mágikus funkció; jelentésük 'valakivel/valamivel történjék valami'. Ráolvasásnak tekintek azonban - e szövegeken kívül is - minden olyan szöveget, amelyet ráolvasás-funkcióban használnak: tehát a mágia minden szöveges eszközét. Egyéb, a ráolvasástól teljesen idegen szövegfolklór-műfajok szövegeinek, szövegtöredékeinek alkalmoszerű használata - vagy ráolvasásszövegekbe való beépítése - mellett elsősorban ima, valamint vallásos áldás és átok szövegek szerepeltek ráolvasás-funkcióban, nemcsak a mai magyar ill. európai gyakorlatban, hanem a belátható múltban mindig, a természeti népek mágikus gyakorlatában is. A ráolvasás emlí-

tett három tényezőjén kívül az imában egy negyedik is szerepel: a C-nek nevezett közbenjáró: a keresztény vallás természetfeletti lényei, vagy bármilyen "felsőbb hatalmasság". Az ima nem a befolyásolandó objektumhoz, hanem a közbenjáróhoz szól: A ráolvasó A C-t B befolyásolására kéri. Ez az $A \rightarrow C \rightarrow B$ viszony a vallásos viszony. Az átok és áldás szintén közbenjáróval teljesíteti a kívánságot, de nem C-hez fordul, hanem rá hivatkozva a befolyásolandó B-hez. Tehát "B befolyásolása" értelemben az átok és áldásszövegekben a mágikus viszony is kifejeződik. Ezt az -viszonyt mágikus-vallásos viszony-nak nevezzük. E vallásos szerkezetű - és tartalmú - szövegek csak funkcionális kritériumok alapján határozhatók el a ráolvasástól: A ráolvasás-szerepben - a mágia eszközeként - használt ima, áldás és átok ráolvasásnak tekintendő. Különösen a magasabb szervezettségű, bonyolultabb ráolvasásokra jellemző, hogy egyazon szöveg is gyakran tartalmaz formailag ráolvasásnak, valamint imának, áldásnak vagy átoknak minősíthető szövegelemeket /pl. a XII. és XIII. csoport sok szövege ilyen/. Az egyszerű mágikus ill. vallásos formák - a mágikus ill. vallásos vagy mágikus-vallásos viszony legegyszerűbb, közvetlen kifejeződései /I.1, II.1, XIV.1-41./ - pedig a mágia egyformán, egyenértékűként használható eszközei. Gyakran fejeződik ki azonos konkrét szituációban ugyanaz a hiedelemtartalom a fenti formák bármelyikében /'betegség szűnj meg', 'Isten szüntesd meg a betegséget', 'betegség, szüntessen meg az Isten'/.

A fenti viszonyokat nyelvi szinten közvetlenül kifejező kérő és parancsoló /kívánság, parancs, fohász, stb./ formákat szubjektív /S/ szövegnek nevezem. A legegyszerűbb S-szövegek csakis e viszonyt fejezik ki - a konkrét szituációra, betegre, betegségre, stb. és a konkrét B tényezőre vonatkoztatva /I.1. 1-27, XIII. 101-140, XIV. 1-41./. Összetett ráolvasások S-tagjaként általában azok változó, a konkrét szituációhoz

"rögtönzött". /a konkrét betegre, betegségre, stb. utaló/ részeként működnek.

A fenti formák más része a mágikus funkció közvetlen kifejeződésén kívül egyéb, a mágikus funkcióval /a B tényezővel, annak "elküldésével", "kiküldésével"/ kapcsolatos tartalmi többletelemekkel is rendelkezik: a betegség /vagy más B tényező/ tulajdonságainak, származási helyeinek megnevezése, vagy szidása, fenyegetése, a hely megjelölése, ahová távoznia kell, ezeknek az "elküldő helyeknek" a jellegzetességei /föld alatt, pokol fenéke, ember nem lakta pusztaság, stb./. Ezek a tartalmi többletelemek lehetnek rögtönzött jellegű szövegek változó elemei /I.2. 1-55./ és állandósult elemek: megszólító, fenyegető, elküldő formulák /pl. XIII. 23-28. és XIII. 37-40. megszólító formulái, a XV. megszólító és elküldő formulái, a IX-X. fenyegető formulái, stb./ egyaránt. A "közbenjáróhoz" forduló szövegek /természeti jelenségekhez, hiedelem-lényekhez intézett "fohászok", parancsok, XI./ tartalmi többleteleme lehet a betegség "átadása", "elvitetése", "valakire/valamire küldése"; speciális, egy-egy "lényre" sajátosan jellemző formulákban /holdat megszólító, betegséget holdnak adó, fának adó, stb. szövegek, szövegelemek/. Ezek a formulák állandó szövegelemekként és általában típusmeghatározó tényezőként működnek. Többnyire nem helyi /holddal, fával, stb. kapcsolatos/ hiedelmek kifejeződései, de hasonló tartalmi elemek lehetnek valamely, az adott helyen ismert hiedelem spontán jellegű kifejeződései, az egyszerű formák változó bővitményei is /I.2./. Az S-jellegű, "rögtönzött" egyszerű formák a mágikus funkció kifejeződésével nem releváns, változó tartalmi elemekkel is bővíthetnek. Pl.: "Na egyetek, amennyi belétek fér, de aszt utána takarodjatok!" /patkányküldő szöveg, hasonlók főleg a II.2. csoportban, pl. 44, 46, 50. szövegek/.

A kijelentő /állító és tagadó/ formák /VI./ a mágikus funkciót nem közvetlenül fejezik ki. Mint személytelen, irányulás nélküli szövegek nem utalnak A-nak B-re gyakorolt hatására, csak a "teljesülés" végeredményére. Ez mind logikai, mind grammatikai szinten többféleképpen történhet: például az óhajtott cél "kijelentése" vagy a jelenlegi állapot tagadása, meghazudtolása, stb. /'a betegség elmúlt/elmúlik', 'a betegség nincs', 'a betegség nem betegség', stb./.

A ráolvasások egy része önállóan működik a mágia eszközeként /ha társul is hozzá kísérőcselekmény/, más része csak cselemény-szöveg kapcsolatban létezik, a mágikus funkciót a cselekménnyel együtt kifejezve. A szöveg valamilyen módon utal a cselekményre: azt mágikus jelentéssel látja el, hiedelemtartalmát világosabbá, konkrétabbá teszi. A cselekményre utaló szövegelemek a rítus /R/-elemek; többtagú ráolvasásokban R-tagok. A cselekményre utalás kijelentő /VIII./ ill. kérő-parancsoló formákban /II.1., IV.1./ egyaránt történhet. Elterjedt - a mágia általános gyakorlatába tartozó - eszköze a cselekmény mindennapi és mágikus jelentésére egyszerre utaló metafora /pl. "harmatszedés", "árpaaratás": VIII.1. 1-23, IX, X.1-10, VII.1. 54-60, stb./ alkalmazása.

A fenti egyszerű formák, és a cselekményre utalás itt említett módszerei az alapjai a magasabb szervezettségű ráolvasások párhuzamos szerkezeteinek:

A legegyszerűbb felsoroló formák hasonló tartalmú kijelentések vagy kívánságok ismétlése által létrejövő gondolatpárhuzamos szerkezetek /I.1. 29-32, I.2. 23-24, I.2.26, II.1.95, II.2. 2-5, stb./. A felsorolás több összetett ráolvasás-típus fontos szerkezeti eleme; a tisztán mágikus szövegekben általában "végtelen" /kötetlen számú/ ismétléssel /IX.14-19, XII.1-25, stb./, a vallásos tartalmú szövegekben gyakran hármasszerkezetekbe foglalva /hármasszerkezet, áldás,

átok: XII.31-54, XIII.47-80, 24-27, XIV.51-56, stb./, de gyakoriak a vallásos-mágikus szövegek megszólító és elküldő formuláinak "végtelen" felsorolásai is /pl. XIII.23, XIII.28, XIII.33-37, stb./. Az ismétlés, mint mágikus eszköz egyúttal a "minden bajforrás felsorolása/minden lehetséges okozó megnevezése" hiedelemtartalom kifejeződésének a kerete is lehet.

A kívánságok "végtelen számú" ismétlése a szerkezeti kerete több, igen régi adatokkal dokumentált, "ősi"-nek tartott betegségelküldő/kiküldő szövegtípusnak, így a betegségdémont a testből "tagról-tagra" kiküldő, ill. a testrészeket felsoroló formulának is. Ez a magyar ráolvasás-anyagból önállóan kevésbé ismert /I.2. 86-89./, de gyakori része több összetett ráolvasástípusnak /XIII.31-32, XIII.38, XV. elküldő formulái, stb./. A kívánságok halmozó ismétlése alapvető szerkezeti eleme lehet az alkalmi, játékos mondókák felé műfaji határeseteket jelentő ráolvasások /XVIII./ sok fajtájának is. Ugyanez az alapelve a "számláló ráolvasások" /VII./ népes csoportjainak: A számlálás állító vagy parancsoló/óhajtó kijelentések sorozata, amely egyre kisebb mennyiségek felsorolásával a jelenlegi állapot kijelentésétől a kívánt állapot végpontjához jut el.

Kijelentő, ill. óhajtó/parancsoló mondatok párhuzamából állnak az ellentétes hiedelemtartalmakat kifejező, ill. az S-tag kívánságával valamilyen ellentétes folyamatot szembeállító szövegek /pl. hold növekedése - betegség elmúlt, III.1-10; rossz "távozta" - jó "bejövetele", III.11-38/, vagy az eredeti állapot visszaállítását óhajtó vagy parancsoló, azt valamilyen ellentétes mozgással ill. történéssel szembeállító szövegek /III.41-58./. Az analógiás mágiát kifejező hasonlat, ill. a lehetetlen feltétel szabása szintén megjelenhet ilyen szintaktikailag jelöletlen szerkezetekben /pl. 'egyik jó növekedjék/növekszik - másik jó növekedjék/növekszik', II.1.

106-108; 'egyik dolog lehetetlen - a másik dolog lehetetlen', IV.2. 36-37./, de ez - legalábbis a magyar ráolvasás-anyagban - kevésbé jellemző a jelölt, alárendelő /ugymint, akkor-ha, stb. szerkezetes/ formákhoz képest.

Gondolatpárhuzamos ismétlődő szerkezetek a kijelentő ráolvasások párbeszédes formái is, amelyek párhuzamos utalásokat tartalmaznak a jelenlegi és kívánt állapotra, ill. a cselekmény mindennapi és mágikus jelentésére /állítás - tagadás, két különböző igazságtartalmú állítás, kérdés és felelet, stb. szembeállításával: 'valami van - nem igaz', 'valami van - valami nincs', stb. - VI.1; VIII.1. 31-46./ Tehát az egyszerű formák metaforáinak jelentésbeli parallelizmusa itt szintaktikai parallelizmusként jelenik meg.

A cselekményre utaló metafora kétféle jelentésének kijelentő mondatokban való párhuzamos közlése szintaktikailag jelölt formákban, kötőszavakkal összekapcsolt mellékmondatos szerkezetekben is történhet. Ezek közül kiemelt szerepe van a nem-hanem mellérendelő szerkezetnek, amely a mágikus cselekmények bármely fajtájához "rögtönzött" magyarázat releváns szerkezetének látszik, legalábbis keleteurópai alkalmazási területén /VIII.2./. Kisebbségi jelentősége van a ráolvasó gyakorlatban a célhatározói mellékmondatos szerkezetnek, amelyek a cselekmény mágikus jelentésének "magyarázatát", vagy mágikus céljának "kijelentését" tartalmazzák: 'csinálok valamit, azért, hogy valami történjék', vagy az analógiás mágia elve alapján: 'csinálok valamit, azért, hogy valami hasonló történjék' /VIII.10. 1-3, VIII.45, VIII.48-50, stb./.

A párhuzamok szintaktikailag jelölt formái közül a ráolvasó gyakorlatban legnagyobb jelentősége az úgy-mint és akkor-amikor, ill. ha-akkor, stb. kötőszavakkal összekapcsolt alárendelő szerkezeteknek van. A főmondat /S-tag/ a mágikus funkciót közvetlenül kifejező kívánság: /úgy, akkor/ 'történjék

valakivel/valamivel valami'. Az ahogy/amikor/ha bevezetésű mellékmondat ezzel párhuzamba állított kívánság, amelynek tartalma a főmondat tartalmához viszonyított igazságértéke szerint többféle lehet: A hasonló jelenségeket, folyamatokat párhuzamba állító hasonlat, mint az analógiás mágia releváns szerkezete a mágia egyik legközkeletűbb szöveges eszköze /II./. Eszköze lehet azonban e szerkezet a fentemlített ellentétes hiedelemtartalmak párhuzamba állításának is /III./, továbbá releváns struktúrája a "feltételszabásnak", "határidőszabásnak"; a betegség, baj megmaradásának "lehetetlen feltételhez" kötése /IV./, a feladatok, határidők adása különböző hiedelem-lényeknek /V./, betegségeknek /X.11-16, X.32-39, XI.1./ többnyire a hasonlat e szerkezeteiben jelenik meg /az utóbbi ad-
dig-amíg alárendelő szerkezetekben is/. Mind a hasonlatot, mind a "lehetetlenséget" tartalmazó szövegek S-tagnak alárendelt tagja lehet a cselekményre utaló R-tag. Ez hasonlat esetében - az analógiás mágia elvei szerint - a kívánsággal analógiás párhuzamba állított cselekményre utal /'B-vel úgy történjék valami, ahogy A valamit csinál'//. A lehetetlen feltételek esetében a hasonlatba foglalt cselekményre utalás, ill. az ezzel párhuzamba állított kívánság magában foglal egy, a cselekményből logikailag következő lehetetlenséget: így a baj megmaradása/megismétlődése lehetetlen feltételhez kötődik: 'ha/ahogy A valamit csinál/nem csinál, úgy/akkor történjék B-vel valami'. Mind az R-tagos hasonlat, mind az R-tagos lehetetlen feltétel a mágia általánosan elterjedt, az adott helyen ismert, gyakorolt cselekményekkel kapcsolatban rögtönzésszerűen is működő szöveges eszköze.

A párhuzamos szerkezetek S-tagját képező kívánsághoz, a mágikus funkció közvetlen kifejeződéséhez párhuzamul szolgálhatnak az ennek szintaktikailag alárendelt O /objektív/-tagok. Ezek lehetnek az S-tag kívánságának analógiás párhuzamai, fejezhetnek ki azzal ellentétes tartalmakat, ill. lehetetlen

feltételt egyaránt, általában valamely természeti képre, folyamatra /vagy a természetben nem létező, soha le nem zajló "lehetetlenségre"/ utalva. Az epikus ráolvasások /XV./ is az analógiás mágiát kifejező hasonlatok, O-tagjukban egy sikeres esemény elbeszélésével, amely "példa" az S-tagbeli szubjektív kívánság teljesüléséhez. A párhuzamos szerkezetek cselekményre utaló R-tagjaival ellentétben a O-tagok általában a szövegek állandó, formulaszerű elemei, és a ráolvasások műfajon belüli, valamint más műfajok felé mutató szövegszintű kapcsolatainak legfontosabb szervező tényezői. Különösen a hasonlat igen gyakori építőeleme összetett ráolvasásoknak, magasabb szervezettségű szövegtípusoknak is. Vallásos tartalmak, vagy akár "készen kapott" egyházi szövegformulák ráolvasásokba ill. mágikus szerkezetekbe való "beépítésének" is gyakori módszere a vallásos tényre, eseményre /pl. szentek, Jézus életének egy-egy eseményére/ történő, hasonlatba foglalt utalás /a XIII. és XIV. csoport sok szövegében/, de hasonló szerepe a lehetetlen feltételt tartalmazó párhuzamoknak is van.

Az összetett fohász, áldás, átokformák párhuzamosságai leggyakrabban a C tényező attribútumainak, tetteinek, a vele kapcsolatos eseményeknek aki/ami bevezetésű alanyi mellékmondatos bővitményekben való megjelenése által jön létre. Ezek általában állandó, formulaszerű, típusszervező-meghatározó szövegelemek. Ezek révén jön létre pl. bizonyos hiedelemlényekhez, természeti jelenségekhez intézett "fohászok" /XI.3./ egy-egy elkülöníthető típusa /pl. a "vendégség a holdnál": 'hold, aki fiad házasítod, hozzád küldöm betegségemet'/. Hasonlóképpen bővülnek a keresztény vallás fohász, áldás és átokformái a szentek, Jézus, szűz Mária, stb. attribútumaira, tetteire történő utalásokkal /pl. fohász szűz Máriához, aki Jézust szűzen szülte/. A ráolvasások egyházi eredetű szövegkincsére /XIII-XIV./ nagy mértékben jellemzőek ezek a bővitmények. Éppúgy, mint a hasonlat, ez is gyakori eszköze volt a

különböző egyházi műfajok - különösen az egyházi benedikciók - "készen kapott" szövegelemei "beépítésének" is, vagy ismert vallásos tartalmak ráolvasás vagy fohász-szerkezetekhez való spontán "hozzárögtönzésének" /pl. XIV. 42-47./.

A ráolvasások egy része nem a mágikus ill. mágikus-val-lásos funkció /A-nak ill. A-nak C közvetítésével B-re gyakorolt hatása/ hanem egyéb hiedelmek szöveges kifejeződése. A "mágia szöveges eszköze" értelemben ezek is ráolvasásnak tekinthetők, mert használatuk célja, módja, szituációja a ráolvasásokéval egyezik. Ilyen pl. a "beteg letagadása" /VI.2./, amely gyógyí-tó célra használt szöveg, de hiedelemtartalma valamely beteg-ségokozó lény félrevezetése; vagy a hiedelemlényeknek adott feladatok szöveges megfogalmazásai /V./, amelyek elhárító célú ráolvasásokként működnek. Ezeket hiedelemelvű szövegeknek nevez-zük. Ezek egy része a ráolvasások szokásos szerkezeti sémáival rendelkezik, más része nem. Beletartoznak a ráolvasások funkció-nális egészébe, de a fő hagyományozó tényezőként működő hiede-lem révén egy-egy szövegcsoport a szöveg-konkrét funkció vi-szonylag zárt egységében működik. Egy-egy ilyen zárt csoport általában egyaránt tartalmaz spontán, az adott helyen ismert hiedelmeket "rögtönözve" kifejező szövegeket és állandó szer-kezettel bíró, tartalmilag is állandó helyi szövegtípusokat ill. altípusokat. A szövegszerveződés különböző szintjein lévő szö-vegek egymással szoros kapcsolatban, mintegy cserélhetőségi vi-szonyban vannak.

A rítuselvű szövegek összetett rítusok részeként hagyó-mányozódnak, azok valamely részmozzanatához kapcsolódva. Külön-böző jelentéssel és formában ugyanarra a rítusra vagy annak egy mozzanatára utalnak. A gyógyító cselekmény egyéb funkcióit is kifejezhetik, de lehetnek a mágikus funkciót kifejező, a "való-di" ráolvasásokkal tartalmilag-formailag rokon, ill. azok szer-kezeti sémáival rendelkező szövegek is. Az egyazon cselekmény-hez társuló hasonló jelentésű szövegek az azonos konkrét funk-

ciót gyakran fejezik ki különböző formai megoldásokkal, ill. ugyanaz a hiedelemtartalom jelenik meg spontán-rögtönzött szövegek formailag változó csoportjaiban és tartalmilag-formailag állandó helyi szövegtípusokban. Ez utóbbi jellemző pl. a rítuselv sok sajátságát mutató - "árpaarató" cselekménnyel társuló - árpagyógyító szövegekre /VIII.1-24, IX, X.1-10./. A rítuselvű szövegek legnépesebb csoportját képező, szemverést gyógyító - a szenesvíz készítéséhez kapcsolódó - szövegek /XII./ hasonló sajátságokat mutatnak. E szövegek egy része "tudakozó" funkciót fejez ki, de a "valódi" ráolvasássá válás tendenciáját mutatja: Az eredetileg a rontó kilétét megtudakoló felsoroló szerkezetek a mágikus funkciót kifejező szövegelemekkel társulnak, ill. ilyenekké alakulnak.

A ráolvasások funkcionális meghatározottságából következik, hogy nem szoríthatók egy kizárólag szövegelvű rendszerezésbe. Az itt említett par excellence rítuselvű és hiedelemelvű csoportokon kívül is előfordul azonos hiedelemtartalom, vagy azonos cselekményre utalás többféle formai megoldású kifejeződése. E szövegek közös, állandó tartalmi elemeik révén képeznek megbonthatatlan egységet, alkotnak egy vagy több egymással összefüggő szövegtípust. E szövegtípusok egyik altípusuk vagy alcsoportjuk szerkezeti sajátságai révén kerültek besorolásra, nem választva el tőlük az azonos/rokon tartalom révén idetartozó, de formai sajátságaik révén "idegen" alcsoportokat, altípusokat, szövegeket. A legfontosabb ilyen, tartalmilag és konkrét funkciója révén szorosan összetartozó, de formailag gyakran "csoportidegen" szövegeket is tartalmazó szövegcsoporthajnákat egy-egy nagyobb szerkezeti egységen belül külön-külön alcímek alatt közöltük. Pl. féregűzés /I.2. 39-69/, tojásajándékozás /II.19-25./, harmatszédés /VIII.54-60./, stb.; de minden nagy szerkezeti egységen belül található külön nem jelölt, két-három egymással tartalmilag, funkcióban szorosan összefüggő, formailag egymástól eltérő szöveget tartalmazó egységek is.

A nagyobb szerkezeti egységek rendjét az is megbontja, hogy egy-egy szövegtípuson belül azonos hiedelemtartalmak különböző, de egymással rokon szerkezetekben is megjelenhetnek: pl. a párhuzamok szintaktikailag jelölt és jelöletlen formáiban /pl. hasonlatba foglalt és hasonlatba nem foglalt ellentétes tartalmak: 'a hold nő - a betegség múlik' ill. 'a betegség úgy múljon, ahogy a hold nő'/, azonos cselekményre utalás metaforával és/vagy magyarázattal, stb. Természetesen ezekben az esetekben sem voltak a konkrét funkciójukban és tartalmilag összetartozó szövegek egymástól elválaszthatók /pl. II.1.97.1-2. III.18.1-2, a VI.1. és VI.3. csoportokban a "letagadás" és "elküldés", a IX. csoportban a "fenyegetés" állító és parancsoló formái, stb./.

Az eddigi anyagismeretünk birtokában egyedi kontaminációnak minősített szövegeket egyik összetevőjük alapján soroltuk be. Ilyenek majdnem minden csoportban előfordulnak. /Pl. II.2.16: hasonlat+ellentétes kívánság./ Különösen gyakori a vallásos fohászok, hivatkozások, kisebb mértékben a "számlálás", valamint az egyszerű hasonlatok társulása bármilyen szövegfajtaival.

E kompromisszumos megoldásokat leszámítva a szövegek rendezése a fent ismertetett szerkezetek egyszerűtől a bonyolult ill. összetett felé haladó sorozatában történik. A ráolvasások rendszere után, mintegy függelékként következnek az "értelmetlen" szövegek ill. amulettok, majd bizonyos műfaji határesetek csoportjai.

A ráolvasások egészének működésében mindig jelen van a mágikus funkció minél világosabb, közvetlenebb kifejeződésére való törekvés, ami érzékletesen nyilvánul meg pl. más műfajokból származó szövegek átvétele, ráolvasássá "alakítása", vagy pl. az egyházi eredetű szövegkincs konkretizálása, az adott helyzethez, célhoz alkalmazása során. Ezzel párhuzamosan azonban egy másik tendencia is működik: a ráolvasás tisztán

szövegszerű használatának tendenciája. A kimondott /vagy leírt/ szó önmagában, mint szöveg - jelentésétől függetlenül is - a mágia eszköze lehet, a kívánt célt ugyanúgy betöltheti, mint a mágikus "ráhatást" világosan kifejező kívánság, parancs. Ez a tisztán szövegszerű működés legvilágosabb az "értelmetlen szövegek" /idegen, nem értett, vagy ténylegesen értelmetlen szövegek ill. betűhalmazok/ használatában /XVI./, ill. az amulettszerű szöveghasználatban, amikor a szöveget nem elmondják, hanem testükön viselik, megeszik, stb., továbbá a nem a konkrét funkciónak, szituációnak megfelelő szövegek használatában, ami különösen vallásos tartalmú szövegek, szövegtöredékek esetében gyakori /XIV.102-109./. Az értelmetlen szövegek kívül esnek a ráolvasások szerkezeti rendjén, csak konkrét funkciójuk révén tartoznak a ráolvasások közé.

A ráolvasással rokon műfajok elhatárolása ellenére szükségszerűen kerültek műfaji határesetek a gyűjteménybe. Az elhatárolás fő tényezői, a ráolvasás meghatározásából következően, az alábbiak voltak: A közösségi jelleg a ráolvasás egyéni jellegével szemben /rítusének, ünnepi, alkalmi jókívánságok/, alkalmi jelleg a konkrét szükséglettel szemben /alkalmi, ünnepi jókívánságok, a mindennapi élet sztereotip jókívánságai, átokformulái/, a fiktív ráolvasás-szituáció a valódi ráolvasás-szituációval szemben /mesei, mondai varázsszövegek/. Mindezekre az esetekre jellemző a poétikai funkció elsődlegessé válása a mágikus funkció kifejeződésének elsődlegességével szemben, ami részint nagyfokú sztereotipizáltságban, részint bizonyos tréfás-játékos elemek eluralkodásában /"mondóka-szerűség"/ nyilvánul meg.

E rokon műfajok mindegyike felé vezetnek nehezen besorolható átmeneti kategóriák. A fiktív ráolvasás-szituációban elhangzó mondai varázsszövegek némelyikével egyező ráolvasásokat akkor vettünk fel, ha azok alkalomszerűen tényleges ráolvasásként hangzanak el /pl. a váltott gyerek "visszaváltá-

sának" mondai szövege ténylegesen gyógyító szövegként/. De e téren sok a nehezen megítélhető határeset: a felvett "harmatszédő" szövegek közt egyaránt lehetnek valóságos "mágikus esz-közök" és "csak" mondai varázsszövegek, csakúgy, mint pl. az elásott kincset "lepecsételő" szövegek esetében /IV.15.1-3./. Szintén problematikus volt a határ meghúzása az ünnepi varázsszövegeknél. Egy kollektív ünnepi rítuson belül elhangzó jókívánság "egyéni" vagy "kollektív" jellegének eldöntéséhez nem mindig állnak rendelkezésre a megfelelő kritériumok. Jellegzetes átmeneti kategória pl. a gyümölcsfafenyegetés ünnepi rítusához tartozó szövegcsoport /X.33-39./. A játékos mondókák teljes egészében műfaji határesetnek minősített csoportján kívül "mondóka-jellegű" szövegek csoportjai ill. típusai a valódi ráolvasások szerkezeti rendjében is megjelennek. Ilyenkor tulajdonképpen a cél "komolysága" alapján minősítettük az aktualizáló szituációt "valódi" ráolvasás-szituációnak, ill. a tartalmilag-formailag egyaránt bizonyos tréfás-játékos jelleget mutató szövegeket valódi ráolvasásnak /pl. a VI. és X. csoportokba sorolt "finkó" és "ebfing" mondókák, vagy a már említett tojásajándékozó mondókák/. A "varázsigék" műfaji határesetnek minősített csoportja a mindennapi élet sztereotip jókívánságai és átokformulái felé képez átmenetet; a "valódi" ráolvasásoktól a konkrét szükséglet több-kevesebb hiánya, az alkalmi jelleg, és az ezzel összefüggő fokozott sztereotipizáltság különbözteti meg.

Imák és vallásos áldás/átok-szövegek akkor kerültek gyűjteményünkbe, ha azokat ráolvasásként, tehát egyénileg, nem a hivatalos egyházi rítus részeként, és a ráolvasás szokásos konkrét szituációiban, "mágikus célra", szükséghelyzetben használják. Természetesen itt is sok az ingadozás, hiszen a ráolvasás "szokásos konkrét szituációja" kategória éppen az előttünk lévő - imákat is magábanfoglaló - anyagból szűrődött le. Inkább csak a két "végpont" állapítható meg: Egy csak áldást

kérő - mégoly egyéni, nem hivatalos - esti ima nyilvánvalóan nem minősíthető ráolvasásnak, azonban egy jégfelhő közeledésekor elmondott - akár hivatalos - szöveg igen. Mégsem vettük fel gyűjteményünkbe a ráolvasás-szituációban elhangzó hivatalos imákra /Miatyánk, Üdvözlégy, stb./ vonatkozó adatokat - lévén szöveggyűjteményről szó - csak akkor, ha ezek "valódi" ráolvasások kísérőjeként hangzanak el. Az ima - ráolvasás hátárának meghúzásakor a másik hibalehetőséget a történeti adatok szükszavúsága jelenti a használat szituációjára, a használó személyére vonatkozóan.

A szöveganyag összeállításával a birtokomban lévő ráolvasás-adatok teljességének közlése volt a célom. A nem közölt szövegváltozatok csak igen kismértékű lexikális, grammatikai eltéréseket mutatnak az azonos számmal ellátott közöltektől. Ezeket variánsnak a művészi szervezettség - akár legalsó - fokát elérő szövegek esetében, hasonló szövegnek pedig az ezt a fokot el nem érő, mindennapi nyelvi szövegek esetében /spontán-rögtönzött szitkok, jókívánságok: pl. "Hű de csunya!"; egyszerű tudakozó névfelsorolás, a számlálás egyszerű, kötetlen formái/ nevezem. A mutatóban azonban az utóbbiakat is "var." /=variáns/ jelzéssel közlöm. A variánsok jelzésénél a falunév utáni szám az ugyanazon községben feljegyzett variánsok számát jelzi. A csak hangtani eltéréseket mutató szövegváltozatokat azonos szövegként tüntettem fel /meg-mög, hí-hív, hód-hold, stb./.

A jelenkori szövegek feljegyzői különböző mértékben és módon jelölték a tájnyelvi hangalakokat. A jelölés módját egységesítettem és megszüntettem a köznyelvben is meglévő hasonulások jelölését. A fonetikai jelölés különböző mértéke ill. hiánya természetesen megmaradt. A közreadók által használt esetleges sorkezdő /nem mondatkezdő/ nagybetűket megszüntettem. A paraszt adatközlők kéziratos adatainak /pl. levélben küldött szövegek/ eredeti helyesírását meghagytam; ilyenkor a jegyzetekből kiderül, hogy paraszti kéziratról van szó.

A történeti adatok eredeti forrásból vagy hiteles közlőktől származó részét az eredeti írásmóddal közlöm; egy-egy betű jelölésének kényszerű megváltoztatására a jegyzetekben mindig utalok.

A szövegek nagy részét kitevő versbe hajló ritmikus próza sorokba tagolását lehetőség szerint egységesítettem, saját gyűjtési tapasztalataim ill. magnetofonos gyűjtések lejegyzése alapján. E téren sok a tévesztési lehetőség: igen kevés a magnetofonos gyűjtés, a hiteles lejegyzés az adatok nagy számához képest. Különösen kockázatos a gyér tapasztalatokat a történeti anyagra visszavetíteni; mégis megtettem ezt az egységesség, áttekinthetőség, összehasonlíthatóság kedvéért. Sokkal egyértelműbb a verses szövegek tagolása; ezeket általában már a gyűjtők is verssorokra tördelve jegyezték fel ill. adták közre.

A XII. csoport egyszerű felsoroló szövegeinek változatain belül az azonosan ismétlődő sorokat a, b, c, stb. betűkkel jelölve közlöm, helymegtakarítás céljából. Rövidítettem ezen kívül a "számláló" szövegeket is, a két végpont közlésével, a közbeeső számok kihagyásával /pl. "Hét, hat, ... egy"/. Az egyszerű számláló szövegek variánsainál az azonosan ismétlődő számsorokat második előfordulásuktól kezdve számokkal jelöltem /pl. "9-1"/. Nem közlöm a szövegekbe ágyazott, vagy őket követő ill. megelőző hivatalos imákat; az elmondásukra való utalásokat a szöveg megfelelő helyén közlöm. Egyéb előforduló szövegrövidítések, kihagyások az adatok eredeti közlőtől, publikálótól származnak /pl. "Atyának, Fiúnak, stb."/.

A kísérőcselekmények leírását az 1850 előtti adatok esetében többnyire szó szerint közlöm, a jelenkori adatoknál általában értelemszerűen rövidítettem. Az egy-egy szövegtípus variánsaihoz tartozó, csak többé-kevésbé azonos kísérőcselekményt nem közöltem ismételten - terjedelmi okok miatt - de törekedtem arra, hogy minden szövegtípushoz tartozó cselekmény-

típust legalább egy adat képviseljen. A cselekmény leírásának vagy említésének hiánya sokszor az eredeti közlőtől ered.

A ráolvasás céljának, alkalmának megnevezésében igyekeztem a meglévő vagy kikövetkeztethető helyi terminust használni. Ilyenek leginkább a betegségek nevével kapcsolatban voltak megállapíthatók. Ezeket, valamint a történeti adatok eredeti terminusait idézőjelben közlöm.

A szövegek kis részének származási helye nem volt pontosan megállapítható /pl. egy nagyobb tájegységről származó gyűjtés egyéb helymegjelölés nélküli publikációja esetén/. Ilyenkor a tájegység ill. megye neve szerepel helymegjelölésként. A valószínű, de nem biztos lelőhelyet kérdőjellel közlöm; pl.: /Kisújszállás, Szo ?/.

Ezúton mondok köszönetet mindazoknak, akik saját gyűjtésű adataikat, kézírataikat rendelkezésemre bocsájtották, vagy publikált és levéltári adatokra hívták fel figyelmemet, így elsősorban a magyar ráolvasásokat a nyelvterület nagy részén céltudatosan gyűjtő Diószegi Vilmosnak, akinek halála előtt néhány évvel szándékában volt a ráolvasások rendszerező feldolgozása is; továbbá a szintén sok adalékkal szolgáló Grynaeus Tamásnak, Ujváry Lajosnak, Mándoky Lászlónak, Jankovics Józsefnek; de azoknak is, akik tíz-tizenöt, de akár csak egy-két szöveggel gazdagították az anyagot. E személyek gyűjtéseiből, levéltári kutatásaiból /és saját gyűjtéseimből/ származó anyagon kívül a kéziratok anyag három legnagyobb forráscsoportja: a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában lévő, túlnyomóan századunk első feléből származó anyag; a Magyar Néprajzi Atlasz kérdőívének különösen a szemén nőtt árpa gyógyításával kapcsolatos kérdésére kapott válaszai; továbbá a NKCs Folklór Osztályának országos gyűjtőhálózat közreműködésével kitöltött kérdőíves anyaga /Magyar Néphit Topográfia/.

Szöveggyűjteményünk nem tekinthető lezártnak, hiszen már összeállítása óta is sok új adat gyűlt össze. A ráolvasá-

sok gyűjtése, a kéziratos anyag feltárása ma is folyik. Az anyag gazdagodása - akár új szövegtípusok tekintetében is - főleg a XVI-XVII. századi forrásanyag további feltárásától várható.

Ami az anyag területi elterjedésének egyenetlenségeit illeti, a további gyűjtéstől sem várhatunk tökéletesen egyenletes adateloszlású térképeket, legfeljebb némely fehér folt részleges eltüntetését. Már 80-90 éve, a ráolvasás-gyűjtés intenzívvé válásának idején is feltűnő volt egy-egy hagyomány-őrző táj /pl. Délalföld, Moldva, Somogy/ gazdag szöveganyaga, és már akkor is voltak olyan vidékek, ahol csak kínnal-keservvel lehetett a legközkeletübb szövegtípusok egy-egy variánsát összegyűjteni.

I. EGYSZERŰ ÓHAJTÓ ÉS PARANCSOLÓ FORMÁK

I. 1. KÍVÁNSÁG

- 1.1. Kenyérsütés
Mikor a kenyeret dagasztják, keresztet vetnek rá e
szavakkal:
Nagyra nőjjön!
/Debrecen, Ha/
- 1.2. Kendervetés
Az én kenderem nagyra nőjjön!
/Nagykapos, Unq/
- 1.3. Gabonavetés
A vetés befejeztekor mondták:
Nőjjél!
/Zagyvarékas, Pe/
- 1.4. Kisgyerek látogatása
A látogatók leköpködik a gyereket, ezt mondva:
Nagyra nőjjél!
/Tápé, Cso/
- 1.5. Búzavetés
Magasra nőjjél!
/Karancskeszi, Nő/
- 1.6. U.az
Vetés előtt a zsákokat a nap felé döntve mondják:
Nagyra nőjjenek a szemek!
/Vasegerszeg, Vas/
- 1.6. Vetés
Megkezdése előtt mondják:
Búza bokrosodjék!
/U.ott/
2. Kenyérsütés
Bevetés után lapáttal keresztet vetnek a kemence szá-
jára:
Süljetek!
/Kám, Vas/
- 3.1. Álmatlanság megelőzése
Ha este látogató jön, ruhájából foszlányt tép és a
gyerekre dobja, vagy a feje alá dugja, ezt mondva:
Alugyd!
Közben ráköpköd.
/Kéthely, So/

- I. 1.
- 3.2. U.az
Legyen álmotok!
/Borsa völgye/
- 4.1. Tyűkűltetés
A tojások eligazításakor ezt mondja a gazdasszony:
Mind kakas legyen!
/Kuncsorba, Szo/
- 4.2. U.az
Mind búbos csibe legyen!
/Cserkút, Ba/
5. Kikelő csirkék óvása
Rájuk köpködnek:
*Pthű, pthű,
maradjatok meg mind!*
/Abádszalók, Szo/
6. Kukoricavetés
A munka végeztével meghemperegtek a kukoricaföldön,
ezt mondva:
Minden legyen cső, minden, minden!
/Zagyvarékas, Pe/
7. Házasság
Ha fiatal férfi neje hal meg, a fiatal lányok, akik
az özvegyhez feleségül szeretnének menni, a halottas
ágy lábát rúgva mondják:
Happ, engem vegyen el az özvegy!
/Göcsej/
8. U.az
A lány az éjjeli misére harangozáskor a disznóvályúra
állva kibontott haját háromszor lehúzza fésűjével, ezt
mondva:
Az vögyön e, kit ién akarok!
/Bucsuta, Za/
9. Vetés óvása gyomtól
Vetés közben a vető félredob egy marék földet, ezt
mondva:
Itt nőjjön a burján!
/Székkutas, Cso/
- 10.1. Vetés óvása madaraktól
A vetés megkezdése előtt a gazda három szemet tesz a
nyelve alá, és behunyt szemmel, ég felé fordított arc-
cal három marék szemet elvet, s szótlanul a harmadik
szomszédos földhöz megy, ahol egy kis lyukat váj. A
nyelve alatt lévő magokat beleteszi, ezt mondva:
Verib, madarak, ezt egyíték!
/Göcsej/
- 10.2. U.az
Veréb-madarak, ezt egyétek meg!
/u.ott/

I. 1.

11. Vetés óvása verébtől
Új sírről hozott hanttal háromszor megkerülik a táblát, aztán bedobják a hantot a búzába vagy kölesbe és mondják:
Jól megőrizd!
"Akkor nem léteznek, hogy a veréb rámenne a táblára."
/Ivánc, Vas/
12. Eltűnt pásztorkutya megkerítése
Hazajön a kutya, ha a kemencébe háromszor bekiáltják:
Prücsök, gyere haza!
/Szentmárton és Sasvár-puszták, So/
13. Óvás visszajáró halottól
Aki félt a halottól, annak a sírdombról földet tettek a nyakába, vagy a temetőből hazaérve a sütőkemencébe küldték, és bekiáltották háromszor a kemencébe:
Bárcsak itthon volna XY!
/Sárköz/
14. Fejfájás gy.
A fejfájós kösse el jó szorosan a fejét, ezt mondva:
Kivül maradjék a fájdalom!
Csak késő éjszaka vegye le, de napfeltekor újra kösse el.
/Hajdudorog, Ha/
- 15.1. "Árpa" gy.
A beteget szembeköpték, ezt mondva:
Vesszen el!
/Záhony, Ung/
- 15.2. U.az
*Ptű, ptű!
Múljon el!*
/Karancskeszi, Nó/
- 15.3. "Kinövés" gy.
Mújjik el!
/Tapolcafé, Ve/
- 16.1. "Árpa" gy.
A beteg hajnalban árpával kerekíti a szemét, majd az árpát e szavakkal dobja háta mögé:
Az én árpám múljon el!
/Jászládány, Szo/
Azonos szövegek: Doboz /Bé/; Ordas /Pe/; Andrásfalva /Bu/
- 16.2. U.az
*Pü, pü,
múljon el az árpám!*
/Mogyoróska, Ab/
- 16.3. U.az
Árpám múlj el!
/Koppányszántó, To/

- I.1.
- 16.4. U.az
Árpa, múlj el a szememről!
/Furta, Bi/
- 17.1. U.az
Valaki árpaszemmel kerekíti a beteg szemét, ezt mondván:
*Pfü, pfü,
a te árpád múljon!*
/Nagykapos, Ung/
- 17.2. U.az
Múljon el az árpád!
/Tarnaméra, He/
- 17.3. U.az
*Phü, phü,
múlják el az árpa a szemedről!*
/Verpelét, He/
18. U.az
Egy másik személy mondja a betegnek:
Múljon el a szar a szemedről!
/Diósjenő, Nő/
19. "Szemölcs" gy.
A beteg a vacsoracsillagot meglátva ezt mondja:
Sömölcs, sömölcs, múlj el!
/Atyha, Ud/
20. "Hideglelés" gy.
Hideglelés, múlj el!
/Szöllőssardó, Ab/
21. U.az
Múljon el a hideg!
/Szeged környéke, Cso/
22. Szomjúság csillapítása
Múlj el szomjam!
/U.ott/
23. "Pondrós" disznó gy.
A pásztor port hajít a disznó után, és a disznó nevét mondja, majd e szöveget:
Többé ne legyen benned pondró!
/Cigánd, Ze/
24. Törés gy.
Mentül hamarabb szabadulj meg tőle!
/Zagyvarékas, Pe/
25. "Hályog" eltávolítása tehén vagy ember szeméről
Ennek a tehénnek a bal szeméről essen le a hályog!
/Magyarböd, Ab/
26. "Megrontott" tehén gy.
Kemencébe öntötték a tejet, ezt mondva:
Na, égj meg a pokolba!
/Gagybátor, Ab/

I. 1.

27.1. Tejhozam biztosítása

Ellés utáni harmadik napon "guruszlyát" készítenek a tejből. A rokon és szomszéd gyerekeket összehívják: nagy tálból esznek a gyerekek fakanállal.

A gazdasszony közben vizet szór rájuk kezével, ezt mondva:

Sok tej, túró, vaj legyen!

A gyerekek felugrálnak és nagyot nevetnek, a kicsik sírnak. A sírásnak örül a gazdasszony, mert sok tejet, túrót, vaját, jósol. Régen földön ették, most kisasztalról. /Guruszlya: a felforralt, megturósodott tej./

/Galgahéviz, Pe/

27.2. U.az

Sok tej legyik, sok tejet fejjünk!

/Hajdudorog, Ha/

27.3. U.az

Kivánjuk, hogy legyen a tehénnek jó sok teje!

/Hajdunánás, Ha/

27.4. U.az

Sűrű teje legyen már neki, hogy hasznát is vegyék!

/Zagyvarékas, Pe/

27.5. U.az

Sokat adjon a tehén!

/Tiszadorogma, Bo/

27.6. U.az

Fölös légy!

/Ordas, Pe/

28. Tyúkültetés

*Csak sok kokas,
Csak sok kokas!*

/Hajdudorog, Ha/

29. Kenyérsütés

*Sülj áldott,
pirulj áldott!*

/Hódmezővásárhely, Cso;
Kiskunhalas, Pe/

30. U.az

*Hasadj föl,
repedj föl!*

/Hódmezővásárhely, Cso/

31. "Árpa" gy.

Háromszor megkerülik a kutat, egy árpaszemet bedobva és háromszor mondva:

*Múljon el,
vesszőn el!*

/Balotaszállás, Bb/

I. 1.

32. Kendervetés óvása

Amikor a magot szórják, ugornak egyet ezt mondva:

*Nagy legyen a kenderem,
lábát féreg ne pusztítsa,
fejét madár meg ne tépje!*

/Bánokszentgyörgy, Za/

33. "Árpa" gy.

A beteg anélkül, hogy odanézne, kilenc szem árpát sorban a szeméhez nyomkod, majd visszakézből hátrahajítja:

*Árpa, árpa ne teremjen
többet a szememen!*

/Jászakisér, Szo/

34. Tehénszoktatás

A tehenet az istállóba vezetve egy kanna vízzel öntözik, ezt mondva:

*Amit eddig ettél, feledd,
nálunk jobb lesz ám a helyed!*

/Nyitra m./

I. 2. ELKÜLDÉS, FENYEGETÉS

1. Betegség gy.

Egy 11 éve beteg asszonyt egy "boszorkányos ember" tanácsára úgy gyógyítottak meg, hogy az udvart felszántották, és az ott talált láncsal éjféltkor a keresztúton körülcsavarták, háromszor mondva:

Hess!

A láncot ott kell hagyni.

/Dédes, Bo/

2. "Ebagos" gyerek gy.

Ha fiú, kankutya, ha lány, nősténykutya szőrével megfüstölik, majd ha ez nem használ, kisöpörnek a küszöbön, és közben mondják:

Ki ebag, ki ebag!

/Békéssámson, Bé/

3. "Hidegrázás" gy.

Az anyja ruhájával, vagy üres zsákkal ütögetik a gyereket, ezt mondva:

Ki hideg a gyerekből!

/Szigetszentmiklós, Pe/

4. "Tyúktetű" gy.

A beteg háromszor körülzaladt a kúton és háromszor mondta:

Távozzon a tyúktetű belőlünk!

Utána háromszor a kútba nézett - oda ment a tyúktetű.

/Abádszalók, Szo/

- I. 2.
5. "Árpa" gy.
A gyógyító a beteget a kúthoz viszi. Ott a merítés moz-
dulatát utánozva mondja:
Menj el árpa, menj el!
/Kőszegszerdahely, Vas/
6. "Hideglelés" gy.
A beteg fehérneműjét a Dunába dobták, e szavakkal:
Isten veled, hideglelés!
/Pest m./
7. Fejfájás gy.
Napkelte előtt kilenc forgácsot szed össze a beteg
szóttlanul. Mikor kel a nap, háromszor mondja, a forgá-
csokat háromszor a fején keresztül dobva:
Menj ki nap a fejemből!
/Magyarfalu, ML/
8. "Árpa" gy.
A beteg megkerékíti szemét kisujjával háromszor, majd
úgy csinál, mintha az árpát háta mögé dobná, e szavak-
kal:
Tövesedjék máshova.
/Kiszombor, Tr/
- 9.1. U.az
A beteg a kutat kerüli háromszor, sóval a kezében, min-
den kerülésnél háromszor az árpához nyomja a sőt, ezt
mondva:
Kútba árpa!
/Cun, Ba/
- 9.2. U.az
Menj oda, árpa!
/Maconka, He/
- 9.3. U.az
Menjen a kútba!
/Jászapáti, Szo/
- 10.1. U.az
A gyógyító követ vesz fel, saját fülibe nyúl, majd
keresztet vet a beteg szemére, majd a követ eldobja
és utánaköp:
Ph, vesszen el a kövek közé!
/Beregrákos, Be/
- 10.2. "Igézet" gy.
Szenesvizet készítenek. A gyerek szeme közé hintenek
belőle ezt mondva:
Vesszen el a kövek közé ez az igézet!
/U.ott/
- 10.3. Betegség gy.
A beteg ingét hirtelen mozdulattal lerepesztették a
testéről és azután kő alá tették:
Vesszen a kő alá!
/Pálháza, Ab/

I. 2.

18. "Szegedés" gy.
A javasasszony keresztet vet magára, majd elmond néhány Miatyánkot, majd a beteget a falhoz löki, ezt mondva:
Ott maradj!
A "szegedés" megszűnik, mert a falon marad.
/Bács-Bodrog m./
19. Nyelven nőtt "falatka" gy.
Kenyérdarabbal megnyomkodták; a kenyeret a kutyának dobva ezt mondták:
Ragadjon a kutya szájára vaj a seggire!
/Andrásfalva, BU/
20. "Sárgaság" gy.
Kilenc megszáritott tetűt meg kell törni, vízbe tenni és meginni, ezt mondva:
Tetűbe menjik a sárgaság!
/Hajdudorog, Ha/
21. "Pokolszökés" gy.
Egy gerezd fokhagymával háromszor megkerítik visszafelé a beteg helyet /vagy esetleg kilencszer/, ezt mondva:
Ragadj a kutya seggire!
Ezután "eltöpdösik".
/Bertyila, ML/
- 22.1. "Nátha" gy.
Aki náthás, harapjon észrevétlenül valakinek a vállába és mondja:
Náthám ragadjon rád!
/Nyiri, Ab/
- 22.2. U.az
Náthám szálljon rád!
/Nagyberki, So/
23. U.az
A náthás ember taknyos zsebkendővel megnyomkodja a kilincset ezt mondva:
*En hurcoltam eleget,
te még vigyed tovább!*
/Ordas, Pe/
24. "Árpa" gy.
Mikor a felkelő nap pereme látszik, ezt kell mondani:
*Száradj le,
másra szállj!*
/Mezőkeresztes, Bo/
25. U.az
Akinek árpa van a szemén, mondja magában többször:
Legyen ez az árpa a tiéd!
Valaki más fogja megkapni az árpát.
/Bács-Bodrog m./

I. 2.

26. "Sömörtyü" gy.
Csomós szalmaszállal háromszor körülkerítik a szemölcsöt,
és a szalmaszálat a vállon át hátradobva mondják:
*Múlj el, múlj el sömörtyü,
vagy menj el az enyémről a haragosoméra!*
/Mócsa, Ko/
27. "Tehénrontás" gy.
Zsákot tesznek a tehén hátán keresztbe, és azt egy
hajlós pálcával verik, ezt mondva:
Arra essen, aki csinálta.
/Orosháza, Bé/
28. "Abagos" gyerek gy.
Ha szőrös a kisgyerek, háromszor tehénhez, majd három-
szor birkához verik hozzá. /"Mert amikor terhes lett az
asszony, megnézte a majomságot, attól lett szőrös a
gyerek"./ Amikor hozzáüti, ezt mondja:
*Maradjon ott a szőröd,
add vissza neki.*
/Lábnik, ML/
29. "Árpa" gy.
Pénzdarabbal háromszor megkeresztezik a beteg szemét,
a pénzt a keresztútnál eldobva köpködnek és ezt mondják:
*Phü, phü, phü,
több ne legyen nekem,
legyen annak, aki felveszi.*
/Kiskapus, Nk/
30. "Fekély", "kelés" gy.
*Aki felveszi ezt a pénzt,
vegye át vele annak az illetőnek is a keléseket.*
/Zagyvarékas, Pe/
31. "Anyagyel" gy.
*Szömörcs, szömörcs, szállj el innen,
ez a pénz vigye el.
Az úr Jézus tisztítsa meg a helyét,
az anyagyel szálljon arra, aki a pénzt fölveszi.*
/Simonfa, So/
32. "Igézés" megelőzése
Amikor a tüzről szikra szökik, háromszor köpni kell:
*Phi-j, phi-j, phi-j,
szökjön annak a szemibe
aki haragosan jön ide.*
/Borsa völgye/
- 33.1. Tűz lecsillapítása
Ha a tűz "ducol", beleköpnek, sőt tesznek bele, és
azt mondják:
Menj a szomszédba!
/Tyha, Ud/

- I. 2.
- 33.2. U.az
Eredj a szomszédba!
/Bajna, Esz; Göcsej/
- 33.3. U.az
*Pü, pü, pü
eredj a szomszédba!*
/Hódmezővásárhely, Cso/
- 33.4. U.az
*Pfü, pfü,
eredj a szomszédba!*
/Besenyőtelek, He/
- 33.5. U.az
*Phü, phü,
menj a szomszédba!*
/Csíkkozmás, Csík;
Atyha, Ud/
- 33.6. U.az
*Thö, thö,
menj a szomszédba pörölni!*
/Cserszegtomaj, Za/
34. U.az
Ha morog a tűz, haragot jelent. Ezt kell mondani:
Távozz sátán!
/Andrásfalva, BU/
35. Ördög elhárítása baromfitól
A majorságot /némelyek a disznót is/ karácsonytól
Háromkirályokig abroncsból etetik, ezt mondva:
Távozz ördög a majorságombu, marháimaktu!
/Lendvavásárhely, Za/
36. Beteg gyerek gy.
Ha beteg a gyerek, a küszöböt háromszor át kell ug-
rani, ezt mondva:
*Szellem, szellem, rossz szellem,
távozz, hogy meg ne rontsd a kisedet.*
/Fertőrákos, Sp/
37. "Megrontott" tehén gy.
A tehén meggyógyítása után megjelent a röntő. Egy söprút
felé vágta háromszor, ezt mondva:
Ide többet be ne gyere!
/Nemesgörzsöny, Ve/
38. "Rontás" gy.
A gyerek bölcsője alá bal kézzel köleskását szórtak, a
maradékát a pitvarajtón kihajították. Az ajtóba felfelé
állított nyirfaseprút tettek, beleszúrt késsel, villával.
A kása szórása közben mondták:
*Gyöjjél-menjél, ne pihenjél,
ezen a küszöbön többet be ne jöjjél.*
Utána a gyerek ingét verték a küszöbön fejsze fokával
kilencszer.
/Kunmadaras, Szó/

I. 2.

Féregűzés 39-69.

39. Patkányküldés

Eriggyetek!

/Tiszavárkony, Szo/

40. U.az

Cédulára kell írni:

Patkány, mars!

Ettől elmegy a patkány, de még hatásosabb, ha ezt a cédulát más kocsijára fellöki, s az elviszi.

/Csaroda, Be/

41. U.az

Ahol a patkányok tanyáznak, ott éjjelkor meztelenül jobbra-balra kell söpörni, ezt mondva:

Menjetekek el innen!

/Szigetszentmiklós, Pe/

42. U.az

*Kölyköstül, macskástul,
takarodjatok a háztól!*

/Jászfelsőszentgyörgy, Szo/

43. U.az

Meztelenül veri gatyájával a padláson a gerendát:

*Szaladj patkány,
várj meg patkány!*

/Abádszalók, Szo/

44. Svábbogár elküldése

*Menjetekek el innen,**mert már itt mindent fölemésztettek!*

/Zagyvarékas, Pe/

45. Patkányküldés

A vizimolnárok értettek a patkányküldéshez: összehívták, jól tartották őket. Mikor jóllaktak, azt mondták nekik:

*Jóllaktatok, menjetekek!
Szétszéledtek, nem jöttek oda többet.*

/Ond, Ze/

46. U.az

Etetik őket:

*Na egyetek, amennyi belétek fér,
de aszt utána takarodjatok!*

/Jászfelsőszentgyörgy, Szo/

47. U.az

Etetés közben:

Na megjöttetek, egyetek! Hát a sánta hun van?

Etetés után:

Most már menjetekek.

/Kunhegyes, Szo/

I. 2.

48.1. U.az

Akinek sok patkány van a házánál, vetközzön karácsony este meztelenre, és hajtsa ostorral a patkányokat a kert végéből az utca felé, ezt kiabálva:

Huccs ki te, eriggy a szomszédba!
/Sámod, Ba/

48.2. U.az

Höss, menjetek a szomszédba!

/Makád, Pe/

49. Bolhaúzás

Harmadik szomszédba menjen minden balha.

/Torda, Aranyosszék, Torockó/

50.1. Patkányküldés

No menjetek a szomszédba, ott több van.

/Mezőtúr, Szo/

50.2. U.az

MönjeteK N-ékhöl; apátok, anyátok mind odamenjen!

/Makád, Pe/

50.3. U.az

Patkányok, menjetek el N.N. kamrájába /ólába/, ott sokkal jobb helyetek lesz!

/Darány, So/

50.4. U.az

MenjeteK el innen, mert már itt mindent föl-emésztettetek! /mondtak neki egy gazdag helyet, ahol sok enivaló van/

/Zagyvarékas, Pe/

50.5. U.az

Most már ettetek menjeteK az urasághoz misére.

/Jászivány, Szo/

50.6. U.az

Ebbe az irányba menjeteK!

/Tiszaörvény, He/

51.1. U.az

Nagypénteken napkelte előtt kiséprik az udvart, a portától kifelé, ez mondva:

Tücskök, bogarak, mind oda menjeteK, ahol legelőszőr füstöt láttok.

/Szeremle, Pe/

51.2. U.az

Patkányok, csuótányok, egerek, poloskák, oda menjeteK, ahun füstös kiémint láttok!

/Göcsej/

51.3. U.az

Oda menjeteK, ahol a gyertya ég!

/Szabadka, Bb/

I. 2.

52. U.az

*Menjetekek el oda, akire én haragszok!**/Pl. a bíró/**/Sárrétudvari, Bi/*

53. U.az

Ha valaki a malomból ellopott valamit, akkor ahhoz a molnár elküldte a patkányait. Ocsut dobott a vízbe, e szavakkal:

Menjetekek a vízre.

Sírva-ríva mentek a vízre a patkányok. Elmentek, oda ahova rendelve voltak.

/Cserszegtomaj, Za/

54.1. U.az

Akinek a házánál sok patkány van, Benedek napján hajnalban ostort vesz a kezébe, és megkerüli azt az épületet, ahol a patkányok laknak, ezt mondva:

*A legközelebbi malomba, aló mars,**hogy itten többet ne uralkodhass!*

Ha valaki kérdezné, hogy mit hajt a vásárra, nem szabad felelni, mert akkor nem mennek el a patkányok.

/Boda, Ba/

54.2. U.az

*Menjetekek a malomba, menjetekek a Volfingerhez,**ne a szegény emberét bántsátok!**/Zagyvarékas, Pe/*

55.1. U.az

Ha valaki vásárra megy, elvisz egy marék svábbogarat, valaki után elszórja, ezt mondva:

*Ergye el a vásárra!**/Kisherend, Ba/*

55.2. U.az

Miatyánk

*Gyertek, patkányok, vásárba!**/Szebény, Ba/*

56.1. U.az

Voltak, akik el tudták küldeni a patkányt. Hajnali harangszó előtt jól tartották őket tiszta búzával. Mikor a misére hármat harangoznak, első harangszókor kezdi őket küldeni:

Keljetekek fel, készüljetekek híveim!

Mikor harmadikat harangoztak, azt mondta:

Beharangoztak, lehet indulni!

Sírva mennek, még a fiaikat is összeszedik. Előzőleg a patkányküldő egy kocsi szalmát kivitetett a gazdával a földjére. Oda mentek a patkányok a szalma alá, és azt rájuk gyújtották.

/Jászapáti, Szo/

I. 2.

56.2. U.az

*Patkányok készüljétek, első harangoznak!
 Másodikat harangoznak, készen vagyok?
 De most már takarodjatok, beharangoztak!*
 /Gyuró, Fe/

56.3. U.az

Ünnepnapon harangszókor ezt kell mondani a patkányoknak:

*Patkányok, harangoznak,
 Igyekezsetek a templomba!*
 /Nagytárkány, Eger,
 Parád, He/

56.4. U.az

Körülfutja a patkányokat, ostorral csapkod:

*Gyerünk, gyerünk a templomba,
 menni kell mindenkinek a templomba!*
 /Tiszaug, Szó/

56.5. Prücsök elküldése

A gazdasszony karácsony éjszakáján vetközzék meztenre, és söpörje ki a házat e szavakkal:

*Hess, hess, hess!
 Menjétek a raórátéra!*
 /Borsod m./

57.1. "Patkaniok ellen

Szent Nikazius napjan jo regel eh giomoral ualamj ajto uan az haznal ird rea ezen zokoth"

*Ma uagion Szent Nikazius napja
 fussatok Egerek Patkaniok.*

"de az iras utan senkj ne bancza se kergese az patkaniokath, eghereketh."

/1614/

57.2. Pocok elküldése

*Kázmér vagyon,
 poc ki innen!*

/Doboz, Bé/

57.3. U.az

*Ma Kázmér vagyon,
 minden poc takarodjon!*

/U.ott/

58. Svábbogár elküldése

Dagasztás közben a gazdasszony tésztás kezét köténye alá dugva menjen a svábbogarak fészkéhez. Ott dörzsölje le kezéről a tésztát, és lassan lépegetve mondja ezt:

*Mindenféle csuszómászó állatok
 jöjjetek utánam!*

Aztán megindul, és az ötödik házig megy, ott teljesen ledörzsöli a kezét. Három nap múlva elpusztul az özszes svábbogár.

/Kapuvár, Sp/

I. 2.

59. Patkányküldés

Kiszámolták:

*Patkány urak, hányan vagytok,
ahányan vagytok, annyifelé szaladjatok!*
/Tura, Pe/

60.1. U.az

Ujholdkor éjjel kimennek és ézt mondják:

*Gyertek elé, patkányok!
Hívtak engem vendégségbe,
de tikteket küldlek el!*

/Verpelét, He/

60.2. U.az

A patkánylyuk előtti piszkot, földet összesöpörték, abroszban napkelte előtt kivitték a Tarnára. Visszakézből a vízbe kellett dobni a földet, nem nézve oda:

*Tartottam vendéget, tovább nem tartok.
Menjete, pusztuljatok házamból!*

/Jászdózsa, Szó/

61.

"Ha az Hernjo kapoztadath megh esj
Ezt czelekegjeth Ha az uton keresetlen lonak talparul
le eset sart tanalot, mjnd egj patko zabasu, ued fel,
uet kezedben, menj az kapozta keoze, es mongjat,"
*tj Hernjok, ese kuruak,
menjete el mjngjarast ezen kertbul az kapoztarul,
mert ha el nem mentek mjnd egjk
agjon uerlek beneteketh,*
"es azt az lo talparul le eset sart uest az kapozta
keoze..."

/1614/

62.

Patkányküldés

Gatyájából kirántotta a pertlit és mondta:

Szaladj patkány, mert megbaszlak!

/Abádszalók, Szó/

63.

U.az

Mikor vasárnap harangoznak a templomba, vesse le a
küldő a felső ruháját: mikor másodikat harangoznak,
vesse le az alsó ruhát is; mikor harmadikat haran-
goznak, fusson körbe meztelenül háromszor; közben
szidja a patkányokat:

Piszkosok, mocskosok, menjete Vargdéknál!

/Viss, Sza/

64.

U.az

*Nem szégyellitek magatokat, ilyen szegény ember-
hez jöttök; vannak itt gazdag emberek, menjete
a Volfingerhez, van ott gabona elég; én ami ke-
veset a csürbe takarítok, ne vigyéték el!*

/Zagyvarékas, Pe/

I. 2.

65. U.az
Ha sok a patkány, karácsony szombatján éjjélkor va-
laki vetközzék meztelenre, akármilyen hideg van, és
kerülje körül a tanyát, udvart, és minden ablakon
kiáltsa be:
Eltakarodjatok, mert így lesz, úgy lesz!
/Kiskunhalas, Pe/
66. U.az
Kenyérsütéskor szóttlanul kell sütni egy kis cipót.
Éjjel 12-kor kell a portán körülvinni, nem szólva
senkihez, csak a patkányoknak mondva:
*Gyertek, gyertek, mert ha nem gyöttök,
mindegyikötök meghal éhen!*
/Tibolddaróc, Bo/
67. U.az
A patkánylyukba önt valamit és bekiált:
*Kotoriba, kotoriba,
kitörrik a nyakad, ha nem jössz!*
/Jászberény, Szo/
68. U.az
*Nem mégy el onnan, te mocskos, te szemtelen,
nem sül ki a szemed, hogy ott vagy?*
Ezután számolja őket, majd:
Na még van egy sánta, gyerünk te is haza!
/Tiszakürt, Szo/
69. Prücsök elküldése
*Eredj prücsök a szomszédba,
édes tejre várnak.*
/Göcsej/
70. Veszett kutya elküldése
Mikor látták, hogy a kutya meg akar vészni, egy da-
rab vajaskenyeret csupasz térdükre téve mondják:
*Na édes szolgálóm menj,
senkit meg ne babrálj!*
/Szászfa, Ab/
71. Méhraj el ne menjen
"Ha azt akarot hogj az Raj mehet /k/el ne menjen
Mjhant az Anjarul le megjen az raj es iranzot hogj
el akar mennj, ezeket az jgeket Oluas rea,"
*tj mehejm zaljatosk megh
ha penigh ugjan el mentek,
sehun megh ne zaljatosk
hanem oda menjetek
az houa az Procatorok lelke megjen,*
"Rezeghj Bernat V. probaltnak mongja."
/1614/

I. 2.

72. "Árpa" gy.
Valaki szalmaszállal háromszor megérinti az árpát és a szalmát hátradobva, nem néz utána, mondja:
Menj a fenébe!
/Iregszemcse, To/
73. U.az
A beteg árpaszemmel háromszor körülkeríti a szemét, majd háromszor körüljárja a kutat, és bedobja az árpaszemet, ezt mondva:
Fuj, te piszok!
/Csorvás, Bé/
74. "Megrontott" tehén gy.
A tulajdonos kényszerítésére a rontó reggel kihajtáskor a tehén után lökött egy seprűt, és ezt kiáltotta neki:
Haza ne gyere úgy, ahogy elmentél!
Este már adott tejet a tehén.
/Vajdácaska, Ze/
75. Tyúkültetés
Mikor az asszony a tyúkot rátette a tojásokra, mindenféle szitkot mondott rá:
Ez egye, az egye, hogy pusztuljon el a fajja is!
/Balatonmellék/
76. "Kelés" gy.
Keresztet rajzol rá, ezt mondva:
*Száradj, szikkadj, lappadj,
ott egyen meg a fene, ahun vagy.*
/Szank, Pe/
77. "Zsébreg" gy.
A beteg menjen három egymásután következő hajnalban a tyúkülő alá és ott mondja ezt háromszor:
*Szaladj zsébreg,
Mert rádfosik a jérce!*
/Öcsöd, Bé/
78. Féregűzés állatból
Pénteken, napkelte előtt balkézzel szenesvizet lötyyintettek a férges részre, ezt mondva:
*Aljas féreg, nesze neked,
megdöglessz, de a jószágom
meg nem eszed!*
/Szenesvíz: vízbe meghatározott módon parazsakat számolnak bele; lásd a XII. szövegeknél/
/Csanádpalota, Csa/
79. Disznóféreg kiűzése
*Nyű-kukacok gyertek ki,
bagólével dögleszttek ki,
amíg pipahamu bagólé lesz a világon,
addig nyűvek nem élnek az állatban.*
/Nagyberki, So/

I. 2.

80. Hasfájás gy.

*Menj el innen dtok,
ki az útra messze,
ne fájdítsd a hasat,
te rusnya féreg.*

/Diósjenő, Nó/

81. "Sömör" gy.

*Olyan fekete légy, mint a pipamocsok,
de többet az én arcomra ne gyere,
mert leteszlek a tenger fenekire.
Nem voltam érted,
nem is sírok érted,
többet ne lássalak!*

/Zagyvarékas, Pe/

82. "Árpa" gy.

A beteg hét szem árpát megpörget a tenyerén, majd az
ujja hegyére véve hétszer megkeríti vele az árpás sze-
met, ezt mondva:

*Árpa, tűnj el a szememről,
tűz égessen, víz elmosson,
soha többé ne lássalak!*

Ezután az árpaszemeket gyorsan az égő kemencébe dobja,
és kirohan a házból, mert az árpaszemek pattogását nem
szabad meghallania. Ha hallaná, megmarad a szemén az
árpa.

/Bánokszentgyörgy, Za/

83. "Kelés" gy.

A tudós asszonyok a kelésre téve kezüket, ezt mondták:

*Gyere kilis az erdőből,
mert jusson eszedbe a balta;
lepesellek, leszarlak,
messzire elhajítlak;
ott elveszel,
biztosan elveszel,
ámen.*

/Nagyszalonta, Bi/

84. "Orbánc" gy.

A gyógyító a beteget napra állítja, s kezét fejére téve
mondja:

*Száraz nap, fűfájás,
menj ki a fejből,
itt ne írják áldás,
menj ki az erdőbe,
meg a fa tövibe,
itt ne legyen hejved;
Jézus, én Istenem,
hallgassál meg engem,
az enyim az áldás,
tiéd a gyógyítás.*

/U.ott/

I. 2.

85. "Napszúrás" gy.

A napszúrásról azt tartják, hogy "vak nap" van a beteg fejébe. A kuruzsló két folyó összefolyásánál csuporba vizet merít a vízfolyás irányában, otthon a tűzhöz teszi, beledobva 9 kis csepücsomót és 9 szalmaszálbogot; a beteg feje fölé tálat tart, abba varrótűt tesz, a forró vizet betölti, a csuprot beleborítja, ezt mondva:

*Fejér nap,
vörös nap,
zöld nap,
kék nap,
sárga nap,
fekete nap!
Menj ki vak nap a fejedől,
mert a nagy nap úton ér!*

Kilencszer ismétli, utána

Miatyánk

Újra forralja a vizet; az egészség kilencszer csinálja. Kb. fél nap telik bele. Végül megmosogatja a beteg fejét, és a megmaradt vizet folyóvízbe önti - lefelé - hogy a víz a betegséget vigye el. A betegnek felgyógyulásáig mindig napkelte előtt kell felkelnie.

/Székelyföld/

86. Gyerekbetegség gy.

Az anya a gyerek végtagjait kenegetve mondja:

*Betegség a lábából,
betegség a karból,
betegség a fejből,
stb.*

Szaladj innen!

Minden testrész kenegetése után ki kell köpni.

/Kalotaszeg ?/

87. "Rüh" elküldése

Fürdetik a beteget, majd a fürdővizet napkelte előtt a temetőben kiöntik:

*Rüh, menj a holtakhoz,
a holtaktól a folyóba,
a folyóból a hegyekre,
a hegyekről a fellebbe,
a fellegből a villámba,
hogy döggölj meg!*

/Kalotaszeg/

88. "Kiütés" gy.

Macska farkával törli meg és mondja:

*Bújj a macska farkába,
a macska farkából az egér seggébe,
az egér seggéből a földbe,
és ne térj vissza soha.*

/Kalotaszeg ?/

I. 2.

89.1. Kígyómarás gy.

Háromszor kell mondani, és közben csalánnal keríteni; embernek, állatnak egyaránt csinálták:

*Égbe görget, földbe zúg.
Kibúlt a tarka kégyó a fűbe.
A fűből bújik szőrbe,
szőrből bújik bőrbe,
bőrből bújik húsba,
húsból bújik csontba.
A csontba úgy elműljék,
mind a füst s a pára.*

/Gyimesközéplök, Csík/

89.2. U.az

*Kibútt a kégyó a földből.
A földből a fűbe.
A fűből a szőrbe,
a szőrből a bőrbe,
a bőrből a húsba,
a húsból a csontba.
Újan semmivé váljon,
mind a só a vízbe,
a viasz a tűzbe.*

/U.ott/

89.3. U.az

*Kibútt a kégyó a földből,
belébútt a szőrbe,
szőrből a bőrbe,
bőrből az izekbe,
Ki-ke-ke-ká.*

/Gyimesfelsőlok, Csík/

90.

Újonnan vásárolt állat óvása

Kis cédulára írva kenyérdarabban etetik az állattal a szöveget. /Az adat közlője szerinti "eredeti" olvasatot a számok jelzik./

1 3
Csuma menjetek
5 7
fárcl fára
9 11
ágra dei
13 15
Sancti szavamra
15 14
nyavalyák hallgassatok
12 10
Spiritus nomen
8 6
száraz zöld
4 2
zöld nyavalya

/Kalotaszeg/

I. 2.

91. Hasfájás gy.

*Térj meg, térj meg,
hetvenhétféle nyavalya!*

/Atyha, Ud/

92. "Szemölcs" vagy "támadás" gy.

Mikor a beteg meglátja először az újhódat, az első és második lábujja közé nyúl, az ott talált földdarabbal háromszor körülkeríti a beteg helyet, majd leköpi háromszor és átdobja a fején e szavakkal:

*Múljál el,
menjél el a hegyek közzé,
a vüőgyek közzé,
ahun a nap nem süt,
a szél nem fúj!*

/Szamoshát/

93. Jégeső elküldése

Fejszével keresztben intenek arrafelé, amerről jön a jég. Háromszor mondják:

*Jég zápor, fenye üdő,
távozzál el határainkról,
kősziklákról kősziklákra.*

Ezután földbe ütik a fejszét.

/Gyimesfelsőlok, Csík/

94. Hasfájás gy.

A gyógyító a gyerek köldökét kerítgette a mutatóujjával, ezt mondva:

*Kékszemeű látta, megigézte.
Menj el te betegség oda,
ahol bikák nem dönkölnek,
kakasok nem szólnak,
kősziklába,
és hagyjad tisztán ezt a szegény gyereket.*

/Klészse, ML/

95. "Udma" gy.

Három alkalommal háromszor kerítette a fájós nyakat és hűzogatta:

*Menj el a kősziklába,
hol a kakasok nem szólnak,
a kutyák nem ugatnak,
a tündérlányok jáccodnak.
A fejiken menj bé,
a talpikon menj ki,
és ez a lány olyan tisztán maradjon,
mint az anyja szülte erre a világra.*

/Somoska, ML/

96. Jégeső elhárítása

Fejszével vagy késsel vet a felhővel szemben keresztet, s mondja:

I. 2.

*Eredj oda fekete felhő,
hol fekete kókisszo nem hallszik,
kovászos kenyeret nem esznek,
fekete kutyák nem ugatnak,
tündérlányok nem jáccodnak!*

Újra keresztet vet. Háromszor mondja el; ha kész, a fej-
szét földhözvágja.

/Gyimesfelsőlok, Csík/

97. U.az

*Apor eső ne gyere!
Ne verd el az Isten embernek élő kenyerit!
Hanem menj el a kősziklák hegyire,
hol vadleányok laknak,
kovászos kenyeret nem használnak,
ugatlan emberek lakoznak.*

/Gyimesközéplek, Csík/

98. Hurutos gyerek gy.

*Katikának hetvenhétféle betegsége,
a hetvenhétféle nyílalásai
menjete ki az egéjsz testyiből.
Vigasztaló Szentlélek Uristen vigasztalja meg.
Te betegség oda menj,
hol kakasszót nem hallacc
s Isten nevébe nem adakoznak.
Kőpárnából vetett ágyat adnak,
sütelen pogácsát,
s főtelen galuskát adnak.*

/Lészped, ML/

99. "Urszita" gy.

Volt egy öregasszony, aki rá tudott olvasni: kilenc
vasat megtűzesített, majd vízbe tette.

Miatyánk, Üdvözlégy, Hiszekegy.

Keresztet vet és mondja:

*Az urszita elmenjen,
a kősziklához,
hol kutyaugatás nincs,
madáresirikolás,
emberszózat,
kakaskukorékolás nincs.*

Újból keresztet vetett rá. A beteg a vizet hazavitte,
ivott belőle kilenc cseppet. Megmosakodott benne, és
három napig az ágy alatt tartotta, ahol aludt. Végül
egy gyümölcsfa tövébe öntötte és meggyógyult.

/Pusztina, ML/

II.

PÁRHUZAMOS KÍVÁNSÁG A: HASONLAT

II.1. R-TAGOS HASONLAT

1.1. Búzavetés

A búza elvetése után az üres zsákot magasba dobják, e szavakkal:

Ilyen nagyra nőjj!

/Mezőkeresztes, Bo/

1.2. Kendervetés

Ilyen nagyra nőjjél!

/Csarnóta, Ba/

1.3. Búzavetés

Ilyen magasra nőjj!

/Gyuró, Fe; Kuncsorba, Szo/

1.4. Búzavetés

Ilyen magasra nőjjön!

/Zagyvarékas, Szeremle, Pe/

1.5. Vetés

Olyan magasra nőjjön!

/Turony, Ba/

1.6. Tök, dinnye, kender, búza vetése

Ilyen nagyra nőjjön!

/Porcsalma, Szt; Nagykörü, Szo/

1.7. Krumpli, kukorica vetése

Ilyen magas legyen!

/Karancskeszi, Nó/

1.8. U.az

Ilyen nagyokra nőjjenek!

/U.ott/

1.9. Tök vetése

Ilyen nagyok legyenek, e!

/U.ott/

1.10. Krumpli vetése

Ilyen nagyok legyenek alatta!

/Zagyvarékas, Pe/

2.1. Kukoricavetés

Kukoricavetés után valaki a karjával mutatja és mondja:

Ilyen csövek lőgyőnek ő!

II. 1.

Majd távozáskor ezt mondják:

*Adja még az Atya,
égyő még a fija!*

/Karancskeszi, Nó/

2.2. U.az

Ilyen nagy csévék legyenek e!

/Galgahéviz, Pe/

2.3. Tökvetés

Ilyen tökök legyenek ő!

/Karancskeszi, Nó/

2.4. Babvetés

Ilyen bukrók legyenek ő!

/Karancskeszi, Nó/

2.5. Krumpliültetés

Ilyen nagy krumplik legyenek!

/Hörnyék, Ba; Zagyva-
rékas, Pe/

2.6. Tökvetés

Ilyen nagy legyen minden tök!

/Patak, Nó/

2.7. U.az

Ilyen nagy, ekkora tökök legyenek!

/Somogyudvarhely, So/

2.8. Kender, búza vetése

Ilyen nagy legyen a vetésem!

/Jászladány, Szo/

2.9. Babvetés

Ilyen nagy legyen minden bokor!

/Patak, Nó/

2.10. Kendervetés

Ilyen legyen a kender!

/U.ott/

2.11. U.az

Ilyen nagy legyen a kenderem!

/Bolhás, So; Pálmonos-
tora, Szeremle, Pe/

2.12. U.az

Ilyen nagy legyen a kenderem e!

/Zagyvarékas, Pe/

2.13. U.az

Ekkora legyen a kenderük!

/Kuncsorba, Szo/

2.14. U.az

Akkora legyen a kendőrük!

/Szeremle, Pe/

2.15. Búzavetés

Ilyen magas legyen a termés!

/Diósjenő, Nó/

I. 2.

3. Kenyérsütés

Kenyér kemencébe tétélekor felfogják a kötőt és mondják:

Ilyen magos légy ni!

/Berettyóújfalu, Bi/

4. U.az

Mikor a kenyeret kemencébe teszik, körbe forognak, hogy a szoknya repüljön és mondják:

Ilyen kerekre nőjjél!

/U.ott/

5. Újszülött egészségének biztosítása

Az első hét letelte után az anya első útja a nagynyához vezet, aki párnákat rak alá, ezt mondva:

Elyen kövér legyen a kisbabád!

/Ormánság/

6. Szépségvarázslás

Mikor meglátják az újhóldat, ugrálnak és mondják:

Ebbe a hónapba ilyen pirosak legyünk!

/Szeged környéke, Cso/

7. Jó alvás biztosítása

Keresztelő után némelyek a tűzhely alá teszik a gyereket, és ott háromszor megfordítva, ezt mondják:

Ille aluvu liégy!

/Lendvavásárhely, Za/

8. Tejhaszon biztosítása

Borjazás után az első tejből "pectejet"⁺ főz a gazdasszony. Összehívja a szomszédokat, azok körülülnek az asztalt, ő pedig vízzel pocskolja meg a fejüket, ez mondogatva:*Ilyen csomó vaj legyen.*

/+ = felforralt, megtúrósdott tej/

/Őrhalom, Nó/

9. U.az

Ellés után az első tejből "gulásztát"⁺ főznek. Másoknak is adnak belőle. Akinek adnak, azt leöntik vízzel, ezt mondva:*Igy folyjon a tej!*

/+ = felforralt, megtúrósdott tej/

/Szakoly, Sza/

10. Kendervetés

A vetés közé kenderszárat is szórnak, és mondják:

Ilyen kemény legyen a szára!

/Vasas, Ba/

11. Tyúkültetés

A tojást bundasapkába rakják, abból rakják a fészekbe, ezt mondva:

Ilyen búbosak legyenek a csirkék!

/Bolhás, So/

II. 1.

12. U.az
A tojásokat rossz kalapban vagy sapkában viszik a fészekbe, és nem egyenként, hanem egyszerre öntik bele, ezt mondva:
Ilyen egyszerre keljenek!
/Szeremle, Pe/
13. Állatok étvágyának biztosítása
A gazdasszony etetéskor ráköpdös a malacra, csirkére; rájuk is fúj és mondja:
Mindig ilyen jó étvággal egyetek!
/Jászladány, Szo/
14. Szövés sikerének biztosítása
Szövéskor a házba belépő ezt mondja:
Ilyen nyílása legyenek, ni!
és jó nagyot lép. /Hogy a szövő a vetéltől jól át tudja dobni./
/Bélapátfalva, Bo/
15. Gyermeekáldás biztosítása
Mikor jött az esküvőről az új pár, gyereket ringattak és ezt mondták az új asszonynak:
Esztenőre így ringasd!
/Borsodszirák, Bo/
16. "Megigézett" tehén gy.
Olyan szenesvizet készítenek, mint a gyerekek szoktak. Azt a seprűt, amellyel a készítő a mosdóvizet az edénybe leeresztette, háromszor a falhoz üti, ezt mondva:
Illen hamar mullik!
Azután az állatot megmossák, e szavakkal:
A Jézus nevében! Az Atyának és Fiúnak és a Szentlélek nevében.
/Szenesvíz: vízbe meghatározott módon parazsakat számolnak bele; lásd a XII. szövegeknél./
/Göcsej/
- 17.1. Szép fog biztosítása
Ha új helyre viszik a csecsemőt, a házigazda tojást dug a gyerek párnája alá. Előtte megsimítja a gyerek inyét a tojással, ezt mondva:
Ilyen fehér fogad lögyön!
/Ordas, Pe/
- 17.2. U.az
Ilyen fehér legyen a fogad!
/Zámoly, Fe/
- 18.1. Ültetés sikerének biztosítása
Ültetés után kiabáltak:
Ilyen nagy legyen, mint én!
/Zagyvarékas, Pe/
- 18.2. Dinnyeültetés
Ilyen nagyok legyenek, mint én e!
/Galgahéviz, Pe/

II. 1.

Tojásajándékozás 19-25.

- 19.1. Újszülött egészségének biztosítása
Aki először látogat egy újszülöttet, tojást visz neki,
ezt mondva:
Ilyen egészséges legyél!
/Tiszavárkony, Szo/
- 19.2. U.az
Ilyen ép, egészséges légy!
/Tiszaszöllős, He/
- 19.3. U.az
Juj, ilyen egészséges legyél!
/Tiszanána, He/
- 19.4. U.az
Ilyen ip, ilyen szíp legyél!
/Sárrétudvari, Bi/
20. Egészség biztosítása
Aki a frissen tojt meleg tojással arcát megsimogatja
és ezt mondja:
*Ilyen ép legyek,
ilyen szép legyek!*
azon nem fog a betegség.
/Besenyőtelek, He/
- 21.1. Újszülött egészségének biztosítása
Ha a kisgyereket először vitték valahová, ott megkerek-
kítették tojással az arcát, ezt mondva:
Ilyen kis kerek arcod legyen!
Ezután a pólyába dugták a tojást.
/Nagyrév, Szo/
- 21.2. U.az
Illen gömbölyű légy!
/Somogyudvarhely, So/
- 21.3. U.az
Ilyen gömbölyű és szép legyél!
/Hajdunánás, Ha/
- 21.4. U.az
Ilyen gömbölyű legyen az arcod!
/Hódmezővásárhely, Cso/
- 21.5. U.az
Ilyen telt, ilyen gömbölyű legyen az arcod!
/Jászládány, Szo/
- 21.6. U.az
Ilyen szép kerekképő legyél!
/Karancskeszi, Nó/
- 21.7. U.az
*Ilyen gömbölyű képed legyen,
ilyen pampuskájaid⁺ legyenek!*
/+ = fánk/
/Zagyvarékas, Pe/

II. 1.

21.8. U.az

Ilyen szép tiszta legyen az arcod!

/Ipolytölgyes, Ho/

22.1. U.az

Tojást adnak az újszülöttnek, ezt mondva:

*Ilyen kerek, ilyen szép,
ilyen gömbölyű legyél.*

/Hajdúszoboszló, Ha;
Drávagárdony, So/

22.2. U.az

*Ilyen kerek, ilyen ép,
ilyen gömbölyű legyék!*

/matyók/

22.3. U.az

*Ilyen kerek, ilyen szép,
ilyen egészséges légy!*

/Mezőkeresztes, Bo/

22.4. U.az

*Ilyen szép lögyél,
ilyen kerek lögyél,
ilyen tiszta lögyél!*

/Tápe, Cso/

23.1. U.az

Keresztelő után a szülésznő egy ép tojással megsimogatja az újszülött arcát, ezt mondva:

Olyan egészséges légy, mint ez a tojás!

/Nemesbikk, Bo/

23.2. U.az

Olyan egészséges legyél, mint ez a tojás!

/Abádszalók, Szo/

23.3. U.az

*Olyan egészséges legyél,
mint a frissen tojt tojás!*

/Nagyiván, He/

23.4. U.az

*Olyan szép piros legyél,
mint ez a tojás!*

/Szeremle, Pe/

23.5. U.az

*Ilyen szép, tiszta és kerek legyen az arcod,
mint ez a tojás!*

/Kiszombor, Tr/

23.6. U.az

*Ilyen kerek legyen a képed,
mint ez a tojás!*

/Zagyvarékas, Pe/

23.7. U.az

*Ilyen ép legyél,
mint ez a tojás!*

/Tiszaörs, He/

II. 1.

23.8: U.az

*Ilyen ép, egészséges legyél,
mint ez a tojás!*

/Jászapáti, Szo/

24.1. U.az

Mikor először viszi el az anya a gyereket valahová,
egy szép tojást választanak, megkerékítik vele az
arcát:

*Ilyen szép lögyé,
ilyen fehér lögyé,
ilyen egészséges lögyé,
mint ez a tojás!*

Azután a legelső koldúsnak adják "Isten nevébe".

/Tápé, Cso/

24.2. U.az

*Olyan kerek,
olyan piros,
olyan puha legyen a képe,
mint ez a tojás!*

/Hódmezővásárhely, Cso/

25. U.az

Újszülött látogatásakor tojással kerékítik az arcát:

*Mint a tojás, olyan szép,
olyan gömbölyű legyél!*

"Még ma is teszi Szekerés Józsefné".

/Nagybarca, Bo/

26.

Tehén egészségének biztosítása

Ha tavasszal a csordás először hajt ki, minden gazda
egy tojást tesz a kapuba, amit a pásztor összeszed.

A tojást e szavakkal teszik le:

*Illen tele és gömbölyűen jöjjenek haza az állatok,
mint ez a tojás.*

/Pécsarányos, Ba/

27.

Újszülött egészségének biztosítása

Mikor a kisgyereket először nézi meg a nagyanyja, vi-
gyen magával egy csokor piros és egy csokor fehér tu-
lipánt; azzal a gyerek arcát megcsapkodva mondja ezt:

*Olyan piros és olyan fehér és tiszta légy,
mint ez a tulipánt!*

/Rétközberencs, Kis-
várd, Nyíribrony,
stb., Sza/

28.

Búzavetés

A vetőzsákban ökölnyi kősó volt. Vetés után el kellett
hajítani a földre, ezt mondva:

Ilyen súlyos legyen, mint a só.

/Tákos, Be/

II. 1.

29. Tyúkültetés
Karácsonykor legyet kell fogni, nádszálba tenni, és a kotló alá helyezni, ezt mondva:
Olyan szapora legyen, mint a légy!
/Hódmezővásárhely, Cso/
30. Szapulás
Az asszonyok mellüket mutatják a ruhának, ezt mondva:
*Ilyen fehér legyen,
mint a csecsem!*
/Tiszadorogma, Bo/
31. Tojáshaszon biztosítása
A tyúk első tojását a szomszédba kell dobni, e szavakkal:
*Olyan magas legyen a csomó, melyet tojssz,
mint ez a ház.*
/Tákos, Be/
32. Tejhaszon biztosítása
"Rocskából is azért öntöztem a ház fedelét, hogy sok tejfele legyen a tejnek; ilyen szókkal:"
*Olyan fele legyen a tejnek,
mint az házfedel.*
/Arad m; 1756-ös
boszorkányper/
33. Krumpiiültetés
Az utolsó kapavágás után a gazda leül a krumplibokorra és mondja:
*Akkora krumplik legyenek,
mint a valagam.*
/Csempeszkopács, Vas/
34. Kendervetés
*Ez a kender olyan legyen,
hogy túlnyójjön a fejemen.*
/Csanádpalota, Csa/
35. 1. Tejhaszon biztosítása
Amikor a tehén először megy ki borjazás után, egy veder vízzel leöntik:
*Úgy csurogjon a teje,
mint csurog a veder víz.*
/Borsa völgye/
- 35.2. U.az
*Úgy csurogjon a tehénből a tej,
!ogy csurog a gyerek fejéről a víz.*
/U.ott/
- 35.3. U.az
*Amennyire csurog a lepedőről ez a víz,
úgy csurogjon a tehénből a tej.*
/Rétfalu, Vr/

II. 1.

- 36.1. Tejhaszon biztosítása
Ellés után "fősztejet"⁺ főznek. Visznek belőle a szomszédoknak. A szomszéd mondja:
*Annyi teje legyen a tehénnek,
mint a kútban amennyi víz van.*
/+ = a felforralt, megtúrósodott tej/
/U.ott/
- 36.2. U.az
*Annyi teje legyen a tehénnek,
mint a kútágnak.*
/U.ott/
- 37.1. U.az
Az első tejből küldenek a szomszédoknak is. A szomszéd a vevőt meghinti vízzel, ezt mondva:
*Annyi tej legyen,
mint a kútban a víz.*
/Drávasztára, Ba/
- 37.2. U.az
*Olyan sok legyen belőle,
mint a víz.*
/Nagybarca, Bo/
38. Álmatlanság megelőzése
A látogató, ha elmegy, kis darabot tép le ruhájából, és az ágyra dobja, ezt mondva:
*Legyetek olyan tiszták,
mint én vagyok.*
/Borsa völgye/
39. U.az
A látogató - hogy ne vigye el a gyerek álmát - "álmot", azaz ruhájának kis foszlányát veti a pólyásgyerekre, ezt mondva:
Lígy olyan jó álmos, mind én!
/Nyárszó, Kl/
40. Anyatej biztosítása
Az anya avatásról hazatérve a már előre vízzel telemerített vödörbe hajol, s a közepéről issza a vizet, előzőleg ezt mondva:
*Úgy iszom, mint a tehén,
annyi tejem legyen, mind a tehénnek.*
/Háromfa, So/
41. Kisgyerek fejlődése
Születés után a bábaaszony fedőt tesz a gyerek fejére, ezt mondva:
*Illel csöndesek és jők legyetek mind,
ahogy én amillen csöndesen tartom
helyettetek ezt.*
/Göcsej/

II. 1.

42. "Körömméreg" gy.
A beteget újhold vasárnapján észak felé, meztelenül folyó-
vízhez vezetik, s a velük vitt seprűvel, amelyet háromszor
vízbe mártanak, háromszor "lehúzzák", s a söprűt víznek
eresztik, ezt mondva:
*Ahogy lehúztam,
új mönnyön bele.*
Út közben senkihez sem szabad szólni.
/Sántos, So/
43. Fonás
Ha kislány fonala rosszul sikerült, anyja felgombolyította,
elvitte a vizimalomhoz, beledobta a malom kerekibe és monda:
*Ilyen gyorsan pörögjön a /Bözsike/ kezébe az orsó,
mint a malom kereke ahogy forog.*
/Pálháza, Ab/
44. Új pár szerelmének biztosítása
Mikor esküvő után a konyhába ér az új pár, a gazdasszony
mézbe mártja a kezét, bekeni a menyasszony száját, ezt
mondva:
*Aminő édes ez a méz,
olyan édes legyen a ti páros életetek is.
Szaporodjatok, mint a csicsóka.*
/Galgahéviz, Pe/
45. Kisgyerek beszéde
Mikor a kisgyerek először ment egy helyre, tojást adtak
a kezébe és mondták:
*Ugy tudj beszélni,
mint a tyúk kérldni.*
/Cigánd, Ze/
46. Bogozás kioldása
Aki tavasszal az első fecskét látja, súrolja össze jól
az ujjait, s közben mondja:
*Ugy oldjon el az én kezem minden cérnabogozást,
mint ahogy ennek a fecskének a szárnyai
el vannak oldva.*
/Kőhalom, Nk/
47. Férj hazatérése
Kukoricával való "bobilás" után a jósló szétszórja a
szemeket a tyúkoknak, ezt mondva:
*Amilyen hamar felszedik a tyúkok,
olyan hamar jöjjön a férjem.*
/Bármilyen más óhaj is nyilvánítható ilyenkor - a bobo-
lás céljának megfelelően. Ezesetben azt akarja megtudni,
hogy mikor jön meg a férje./
/Gajcsána, ML/
48. Szerelmi varázslás
Szentgyörgy napja előtt a lányok "görög inyát" /futónő-
vény/ szednek a mezőn, és közben ezt mondogatják:

II. 1.

*Ahogy én szedlek,
úgy jöjjenek utánam a legények.*

/Domoszló, He/

49. Szántás

Első tavaszi szántás alkalmával először fordítva kell feltenni az ekét, és az ekekulcsot háromszor el kell hajítani, ezt mondva:

*Amilyen szívesen mék a kúcsé,
ojan szöröncsés lögyek az első szántásba.*

/Szeged környéke, Cso/

50. Tyúkültetés

Férfikalapból borítják a fészekbe a tojásokat, ezt mondva:

*Amily gyorsan borítottuk,
olyan gyorsan keljen is ki!*

/Rétfalu, Vr/

51. Tojáshaszon biztosítása

Luca napján a tyúkok fenekét piszkafával piszkálják, közben a másik kézzel mákot szórnak, ezt mondva:

*Annyi tojást tojjatok,
amennyi mákot hullajtok!*

/Doboz, Bé/

52. Tyúkültetés

*Ahány tojást alátettem,
annyi csibe /vagy pulyka, liba stb./ keljen.*

/Csanádpalota, Csa/

53. U.az

Sapkából tették a tyúk alá a tojást, hogy mind kikeljen; ezt mondva:

*Ahogy én egymásra teszem a férjem sapkájába
a tyúk alá a tojást,
a csirke így együtt a tojásból mind kigyűjjön.*

/Zagyvarékas, Pe/

54.1. U.az

Csürrehajtáskor teszik a tojást a tyúk alá, ezt mondva:
*Úgy gyűjjön a csirke,
ahogy gyün a csürhe!*

/Cigánd, Ze/

54.2. U.az

*Úgy pressegjete ki,
mint a nyájból a malacok!*

/Nagybarca, Bo/

54.3. U.az

*Úgy gyentek ki a tojásból,
mint a disznó a kardmból!*

/Hajdubagos, Bi/

55. U.az

Olyankor kell csinálni, ha sokan járnak az utcán, ezt mondva:

II. 1.

*Úgy keljen és futkosson,
mint a sok nép az utcánkban!*

/Hódmezővásárhely, Cso/

56.1. Kiscsirkék fejlődésének biztosítása

Ha kikeltek a kiscsirkék, rostában megfüstölik őket.
Majd valamilyen vasdarabra /pl. fejsze/ rakják őket
egyenként, és mondják:

*Ilyen erősek legyetek,
mint a vas!*

/Vasas, Ba/

56.2. U.az

*Legyetek olyan erősek,
mint a fejsze!*

/Görcsöny, Ba/

57.1. Szarvasmarha fejlődésének biztosítása

Mikor mennek a havasra a marhák, az istállók ajtaját
láncsal kötik át, hogy a marha átléphesse, miközben
ezeket mormolja a családfő:

*Legyetek erősek, mint a vas,
tartsatok össze, mint a lánc,
s páduai szent Antal őrizzen meg a
vadállatoktól.*

/Gyergyócsomafalva,
Csík/

57.2. U.az

*Egész nyáron úgy összetartsatok,
mint ennek a láncnak a szemei.
Értitek?*

/Szucsák, Kl/

57.3. U.az

*Erős lögyön, mint a vas,
jó, mint a főd,
úgy ökleljön, úgy ruggyon, mint én.*

/Szentmárton és Sas-
vár-puszták, So/

58. Marha eladása

"Az Marhaja úgy kél hamar el, ha kölessel meg hinti, és
azt mongya"

*valamint ezen köles essik az Marhamra,
úgy gyöjön rea az kereskedő*

/Hódmezővásárhely, Cso;
1730-as boszorkányper/

59. Szerelmi varázslás

Akit az ura nem szeret, kenyeret, sőt, paprikát, vörös-
hagymát ás a küszöb alá. Közben elmond

*öt-öt Miatyánkot, Üdvözlégyet, Hiszekegyet,
majd háromszor mondja:*

II. 1.

*Ójan életöm legyen,
 hogy amint a ház nem lehet kinyér nélkül, só nél-
 kül, paprika nélkül, vöröshajma nélkül,
 az én uram ne lehessen nálam nélkül!*

/Szeged, Cso/

60. "Tehénrontás" megelőzése

"Az mely nap Lucza esik, köss pemetölt, ha pemetölsz ve-
 le, old le az matzagát, csinálj vele viasz gyertyát belő-
 le, tömjénnel füstöld meg az teheneket, tödd a kapu közii-
 ben az gyertyát, erezd által az marhát rajta, így mondván:"

*Az miképen az kemecze tüzének erejét senki el
 nem vöheti,
 így az marhámnak tejét senki el ne vöhesse,
 hanem haszonnal hozza haza az mezőről az ő javát.*

/XVII. század/

61. Betegség gy.

A beteg ingét hirtelen mondulattal lerepesztették testé-
 ről és kő alá ásták, ezt mondva:

*Úgy menjen a betegség a kő alá,
 mint ez a ruha!*

/Hejce, Ab/

62. "Árpa" gy.

A beteg árpaszemmel dörzsöli meg a szemét, és olyan kút-
 ba dobja, amelyikbe még sohasem nézett, ezt mondva:

*Úgy tűnjön el az én árpám a szememről,
 mint a vízbe dobott árpaszem.*

/Nyíri, Ab/

63. "Ágos" gyerek gy.

Éjjel 11 előtt vizet hoznak, zabot főznek bele, három
 teknőbe teszik. Megfürdetik benne a gyereket, majd a
 vizet kiviszik, a folyóba öntik, ezt mondva:

*Úgy elvigye ennek a gyereknek a betegségeit,
 mint a zabot hogy elviszi a folyóvíz.*

/Pusztina, ML/

64. "Varas" gyerek gy.

Az anya a malomhoz megy, felvesz a kerékről lehulló víz-
 ből; azt hazaviszi, felmelegíti langyosra, megfürdeti a
 gyereket, majd a vizet visszaviszi, kiönti, és így szól:

*Amilyen hamar lefolyik ez a víz,
 olyan hamar gyógyuljon meg a gyermeke.*

/Torda, Aranyosszék,
 Torockó/

65. Fejfájás gy.

A beteg szenteltvízzel locsolja a földet, és ezt mondja:

*Úgy múlték el a fájásom,
 ahogy a vizet a föld elissza.*

/Nyíri, Ab/

II. 1.

66. "Sárgaság" gy.
Tojást kell főzni, majd kilenc részre vágva a sárgáját a csurgásba elásni, a fehérjét pedig mosatlan új ruhadarabban a beteg nyakára akasztani. Kilenc napig minden nap el kell imádkozni
Kilenc Miatyánkot és kilenc Üdvözlégyet,
majd a tojást a nyakból levéve a keresztútra kell vinni.
Ott a beteg a feje fölött hátradobva ezt mondja:
*Ahogy a fehérje elpusztul,
úgy muljon el a sárgaság.*
/Jászjákóhalma, Szo/
67. "Hideglelés" gy.
Kerésetlen kenyeret kell enni, ezt mondva:
*Úgy menjik el a hideglelés,
mint lemegy ez a kenyér a torkomon.*
/Hajdudorog, Ha/
68. Beteg gyerek gy.
Az anya hamut szór tenyeréből az ereszcurgásba, ezt mondva:
*Amilyen hamar lemegy a kezemről,
olyan hamar múljék a a betegség a gyermekemről.*
/Szakoly, Sza/
69. "Szemölcs" gy.
Sütéskor vesz a beteg egy kerésetlen seprűt, azzal háromszor megseprí a kezefejét, ahol a szemölcs van, ezt mondva:
*Olyan hamar múljon el,
amilyen hamar elég ez a seprő.*
Ezután a seprűt a kemencébe dobja.
/Nagyhodos, Szt/
70. Ágybavizelés gy.
A beteget kiásott sírba vizeltetik, ezt mondva:
*Úgy múljon el a betegség,
ahogy ezt a sírt bekaparják.*
/Abaujdevecser, Ab/
71. Szemfájás gy.
Pünkösöd előtt kilenc reggel le kell menni a Tiszára, ott egy vízbe mártott kendővel megmosni a fájós szemet, majd a kendőt háttal a folyónak állva vízbe dobni e szavakkal:
*Úgy mönjön el tülem a betegség,
ahogy én ezt a kendőt nem látom többé.*
Kilencszer kell csinálni.
/Tápé, Cso/
72. "Sárgaság" gy.
Kilenc napig visszafelé kell számolni a napokat:
*Kilenc,
nyolc,
.....
egy.*

II. 1.

Közben répa van akasztva a tűz fölé. Az első napon kilencszer mondják el a

Miatyánkot,
majd minden nap eggyel kevesebbszer, és minden alkalommal ezt mondják:

*Úgy száradjon el a betegség,
ahogy a répa a tűz fölött.*

/Hódság, Bb/

73. "Szemverés" gy.

A gyógyító kilenc parazsat dob a vízbe, közben háromszor mondja:

Atya, Fiú, Szentlélek.

Ha az "Atyánál" füttyül a parázs, férfi verte meg, ha a "Fiúnál", akkor ifjú, ha a "Szentléleknél", akkor nő. Ezután háromszor jobbra mosdatja a beteget, majd háromszor balra, közben összesen hatszor mondja a fenti szöveget. Majd visszakézből hátradobja a vizet, ezt mondva:

*Úgy száradjon el a betegség,
ahogy e víz.*

/U.ott/

74. Féreg kipusztítása állatból

A gazda korán reggel a kertben lévő "csudafából" hármat bal lábbal letapos, napnyugta felé, ezt mondva:

*Úgy hervadjon el a féreg,
mint a csudafa.*

/Tiszakórod, Szt/

75. Fejfájás gy.

A fejfájós száraz lófejet keres és mondja:

Igy száradj mög t' es.

/T.i. az ő feje/. A lófejet feje alá téve aludjon rajta.

/Szaján, Tr/

76. "Csemer" gy.

Egy régi "linéát"⁺ vagy egy darabka száraz fát háromszor a sebre nyomnak, ezt mondva:

*Úgy megszáradj,
mint ez a fa. /vagy: linéa /
|+ = lécdarab/*

/Zajzon, Br/

77. Halál okozása

A rosszakaró rábőjtől; a bőjt napján szüette deszkára térdel két égő gyertya közé és mondja:

*Úgy száradjon ki e világból,
mint ahogy a deszka kiszáradt.*

/Borsa völgye/

78. U.az

Az előbbi módon, másik szöveggel:

*Úgy egyék a nyűvek,
mint ahogy eszi ezt a deszkát a szű.*

/U.ott/

II. 1.

79. U.az

Az előbbi módon, más szöveggel:
*Úgy apadjon ki a világból,
 mint ahogy apad ez a gyertya.*

/U.ott/

80. "Inkorulás" gy.

A beteg keresetlen csonttal nyomkodja a beteg helyet. A csontot eldobva ezt mondja:

*Úgy száradjon el ez a bog,
 mint ahogy a csont elszárad.*

/Hadikfalva, BU/

81. "Nyavajatórés" gy.

A gyerek ruháját leszakítva a küszöb alá ásták, ezt mondva:

*Úgy múljon el a gyermekemről a szívszorítás,
 mint ez az ing itt el fog romlani.*

/Abaújvecser, Ab/

82. "Csuma" távoltartása

A töretlen kenderből varrt "csumainget" éjjél előtt kivitték neki e szavakkal:

*Úgy elmenjen a csuma,
 mint ezt az inget csinálták.*

/Pusztina, ML/

83. "Árpa" gy.

A beteg árpaszemet dob a meleg kemencébe. Mikor az árpa szétpattan, ezt mondja:

Igy pattanjon szét az én árpám is.

/Parnó, Ze/

84. "Nyű" kihajtása állatból

Port hintenek ezt mondva:

*Úgy potyogjanak a nyűvek,
 hogy a por hull le a födre!*

/Pokolpatak, ML/

85. "Mussz" gy.

Gyíkot ölnek, ezt mondva:

*Akkorára múljon el,
 mikorra a gyíknak vére elfolyik.*

/Zagyvarékas, Pe/

86. "Sárgaság" gy.

A beteg saját vizeletében megfőz egy tojást; egyik végét keresztben bemetszi, és ott megsózza. Aztán a tojást a mezőre viszi, hátranézés nélkül; ott egy hangyabolyba elássa, közben mondva:

*Amint téged a hangyák megesznek,
 úgy muljon el az én betegségem!*

Hazamenet sem szabad hátranéznie.

/Feketekőrösvölgy/

II. 1.

87. "Igzés" gy.

A beteg gyerek mosdóvizét a tálból megfordított nyírfa-seprűn át háromszor a fazékba szűrik; a víz a seprű fejről a nyelén át fut a fazékba. Közben ezt mondják:

*Ollan hama távoztassa el Isten a bajt,
mind a millen hama csinyátom az dtszűríst!*

/Sárhida, Za/

88. Impotencia gy.

"... a gatyamadzagját és a lisztes zsáknak madzagját levette, azokra csomókat kötött, azután egyiket reá kötötte s másikat levette; és mindazon csomókat egymásután oldotta meg, mondván:"

*Valamint hogy én ezen csomókat oldozom,
szint úgy az Isten oldassa meg a te egészségedet.*

/Debrecen, Ha; 1731-
es boszorkányper/

89. "Megrontott" tehén gy.

A rontással gyanúsított személy tehenének trágyájából lopnak, új bögrébe teszik; ennek közepébe egy sárqarépát tesznek és a kéménybe akasztják füstölődni, ezt mondva:

Igy füstölődjön meg, aki a tehenemet megrontotta.

/Tiszajenő, Szo/

90. "Rontás"

Egy másik személy megrontása céljából szőlővessző belét megfőzték, ezt mondva:

Ennek a lába, vagy más tagja úgy folyjon.

/Szeged, Cso; 1728-as
boszorkányper/

91. Szerelmi varázslás

A lány zöld békát tesz hangyabolyba; harmadnap az ott talált csontokkal a legényt megkeni, ezt mondva:

*Úgy ne legyen nyugta,
ahogy annak a békának sem volt nyugta
a hangyabolyban.*

/Borsa völgye/

92. "Szemverés" gy.

Szenesvizet készítenek elégetett seprűszálakból. Megmossák vele a kisgyerek kezét, lábát, arcát, és a maradékot az ajtó sarkára öntik, ezt mondva:

*Úgy forduljon le a szemed,
mint ahogy a bögre lefordul;
úgy ne ártson,
mint ahogy a víz nem árt.*

/Encsencs, Sza/

93. "Rontás"

Döglött kutya szemét és fülét zsírral megkenve mondták:

II. 1.

*Ahogy ez a kutya nem lát,
nő lásson az uram sè!
Ahogy ez a kutya nem hall,
nő halljon az uram sè!*

/Kiszombor, Tr/

94. U.az

Aki haragudott valakire, rossz fazékba szenet rakott,
ezt mondva:

Úgy éljetelek, mint az alutt szén.

Az illető kapujában ásták el, jó mélyre, szájával lefelé.

/Gajcsána, ML/

95. U.az

Aki meg akar rontani valakit, hétfőn reggel napkelte
előtt, szája elé farkasgégét tartva mondja:

Olyan gazdag légy, mint a farkas,

úgy lájjt, mint a farkas,

annyi maradjon az életedbe,

amennyi farkas lesz az életedbe,

s úgy járj, mint a farkas,

félj mindenkitől.

/+ = láss/

/Lábnik, ML/

96. U.az

Aki meg akar valakit rontani, kását dob a tűzbe, ezt
mondva:

Úgy pattogjon ki a teste X-nek,

mint ez a kása a tűzbe.

/Szőreg, Tr/

97.1. Tolvaj kézrekerítése

Tüzes szántóvasra kölest hintettek, ezt mondva:

Valamint ez a köles,

úgy ki fog fakadozni az orcája annak,

aki elvitte a pénzt.

/Szeged, Cso; 1734-35-
ös boszorkányper/

97.2. U.az

Valamint ezen köles a szántóvason pattog,

úgy fakadjon az orcáján,

aki ellopta azon pénzt.

/Szeged, Cso; 1734-35-
ös boszorkányper/

98. "Tehénrontás" gy.

A tejet a láng fölött kis csuporba szűrik, ezt mondva:

Úgy süsse ki a láng a szemét,

ahogy ez a láng égeti a tejet.

/Kraszna, Szi/

99. "Rontás" elhárítása

Aki gyanus "babonafélét" talál a keresztúton, szalmát
gyűjt, és azon elégeti. Mig a tűz ég, háromszor mondja:

II. 1.

*Ne legyen sikere a babonájának,
így égjen el, mint ez a szálmacsóva!*

/Kiskunhalas, Pe/

100. Szerelmi varázslás
Kilenc nyomból sarat készítenek, és a kürtőbe tapasztják, ezt mondva:

*Úgy forogjak az eszedbe,
mint a kürtőben a füst.*

/Szatmár m./

101.1. U.az

A lány felveszi ásóval a legény nyomát, betömi viaszszal, beveti kemencébe, s ezt mondja:

*Úgy égjen a te szíved értem,
ahogy elolvad ez a viaszok itten.*

A legény feleségül veszi.

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

101.2. U.az

*Úgy égjön benned a szerelöm,
mint a körmöm ég.*

/Szeged környéke, Cso/

3. U.az

*Úgy égjen a szíve és a lelke utánam,
ahogy ég a só a tűzben.*

/Borsa völgye/

101.3. Variáns: U.ott

102. "Pattanás" gy.

Akinek nyelvén pattanás van, csombékot köt zsebkenőjére; azt tűvel szurkálja; közben háromszor a tűzbe kőp, ezt mondva:

*Úgy égjen annak a nyelve,
mint ez a tűz ég.*

/U.i. attól lett pattanása, hogy valaki rosszat mondott róla/

/Hernádvécse, Ab/

103. Szerelmi varázslás

A lány a legény lábnyomát háromszor előlről a sarkáig húzza, ezt mondva:

*Úgy jöjjön vissza utánam,
ahogy én húzom ezt a sárt hátra.*

A sarat a kéménybe tapasztja, háromszor mondva:

*Szentséges szűz Mária,
add hogy úgy járjon utánam,
ahogy a füst a kéményben.*

/Borsa völgye/

104. "Megrontott" tehén gy.

A gyógyító egy darab kenyeret tett a zsajtarba, kilencszer beleszúrt akáctővissel. Fejtte a tehenet, közben mondva:

II. 1.

*Ezek a tövisek mindig szurkálják a kezét,
ha rossz ember nyúlt hozzá.*
Ezután szérúseprével kerítette körül a tehén tőgyét,
ezt mondva:

Igy keringjen, ha rossz nyúlt hozzá.
Éles késsel kerítette körül a tehén tőgyét, kilenc
keresztet rajzolt rá, és azt mondta:

*Az ujjahegyit ilyen éles kés vágja,
ha rossz ember nyúlt hozzá.*

A szoknyája hátulját a lába közt előrekapta, és a ruha
csücskivel kilencszer megkerítette a tehén tőgyét:

*Olyan gyorsan múljék el,
amilyen gyorsan a ruha alja jár, mikor megyünk.*

Aztán fogta a seprút és a kést, kihajította az udvarra.
Csak naplemente után volt szabad a helyére tenni. Más-
nap a tehénnek semmi baja sem volt.

/Matolcs, Szt/

105. "Rontás"

Az út porából vagy sárból kilenc marékkal felvesznek.
Út közben nem szabad senkihez szólni, sem hátranézni.
A folyóba dobják, kilencszer elmondva:

*Úgy menjen el az egészsége,
ahogy a víz elviszi.*

/Hencida, Bi/

106. "Szemölcs", "tyúkszem" gy.

Szalonnaevéskor a bőrét csurgásba kell ásni. Három
Miatyánk és egy Üdvözlégy után:

*Amit ide ledstam, itt elszáradjon,
az én kezemről a szömőcs elmúljon.*

/Feketető, Tr/

107. "Sárgaság" gy.

A beteg egy főtt tojást akasszon a nyakába és mondja
el háromszor:

*Ez a tojás apadjon,
betegségem gyógyuljon!*

/Szakoly, Sza/

108. Szótlan gyerek gy.

Kenyérmosóvizet itatnak vele, ezt mondva:

*Sütelen könyerek sülletek,
szotalā gyerökök szöllatok!*

/Somogy m./

II. 2. O-TAGOS HASONLAT

1. Tyúkültetés

A tojások fészekbe rakásakor ezt mondja a gazdasszony:

*Olyan elevenek legyetek,
mint a vereshangya!*

/Bélapátfalva, Bo/

II. 2.

2.1. U.az

Ültetés előtt a kotlót a kemencéhez dörzsölik ezt mondva:

*Úgy ülj, mint a só,
úgy költés, mint a hangya!*

/Paszab, Baktalóránt-
háza, Sza/

2.2. U.az

*Úgy ülj, mint a só,
úgy pezdülj ki, mint a hangya!*

/Tiszaföldvár, Szo/

2.3. U.az

*Úgy ülj, mint a sátor,
úgy költés, mint a hangya!*

/Cigánd, Ze/

2.4. U.az

*Úgy ülj, mint a kemence,
úgy költés, mint a hangya!*

/Szamoshat, H/

2.5. U.az

*Üljél, mint a tőke,
költésél, mint a hangya!*

/Szakoly, Sza/

2.6. U.az

*Úgy ülj, mint a torma,
úgy költés, mint a hangya!*

/Nagykapos, Ung/

2.7. U.az

*Ülj tormával,
költés hangyával!*

/U.ott/

3. "Udma" gy.

Patakban három követ kell felvenni, és visszafelé te-
kerni az udmán, háromszor mondva:

*Úgy nőlj, mint a kő,
ülj helyben, mint a kő.*

/Lábnik, ML/

4.1. A tojásokat déli harangszókor kell rakni és mondani:

*Kelj, mint a rozs,
pattogj, mint a kukorica!*

/Ordas, Pe/

4.2. U.az

*Keljen, mint a rozs,
Pattogjon, mint a kukorica!*

/Tiszainoka, Szo/

4.3. U.az

*Keljen, mint a rozs
szaladjon, mint a pinty!*

/Bánokszentgyörgy, Za/

II. 2.

4.4. U.az

Pattogjon, mint a kukorica!

/Jászladány, Szo/

5. Csirke óvása "rontástól"

Kikeléskor, etetés előtt megfüstöli a csirkéket a gazdasszony. Addig neki sem szabad enni. Födőre teszi a paraszat, erre a fészekből szalmát, tojáshéjat, és a csirkék farkának levágott végét.

A csirkéket rostában tartja a füst fölél, ezt mondva:

*Olyan nagyok legyetek, mint a bivaly,
olyan jó evők legyetek, mint a sáska.*

Közben a háziasszonynak ennie is kell.

/Balatonmellék/

6. Tyúkültetés

Először maga a gazdasszony ül a fészekbe. Páratlan számú tojást tesz a kotló alá. Az anyagotlót megsimogatja bal kézzel a fejétől a farkáig, megcsókolja fülét, szemét; ráülteti a tojásra és háromszor végighúzza a hátán mindkét kezét. Ezután mondja:

*Ülj, kis tyúkocskám,
költsd ki a kiscsirkéidet.
Olyanok legyenek, mint a kis fürjek.*

/Kiszombor, Tr/

7. Súlyos beteg, vézna gyerek gy.

Minden nap háromszor napkelte előtt a temetőn körül kell a gyereket vinni, minden kerülőnél mondani:

Három Hiszekegy.

*Ahogy a nap erősödik,
úgy erősödjen a gyermek.*

Utána úgy kell megvárni a napkeltét, hogy a nap rásüssön a gyerekre. Ezt három nap meg kell ismételni.

/Hódegyháza, Bb/

8. "Szemverés" gy.

A temetőben kilenc fajta fáról kilenc darabot kell törni, megfőzni, levében megfürdetni a gyereket. A fürdővizet napszálltakor kell kiönteni nyugat felé, ezt mondva:

*Olyan hamar gyógyuljál,
amilyen hamar lemegy a nap.*

Három nap egymásután meg kell ismételni; akkorra meggyógyul a gyerek.

/Nyírtura, Sza/

9. "Tyúkszem" gy.

Holdtőltekor úgy kell kimenni, hogy senki se lássa. A tyúkszem megérintése közben háromszor mondani:

*Ahogy te fogysz, holdacska,
úgy muljon el a tyúkszem rajta.*

/Csávoly, Bb/

II. 2.

10. "Sömör" gy.

Holdújulás előtt való utolsó csütörtökön a sömört tú hegyével meg kell kerekíteni, ezt mondva:

*Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében!
Úgy mujjék é, mint a hód!*

Utána a tűt földbe kell szúrni. Ha ezt mégegyszer, meg kell csinálni, a tűt kétszer kell a földbe szúrni.

/Hosszúhetény, Ba/

11. Betegség gy.

Holdújuláskor:

*Új hold, új király,
úgy muljon el az én bajom,
ahogy te elmúlsz.*

/Tószeg, Pe/

12. "Daganat" gy.

*Aki mögrontotta, az hozza helyre.
Ahogy a hődvilág fogy,
úgy fogyjon a gumó is.*

A vízfolyás irányába nem volt szabad nézni.
Hét Miatyánkot kellett utána elmondani.

/Kalocsa, Pe/

13. Nyakfájás gy.

A hold lementekor

köszönni kell a holdnak,
aztán a fájós nyakat vagy torkot éhnyállal meg
kell kenni, ezt mondva:

*Olyan gyorsan mujjék el a nyakamrul a fájdalom,
mint amely gyorsan el fogol te tűnni.*

/Nagyszalonta, Bi/

14. Fejfájás gy.

Megdörzsölik spiritusszal a nyakereket és ezt mondják:

*Úk kimegy a baj,
mintha újra születnik e világra.*

/Zalatárnok, Za/

15. Féreg kihajtása állatból

Napkelte előtt az állat megyit jobb kéz mutatóujjával
háromszor meg kell keríteni, és háromszor kell köpködni.
Közben mondani:

*Ez a féreg úgy menjen ki a megyiből,
ahogy lemegy a nap;
úgy tisztuljon meg,
amilyen tisztán feljött a nap!*

/Nagyhodos, Szt/

* 16. "Mussz" gy.

*Ahogy a nap felgyütt,
ahogy a nap lemegy,
te úgy mulj /vagy: menj/ el.
Nem voltam érted,
de nem is vártalak;
ahonnan gyüttél,
oda elmehetesz.*

/Zagyvarékas, Pe/

II. 2.

17. Állat szemén lévő "hályog" gy.
A gyógyító pásztor korán reggel, míg nem találkozik senkivel, halkán mondja:

*Édes jó Istenem segíts meg!
N. jószágnak hályog van a szemén.
Amilyen gyorsan megfájult,
olyan gyorsan pusztuljon el!
hét,
hat,
...
egy.*

A számolást háromszor ismétli, mindig köpve egyet. Ha nem gyulladákos a hályog, nyolc nap alatt meggyógyul; ha gyulladákos, nyolc nap múlva meg kell ismételni a műveletet, és tizenhat nap alatt múlik el. A beteg szemre hét napig nem szabad ránézni.

/Eperjeske, Sza/

18. "Széltályog" gy.
A gyógyító sóprútollal int az állat felett, mintha elhajtana valamit. Háromszor csinálja és mondja:

*Hetvenhét asszonnak hetvenhétféle tályogja;
ki elszoritotta ezt a Gyöngyös nevű állatot,
távozzál el, oszoljál el te tályog,
mint a víz hogy eloszlik szerteszéjjel.*

/Gyimesközéplak, Csík/

III.

PÁRHUZAMOS KÍVÁNSÁG B: ELLENTÉT

Holdanalógia 1-9.

- 1.1. "Tyúkszem" gy.
Mikor a beteg az újhódat először meglátja, felvesz egy marék port, lesimítja vele a kezén lévő tyúkszemet, és háromszor mondja:
*Amit látok, újuljon,
amit nem látok, múljon.*
/Alattyán, Szo; Let-
kés, Ho/
- 1.2. "Sömörtyü" és "daganat" gy.
*Amit látok, újuljon,
amit nem látok, elmúljon.*
/Szabadszállás, Tura,
Pe/
- 1.3. "Daganat" és fájdalom gy.
*Amit látok, újuljon,
amit nem látok, fogyjon.*
/Galgahéviz, Pe/
- 1.4. "Anyajegy", "seb" gy.
*Akit látok, újuljék,
kit nem látok, elmúljék.*
/Nagyszalonta, Bi/
- 1.5. "Holttetem" gy.
*Akit látok, újuljék,
akit nem, elmúljék.*
/U.ott/
- 1.6. "Szemölcs" gy.
*Új hold, új király!
Amit látok, újuljon,
amit nem látok, elmúljon.*
/Pusztamérges, Cso/
- 1.7. "Kelés" gy.
*Dicsértessék a Jézus,
új nap, új király!
Amit most látok újuljon,
amire nézök, elmúljon.*
/Szeged, Cso/

III.

- 1.8. "Árpa" gy.
*Árpa, árpa lekaszállak!
 Amit nem látok, múljik,
 amit látok, újuljik.*
 /Nagyszalonta, Bi/
- 1.9. "Tyúksegg" gy.
*Amit látok, újuljon,
 amit nem látok,
 a kezemről a tyúksegg elmúljon.*
 /Alattyán, Szo/
- 1.10. U.az
*Újság, új világ!
 Amit látok, megtelleyék,
 amit nem látok, elfogyjék.*
 /Tard, Bo/
- 1.11. "Szemölcs" gy.
*Amit látok, nőjjön,
 amit nem látok, múljon.*
 /Jászkisér, Szo;
 Szeged, Cso/
- 1.12. "Hideglelés" gy.
*Új hold, új kirdlyné!
 Amit látok, nőjjön,
 amit nem látok, az múljon el.*
 /Kiskunfélegyháza, Pe/
- 1.13. "Tyúkszem" gy.
*Új hold!
 Amit látok, nőjjön,
 amit nem látok, múljon.
 Friss legyenek újholdkor!*
 /Peröcsény, Ho/
- 1.14. "Szemölcs" gy.
*Amit látok, az nőjjön,
 amit nem látok, múljon!*
 /Tápé, Cso/
- 1.15. Meggyűlt ujj gy.
*Akit látok, tejjel,
 kit nem látok, mujjal.*
 /Nagyszalonta, Bi/
- 1.16. "Tyúksegg" gy.
*Amit látok, újuljon,
 az én kezemről a tyúksegg elmúljon.*
 /Tura, Pe/
- 1.17. "Szemölcs" gy.
*Amit látok, nyúljon,
 amit küldök, múljon.*
 /Miske, Pe/

III.

- 2.1. "Árpa" gy.
A beteg pocoktúrással nyomkodja meg a szemét és mondja:
*Amit látok, újuljon,
amit nyomkodok, elmúljon.* /Szank, Pe/
- 2.2. "Tyúkszem" gy.
*Amit nyomok, múljon,
amit látok, újuljon.* /Aszaló, Ab/
- 2.3. U.az
*Amit látok, nőjjön,
amit hajtok, múljon.* /Ipolyszög, Nó/
- 2.4. "Szemölcs" gy.
*Amit nézek, nőjjik,
amit kerekítek, múljjik.* /Nagyszalonta, Bi/
- 2.5. "Tyúksegg", gyűlés gy.
*Amit látok, teljék,
amit keríttek, fogyjon.* /Kemence, Ho/
- 2.6. "Szemölcs" gy.
*Amit látok, teljék,
amit kerekítek, múljjék.* /Alsóregmec, Ze/
- 2.7. Fejen lévő "csomó" gy.
*Amit látok, újuljon,
amit kerökitök, elmúljon!* /Apátfalva, Csa/
- 2.8. "Tyúkszem" gy.
*Új hold, új király!
Amit látok, újuljon,
amit sörprök, múljon el.* /Szank, Pe/
- 2.10. U.az
*Akit látok, teljék,
akit nyomok, múljjék.* /Alsóregmec, Ze; Pányok,
Fony, Ab/
- 2.9. U.az
*Amit látok, teljék,
amit kenek, múljjék.* /Furta, Bi/
- 2.11. U.az
*Amit dörzsölök, múljon,
amit nézek, az nőljön.
Akkor lássam a szemőcsömet,
mint ezt a kis valamit.* /Hermánszeg, Szt/

III.

- 2.12. Bőrbetegség gy.
*Dicséértessék a Jézus,
 új hold, új király,
 az én szívem téged lát.
 Amit látok, újuljon,
 amit mosok, az múljon!* /Kiskundorozsma, Cso/
- 2.13. "Árpa", "kelés", "tyúksegg" gy.
*Mit látok, teljen,
 mit fogok, fogyjon.* /Mezőkövesd, Bo/
- 2.14. "Fökény" gy.
*Amit nőzek, újullon,
 amit fogok, had fogyjon.* /Somogytur, So/
- 2.15. "Tyúksegg" gy.
*Amit fogok, elmúljon,
 amit látok, újuljon.* /Bernecebaráti, Ho/
- 2.16. "Szemölcs", "kelés" gy.
*Új hold, új király!
 Amit fogok, fogyjon,
 amire mutatok, nőjjen.* /Szekszárd, To/
- 2.17. "Tályog" gy.
*Amit keritek, múljik,
 ami kerek, újuljik.* /Nagyszalonta, Bi/
- 2.18. Betegség gy.
 Három Miatyánk és egy Hiszekegy
*Új hold, új király!
 Amit látok, nőjjen,
 rajtam ami létezik, így baj,
 mindenféle bajaimtól szabaduljak,
 mindön múljon rólam.* /Tápé, Cso/
- 2.19. "Szemölcs" vagy "tyúksegg" gy.
*Amit itt látok, fogyjon,
 amit ott, szaporodjon.* /Arka, Ab/
- 2.20. Kézen lévő "kiütés" gy.
*Amit tapogatok, nő,
 amit látok, fogy.
 Amit tapogatok, fogyjon,
 amit látok, nőjjen Isten nevében.* /Kalotaszeg/

III.

3. "Kinövéés" gy.
Az újholdnak kell mondani:
*Ami a földön van, nőjjön,
ami a testen van, múltjon.*
/Forró, Ab/
4. "Szemölcs" gy.
A szemölcsöt a kézről lefelé kell söpörni a másik kézzel, közben háromszor mondani:
*Új hold újuljon,
amit nem látok, elmúljon.*
/Alattyán, Tizzasüly,
Szo/
- 5.1. U.az
A gyógyító megfogja a beteg kezét, majd lóbálja hátrafelé, és ezt mondja:
*Új hold újuljon,
amit nyomok, elmúljon!
Atyáknak, Fiúknak nevében, ámen.*
/Ordas, Pe/
- 5.2. U.az
*A hold újuljon,
amit mosok, elmúljon.*
/Tizzasas, Szo/
- 6.1. "Tyúkszem" gy.
A beteg pénzdarabbal megdörzsöli a tyúkszemét, majd a pénzt hátradobja, ezt mondva:
*Új hold újuljon,
tyúkszemem elmúljon.*
/Szank, Pe/
- 6.2. Betegség gy.
*Új hold újuljon,
betegségem elmúljon.*
/Karcsa, Ze/
- 6.3. "Hóttetem" gy.
*Hold újuljon,
az én bajom elmúljon.*
/Karancskeszzi, Nó/
- 6.4. "Tyúksegg" gy.
*Holdvilág újuljon,
az én tyúkseggem elmúljon!*
/Varsány, Nó/
- 6.5. "Hideglelés" gy.
*Új hód, új kirdly!
A hód újuljon,
a hideglelés elmúljon!*
/Hódegyháza, Tr/
- 6.6. "Főköny" gy.
*Újság újuljon,
az én főkönyöm elmúljon.*
/Hosszúhetény, Ba/

III.

- 6.7. "Szemölcs" gy.
*A hód újuljik,
 a szemőcsöm müljik.
 Hód, hozzád jöttem,
 itthagynom vendégem.*
 /Nagyszalonta, Bi/
- 6.8. Vágott seb gy.
 Miatyánk.
*Az újhold mögüjjul,
 a fájdalom gyógyuljon.
 Üdvözlégy.*
 /Miske, Pe/
7. Fogfájás gy.
*Dicsértessék az úr Jézus Krisztus,
 adjon Isten jó estét!
 Az újság nyójjön,
 az én fogam ne fájjon.*
 /Abaujszántó, Ab/
- 8.1. "Árpa" gy.
*Új hold, új kirdly!
 Az árpa elmüljon,
 az újhold újuljon.*
 /Rimóc, Nó/
- 8.2. "Tyúkszem" gy.
*Ez az én betegségem müljon,
 az újhold meg újuljon.*
 /Hercegszántó, Bb/
9. U.az
*Ami a kezem fején van, az elmüljon
 a hód pedig újuljon.*
 /Szank-Móricgát puszta,
 Pe/
10. "Szömöcsü" gy.
 A gyógyító újholdkor kivitte a beteget. Jobb mutató-
 ujjával kört rajzolt a "szömöcsü" köré, és fölnézett a
 holdba, ezt mondva:
*Új hold, új világ,
 engemet láss, ezt né lásd!*
 Még morgott valamit a hold felé, amit a beteg nem értett.
 "Mönj el, mondta; és én három nap múlva nem láttam a szö-
 mörcsümet".
 /Ordas, Pe/
11. "Árpa" gy.
 Kilenc szem árpát a kútba dobva mondta a beteg:
*Árpa a vízbe,
 s a víz a szembe!*
 /Magyarfalva, ML/

III.

12.1. Fejfájás gy.

A beteg keres kilenc forgácsot, egy tálba vizet önt, a nappal szemben áll, a forgácsot bemártja a vízbe, és a forgácsokat egyenként a háta mögé dobja. Addig mondja a következő szöveget, míg a forgácsokat mind el nem dobta:

Nap vízbe,

víz fejembe.

/vagy: a fejembe/

/Gajcsána, ML/

12.2. U.az

Imádság

Víz a fejembe,

nap a vízbe.

Bújjon ki a fájdalom

a fejemből izibe.

/Bukovina/

13.1. U.az

Menjen a beteg a patakhoz, mossa meg a fejét kilencszer és mondja:

Ami a patakba,

legyen a fejembe,

ami a fejembe,

legyen a patakba.

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

13.2. U.az

Ami a fejembe,

legyen a patakba,

ami a patakban,

legyen a fejemben.

/Oláhlapád, Af/

13.3. U.az

Ami a vízbe,

az a fejembe,

ami a fejembe,

az a vízbe.

/Borsa völgye/

13.4. U.az

Ami a homlokomban van,

legyen a vízben,

ami a vízben van,

legyen a homlokomban.

/U.ott/

13.5. U.az

Én mérek eggyel, kettővel, ... kilenccel.

Ami a vízben van,

az legyen a testeden,

ami a testeden,

legyen a vízben.

/U.ott/

III.

- 13.6. "Igézet" gy.
*Ami az ajtóban van,
 legyen a gyerekekbe,
 ami a gyerekekbe van,
 legyen az ajtóba.*
 /U.ott/
14. "Napszúrás" gy.
 A beteg napkelte előtt folyóvízhez megy, háromszor a jobb kezével vizet dob a fején át, és ezt mondja:
*Ami van az én fejembe,
 az legyen a víz fenekibe.*
 /Debrecen, Ha/
- 15.1. "Zsébre" gy.
 A zsébrés szájú gyereket napkelte előtt kivitték a szilvafa alá, és ott a nap felé fordítva három szalonnadarabbal megdörgölték. A szalonnát ezután jobb kézzel a fej fölött hátradobták. Háromszor mondták:
*Zsébre kéregbe,
 napocska égbe.*
 /Terbeléd, Nó/
- 15.2. U.az
*Napocska nyugodóba,
 zsébre szilvafára.*
 /Csitár, Nó/
16. "Szemölcs" gy.
*A hold jöjjék,
 a szemölcs menjék.*
 /Berettyóújfalu, Bi/
17. "Zsébre" gy.
 Vesszőre tekert rongyból kilenc kis babát csinálnak. Az anyja forgatja a gyerek szájában, mikor jön haza a csürhe és mondja:
*Zsébre müljon,
 csürhe gyűjjön!*
 Kétszer mondja.
 /Ferencszállás, Tr/
- 18.1. "Zsébre" gy.
 Kilenc kis pálcára fehér ruhát kötve mondják:
*Haj ki zsébre,
 haj be zsábra!*
 Reggel, mielőtt mentek ki a tehének, a keresztúton elhajította őket. A tehének a lábukkal elvitték.
 /Mindszent, Cso/
- 18.2. U.az
*Haj ki zsébre,
 gyün a csürhe!*
 /Tápé, Cso/

III.

- 19.1. Bolhaűzés
Keresztet vetnek és háromszor mondják:
*Be március,
ki balha!*
/Balástya, Cso/
- 19.2. U.az
Március elsején az asszonynak a szoba földjén kell húzni a kötényét, és ezt kell mondania:
- *Ki bolha, ki bolha!*
Az ember pedig bekiált az ablakon:
- *Be március, be március!*
/Orosháza, Bé/
20. Féregűzés
Mikor húsvétkor megszólal a harang, söpörni kell gyorsan és ezt mondani:
*Kigyó-béka távozzon,
kapor legyen a kerbe!*
/Tiszaörs, He/
21. Házasság biztosítása
Ha férjes asszony hal meg, akkor az a nő, aki az özvegy felesége szeretne lenni, a holttest kivitele után a megürült ágyat e szavakkal rúgja meg:
*Téged ki,
engem be!*
/Göcsej/
22. Szerencse biztosítása
Ha valaki lópatkót talál az úton, bal kézzel hátrahajítja és ezt mondja:
*A patkót elhajítom,
a szerencsét magammal hozom.*
/Zagyvarékas, Pe/
- 23.1. "Sömör" gy.
A sömört háromszor megkerítik jobb kézzel, jobb felé.
Háromszor mondják:
*A sömör elment hadba,
a had visszagyűjjön,
a sömör ottmaradjon.*
/Lovászpátona, Ve/
- 23.2. U.az
*Elment a sömör hadba,
a sömör odamarada,
had megjöve.
Atyaisten nevében,
Fiúisten nevében,
asztán a teljes Szentháromság nevében.*
/Szebény, Ba/
- 24.1. "Igézés" gy.
Ha megverték szemmel a gyereket, lázas lesz. Kinyalják

III.

a szemét: aki gyógyítja, a szemölcsökét nyalja, és háromszor köp, ezt mondva:

*Te légy csúnya,
én legyek szép.*

/Mohács, Ba/

24.2. Gyerek "varasságának" megelőzése

*Én csúf vagyok,
te légy szép!*

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

25. Fejfájás gy.

"Leánykőkörccsinel" veregeti a beteg homlokát, ezt mondva:

*A te fejed fáj,
az enyém nem.*

/Bács-Bodrog m./

26. Különböző betegségek gy.

A "kenő" a kenés után a falhoz dörzsöli a kezét, e szavakkal:

*A falnak fájjon,
annak használjon,
akit én gyógyítottok.*

/Székkutas, Cso/

26. Variáns: Gilád/Te/

27.1. Kígyómarta tehén gy.

*Görget az égen
villámlik a földön.
Kégyő megmarta Gyöngyös nevű tehenünknek a tőgyét.
a tehén igyék tiszta vizet,
s a kégyő tiszta mérget.
Úgy tisztuljon meg, mind az ezüst és az arany.
A kégyő hulljon el a méregtől.*

/Gyimesfelsőlok, Csík/

27.2. U.az

*Ember igyék tiszta vizet,
kégyo igyék tiszta mérget.*

/U.ott/

28. Kártékony szárnyasok elhárítása

Hogy a csibéket el ne hordják a szárnyasok, húshagyókedden egy disznófejet kell megfőzni. Azon a csontlyukon, ahol a disznó szeme volt, keresztül kell nézni a csibékre első kieresztéskor, és azt kell mondani:

*Csóka, kánya, varjú, szarka
mind vakok legyetek,
csak az én csibéim
legyenek szemesek.*

/Nagylengyel, Za/

29. Tyúkültetés

Hogy a tyúkok korán megkotoljanak, vándorfazekastól vett gelencsérszalmát és lopott forgácsot tesznek alájuk a fészekbe, e szavakkal:

III.

30. Tehén "megrontása"
Körülszaladták a más tejét, ezt mondva:
*Enyém tejet, vaját adjon,
a tiéd meg véres tejet.*
/Hatvan, He/
- 31.1. U.az
*Vajjal, túróval teljék még a bödönöm,
más emberébe gané.*
/XVI. század/
- 31.2. U.az
*Bűvösök az én sajtáromba tej, vaj
szarom a ti sajtárotokba.*
/Kolozsvár, Kl; 1568-
as boszorkányper/
- 31.3. U.az
*Tökömbe,⁺ sajtáromba zsír, vaj,
szarom a ti sajtárotokba.*
/+ = tökedény/ /U.ott/
32. U.az
*Teje, vaja idegyűjjön,
szara a gazdájdé.*
/Zagyvarékas, Pe/
33. U.az.
Köpülő oldalát verve mondják:
*A vaj Bálványosról,
a vaj Barátosról,
a vaj Bükkaranyosból,
... /tetszőleges nevek felsorolása/
mind ide jöjjön,
s a vaját nekem,
s az irót neked.*
Százszinű vajjal lesz teli a köpülő; minden anyaállat
vaja benne van.
/Gyimesközéplek, Csík/
34. Tyúkültetés
A tojást kalapba vagy sapkába téve fordították a fészek-
be, ezt mondva:
*Kakas legyen,
ne jérce!*
/Tiszainoka, Szo/
35. Kenyérsütés
Mikor lapátra tették a kenyeret, keresztet vetve rá, ezt
mondták:
*Pirulj áldott,
ne terülj.*
/Galgahéviz, Pe/

III.

36. Tyúkültetés

Az asszony a fészek fölött szoknyáját rázza:

*Ez a tojás mind kikőjjön,
égy se maradjon ápon!*

/+ = zápon/

/Pécsarányos, Ba/

37. Csenevész gyerek gy.

*Gyűjjön rá a jó egészség,
hagyjon el a nyavalyád.*

/Nagyberki, So/

38. "Szemverés" gy.

Szenesvíz készítésekor a cirok égetése közben mondják:

*Igézet, té akartad eltemetni a kűsfiamat,
temössön el ú tígödet!*

A vízben megmosdatja a gyereket, közben
három Miatyánk.

/Sükösd, Pe/

39. "Ótvar" gy.

A seb lemosóvizét napkelte előtt öntik ki:

*Ahogy jön a nap felfelé,
úgy múljék az ótvar lefelé.*

/Szakoly, Sza/

40.1. "Kelés" gy.

*Amint nő a hold,
úgy fogyjon a kelés az arcomról.*

/Szabadka, Bb/

40.2. Fájdalom gy.

*Amint nő a hold,
úgy fogyjon a fájdalom a testemről.*

/U.ott/

"Volt-legyen" formák 41-58.

41. "Sömör" gy.

A hüvelykujj körmével a sömört háromszor megkerítik,
és minden kerítésnél ezt mondják:

*Sömör vuotá,
sömmi légy!*

/Nagylengyel, Za/

42.1. "Kelés" gy.

Holdfogytákor késsel nyomkodták a kelést, ezt mondva:

*Semmi voltál,
semmi légy!*

Közben a holdat kellett nézni.

/Galgahéviz, Pe/

Azonos szöveg: "Szentantaltüze" és "megszólítás" gy.

/Zsére, Nyi/

42.1. Variáns: "árpa" gy. /Lédec, Bs/

III.

42.2. U.az

*Az Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek.
Semmiből lettél,
semmivé váljál!*

/Magyarpécska, Ar/

43. "Árpa" gy.

Nevetlen ujjal megkeresztették:

*Semmi vőtdé,
semmi legyé,
máma nyőtté,
hónap má ne legyé.*

Háromszor csinálják. Nem szabad eltéveszteni.

/Istenmezeje, He/

44.1. "Pénzvar" gy.

Túvel háromszor megkerítik, s kerítés közben ezt mondják:

*Mo keti,
mo vesszi!*

/Göcsej/

44.2. U.az

*Mua keti,
mua evesszi!*

/Zalaszentmihály, Za/

45. Gyulladt szem gy.

Három napig kell mosni a szemet, jobb kézzel balra húzva a szemét, és mondani:

*Napfelkeltével kaptam,
napnyugtával küldöm.*

/Hódegyháza, Bb/

46. "Árpa" gy.

Késsel aratják, ezt mondva:

*Földből jöttél,
földre menj!*

/Ordas, Pe/

47. "Pokolvar" gy.

A gyógyító először imádkozik fölötte egy

Hiszekegyet,
majd ezt mondja:

*Földből kaptam,
földnek adom,
én ezt többet soha meg nem tartom.*

/Zagyvarékas, Pe/

48. "Pokolkelet" gy.

A gyógyító a színcsurgásba guggol, keresztet vet, bicskahegygel kis földet fölszed, ezzel kerekíti balfelé, és mondja:

*Pokolkelet, pokolkelet,
mérges pokolkelet,
pokolból gyüttél,
pokolba eredj,
onnan többet vissza se gyere.*

III.

A földet utána jobb kézzel hátradobja; háromszor csinálja ugyanezt mindig másik földdel.

/Tápé, Cso/

49. "Gilva", "támadás" gy.

A gyógyító a színcsorgásban keresztet vet a földre, a kereszt közepéből bicskaheggyel fölvesz egy kis földet, avval keríti és keresztetzi, majd a földet visszateszi és megnyomkodja, hogy ne látszék.

A szöveg töredékei:

... *pokolkelet...*

hunnen gyüttél,

merre megy ...

.....

.....

mars, a fekete föld gyomrába.

/U.ott/

50. "Pokolkelet" gy.

Fokhagymával kerekítik:

Pokolbú gyüttél,

pokolba küldelek.

A fokhagymát elásták a csurgásba.

/Sándorfalva, Cso/

51. U.az

Tűzbű gyüttél,

tűzbe mőnjé.

Pokolbú gyüttél,

pokolba mőnjé.

Fődbű gyüttél,

fődbe menjél!

/Kláralfalva, Tr/

52. "Szemverés" gy.

A gyógyító a jobb kéz nevetlen ujjával vízbe nyúlva keresztet rajzol a beteg homlokára, meghuzogatja szemöldökét, talpát, hasát. A maradék vizet az ajtó sarkára önti e szavakkal:

Ott jött be a rossz,

ott menjen ki!

/Szatmárcseke, Tunyog,
Matolcs, Szt/

53. Elválasztás

Az anya a küszöb fölé lép, hogy a küszöb a két lába közé essék; és emlőjét fogva mondja:

Ezön izbe gyüttél

ezön izbe mőnj vissza!

/Köröshegy, So/

III.

54. U.az
Az anya a szülőágyban hanyatt fekszik, két kézzel háromszor megrázza a csecsbimbó gombját és mondja:
*Oda möny tejem,
honnajd együttői.*
/Somogy m./
55. "Szárasság" gy.
A kocsziúton kell átvinni és visszahozni a beteget, közben mind a kétszer a Miatyánkot mondva. Közben ezt mondják:
*Ezén az uton vitték el az én kisfiamnak a húsát vérit, egészségít.
Ezén az uton hozzák vissza az én kisfiamnak a húsát, vérit, egészségít.*
/Doroszló, Bb/
56. Patkányküldés
Napkelte előtt etetik a patkányokat:
*Ide gyertek, egyetek,
mer nem sokdíg ehettek.*
Etetés után:
*Jöttek kentek,
mehetnek kentek!*
/Jászivány, Szo/
- 57.1. U.az
*Menjetek arra,
amerről jöttetek!*
/Jászapáti, Szo/
- 57.2. U.az
*Menjetek vissza,
ahonnan gyöttetek!*
/U.ott/
- 57.3. U.az
*No menjetek dra,
amerrű gyöttetek!*
/Jászivány, Szo/
- 58.1. U.az
*No legények, egyetek,
asztán menjetek vissza oda,
ahonnan jöttetek!*
/h.n./
- 58.2. U.az
*A kentek istenét, vegyék be és menjenek arra,
amerről gyöttetek!*
/Jászárokszállás, Szo/

IV.

PÁRHUZAMOS KÍVÁNSÁG C: LEHETETLEN FELTÉTEL

IV. 1. R-TAGOS

- 1.1. "Szemölcs" gy.
Evésnél szájból kiesett morzsával kerekítik kilencszer,
majd hátuk mögé dobva mondják:
*Akkor nőjjön szemölcs a kezemen,
ha én ezt megkeresem.*
/Mezőtúr, Szó/
- 1.2. U.az
*Akkor legyen a kezemen szemölcs,
mikor én téged innen elveszlek.*
/Nyírtura, Sza/
- 1.3. "Hidegtelelés" gy.
Utifüvet ás ki a beteg, a gyökeréről vizet iszik, majd
visszaássa a földbe. Ivás közben mondja:
*Akkor löllön a hideg,
mikor még öccör kiveszlek!*
/Kissziget, Za/
- 1.4. "Tyűkvar" gy.
Keresetlen lófejet kell a kézhez dörzsölni, ezt mondva:
*Akkor legyen az én kezemen tyűkvar,
ha én ezt felveszem.*
A helyére kell tenni a lófejet.
/Kiskunhalas, Pe/
- 1.5. "Kelés" gy.
Pénzzel kell megnyomkodni, majd a pénzt hátradobni, ezt
mondva:
*Akkor legyen rajtam kilis,
ha én ezt a pénzt felveszem.*
/Törtel, Pe/
- 1.6. "Seb" gy.
*Akkor legyen rajtam ilyen fekély,
ha én ezt a pénzdarabot felveszem.*
/Kiskunhalas, Pe/
- 1.7. "Hidegtelelés" gy.
Annyi rovást tesznek egy pálcára, ahányszor a hideg
kilelte a beteget, majd a pálcikát szekérre dobva
mondják:
*Akkor lelje a gyerekemet a hideg ki,
amikor én ezt a pálcikát innen kiveszem.*
/Nagytárkány, Eger,
Parád, stb., He/

IV. 1.

1.8. U.az

Kettévágott vöröshagymáról vizet isznak, és füstre kötik, ezt mondva:

*Akkor löllön ki tiéged a hideg,
amikor ién ezt a hajmát lövössöm.*

/Szilvágy, Za/

1.9. "Pokolkelet" gy.

Fokhagymával kerekíti, és a csurgásban elássa:

*Akkor lögyön az én lábamon pokolkelet,
mikó ezt innen fővössöm.*

/Kiskundorozsma, Cso/

1.10. Szerelmi varázslás

A legény ellopott gatyamadzagját halott után dobja a lány:

*Akkor hagyjál el engem,
mikor én ezt innen kiveszem!*

/Nagygéc, Szt/

1.11. "Fehérfolyás" gy.

Kilenc kis rongybabát ereszt a vízre a beteg asszony, ezt mondva:

*Akkor gyűjjön ez a baj vissza,
amikor ién ezeket a babákat kivössöm a vízbü!*

/Bánokszentgyörgy, Za/

1.12. Gyerekbetegség gy.

Kettévágott fatörzsön húzták át a gyereket, közben az inge fennakadt.

*Akkor legyen az én gyerekemen a betegség,
ha az ingecs két kiveszem innen.*

/Gagybátor, Ab/

1.13. "Hideglelés" gy.

Három rongybabát dobnak el, háromfelé ágazó úton:

*Akkor lelj ki hideg,
mikor én ezt a három bubát felveszem.*

/Háromszék m./

1.14. Tejhaszon biztosítása

Borjazáskor mákot hintenek a tehén gerincére:

*Akkor vigyék el a tehenyem tejit,
mikor ezt a mákszemet felszedem.*

/U.ott/

2. "Nyű" kihajtása állatból

A beteg állat szőrét kettéhasított bodzaágba dugják:

*Tíz nem tíz,
kilenc nem kilenc,*

.....

egy nem egy.

*Akkor legyen N.N. két éves fehér gönnéje még férges,
amikor ezt én innen kihuzom, ptö, ptö!*

*Még addig elmenjen,
amíg én itt leszek, ptö, ptö!*

IV. 1.

*Ha napfeljötte itt kapta,
napnyugta itt ne hagyja,
ha napnyugta itt találja,
napfeljötte itt ne hagyja, ptö, ptö!*
/Székelyföld/

3.1. "Árpa" gy.

A beteg három szem árpával a kezében háromszor megke-
rüli a kutat, közben háromszor mondja, egy-egy szemet
bedobva:

*Akkor legyen az én szememen árpa,
mikor ezt innen kiveszem.*
/Szank-Móricgát
puszta, Pe/

3.2. U.az

*Akkor legyen az én szememen árpa,
mikor majd ezt innét kiveszem.*
/Hódmezővásárhely,
Cso/

3.3. U.az

*Akkor legyen árpa a szememen,
amikor én ezt kiveszem.*
/Kiskunfélegyháza, Pe/

4. U.az

*Árpa, árpa, árpa,
akkor lássalak,
amikor a két kezemben foglal megint.*
/Réty, Hsz/

5. "Nyű" kiűzése tehénből

*Akkor gyere vissza a tehén megyibe,
amikor az én nagyapám majd pálcikával kipiszkál
belőle.*
/Tákos, Be/

6. Patkányküldés

Kenyérsütéskor cipót kell sütni: először kell betenni
és először kell kivenni. Kicsi darabokra csipkedve ad-
ják a patkánynak, ezt mondva:

*Ha eztet megetted,
eredj a vándorlóba!
Ha /csütörtökön/ kenyeret sütök,
megint gyere vissza.*

Olyan napot mondott, amilyen napon végezte a műveletet.
Ezen a napon nem volt szabad többet kenyeret sütnie.

/Bátmonostor, Bb/

7. Gyomirtás

Paréjkapáláskor mondják /"újság"-kor kapálnak; újság=hold-
újulás/

Akkor legyen itt acat,
ha máskor újságon itt kapdlunk.*
/+ = gyom/ /Kiskunhalas, Pe/

IV. 1.

8. "Csótán" elkergetése
 Akinek a házában "csótán s más efféle" van, a sírgödör
 ásása alkalmából kihányt földet vigyen haza, és azt a
 konyha sarkába öntse le, ezt mondva:
*Akkor legyen nálam ez a rondaság,
 mikor én tiéged a temetőfüdőbe visszavüszlek.*
 /Bocfölde, Za/
9. Torokfájás megelőzése
 Aki Szent György nap előtt kígyót fog, kenje meg a tor-
 kát a kezével és mondja:
*Gyíkocskám, gyíkocskám!
 Akkor fájjon az én torkom,
 mikor én téged megfoglak!*
 /Szeged, Cso/
10. "Hideglelés" gy.
 A beteg a mogyorófa idei hajtásából metsz, végét szájába
 veszi, másik végéről egy vesszőn evőkanálal vizet folyat
 a szájába, háromszor mondva:
*Akkor löllön el a hideg,
 mikor én erről iszom!*
 A vesszőt az üstök füstjárta részébe dobja.
 /+ = a tető előreugró része/
 /Páka, Za/
11. Csecsemő elválasztása
 Az anya kívül megy az ablakon, gyűszűbe tejet fej, s a
 gyerekek az ablakon keresztül ad inni, mondva:
*Akkor jusson eszedbe,
 mikor ebből a gyűszűből adok még.*
 Elfelejtí a gyerek a szopást.
 /Borsa völgye/
12. "Árpa" gy.
 A beteget olyan kútba nézetik, amelyikbe még nem nézett
 soha. Háromszor mondja el, közben visszakézből egy-egy
 szem árpát belehajít:
*Akkor legyen énnekem árpa a szememen,
 majd ha én ebbe a kútba belenézek.*
 /Zagyvarékas, Pe/
- 13.1. Fejfájás megelőzése
 Mennydörgéskor követ kell a kézbe venni, azzal a fejet
 verni, majd a követ csukott szemmel messzire dobni,
 ezt mondva:
*Akkor fájuljon meg a fejem,
 amikor avval a követ megütöm.*
 /Torda, Aranyosszék,
 Torockó/
- 13.2. U.az
*Akkor fájjon az én fejem,
 ha bolondul falba verem.*
 /Csanádpalota, Csa/

IV. 1.

13.3. Derékfájás megelőzése

Öt Miatyánk, három Üdvözlégy.

*Akkor fájjon az én dörökam,
mikor másszor ide döngölöm!*

/Szőreg, Ferencszál-
lás, Tr/

14. Tolvajlás megelőzése

Karácsonybőjt estéjén megkötött nyírfaseprűn eregetik a földbe a magot, aztán a seprűt e szavakkal dobják a földre:

*Addig senki ne vihessen el,
mig én ezzel a seprűvel hármat nem ütök rdja!*
/h.n./

15.1. Elásott pénz megőrzése

Aki pénzt ás el, háromszor az alfalére ütve ezt mondja:

*Akkor vihessenek el,
amikor alfelemet ide ütöm!*

/Göcsej/

15.2. U.az

*Akkor vegyétek ki a pénzt,
mikor faromat háromszor hozzáveritek.*

/Karancskeszi, Nó/

15.3. U.az

*Eztet csak úgy vegyék ki,
ha illennel leverik!*

/U.ott/

15.4. U.az

*Akkor vegyenek innen ki,
amikor az én seggemet ide verik.*

/Karcsa, Ze/

15.5. U.az

*No addig ki ne tudjanak venni,
amíg háromszor a csupasz fenékem ide verik.*

/U.ott/

16. Szerelmi varázslás

Éjjel 12-kor a kémény alá megy a lány meztelenül. Bot-
tal üti a kormot visszakézből kilencszer, mindannyiszor
mondva:

*Engemet /Nagy Pali/ így anyaszült meztelen lásson
és addig soha ne tudjon elhagyni,
amíg ezt meg nem csinálom.*

/Szászfa, Ab/

17. U.az

A lány a legény fejéből három hajszálat lop, és azt
újholdkor a hold felé dobja, ezt mondva:

*Akkor hagyhasson el,
ha ezt a haját úgy teszem a fejébe vissza,
amint volt.*

A legény holtig hű lesz hozzá.

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

IV. 1.

18. "Nyomás" megelőzése

"a midő szarni ki migyen egy kis pirított kenyeret a szájába vigyen es nyelje le, azt mondja"

akkor jöjjön rá,

a midőn az emesztetibül azt ki eszi

"annak utána... jobban lett"

/Kisvárdá, Sza; 1756-
os boszorkányper/

19. "Hideglelés" gy.

Kettéhasított csalánszár két félszárát ív alakúra hajlítva háromszor keresztülbujtatják rajta a beteget, ezt mondva:

Öt Miatyánk, három Üdvözlégy.

Akkor löllön a hideg,

mikó ebbe átbújsz!

/Bánokszentgyörgy, Za/

IV. 2. O-TAGOS

1. "Rajod el ne menjen"

Karácsony éjjelén misére menet a méhek alól ki kell venni egy kis földet, és azt az ünnepek alatt valamibe belekötve mindenhova elvinni. Ünnepek után a méheket ezzel a földdel behintve ezt kell mondani:

*Miképpen ez a föld el nem mehet innen,
tik is az én miheim és rajaim úgy el ne
mehessetek innen,*

*és lígyen meg Atya-Isten, Fiú-Isten,
Szentlélek Istennek nevében, amen.*

/XVII. század második
fele/

2. "Csinálmány"

A megrontandó lányomából harangozáskor felvesznek; rongyba kötve egy halotthoz ledobják, ezt mondva:

Akkor legyen jól,

amikor felkerül a sírra.

/Borsa völgye/

3. "Nyű" kihajtása disznóból

Napkelte előtt mondják:

Akkor legyen féreg a sertésben,

amikor lehull a levelekről a föld.

/Tákos, Be/

4. "Nehézség" gy.

A beteg gyerek ingét elássák, ezt mondva:

Akkor keresse meg a betegség megint,

ha az ing a földszínre kerül.

/Karancskeszi, Nó/

IV. 2.

5. "Pokolvar" gy.
A gyógyító a beteget székre vagy földre ülteti, a kőrisbogaréból, puskaporból, fokhagymából és kovászból készült kenőccsel keni fájós kezét és vállát fejétől, egészen az ujja végéig háromszor. Minden húzás után letesz a földre egy darab kenőcsöt, harmadszor a maradék kenőcsöt mind a földbe ássa és mondja:
*Akkor jőjj vissza,
mikor ez is visszakerül oda, ahun vót.*
Az is előfordul, hogy a kenőcsöt a beteg helyre kötik, és azután ássák el.
/Alsófehér m./
6. Szerelmi varázslás
A lány a legényt kötőjével megméri annak tudta nélkül; kilenc göröcsöt tesz a kötőre, és a kémény falába dugja a kövek közé, ezt mondva:
*Akkor hagyjál el engemet,
amikor ez innen elvesztődik.*
/Borsa völgye/
7. U.az
A lány havibajos vérével háromszor észrevétlenül keresztet rajzol a férfi hátára, közben háromszor mondja magába:
*Akkor hagyjál el engemet,
amikor engem ez a vérzés elhagy.*
/Borsa völgye/
- 8.1. Macska házhoz szoktatása
A macskát a kemence körül háromszor megforgatják, váltogatott kézzel, ezt mondva:
*Akkó menj el,
mikó ez a kemence magától megmozdul.*
/Dés, Szd/
- 8.2. U.az
*Akkor menj el a háztól,
amikor ez elmegyén.*
/h.n./
9. "Szemverés" gy.
A szenesvizet a kemencébe öntik, ezt mondva:
*Addig legyen beteg,
míg ez a szén megelevenedik.*
/Udvarhely m./
10. Holdkórosság gy.
Mikor a beteg járkálás után visszafekszik, bocskort döfnek a szájához, ezt mondva:
*Akkor kelj fel,
mikor ez a bocskor!
Akkor beszélj,
mikor ez a bocskor!*
/Klészse, ML/

IV. 2.

11.1. Betegség gy.

Valamivel megérintették a beteget, és azt bedobták a Drávába:

*Vigyé a Dráva!
Akkor hozza vissza,
majd ha visszafelé folyik!*

/Drávasztára, Ba/

11.2. "Sárgaság" gy.

A beteg egy fekete tyúk tojását főve, zacskóban a nyakában hordja négy hétig. Ezután a folyóvízbe hajítja a folyó folyása irányában, ezt mondva:

*Akkor gyűjjön vissza a betegség,
amikor a folyó fordítva folyik!*

Majd elmegy anélkül, hogy hátranézne és szólna.

/Erdőcsokonya, So/

11.3. Fejfájás gy.

*Akkor fájjon a fejem,
ha ez a víz visszajön.*

/Tiszapolgár, Sza/

12. Halál megelőzése

Aki keresztúton heverő fekete tyúktollra lép, abban az évben meghal. Aki rálépett, a folyóvízbe dobja a tollakat e szavakkal:

*Akkor kerülj a szemem elé,
ha fehérre mosott a harmat.*

/Kalotaszeg/

13. "Hideglelés" gy.

A beteg száraz fába lyukat fúr, háromszor belelehel és mondja:

*Ha ez a fa ismét zöldül,
akkor gyere hideglelés, hozzám!*

/Székelyföld/

14.1. "Árpa" gy.

A beteg a kutat háromszor körüljárja, közben három szem árpát a kútba dob, és háromszor mondja:

*Akkor nőjjen a szememen árpa,
majd ha ez az árpa kinől benne.*

/Tószeg, Pe/

14.2. U.az

*Akkor keljen az én szömömön árpa,
amikor ez kikél.*

/Kunszentmiklós, Pe/

14.3. U.az.

*Akkor legyen a szememen árpa,
amikor ez az árpaszem itten kikel.*

/Szentés, Cso/

14.4. U.az

*Akkor legyen a szememen árpa,
mikor ez itten kikel.*

/U.ott/

IV. 2.

- 14.5. U.az
*Akkor legyen a szememen újfent már árpa,
 mikor ez innen kinő.*
 /Szank, Pe/
- 14.6. U.az
*Akkor legyen az én szememen árpa,
 mikor a kútban kikel ez az árpa.*
 /Városföld, Pe/
- 14.7. U.az
*Akkor keljen ki a szememen /vagy: szemeden/,
 amikor ez az árpa itt a kútból kikel.*
 /Andrásfalva, BU/
- 14.8. U.az
*Akkor keljen ki a szememen az árpa,
 amikor ez a kilenc szem árpa kikel a kútból.*
 /Kötelek, Szo/
- 14.9. U.az
*Az én árpám akkor keljen még ki,
 amikor ez az árpa kikel a kút vizibe.*
 /Andrásfalva, BU/
- 14.10. U.az
*Akko legyen az szememen árpa,
 miko ez a kútbú kinyó!*
 /Szegvár, Cso/
- 14.11. U.az
*Boldogasszony anyám,
 az én szememen akkor legyen árpa,
 majd ha ebbe a kútba kikel.*
 /Tiszaderzs, Szo/
- 14.12. U.az
*Az Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek nevébe
 múltjon el!
 Lékaszdlom az árpát zöldjibe.
 Akkor fájjon az én szemem,
 amikor ez innen kikel.*
 /Szőreg, Tr/
- 14.13. U.az
 Az árpára egy árpaszemmel "visszájára" keresztet vet a
 beteg, majd a kútba dobja, ezt mondva:
*Bevetettelek a kútba,
 ott nem kélsz ki soha,
 hát ez se jőjjön vissza soha.*
 /Regéc, Ab/
- 14.14. U.az
 A beteg a kútba nézett háromszor. Mindannyiszor bele-
 dobott egy-egy szem árpát, ezt mondva:
*Az én szemem hamarább meggyógyuljon,
 mint az árpa lekaszlódjon.*
 /Nagykörü, Szo/

IV. 2.

15. U.az
A beteg az árpát párna csücskével megtörli és mondja:
*Akkor legyen árpa a szememen,
mikor árpa nő a párna csücskén.* /Tákos, Be/
16. "Sárgaság" gy.
Kilenc élő pókot két féldióhaj közé sárga selyemszállal bekötnek. A beteg kilenc napig hordja a nyakában, úgy, hogy ne tudjon róla senki. Kilencedik nap hajnalán a beteg napkelte előtt a Tiszához megy, nem szólva senkihez, és háttal a folyónak a válla felett bal kézzel a Tiszába dobja a pókokat ezt mondva:
*Na ez a pók akkor gyűjjön ki a Tiszából,
amikor énrajtam másszor sárgaság lesz.* /Tiszainoka, Szo/
- 17.1. "Sömölcs" gy.
Talált csontot kell háromszor a "sömölcs"-höz nyomni, ezt mondva:
*Sömölcs, sömölcs, akkora légy reggelre,
mint ahogy most reggel van.*
Este így mondja, reggel pedig ugyanezt fordítva /...estére...este van./ Utána visszafordítva kell visszatenni a csontot a helyére.
/Borsa völgye/
- 17.2. "Árpa" gy.
*Árpa, árpa, akkora légy reggelre,
mint ahogy most este van.* /U.ott/
18. Váltóláz gy.
A beteg olyan gyalogbodzát keres, amely egy töről három ágat hajtott. Az egyik ágból vág egy darabot, s napfeljötté előtt kimenve egy folyóvíz partjára, a víz folyásával szembe áll s így szól:
*Akkor rázzon ki még engemet a hideg,
mikor est a bodzát meglátom.*
Ekkor a fején át, a háta mögé, a vízbe dobja.
/Székelyföld/
- 19.1. Fejfájás gy.
A fejfájós napkelte előtt szótlan a folyóvízhez megy, a vízbe áll szemközt a víz folyásával, átvet magán háromszor egy kis vizet, ezt mondva:
*Akkor fájjon a fejem,
mikor a vízcseppeket ismét látom.*
Sohasem fog fájni a feje.
/Parnó, Ze/
- 19.2. U.az
*Akkor fájjon a fejem,
mikor az elvegyült vízcseppeket látom.* /Udvarhely m./

IV. 2.

20. Mindenféle betegség gy.
Nagypénteken el kell menni valamelyik folyóvízhez,
tizenkét órákor meg kell mosdani, mosdás után a szap-
pant a vízre tenni és mondani:
*Akkor legyek én beteg,
mikor e szappant láttam!*
/Rétközberencs, Kis-
várd, Nyíribrony,
Sza/
21. Szemfájás, fülfájás gy.
Amikor az évben valaki az első kökörösint megtalálja,
kenje be a szemét vele és mondja:
*Kökörcsin, kökörösín,
akkor fájjon az én szemem,
ha az égen ilyet látok.*
Ezután megkeni a fülét, újra elmondja a szöveget, a
fülét említve, majd így tovább összes testrészeit,
mindig a megfelelő kísérőszöveggel.
/Somlóvásárhely, Ve/
22. Fejfájás megelőzése
Az első égzengéskor fejüket a falba verve mondják:
*Az én fejem akkor fájjon,
mikor ezé a falé.*
/Atkár, He/
- 23.1. Torokfájás megelőzése
Szent György nap előtt a határban gyíkot fognak, és a
gyík torkát saját torkukhoz dörzsölve ezt mondják:
*Az én torkom akkor fájjon,
amikor a kis gyíké.*
/U.ott/
- 23.2. U.az
*Az én torkom akkor fájjon,
mikor a gyíkokskáé.*
/U.ott/
24. Fogfájás megelőzése
Ha fogfájós zsáját lát, szakít belőle, megszagolja
és mondja:
*Zsája, zsája,
akkor fájjon a fogam,
mikor a tized!*
/Szőreg, Tr/
25. Fejfájás gy.
A beteg a patakba egyenként belemárt kilenc forgácsot.
A feje fölött hátradobja, ezt mondva:
*Úgy fájjon az én fejem,
mint ahogy ennek a forgácsnak fáj.*
/Borsa völgye/

IV. 2.

26.1. Baj, betegség elhárítása

*Új hold, új király,
látom két szép szarvadot.
Mikor a harmadikat meglátom,
akkor legyen bánatom!*

/Déva, Hu; bukovinaiak/

26.2. Fogfájás gy.

*Új hold, új király,
látom két szép szarvadot.
Akkor fájják az én fogam,
mikor a harmadikat meglátom!*

/Andrásfalva, BU/

27.1. Fogfájás gy.

"...új hold pénteken kölletik cselekedni..."

*Isten jó napot, új hold, új péntek!
Akkor fájjon az én fogam,
mikor háromféle húst én eszem:
gyíkhúst, kígyóhúst, békahúst!*

"...háromszor kell mondani... az ajtó közeliben álljon
és a holdra felnézzen. Probatum est."

/XVII-XVIII. század
fordulója/

27.2. U.az

*Új hold, új király,
az én fogam akkó fájjon,
amikó háromféle vadhúst összerágok:
kígyó, béka, gyíkhúst.*

/Szegvár, Cso/

27.3. U.az

*Új hold, új király,
akkor fájjon az én fogam,
mikó tizenkétféle húst eszem.*

/Sándorfalva, Cso/

27.4. U.az

*Új hold, új király,
tégöd köszöntelek,
eleven foggal,
döglött féreggel!
Az én fogam akkó fájjon,
mikó kégyót, békát öszök!*

/Ószentiván, Tr/

28.1. "Kelés"; "vérkelés" gy.

A beteg a kelést nevetlen ujjával háromszor körülkeríti,
közben mindig megnyomva a közepét. Ugyanígy csinál
egy "holt szénnel", majd a szenet eldobja, nem nézve,
hogy hova, és ezt mondja:

*Akkor lássalak,
mikor ezt a hótszenet.*

/Háromszék m./

IV. 2.

28.2. "Tyúkszeme" gy.

A beteg szalmagörcsöt vágjon le, tegye a tyúkszemen keresztbe, aztán vegye le és ássa el egy keresztútba, ezt mondva:

*Akkor lássalak meg,
mikor azt a szalmagörcsöt.*

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

28.3. U.az

*Akkor lássalak meg te sömőtyű,
mikor ezt a szalmabogokat.*

/Háromszék m./

29.1. "Viszketegség" gy.

Egy cső piros kukoricával megdörzsölték a beteg gyermeket, ezután egy abrakos tarisznyával. Végül a gyerek benézett a kútba, ezt mondva:

*Akkor lássam meg ezeket a szökéseket,⁺
mikor a hátam görnyéjét.*

/+ = kiütés/

/Vargyas, Ud/

29.2. "Szemölcs" gy.

Újholdkor a beteg felvesz egy göröngyöt, körülkeríti vele a szemölcsöt, elhajítja és mondja:

*Akkor lássam ezt a szemölcsöt,
mikor ezt a göröngyöt.*

/Sárrétudvari, Bi/

29.3. "Kurvaköszvény" gy.

Oda kell a betegnek elmennie, ahol három kontyos asszony van. Onnan el kell lopni valamit /kötényt, fejkendő, stb./. Bal kézzel be kell kennie magát, aztán egy kúthoz menni és belenézni:

*Akkor lássam meg ezt a szökést,
mikor a kút fenekit.*

/Vargyas, Ud/

30.1. "Igézés" megelőzése

A gyerek első látásakor feléje köpnek:

*Akkor sírgyál,
amikor engemet látsz.*

/Nyárád, Ve/

30.2. U.az

*Akkor sírj,
amikor engem látsz.*

/Nagyberki, So/

30.3. U.az

*Akkor ríjj,
amikor engem látsz.*

/Kapuvár, Sp/

30.4. U.az

*Akkor sírj,
ha engem látsz.*

/Somogyudvarhely, So/

IV. 2.

30.5. U.az

*Akkor rõi,
míkó engöm látsz reinya.*

/Somogy m./

30.6. U.az

*Akkor rõi,
amíkó engöm mög tudsz ösmernyi!*

/U.ott/

31. "Szemverés" megelőzése

Első fürdetésnél a gyerek fejére fődöt vagy serpenyőt tesznek, és azt mondják:

*Mikor illen embër lát, mind ez a fődü,
akkor ártson a szem!*

/Gutorföldre, Za/

32. Borjú "igézésének" megelőzése

Elléskor a borjut fölvevő férfi süvegével a borjú orra hegyétől a hátulsó körméig háromszor végighúz, ezt mondva háromszor:

*Az igízzön mög,
akinek füöd a sípkájo.*

/Csertamellék/

33.1. "Igézés" megelőzése

Mikor a kisgyerekek kimentek a házból, megnyálazott "nevetlen ujjal" vettek piszkot a talpukról, vagy az üst fenekéről; és azzal kenték a homlokát. Aszerint, hogy honnan vették a kaparékot, a szöveg:

*Akkor igízzik meg,
mikor a talpamat.*

vagy:

*Akkor igízzik meg,
mikor az üst fenekít.*

/Lészped, ML/

34. Baj megelőzése

Luca napján kócot pörkölnek a szoba sarkában és azt mondják:

*Akkor lögyön baj,
amikor te mäggyuógyusz.*

Ezután nem lesz baj a háznál.

/Göcsej/

35.1. "Disznónyú" kihajtása

*Annyi nyű maradjon a disznóban,
valahány prokátornak mennybe megy a lelke.*

/Udvarhely m./

35.2. U.az

*Annyi nyű maradjon benned,
ahány prokátor idvezül.*

/Szék, Szd/

IV. 2.

35.3. U.az

*Annyi nyű maradjon a disznóban,
ahányszor szent Péternek mennybe megy a lelke.*
/Szigetszentmiklós, Pe/

35.4. U.az

*Akkor legyen N.N. disznójában pondró,
amikor a hétesztendő siket ember fog üdvözülni.*
/Alsógagy, Ab/

35.5. U.az

*Annyi nyű maradjon benned,
ahány pap megy a mennyországba.*
/h.n./

35.6. U.az

*Annyi nyű maradjon az állatba,
ahány pap fog menni a mennybe!*
/Szék, Szd/

36.

"Árpa" gy.
Kisujjal vetett keresztet az árpára /a kisujján nem
volt kereszt/, a Miatyánk elmondása után ezt mondva:
*A körmömön nincsen köröszet,
ennek az árpának itt hele nincs!*
/Doroszló, Bb/

37.1. U.az

*Árpa nő a szemedbe,
zab terem a seggedbe.
Ha kelt, ma kelt,
ma elműljék.*
/Kisbodak, Mo/

37.2. U.az

*Árpa nőtt a szemedén,
zab terem a seggedén.*
/Nyul, Győr/

37.3. U.az

*Árpa nyő a szemedén,
zab terem a seggedén.*
/Lipót, Mo/

37.4. U.az

*Árpa nő a szemibe,
zab terem a seggibe.*
/Nagybajcs, Győr/

V. FELADAT HIEDELEMLÉNYEKNEK: LEHETETLEN FELTÉTEL

PÁRHUZAMOS KIVÁNSÁG ÉS PARANCS FORMÁBAN

1. Tehén óvása "rontástól"
A köpülőbe karácsonyi kölest vetve mondták:
*Szendi eördögök, s kocsi eördögök,
szarom az köpütőkben hogy ne arthassatok az en
Teheneimnek
míg ezt a kölest fel nem szeditek.*
/Kocs, Ko; 1703-as
boszorkányper/
2. U.az
Ellés után a gazdasszony arra a helyre, ahol kibújik a
borjú, mákot tesz, ezt mondva:
*Addig meg ne tudja senki rontani,
míg azt onnan föl nem eszi!*
/Kiszombor, Tr/
- 3.1. U.az
Kölest szórva el a pajta előtt, ezt mondják:
*Akkor vigyék el a tejét a tehenemnek,
mikor ezt innen felszedik.*
/Székelyföld/
- 3.2. U.az
*Akkor vigyék el a hasznod,
ha ezt összeszedik!*
/Ujszentmargita, Sza/
- 4.1. U.az
Ellés előtt bal kézzel kölest szórnak a tehénre, ezt
mondogatva:
*Addig ide be ne mehessen senki
míg ezt innen fel nem szedegeti!*
/Csobaj, Sza/
- 4.2. U.az
*Addig ezen a kapun senki be ne gyöjji,
míg ezt a kását össze nem szedi!*
/Kunmadaras, Szo/
- 4.3. U.az
*Addig be ne menjen,
míg ezeket a kölesszemeket fel nem szedi!*
/Jánd, Be/
- 4.4. U.az
*Addig be ne gyere,
míg ezt fel nem szedted!*
/Szirénfalva, Ung/

V.

4.5. U.az

*Addig be ne menj,
míg ezt össze nem szeded!*

/Nagykapos, Ung/

5. U.az

Elléskor mákot szórnak a tehén köré, ezt mondva:

*Az vigye el tehenem tejét,
akinek a mákszem szúrja ki a szemét!*

/Csanádpalota, Csa/

6. "Szépasszonyok" elhárítása

A szépasszonyok Szent György éjszakáján bemennek az istállóba; összegabalyítják a gyeplőket és a lovak sörényét. Ezt megelőzendő, szentelt fokhagymakoszorút akasztanak fel és Szent György estéjén szentelt mákot hintenek az istálló körül, ezt mondva:

*Szépasszony, akkor fond bé a lovam sörényit,
ha ezt a mákot megolvastad!*

Ha a mák nincs megszentelve, a szépasszony segítséget hívhat, s azzal együtt meg tudja olvasni reggel előtt a mákot, és jut ideje a ló sörényének befonására.

/Déva, Hu; bukovinaiak/

7. U.az

Lókoponyát akasztottak az istálló falára, amelynek felszegezésekor ezt mondták:

Itt ni, erre ülj fel, ne a csikó hátára!

/Istensegits, BU/

8. U.az

"Csepüt" tekertek "guzsalykára", kis "orsócskát" szúrtak bele, és az istálló sarkára szúrták, ezt mondva:

*Ne, itt van, fonjál,
ne nyergeld a csitkó haját!*

/U.ott/

9. Patkány elküldése

Ujjnyi hosszúságú pálcikákra kendert kötöttek. Minden patkánylyukba dugtak egyet, ezt mondva:

*Idehallgassatok!
Ezt a kendert fonjátok le,
ha pedig nem fonjátok le,
takarodjatok a portáru!*

/Jászdózsa, Szo/

10.1. Menyét elküldése

Ahol a "menyétasszony" megöli a baromfit, ott pálcikákra csepüt kell kötni, a tyúkólat ilyen pálcikákkal körül kell tűzködni. A legutolsó pálcikával betűzés előtt hétszer meg kell kerülni az ólat, ezt mondogatva:

Fonj, menyétasszony, fonj!

Nem jön oda többet a menyét.

/Felsősomogy, Bala-
tonmellék/

V.

- 10.2. U.az
Szajha, cafra, lefond ezt!
/Balatonmellék/
- 10.3. U.az
Szajha, kurva, lefond ezt!
/Balatonmellék/
- 10.4. U.az
Szarlak, lefond ezt!
/Göcsej/
- 10.5. U.az
Ne kujtorogj se ide, se oda, hanem csak fonj!
/U.ott/
- 10.6. U.az
Csak fonj, ne mard meg a jószágot!
/Pusztina, ML/
- 10.7. U.az
Vagy fonjd, vagy menj el!
/U.ott/
- 10.8. U.az
Fonjatok!
/Tiszaderzs, Szó/
- 11.1. U.az
A ház körül futkosó menyétnek mondják:
*Menyétasszony, csúnya asszony,
nem pörög a rokkája!*
/Göcsej/
- 11.2. U.az
*Menyétasszony, szép asszony,
pörög a rokkája!*
/Göcsej; Lábod, So/
- 11.2. Variáns: Göcsej
- 11.3. U.az
*Menyétasszony, csúnya asszony!
Menyétasszony, szép asszony!*
/Lábod, So/
- 11.4. U.az
Menyétasszony, csúnya asszony!
/Győrvár, Vas/
- 11.5. U.az
Menyétasszony, rokkát, rokkát!
/Göcsej/
- 11.6. U.az
Orsó, rokka, menyétasszony!
/Bucsu, Vas/
12. U.az
*Menyétasszony, szép asszony,
csücsülj az őlembe!*
/Győrvár, Vas/

V.

13. U.az

*Menyétasszony, szép asszony,
gyere, a mi házunknál egir, patkány van,
kergesd el!*

/Göcsej/

14. U.az

Menyédasszony, gyere, férjhez adlak!

/Göcsej/

15. U.az

Menyédasszony kócot lopott!

/Göcsej/

VI. KIJELENTŐ FORMÁK

VI.1. BETEGSÉG LETAGADÁSA, SZIDÁSA /árpa gyógyítása/

1. "Árpa" gy.
Visszakézből a földre csapnak:
Nem az! Nem az! Nem az!
/Kiszombor, Tr/
2. U.az
Késsel legyeztek:
Bízsem, bázsom, semmisem.
/Rábapaty, Vas/
3. Rosszullét gy.
A gyerek ingét felhúzva a testét köpdösték:
*Ebszar, kutyaszar, semmi sem,
meggyógyul.*
/Kolozsvár, Kl;
1733-1934-es boszor-
kányper/
- 4.1. "Árpa" gy.
Aki meglátta az árpát, azt mondta:
Szar, szar, szar!
/Hánta, Ve/
- 4.2. U.az
Le van szarva, szarok az árpádra!
/Bajna, Esz/
- 4.3. U.az
Pthü, csúnya!
/Kőszegszerdahely, Vas/
- 5.1. U.az
Háromszor köpdösnek rá:
*Kurva anyád árpája,
pthü, pthü, pthü.*
/Csitár, Nó/
- 5.2. U.az
*Pthü, pthü, pthü,
kurva anyád árpája.*
/Hugyag, Nó/
- 5.3. U.az
Kurva apád, kurva anyád árpája.
/Csitár, Nó/

VI. 1.

5.4. U.az

*Pthü,
kurva asszony árpája,
kurva apád árpája,
kurva anyád árpája.*

/Őrhalom, Nó/

6.1. U.az

Egy másik személy háromszor hessent a beteg szeme előtt,
ezt mondva:

Szar van a szemeden.

/Szentkirályszabadja,
Ve; Tura, Fe/

6.2. U.az

Szar nőtt a szemeden.

/Szentkirályszabadja,
Ve/

6.3. U.az

Micsoda egy nagy szar van a szemeden!

/U.ott/

6.4. U.az

Ne, szar nőtt a szemeden!

/Vajta, Fe/

6.5. U.az

Szar nőjjön a szemeden!

/Vál, Fe/

6.6. U.az

Szar nyótt rá.

/Bajna, Esz/

6.7. U.az

*Szar lesz rajt,
szar lesz rajt,
pthü, pthü, pthü!*

/Tác, Fe/

6.8. U.az

Szar van a szememen, elmúlik.

/Vilonya, Ve/

7. U.az

Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:

- *Mi nőtt a szemén, Anna?*

- *Szar.*

Ezután szemközt köpi a beteget.

/Csókakő, Fe/

8.1. U.az

Ha az árpás beteg panaszkodik valakinek, az ezt feleli:

Szar, nem árpa!

Utána ráköp a szemére.

/Karancskeszi, Érsek-
vadkert, Nó; Császártöltés, Bb/

VI. 1.

- 8.2. U.az
Szar az, nem árpa! /Karancskeszi, NÓ;
 Tura, Pe/
- 8.3. U.az
Szar van a szemeden, nem árpa! /Karancskeszi, NÓ/
- 8.4. U.az
Szar legyen, ne árpa! /U.ott/
- 8.5. U.az
Szar legyen ott, ne árpa! /U.ott/
- 8.6. U.az
Szar van rajt, nem árpa! /Tác, Fe/
- 9.1. U.az
 Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:
 - *Árpa van a szememen.*
 - *Szar, nem árpa.* /Karancskeszi, NÓ/
- 9.2. U.az
 - *Tudod-e,*
árpa van a szemeden?
 - *Szar, nem árpa.* /Nyárád, Ve/
- 9.2. Variánsok: Vanyola /Ve ; Kiskunhalas, Pe/
- 9.3. U.az
 - *Árpa van a szemeden.*
 - *Hazúdsz, te pímassz!*
Gané, nem árpa! /Bükkaranyos, Bo/
- 9.4. U.az
 - *Árpa van a szemeden.*
 - *Anyád piccsája.* /Szőreg, Tr/
10. U.az
 Valaki jobb kezével háromszor suhint a beteg szeme
 előtt:
Árpa nőtt a szemeden,
nem árpa, hanem szar! /Vilonya, Ve/
- 11.1. U.az
 Párbeszéd egy másik személy és a beteg között:
 - *Mi van a szemeden?*
 - *Árpa.*
 - *Szar az, nem árpa.* /Galgahéviz, Pe/

VI. 1.

11.2. U.az

- *Mi van a szemeden?*
- *Árpa.*
- *Szar!*

/Söjtör, Za/

11.3. U.az

- *Mi van a szemeden?*
- *Árpa.*
- *A szar, nem árpa.*

/Algyő, Cso/

11.4. U.az

- *Mi lesz a szemeden?*
- *Árpa!*
- *De szar!*

/Bana, To/

11.5. U.az

- *Mi van a szemeden?*
- *Árpa.*
- *Nem igaz, mert szar!*

/Vajta, Fe/

11.6. U.az

- *Mi az, mi lelte a szömöd?*
- *Árpa.*
- *Szar az, nem árpa!*

/Sövényháza, Cso/

12. U.az

Aki először meglátja, azt mondja háromszor:
Árpa van a szemödn,
nem igaz.

/Drágszél, Bb/

13.1. U.az

A beteg és egy másik személy között párbeszéd folyik:
 - *Árpa van a szemödn.*
 - *Nem igaz, hazudsz!*

/Sükösd, Pe; Bátmonostor, Bb; Csanytelek, Cso/

13.2. U.az

- *Árpa lesz a szemeden.*
- *Nem igaz!*

/Sárosd, Fe/

13.3. U.az

- *Árpa nőtt a szömödn!*
- *Nem igaz!*

/Doroszló, Bb/

13.4. U.az

- *Árpa van a szemeden.*
- *Hazudsz!*

/Lédec, Bs; Becske, Nó; Apátfalva, Csa; Nagybaracska, Bb; Dunapatacs, Bb/

VI. 1.

- 13.5. U.az
- *Árpa van a szememen.*
- *Nem igaz!*
/Dunapataj, Pe/
- 13.6. U.az
- *Árpa van a szememen.*
- *Hazudsz!*
/Galgamácsa, Pe/
- 13.7. U.az
- *Árpa van a szememen.*
- *Hazudsz benne!*
/Zsére, Nyi; Ipoly-
tölgyes, Ho/
- 13.8. U.az
- *Árpa van a szemeden!*
- *Hazudsz, hazudsz, hazudsz!*
/Jászjákóhalma, Szó/
- 13.9. U.az
- *Árpa van a szemeden!*
- *Hazudsz benne!*
/Letkés, Ho; Érsek-
vadkert, Nó/
- 13.10. U.az
- *Árpa nyől a szemeden.*
- *Hazudsz!*
/Tataháza, Bb; Sükösd,
Soltvadkert, Pe/
- 13.11. U.az
- *Árpa van a szemeden!*
- *Hazudsz, kurva anyád!*
/Kemence, Ho/
14. "Kelés" gy.
- *Kellés van testeden.*
- *Nem igaz, csak mondod.*
/Vasegerszeg, Vas/
- 15.1. "Árpa" gy.
Egy másik személy mondja a betegnek:
Árpa nőtt a szemédbe,
hazudj benne.
/Pilismarót, Esz/
- 15.2. U.az
Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:
- *Árpa nőtt a szemédbe!*
- *Hazudd le!*
/U.ott/
- 15.3. U.az
- *Árpa van a szemédbe!*
- *Hazudj benne.*
/U.ott/

VI. 1.

16. U.az

- *Árpa van a szemeden.*
- *Az is van benne.*

/Zsére, Nyi/

17. U.az

Előzetes megbeszélés alapján újhold napján párbeszéd a beteg és egy másik személy között:

- *Árpa van a szemeden?*
- *Nem volt, de nem is lesz.*

Háromszor mondják; három nap múlva eltűnik az árpa.

/Kiskunhalas, Pe/

18. U.az

- *Tiz,*
- kilenc,*
- ...*
- kettő,*
- egy.*
- Árpa van a szemeden?*
- *Nincs!*

/Szank, Pe/

19.1. U.az

A gyógyító nyitott bicskával három kört ír le a beteg szeme előtt, háromszor mondva; a beteg felel:

- *Árpát aratok!*
- *Szart aratsz!*

/Csákánydoroszló, Vas/

19.2. U.az

- *Learatom az árpádat!*
- *A szaromat!*

/Osztopán, So/

VI. 2. BETEG LETAGADÁSA /Hideglelés gyógyítása/

1.1. "Hideglelés" gy.

Felírják az ajtóra:

/Kis Lajos/ nincs itthon

Így a hideglelés nem találja meg a beteget.

/Kocsord, Szt/

1.2. U.az

Nincs itthon.

/Drávapiski, Ba/

1.3. U.az

Nincs itthon /Misdk Teruska/.

/Uszód, Pe/

1.4. U.az

Nincs itthon /Kati/.

/Jármi, Szt/

VI. 2.

- 1.5. U.az
Nincs itthon, akit a hideg lel.
/Nagyiván, He/
- 1.6. U.az
Nincsen itthon, akit a hideg rász.
/Sárrét/
- 1.7. U.az
/István/ fiúnk nincs itthon.
/Magyarvalkó, Kl/
- 1.8. U.az
Gyuri elment hazulról.
/Ketesd, Kl/
- 1.9. U.az
Nem vagyok itthon.
/Somogyudvarhely, So/
- 1.10. U.az
Minden ajtóra felírják:
Nincs itthon senki sem.
/Baja, Bb/
- 2.1. U.az
Felírják kívülről az ajtófélfára:
*Menj el hideg,
/István/ nincs itthon.*
/Torda, Aranyosszék,
Torockó/
- 2.2. U.az
*Hideglelés ne jöjj mára,
mert nem leszek idehaza.*
/Újkerék, Sza/

VI.3. TAGADÁS + ELKÜLDÉS /féregűzés/

- 1.1. Bolha elküldése
Napkelte előtt háromszor kerüli a gazda a házat, beszélve az ablakon a feleségének:
- *Dicsértessék a Jézus Krisztus.
Itthon vannak-ő a fekete disznók?*
- *Nincsenek.*
- *Hun vannak?*
- *Emöntek /Jójáértékhoz/.*
/Balástya, Cso/
- 1.2. Béka elűzése
Párbeszéd az ablakon át:
- *Dicsértessék a Jézus Krisztus!
Itthon vannak-ő a feketék?*
- *Nincsenek.*
- *Hát hun vannak?*
- *Szanaszét a szomszédba.*
/U.ott/

VI. 3.

- 1.3. Bolha elküldése
Húsvét előtt való nap, vagy feketevasárnapon beszélnek az ablakon; a házban lévő felel:
- *Itthon vannak-e?*
- *Nincsenek.*
- *Ha itthon vannak, akkor menjenek el.*
/Makád, Pe/
- 1.4. U.az
- *Dicsértessék a Jézus,*
- *Itt vannak-e a kis feketécskék?*
- *Menjenek el a jegyzőékhez.*
/Alattyán, Szo/
- 1.5. U.az
- *Itt vannak-e még a kis feketék?*
- *Nincsenek.*
- *Hol vannak?*
- *Elmentek a felső szomszédhoz.*
/Pusztaszer, Cso/
- 1.6. U.az
- *Itthon vannak-e feketécskék?*
- *Nincsenek.*
- *Hol vannak?*
- *Elmentek a szomszédba.*
/Szank, Pe/
- 1.7. U.az
Luca napján háromszor körülszaladják a házat és beszélnek az ajtón:
- *Itthon vannak a feketék?*
- *Nincsenek, elmentek a szomszédba.*
/Gyón, Pe/
- 1.8. U.az
- *Otthon vannak-e a fekete tehenek?*
- *Nincsenek, elküldtem a szomszédba.*
/Nagytárkány, Eger,
Parád, stb. He/
- 1.9. Béka elűzése
Mikor tavasszal a békák először kuruttyolni kezdenek, bekiabálnak a házba, bentről felelnek:
- *Itthon vannak-é a feketék?*
- *Nincsenek, elmöntenek legéni!*
/Doroszló, Bb/
- 1.10. Bolha elküldése
Napkelte előtt átkiabál a szomszédasszony:
- *Halli kend-é, szomszédasszony,*
kendtöknek van-é fekete bogaruk?
Hogyha van, lögyön szíves éküdeni őket.
- *Majd éküdöm őket, ahuva kő!*
/Deszk, Tr/

VI. 3.

1.11. U.az

- *Itthon vannak-e a fehérek és feketék?*
- *N.N.-nél vannak vendégségben, jól mulatnak.*
/Kiskunhalas, Pe/

1.12. U.az

- *Adjon Isten jóestét!*
- *Itthon vannak-e a kend feketéi?*
- *Elmentek a pap ágyába.*
/Felsőszentiván, Bb/

1.13. U.az

- *Szomszédasszony, itthon vannak-e a feketéi?*
- *Nem, elküldtem őket a pap ágyába.*
/Oroszi, Ve/

1.14. U.az

- *Itthon vannak-e a kendtek feketéi?*
- *Nincsenek, elmentek /Halasra/.*
/Kiskunmajsa, Pe/

2.1. Bolha elküldése

Mikor a háziasszony az első békakuruttyolást hallja, kiszól az udvarra annak, akit először meglát:

- *Kinn, vagy benn?*

Ha a kérdezett az feleli:

- *Bent,*

akkor bent maradnak; ha azt feleli:

- *Kint,*

akkor kint maradnak a bolhák.

/Almamellék, Ba/

2.2. Béka elküldése

- *Kinn vagy-e vagy bent vagy?*
- *Kint vagyok.*
- *Ezen esztendőben nem léssen béka nálunk.*

/Szeged, 1736-os bo-
szorkányper/

3. "Nátha" gy.

Aki náthás, mondja annak, akire át akarja ruházni a náthát:

- *Mikor hozod már vissza a findzsát?*
- *Melyik findzsát?*
- *Hát amelyikben a náthát elvitted.*

/Erk, He/

4.1. Tehén "kérőjének" megindítása

A gazda elmegy három házhoz köszönés nélkül. Mindenütt ezt mondja:

- *A mi tehenünk nem tud kérődzeni.*

Ezt felelik:

- *Menjen haza a Jézus nevibe, majd tud kérődzeni!*

/Fegyvernek, Szoz/

VI. 3.

4.2. U.az

- *A mi tehenünk nem kérődzik, aggyá neki kérőt.*
- *Eredj haza, majd kérődzik.*

/Bogyiszló, Pe/

4.3. U.az

- *Nincsen a marháknak kérője.*
- *Eredj haza, mire hazaérsz, meggyün.*

/U.ott/

4.4. "Disznónyű" kihajtása

El kellett menni "Palkó bácsihoz", és ezt mondani neki:

- *Palkó bácsi, a disznóba pondré esett.*

Ő ezt felelte:

- *Eredj haza, majd kihull.*

Mire hazaért, kihullott a nyű.

/Jászkisér, Szo/

5. Bolha megelőzése

Mikor először kuruttyolnak a békák, be kell szólni az ablakon:

- *Édesanyám, szól a béka!*

A bent lévő felel:

- *Édes lányom, nincsen bolha!*

Ennél a háznál abban az évben nem lesz bolha.

/Sámod, Ba/

VI.4. ALLITÁS + ELKÜLDÉSHidegletelés "kikiabálása", kiírása 1-11.

1. Láz gy.

A beteg asszony férje kiszalad az utcára és kiabálja:

Lázbeteg a feleségem.

Ha erre egy szomszéd se felel, elmúlik a betegség; ha felel, nem.

/Baja, Bb/

2.1. "Hidegletelés" gy.

Nagy betűkkel, korommal az utcai falra írták:

/Molnár Őrsét/ gyújtóhideg leli.

/Foktő, Pe/

2.2. U.az

NN-t a gyútvánhideg leli.

/Tápé, Cso/

2.3. U.az

NN-t forró hideg leli, leli.

/Vargyas, Ud/

2.4. U.az

N lányomat gyújtóhideg leli.

/Foktő, Pe/

VI. 4.

- 2.5. U.az
Az én /Icukámat/ hidegglelés járja.
/Kiszombor, Tr/
- 2.6. U.az
Az én lányom tolvajhideg leli.
/Nagyberki, So; Fajsz,
Pe; Szeged környéke,
Cso/
- 2.7. U.az
Engöm harmadnapos hideg lel.
/Dunaszentbenedek, Pe/
- 2.8. U.az
Engem a hideg lele.
/Ipolytölgyes, Ho/
- 2.9. U.az
Terajtdad tolvajhideg van!
/Sükösd, Pe/
- 3.1. U.az
Krétával írták a kapura:
Ne jöjjön ide senki,
mert az én fiamat a hideg leli!
/U.ott/
- 3.2. U.az
A beteg kikiált a bejövõ felé:
Ne gyere be /Anti/,
mert behozod a hidegglelést!
/Szentdénes, Ba/
- 3.3. U.az
Párbeszéd a kintről jövõ beteg, és a házban tartózkodó
anyja közt:
- Be lehet-e már jönni?
- Nem fiam, mer még itt van a hidegglelés.
/Galgahévíz, Pe/
4. U.az
Ajtóra írták:
Elment már a hidegglelés,
gyõhet ma a gyõvés-menés.
/Karancskeszi, Nó/
5. U.az
Napkelte előtt párbeszéd az utcán a beteg anyja és a
szomszédasszony között:
- Kilelte a lányomat a hideg.
- Többet ne lelje ki!
Háromszor ismétlik.
/Bátmonostor, Eb/
6. U.az
A pitvarba a szabad kémény alá begurították a kocsike-
reket, és kiáltották a kerékagyba:
NN-t harmadnapos hideg leli,
vidd el a pokol mélységes fenekére.
/Tápé, Cso/

VI. 4.

7. U.az
Az ajtó háta mögé visszafelé /balról-jobbra/ írták:
*Az én gyerekömet minden harmadnapban hideg leli,
küldöm az alsó-felső szomszédba.*
/U.ott/
- 8.1. U.az
Ha a gyereket a hideg rázza, az anyja kimegy hajnalban
a kémény alá, és háromszor kiáltja:
*Külső-belső szomszédok,
az én gyerekeket a hideg rázza!*
/Nagytárkány, Eger,
Parád, stb. He/
- 8.2. U.az
*Alsó-felső szomszédom,
gyerekeket a tolvajhideg leli.*
/Potyond, Sp/
- 8.3. U.az
*Alsó-felső szomszédaim,
az én kisfiamat tolvajhideg leli!*
/Érsekcsanád, Pe/
- 8.4. U.az
*Alsó-felső szomszédaim,
a mi kis lányunkat. csúnya gyújtófahideg leli!*
/Decs, To/
- 8.5. U.az
*Alsó-felső szomszédok,
az én kisfiamat gyújtoványhideg leli!*
/Nagybaracska, Bb/
- 8.6. U.az
*Halljátok-e, alsó-felső szomszédaim,
az én kislányomat tolvajhideg leli!*
/Fajszt, Pe/
- 8.7. U.az
*Halljátok-e, alsó-felső szomszédok,
a lányomat harmadnapos hideg leli!*
/Nagybaracska, Bb/
- 8.8. U.az
*Halljátok meg hétfél szomszédság,
hogy az én fiamat, N-t rázza a forró lopó hideg.
Halljátok meg hétfél szomszédság,
hogy az én fiamat rázza a hideg.*
/Borsa völgye/
- 8.9. U.az
*Halljátok-e alsó-felső szomszédok,
az én kislányomat borsos hideg leli!*
/Iregszemcse, To/

VI. 4.

8.10. U.az

*Hallgassa meg a két fél szomszéd,
az én gyermekemet leli a lopó hideg.*

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

8.11. U.az

*Ki hallja, ki nem hallja, hétfél szomszédsg,
az én fiamat a forró lopóhideg rázza.*

/Borsa völgye/

8.12. U.az

*Ki hallja, ki nem hallja, hétfél szomszédsg,
NN-t rázza a hideg és törri a nyavalya.*

/U.ott/

Azonos szöveg: szívfogás gy. /U.ott/

9.1. U.az

*Az anya éjfélkor a keresztúthoz ment, anélkül hogy
visszanézne, és ezt mondta háromszor:*

*Az én fiamat tolvajhideg leli,
alsó-felső szomszédjaim butit^r neki.*

|+ = balta/

/Decs, To/

9.2. U.az

*Halljátok-e, alsó-felső szomszédjaim,
az én kisunokámat a tolvajhideg leli,
butit neki!*

/U.ott/

9.3. U.az

*Az én fiamat gyujtoványhideg leli,
butit neki!*

/U.ott/

10.1. U.az

*Ha a gyerek hideglelés, az apa a gyerek ingét napkelte
előtt kiteszi az udvarra és ezt mondja:*

*Alsó-felső szomszéd,
szégyelljétek magatokat,
az én kisgyereket a hideg leli!*

*Ezután egy fát háromszor megráz, az inget hátradobja;
elmúlik a gyerek hideglelése.*

/Somlóvásárhely, Ve/

10.2. U.az

*Asu-fülsü szomszédok,
szégyelljétek magatokat,
az én fiamat a hideg löli!*

/Somogyegres, So/

10.3. U.az

*Szégyelljétek magatokat,
alsó-felső szomszédok,
hogy a fiam hideglelés!*

/Balatonmellék/

VI. 4.

- 11.1. "Sárgaság" gy.
 Este a beteg hozzátartozója meztelenül a favágó tuskóra áll és kiált:
*Halljátok ti kétfél szomszédok,
 az én fiamat a sárgaság gyötré,
 sárgaság betegség ne gyötörje-többet!*
 /Borsa völgye/
- 11.2. "Hideglelés" gy.
*Halljátok, ti kétfél szomszédok,
 az én fiamat rázza a forró lopó hideg,
 ragadjon rá.*
 /U.ott/
- 11.3. U.az
*Halljátok, ti kétfél szomszédok,
 az én testvérem a forró hideg rázza.
 tudtotokra adom, vegyétek el róla.*
 /Kalotaszeg/
- 11.4. U.az
*Halljad, falu, halljad!
 az én fiamat a forró hideg rázza.
 Aki hallja, ragadjon arra!*
 /Székelyföld/
12. "Árpa" gy.
 Egy másik személy mondja a betegnek:
*Ptü, ptü, ptü,
 árpa van a szemedben,
 müllon el!*
 /Bernecebaráti, Ho/
13. "Pattanás" gy.
*Van egy pattanásom,
 menjen a kutya seggére.*
 /Nagyléta, Bi/
14. "Árpa" gy.
 A beteg három szem árpával háromszor körülsétálja a kutat, ezt mondva:
*Árpa nőtt a szememen,
 inkább nőjjön a seggemen.*
 Ezután bedobja a kútba az árpaszemeket.
 /Szank, Pe/
- 15.1. Nyelven nőtt "falat" gy.
*Falatka a nyelvemen
 szökjél a papné seggére!*
 /Bukovina/
- 15.2. U.az
*Falat lett a nyelvemre
 legyen a /Deákné/ valagára /vagy seggére/.
 /Gajcsána, ML/*

VI. 4.

15.3. U.az

*Falat lett a nyelvemre,
s ragadjon a papné seggire.
Phü, phü, phü.*

/Vargyas, Ud; Magyar-
öld, Af/

15.4. U.az

*Phü, phü, phü,
pappalat nőtt a nyelvemre,
phü, phü, phü,
hogy nőjjön a papné seggire.*

/Borsa völgye/

15.5. U.az

*Falatka szökék a nyelvemre,
szökjék a ...*
/a haragos nevét és valamilyen testrészét mondja/
/Csomortán, Hsz/

16.1. U.az

*Phi, falat költ a nyelvemre,
ma költ,
holnap költ,
ragadjon a papné seggére.*

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

16.2. U.az

*Falat kött a nyelvemre,
ha kele, ma kele,
szökjék a papné /vagy: pap/ seggire.*

/Klészse, ML/

16.3. U.az

*Falatka lett a nyelvemre.
Ma kele, fa kele.
Holnap szökjék a disznopásztorné seggire.*

/Zajzon, Br/

16.4. U.az

*Ptö, ptö, ptö,
ekele, mekele,
falat lett a nyelvemre,
ragadjon a papné fenekire!*

/Vargyas, Ud/

16.5. U.az

*Ekele, mekele,
falat lett a nyelvemre,
ragadjon a papné seggire.*

/Vargyas, Ud; András-
falva, BU/

VI. 4.

16.6. U.az

*Ekele, mekele,
falat nőtt a nyelvemre,
ragadjon a cigánné seggire.*

/Gyimesközéplek, Csík/

16.7. U.az

*Akalam, bakalam,
falat lett a nyelvemre,
aki nem köpi,
ragadjon a nyelvire.*

/Magyarózd, Af/

17. "Finkő" gy.

*Finkő nyőtt,
finkő elműljon.
Az én szájamból oda menjen,
aki engem bánt,
aki legutálatosabb hozzám az életbe,
azt keresd fé vele.
Az anyimból meg műljon el,
ne is gyűjjön vissza az életbe.*

/Zagyvarékas, Pe/

VII. SZÁMLÁLÁS

- 1.1. "Szemverés" gy.
"Tisztessfüvet" főztek, annak a levében fürdették a beteg
gyereket. Ha meg volt verve szemmel, megkocsonyásodott a
fürdővíz. Ez esetben egy bögre vízbe kilenc parazsat tet-
tek egymás után, közben számolva:
Egy,
kettő,
három,
.....
kilenc
Ezután a bögre vízből kézfejjel "visszajáról" megmosdat-
ták a gyereket, majd ingük aljába törölték. A maradék vi-
zet visszafelé az ajtó sarkába öntötték.
Azonos szövegek: "tehénrontás" gy. /Onđ, Ze/
férges állat gy. /Kunmadaras, Szó; Csitár, Nő/
1.2. Betegség gy.
1-7
Édes Jézuskám, gyógyítsd meg!
/Karancskeszi, Nő/
1.3. Férges állat gy.
1-10
/Székkutas, Cso/
1.4. U.az
1-30
/Babót, Sp/
1.5. Patkányküldés
Etetés közben pálcával verték a falat; evés után megszá-
málták a patkányokat:
1-től meghatározatlan számig
Ezután tovább verték a falat
még egy hídnyszik
szöveggel, míg az utolsó elő nem jött.
/Mezőtúr, Szó/
1.6. "Fökény" gy.
Megszámolták a "fökényeket"
7-től meghatározatlan számig
/Páka, Za; Bács-Bogod m./
Hasonló szövegek: patkányok megszámlálása /Karcag, Szó;
"szemölcsök" megszámlálása /Bogyiszló, Pe/
2.1. "Ludvérc"[†] elkergetése a háztól
Néhány erős ember botokkal felfegyverkezve elrejtőzik.

VII.

Előzőleg a lyukakat fokhagymával bekenik. Ha megérkezik a ludvérc, elverik; közben minden ütlegelő férfi számol:

*Egy,
három,
öt,
hét,*

...

/meghatározatlan páratlan szám/
A számlálást nem szabad elhibázni. Többször megesik, hogy a ludvérc verés közben kinjában összerondítja magát, s így köleskását hagy maga után.

/+tüzes alakban repülő természetfeletti lény/
/Csákánydoroszló, Vas/

2.2. "Megrontott" tehén gy.

1-7

/Bánokszentgyörgy, Za/

2.3. "Nyűves" állat gy.

1-101

/vagy ötösével, hetesével, kilencesével/
/Békés m./

2.4. Bolhaküldés

Lapátra söpörték a bolhákat, ezt mondva:

*Tíz,
húsz,
...
kilencven,
száz bolha múljon el!
Mönj a szomszédba!*

Átvitték a kocsiúton és elszórták.

/Szőreg, Tr/

3.1. "Szemverés" gy.

Cigányasszony tanácsa: éjjel tizenkét órakor a temetőből kilenc marék földet kell venni, kilenc sírről, közben mondva:

*Se nem egy,
se nem kettő,
se nem három,
...
se nem kilenc.*

Közben nem szabad sem jobbra, sem balra nézni. Otthon a padlás négy sarkából kilenc nádat kell húzni, hajnalban a földdel összefőzni, majd a főzetben a gyereket megfürdetni.

/Nyírtura, Sza/

Azonos szövegek: "szemverés" gy. /Szarvaskő, He; Arka, Ab; Vajdácaska, Ond, Ze; Paszab, Viss, Sza/; férges állat gy. /Győrtelek, Szt; Nyírtura, Sza/; szájkipállás gy. /Viss, Sza/; "szárazság" gy. /Abaújvevecser, Ab/

VII.

3.2. Féreg kihajtása disznóból

Felvettek a kertben egy dudvát és rátettek egy szöget:

*Se nem egy
se nem kettő*

...

se nem kilenc

*Téged innen ki nem engedlek, míg /ebből és ebből/
a pondrót ki nem olvasod!*

/Zétény, Ze/

3.3. "Árpa" gy.

*Se nem egy,
se nem kettő.*

/Tószeg, Pe/

3.4. Patkány elküldése

*Se nem egy,
se nem kettő,*

...

se nem hét.

/Tunyog, Szt/

3.5. Szemfájás gy.

*Se nem egy,
se nem kettő,*

...

/meghatározatlan számig/

/Paszab, Sza/

4.1. "Ijedtség" gy.

Cirokkórót égetnek; szenéből kilenc darabkát egy pohár vízbe számolnak:

*Sem egy,
sem kettő,*

...

sem kilenc.

Ezután a vizet megitatják a beteggel, a maradékot pedig az ajtó sarkára öntik.

/Ópályi, Szt/

Azonos szövegek: "szemverés" gy. /Nagytárkány, Eger,
Parád, He/; hasfájás gy. /Jánd, Be/; tyúktetű gy. /Salánk,
Ug/

4.2. "Igézés" gy.

*Sem egy,
sem kettő,*

...

sem kilenc

vegye ki az erejiből.

/Zsére, Nyi/

VII.

4.3. Elállt ló vagy marhavizelet megindítása

*Se egy,
se kettő,
...
se kilenc.*

/Nemesvámos, Ve/

4.4. "Szárazbetegség" gy.

*Sem egy,
sem kettő,
sem három,
sem egy,
sem kettő,
sem három,
sem négy,
sem öt,
sem egy,
sem kettő,
sem három,
sem négy,
sem öt,
sem hat,
sem hét,
... /ilymódon ismételve 1-13-ig/*

/Mogyoróska, Ab/

5.1. "Birkaköszvény" gy.

*Nem egy,
nem kettő,
...
nem kilenc.*

/Szatmár m./

Azonos szövegek: "szemrülésés" gy. /Mogyoróska, Ab; fej-
fájás gy. /u.ott/; "szárazbetegség" gy. /Abaújvecser,
Ab/

5.2. Nehezen eresztő tehén gy.

*Sem egy,
sem kettő,
sem három.*

/Szirénfalva, Ung/

Azonos szöveg: "Szárazbetegség" gy. /Mogyoróska, Ab/

5.3. "Szemőcse" gy.

*Sem egy,
sem kettő,
...*

/meghatározatlan számig/

/Nagybaracska, Bb/

6.1. Csuklás gy.

Aki csuklik, igyék kilenc korty vizet, minden kortyot
számlálva:

VII.

*Egy nem egy,
kettő nem kettő,*

...

kilenc nem kilenc.

Közben nem szabad lélegzetet venni.

/Szamoshat, Szt/

Azonos szöveg: búzavetés óvása verébtől /Szucsák, Kl/

6.2. "Gelka"⁺gy.

*Egy nem egy,
kettő nem kettő,*

...

*kilenc nem kilenc,
kilencből egy se maradjon,
pthü, pthü, pthü!*

/Gajcsána, ML/

6.3. U.az

*Egy nem egy,
kettő nem kettő,*

...

*kilenc nem kilenc,
menjen a pusztákra!*

/U.ott/

Hasonló szöveg: /"tíz nem tíz"-ig/ "főköm" gy. /Isten-
segíts, BU/

7. Patkányküldés

A patkánylyukból kis földet kell venni; ezt el kell vinni a nyolcadik házhoz, ezt mondva:

*Ha nem egy,
de nem kettő,
se nem három.*

A földet be kell hajítani az egyik házba. Közben sem oda, sem visszafelé nem szabad köszönni.

/Györtelek, Szt/

8. "Kelés" gy.

*Egy nem egy, hanem kettő,
kettő nem kettő, ha három,
három nem három, ha négy,*

...

nyolc nem nyolc, ha kilenc

/Borsodszemere, Bo/

9. "Rontás", "igézet" gy.

*Egy igen,
kettő nem,
három igen,
négy nem,*

...

*kilenc igen,
tíz nem.*

VII.

*Az ígézet honnan jött, oda menjen,
senkinek se ártson,
csak a kutyának.*

/Gyimesfelsőlok, Csík/

10. "Igézet" megelőzése

A gyerek fürösztése közben mondják:

*Egy,
kettő,
három,
...
kilenc,
kilenc,
nyolc,
hét,
...
egy.*

/Nagybozsva, Ab/

Azonos szöveg: tehéntej elapadása /Harkány, Ba/

11.1. Ló hascsikarásának gyógyítása

A lovat kilenc barázdán vezetik át, közben olvasva:

*Kilenc,
nyolc,
hét,
...
egy.*

/Őrhalom, Nó/

Azonos szövegek: földpattogzott láb gy. /Ormánság/; fér-
ges állat gy. /Őrhalom, Nó; Dömsöd, Pe; Békés m./;
"szemverés" gy. /Hugyag, Nó; Tibolddaróc, Bo; Verpelét,
He; Nagyhodos, Szt; Aszaló, Ab/; seb gy. /Borsa völgye/;
kelés" gy. /Tizsaszentimre, Sz/; "árpa" gy. /Sióagárd,
To/; fájós szem gy. /Nagylengyel, Za/; "ijedtség" gy.
/Szöllősgyula, Ug/; beteg gyerek gy. /Tordás, Fe/;
"gonosz lélek" elhárítása gyermekágyastól /Nagyszalon-
ta, Bi/

11.2. "Hályog" gy.

*9-1
Ollan hama gyuógyullon,
mind amillen hama elmondom!*

/Kissziget, Za/

11.3. Ágybavizelés gy.

*9-1
Ezt a helyet itthagynom,
amit hoztam, itthagynom.*

/Szatmár m./

VII.

- 11.4. Férges disznó gy.
9-1
Vidd el ördög,
hadd meg a marháját. /Bucsuta, Za/
- 11.5. U.az
9-1
A kancsi malacból három nap alatt a féreg menjen ki! /Peröcsény, Ho/
- 11.6. "Igézet" gy.
9-semmi. /Nagybalog, Gö/
Azonos szöveg: férges állat gy. /Őrhalom, Nő/
- 11.7. "Sárgaság" gy.
Kilenc,
nyolc,
....
egy,
egy sem. /Táska, So/
- 11.8. "Kelés", "kiütés" gy.
9-1 sem.
Menjen a pusztákra,
S maradjon semmi. /Lészped, ML/
- 11.9. "Igézet" gy.
9-1 sem,
semmi baja se legyen. /Somkerék, Szd/
- 11.10. "Csumagilka" gy.
9-1
egy se maradjon. /Kalugar, ML/
- 12.1. Nem tojó tyúk gy.
Tíz,
kilenc,
nyolc,
...
egy. /Monor, Pe/
Azonos szöveg: disznóféreg gy. /Őrhalom, Nő/
- 12.2. "Rontás" gy.
Tíz,
kilenc,
...
egy,
egy se. /Eger környéke, He/

VII.

12.3. Disznóféreg gy.

*Tíz,
kilenc,
...
egy,
egy se legyen benne.*

/Bokod, Ko/

12.3. Variánsok: kígyómarás gy. /Klészse, ML/; "disznónyú" gy. /Darázs, Ba/; "pokolvar" gy. /Alsófehér m./

13. "Disznónyú" gy.

7-1 vagy 9-1

/Hetés/

14. Azonos szöveg: "igézet" gy. /Kalotaszeg/ "Tehénrontás" gy.*3-1*

/Szentkirályszabadja,

Ve/

15. Azonos szöveg: "igézet" gy. /Nyárszó, Kl/ "Megrontott" gyerek gy.

*Három,
kettő,
egy.*

/vagy: 6-1, aszerint, hogy milyen súlyos a baj/

*Aki ezt a kis lelket megrontotta,
az idegyűjjék,
vagy a szeme idefussék erre a parázsra.
Drága jó Istenem,
segítsd meg ezt a kis lelket!*

/Dédes, Bo/

16.1. Patkányküldés
Naplemente előtt számolnak:

*Száz,
kilencvenkilenc,
kilencvennyolc,
...
kettő,
egy.*

/Kunmadaras, Szo/

16.2. Pocok elküldése

*100-semmi.
Eredj az én legkedvesebb druzsámhón!*

/Deszk, Tr/

17.1. "Tyúkszem" gy.

Megszámolják visszafelé a tyúkszemeket:

*... /meghatározatlan számtól/
kettő,
egy.*

/Karancskeszi, Nő;
Parád, He/

VII.

Hasonló szövegek: "Szemölcs" gy. /Oláhlapád, Af/; "Fekély" gy. /Szentmárton és Sasvár puszták, So/

- 17.2. "Sömörtyű" gy.
 ... /meghatározatlan számtól/
kettő,
egy,
semmi.
 /Szigetszentmiklós, Pe/
- 17.3. "Tyúkszem" gy.
 ... /meghatározatlan számtól/
kettő,
egy,
nulla.
 /Csitár, Nő/
- 17.4. "Tyúksegg" gy.
 ... /meghatározatlan számtól/
kettő,
egy,
egy se.
 /Bánhorvát, Bo/
- 17.5. Férges disznó gy.
Kilenc,
hét,
öt,
három,
egy.
 /Pápasalamon, Ve;
 Tiszásas, Szo/
- 18.1. "Szentantaltüze" gy..
Sem kilenc,
sem nyolc,
 ...
sem kettő,
sem egy.
 /Zoborvidék/
- Azonos szöveg: "tyúksegg" gy. /Galgamácsa, Pe/
- 18.2. "Igézet" gy.
Sem kilenc,
sem nyolc,
 ...
sem semmi.
 /Galgamácsa, Pe/
- 18.3. "Zsebró" gy.
 Kis fadarabokra kilenc rongybabát készítenek. Mindegyikkel megkerekítik a sebet, számolva:
Sem kilenc,
sem nyolc,
 ...

VII.

sem egy.

Szent kereszt, feszítsd meg!

/Vagy három babával háromszor kerítik, ugyanígy számolva./ A babákat a keresztútra lökik ki, a legelőre hajtandó csürhe elé. Aki felveszi, arra ragad a betegség. Ha viszont az illető elégeti, akkor a régi betegen terjed tovább a "zsebró".

/Mátészalka, Sza/

19. "Tyúksegg" gy.

... /meghatározatlan szám/

...

sem egy.

/Viss, Sza/

20. Férges állat gy.

Kihull a "nyú" az állatból, ha ráolvasnak:

Se nem kilenc,

se nem nyolc,

...

se nem egy.

/Sur, Ve/

Azonos szövegek: "tyúkszem" gy. /Zemplén vagy Borsod m./;

"szemverés" gy. /Rétközberencs, Kisvárd, Nyíribrony,

Sza; Szakoly, Sza/

21. "Árpa", "pattanás" gy.

A beteg visszafelé olvas sajátmagának:

Nem kilenc,

nem nyolc,

...

nem egy.

Közben hüvelykujja körmével mindannyiszor keresztben nyomkod árpáján vagy pattanásán. Az egésztest háromszor ismétli.

Azonos szöveg: "igézet" gy. /Tard, Bo/

22. "Hideglelés" gy.

A beteg vesz olvasatlanul egy marék fehér borsót vagy babot. Kilenc szemet kiolvas belőle visszafelé:

Ez nem kilenc,

ez nem nyolc,

...

ez nem egy.

A szemeket fehér rongyba kötve háttal áll az ablaknak, és bal kézzel hátradobja a kis csomagot. A hideglelés elhagyja.

/Somogy m./

23. Disznó- vagy "marhanyú" gy.

A gazda felvesz balkézzel a csepegésből kilenc kis követ, a jobb kezében vizescsuprot fog. A köveket sorra átdobja a disznón, közben mindig leöntve azt vízzel; ezt mondva:

VII.

*Kilenc nem kilenc,
nyolc nem nyolc,*

...

egy nem egy.

Miatyánk

Mindezt háromszor csinálja végig.

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

Azonos szöveg: /Miatyánk nélkül/: "gelka" gy. /Magyarfa-
lu, ML/

24.1. "Gelka" gy.

*Kilenc nem kilenc,
nyolc nem nyolc,*

...

egy nem egy.

Erdő ágra,

bogágra menjen,

hogy ebbe a Józsiba

kárt ne tegyen.

/Pusztina, ML/

24.2. "Nyúves" állat gy.

*Kilenc nem kilenc,
nyolc nem nyolc,*

...

egy nem egy.

Holnap illenkorra

egy se legyen bennetek.

/Csonkahegyhát, Za/

25. "Szemölcs" gy.

Hét nem hét,

hat nem hat,

egy nem egy,

sémmi az sémmi.

/Bökény, Cso/

26.1. "Darázsfészek" gy.

Tíz nem tíz,

kilenc nem kilenc,

...

egy nem egy.

/Gajcsána, ML/

26.2. Azonos szöveg: disznóféreg gy. /Háromszék m./

"Szümöcs" gy.

Tíz nem tíz,

kilenc nem kilenc,

...

egy nem egy,

az semmi.

/Gajcsána, ML/

VII.

27. "Nyűves" állat gy.

*Száz nem száz,
kilencven nem kilencven,*

...

*tíz nem tíz,
kilenc nem kilenc,*

...

egy nem egy.

A szöveg előtt és után magában gondol egy-egy Miatyánkot.

/Csénya, Vas/

28. Hasmenés gy.

Kilenc szál mácsikot /metélt tésztát/ gyúrnak annyi lisztből, hogy ne maradjon felesleges liszt. Kifőzés-kor az asszony megolvassa őket a fazékban:

*Ez sem kilenc, hanem nyolc,
ez sem nyolc, hanem hét,*

...

ez sem egy, hanem egy sem!

A beteg megeszi a tésztát és meggyógyul.

/Balatonmellék/

29.1. "Pondrós" juh gy.

Mind kihull a pondrő, ha ezt mondják:

*Kilenc nem kilenc, de nyolc,
nem nyolc, de hét,
nem hét, de hat,*

...

nem egy, de semmi.

/Hadház, Ha/

29.2. "Pondrós" állat gy.

*Kilenc nem kilenc, de nyolc,
nyolc nem nyolc, de hét,*

...

kettő nem kettő, de egy.

/Mezőkövesd, Bo/

30. Féreg kiűzése jószágból

Napkelte előtt bárki ráolvashatott az állatra:

*Nem kilenc, ha nyolc,
nem nyolc, ha hét,*

...

nem egy, ha egy se.

Bárhol lehetett mondani; nem volt fontos az állat mellett lenni.

/Nagyiván, He/

30. Variáns: Ószentiván, /Tr/31. U.az

*Egy,
kettő,*

...

VII.

kilenc.
Nem kilenc, hanem nyolc,
nem nyolc, hanem hét,
 ...
nem kettő, hanem egy.

/Veleg, Fe/

32. "Fekély" gy.

Kilenc nem kilenc, hanem csak nyolc,
nyolc nem nyolc, hanem csak hét,
 ...
egy nem egy, hanem csak semmi.

/Borsodszemere, Bo/

33. Állatsebbe esett "nyű" gy.

Van kilenc, marad nyőc,
marad hét,
marad hat,
 ...
marad egy,
egy se maradjon!

/Pokolpatak, ML/

34. Ismeretlen cél

Nem tíz, ha kilenc,
nem kilenc, ha nyolc,
 ...
nem kettő, ha egy,
nem egy, ha kettő,
nem kettő, ha három,
 ...
nem kilenc, ha tíz.

/Kunszentmárton, Mes-
terszállás, Szo/

35. Féreg kihajtása állatból

Este készíteni kell egy pohár vizet. Szótlan kell felkelni, és visszajáról elolvasni háromszor az alanti módon. Ahányszor olvas, annyiszor loccsantson a vízből a férges helyre.

Százbu maradjon kilencven,
kilencvenbu maradjon nyolcvan,
tízbu maradjon kilenc,
egybu maradjon semmi.

/Uzód, Pe/

36. "Pattanás" gy.

Háromszor mondja, és a nevetlen ujjával dörgöli:

Kilencről nyőcra,
nyőcrol hétre,
 ...
egyről egyre se,
maradjon semmire.

/Lészped, ML/

VII.

37. "Pondrós" tehén gy.
A gyógyító megszámlolja a pondrót. Ahányat talál, annál a számnál kezdi a szöveget:
*Akarom, hogy nyolcból hét,
a hétből hat,
...
az egyből semmi legyen.*
Reggel, mikor az ágyból felkel, egy lélegzettel mondja el.
/Sárospaták és környé-
ke, Ze/
- 38.1. "Szemrülésés" gy.
Szenesvizet készítenek: "megkeresztelik" a vizet, majd kilenc darab szenet eresztenek bele, így számlolva:
*Szem kilenc,
szem nyolc,
...
szem egy,
szem semmi.*
Ha valaki "szemrül esett", a szén feljön a víz tetejére. Aki a szenesvíz készítését elhanyagolta, könnyen beleesett a "fekete szárazságba" /sorvad, fogy, sárgul/
/Arka, Ab/
- 38.2. "Kelés" gy.
9-1
/U.ott/
39. "Árpa" gy.
3-1
/U.ott/
40. Féreg kiűzése malacból
*Szem tíz a malac csökibe pondré van,
szem kilenc a malac csökibe pondré van,
...
Szem semmi a malac csökibe pondré van.*
/Jászfákóhalma, Szo/
41. Disznóféreg kihajtása
*Ebbe a Virág kocdaba /vagy Csákó kocdaba vagy
kanomba vagy ártányomba/ 9 féreg van
Se nem kilenc,
se nem nyolc,
...
se nem egy.*
/Szatmár m./
42. U.az
Háromszor, napkelte előtt szőrt tépnek a disznó hátáról, és sárral felragasztják arra az ajtóra, ahol az állat kijár. Közben mondják:

VII.

*Ebben a disznóban pondré van kilenc,
nem kilenc, csak nyolc,
nem nyolc, csak hét,
...
nem egy, egy sem.*

/Tiszajenő, Szo/

43. Férges állat gy.

*Az én /disznóban/ száz pondré van,
Nem száz, csak kilencvenkilenc,
nem kilencvenkilenc, csak kilencvennyolc,
...
nem kettő, csak egy,
de egy sem.*

/Járdánháza, Bo/

44. U.az

*N. gazduram /bikájának/ a sódardban van:
harmincöt féreg,
Pedig nincsen benne, csak harmincnégy,
nincsen benn, csak harminchárom,
nincsen benn, csak harminckettő,
...
nincsen benn, csak egy,
nincsen benne egy se.*

/Hajdu m./

45.1. Patkányküldés

A patkányküldő a küszöbre ül, és háromszor mondja el a szöveget: egyszer kifelé, egyszer befelé, majd ismét kifelé fordulva:

*A mi házunknál kilenc patkány van,
nem kilenc, nyolc!
Nem nyolc, hét!
...*

Nem egy, egy csöpp se!

A szöveget minden alkalommal egy lélegzetre kell elmondani.

/Szőreg, Tr/

45.2. U.az

Naplemente után vagy napfeljött előtt kilenc nap egymásután összetett kézzel mondják az ajtóban:

*A mi házunknál van kilenc patkány,
nem kilenc, nyolc,
nem nyolc, hét
...
nem egy, egy se.*

/Kaplony, Szt/

46. Disznóféreg kiűzése

*Segíts Atyaisten,
segíts, Fiúisten,
segíts Szentlélekisten!
Farkas János disznójában van férög, kilenc!*

VII.

Farkas János disznójában van kukac, kilenc,
nem kilenc, hanem nyolc,
Farkas János disznójában van kukac, nyolc,
nem nyolc, hanem hét,

...
Farkas János disznójába van kukac, egy,
nem egy, hanem egy ső!
Mars kifelé! Mars kifelé! Mars kifelé!
/Szebény, Ba/

47.1. U.az

Ebbe az én kocámba kilenc kukac van.
Nem kilenc, hanem nyolc,
nem nyolc, hanem hét,

...
nem egy, hanem ⁺egy ső!

/Hegyhátszentmárton, Ba/

47.2. Hajtetű kiüzése

Ebbe a gyerekbe tetű van,
kilenc tetű van benn.
Nem kilenc, hanem nyolc,
nem nyolc, hanem hét,

...
nem egy, hanem egy se.

/Csákánydoroszló, Vas/

48. Patkányküldés

Senkihez sem szólva, a kaput nyitva hagyva mondják:

Ebbe a házba patkán van,
tíz van,
nem tíz van, kilenc van,
nem kilenc van, nyolc van,

...
nem három van, kettő van,
nem kettő van, hanem egy van,
nem egy van, hanem nincs egy se.

Menjetekek el ... /tetszőleges helyet mond/
/Pacsér, Bb/

49. U.az

Vót nekem száz patkányom,
de most már csak kilencvenkilenc van,
vót nekem kilencvenkilenc patkányom,
de most már csak kilencvennyolc van,

...
vót nekem egy patkányom,
de most már egy sincs.

/Kenderes, Szo/

50. "Nyű" kihajtása állatból

/Weisz Simonnak/ van egy sárga lova,
abba van kilenc nyű.
Ki belőle az a kilenc nyű!

VII.

*Ha kilenc, nem nyóc,
ha nyóc, nem hét,*

...

*ha kettő, nem egy,
ha egy nem, egy sál!*

Három péntek hajnalban kellett elmondani napfelkelte előtt.

/Mindszent, Cso/

51. Patkányküldés
Újholdkor mondják:

*Patkányunk van egy,
patkányunk van kettő,*

...

*patkányunk van kilenc,
patkányunk van nyolc,*

...

*patkányunk van egy,
kánisz, patkánisz,
takarodjatok el!*

/Kunhegyes, Szo/

52. Tehén vagy disznó "bogarának" kihajtása

*Öregapámnak kilencvenkilenc tehene vót,
nem maradt belőle, csak kilenc.*

*Kilencbű nyóc,
nyócbű hét,
hétbű hat,*

...

*kettőbű egy,
egyű nem maradt semmi.*

/Vágfarkasd, Nyi/

53. Férges állat gy.
Háromszor kell elmondani:

*Az én jószámba tíz kukac vót,
egy ēfogyott, maradt kilenc,
az én jószárgomba nyóc kukac vót,
egy ēfogyott, maradt hét,*

...

egy ēfogyott, nem maradt egy csöpp se.

/Szeged, Cso/

54. "Nyúves" marha gy.

Hajnalban, szó nélkül, térden állva, a nap felé fordúlva kell mondani:

Uram Jézus Krisztus

az én felebarátom /Boka Juhász Jancsi/

*Bimbó nevű jószágába /jószága nyakán, stb./
féreg van.*

*Engedd Uram teremtem,
hogy ma legyék benne három,
holnap kettő,
holnapután egy se.*

VII.

Három Miatyánk, három Üdvözlégy, egy Hiszekegy. Utána a Jóságot három napra az istállóba kell csukni, hogy senki addig se lássa.

/Szentistván, Borsod/

55. Köszvény gy.

*Köszvényem van, az gyötör engem;
ha nem hetvenhétyszer, úgy legalább
hatvanhatszor,
ha nem hatvanhatszor, legalább ötvenötyszer,
...
ha nem tizenegyszer, úgy legalább egyszer;
Isten nevében egyszer sem.*

/Kalotaszeg?/

56. Sertés, marha és kecske sebében lévő "pondró" kihajtása
Napkeltekor ezt kell mondani az állat mellett:

*Hány kukac van a sertésben?
Húsz.
Hány van?
Tíz.
Nincs az nyolc sem.
... /u.az 5-3-2-ig/...
Nincs az kettő sem.*

A kukac harmadnapra kihullott.

/Mónosbél, Bo/

57. "Disznókukac" kihajtása

*Azt mondják, Horváték disznájában kilencven-
kilenc kukac van.
Nem! Nyolcvankilenc.
Nyolcvankilenc?
... /u.ez minden 9-es számmal, 9-ig/...
Nohát, ha kilenc van,
az se maradjon benne!*

/Szakcs, To/

58. Pocok kiűzése

*Na pockok, hát hányan vagytok?
Vagytok huszan?
Ha huszan nem, vagytok tizenkilencen.
Vagytok tizenkilencen?
... /u.ez 2-ig/...
No ha nincs kettő sem,
akko három nap múlva egy sem legyen!*

/Sárrétudvari, Bi/

59. "Pondrós" állat gy.

*Dícsértessék a Jézus Krisztus!
Az esteli piros hajnalnak,
Szent Jóbna, a pondrék patrónusának.
Beszéljétek ki a /Szőke János/ disznójából,
a tarka disznó seggiből a pondrót!*

VII.

Mert van benne kilenc,
kilenc nincs benne, van benne nyolc,
nyolc nincs benne, van benne hét,

...

kettő nincs benne, van benne egy,
egy nincs benne, nincs benne egy csepp se.
Ő dicsőséges Szent Jób,
beszéljétek ki ennek a tarka disznónak a seggibű a
pondrét!

Dicsértessék a Jézus!

A szép esti piros hajnalnak,
Szent Jóbnak, a pondrék patrónusának!

Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek
nevibe. Amen.

A "Dicsőség" közben keresztet vet. Utána elmond három Miatyánkot és három Üdvözlégyet; az egészet összesen háromszor végzi el, három este naplemente után, letérdelve. Régen Úrangyalát is mondott hozzá.

/Jászdózsa, Szó/

60. "Mirigy" gy.

Mirigynek hét fia van,
a hétbű hat lőtt,
a hatbű öt lőtt,
az ötbű négy lőtt,
a négybű három lőtt,
a hárombű kettő lőtt,
a kettőbű egy lőtt.
Nincs már fia a mirigynek!

/Szakmár, Pe/

61. "Nyakfog" gy.

Mirigynek van hét fija,
hét lányo,
hetvenhét unokájo.
Hét löve hattá,
hat löve ötté,
...

egy löve sömmivé.

Kilencszer kell elmondani.

/Orosháza/

62. "Tályog" gy.

Tályogos asszonyok heten vótatok.
Hétből maradt hat,
hatból maradt öt,

...

egyből maradt semmi,
s úgy odalegyetek,
mind a szar a kert megett.

/Gyimesközéplak, Csík/

VII.

63. "Kelés", kiütés" gy.
*Elindult hét tállyogos asszony,
 hét leányával.
 Hét maradt hatra,
 hatból ötre,
 ötből négyre,
 ...
 egyből semmire.
 Úgy elműljék,
 mind a füst a szélbe,
 s a só a vízbe.*
- /Gyimesközéplek, Csík/
- 64.1. "Gelka" gy.
*Csumának volt kilenc leánya,
 kilencből maradt nyóc,
 nyócból hét,
 ...
 kétfőből egy,
 s az egyből egy,
 s az egyből egy se maradjon.*
- /Klészse, ML/
- 64.2. "Gelka" gy.
*Csumának vót kilenc lánya,
 kilencből maradott nyóc,
 s a nyócból hét,
 s a hétből hat,
 ...
 s a kétfőből egy,
 s az egyből egy se maradjon!*
- /Lábnik, ML/
- 64.3. "Gelka" gy.
*Csumának vót kilenc lánya,
 kilencből maradott nyolc,
 nyolcból maradt hét,
 hétből maradt hat,
 ...
 kétfőből egy,
 mindabból nem vállott semmi,
 ebből a gelkából se válják semmi.*
- /U.ott/
65. Beteg tehéntőgy gy. borjazás után
 A gyógyító vízben huzogatja az ujját, és hétszer mondja
 el a szöveget:
*Tállyognak van hét lyánya,
 hét lányányának hat lyánya,
 ...
 egy lányának egy se legyen,
 s Cifra maradjon tisztán,
 mind az anyja szülte a világra.*
- /Klészse, ML/

VII.

65. Variáns: dagadt tehéntőgy gy. /Somoska, ML/
66. "Széltályog" gy.
A gyógyító háromszor mondja:
*Tájogos asszonyok hetvenheten járnak,
A hétből maradjon hatra,
a hatról ötre,
s az egyről semmire.*
Ha a beteg gyerek, "nevetlen" ujjával keríti visszafelé a hasát. Marhának vagy juhnek férfisapkával puffogatja a hasát.
/Gyimesközéplök, Csík/
67. "Gelka" gy.
*Rózsának megindul a kilencvenkilenc gelkája,
abból maradjon nyolc,
nyolcból maradjon hét,
hétből hat,
hatból maradjon öt,
ötből maradjon négy,
...
kettőből maradjon egy,
egyből még egy mákszem se maradjon.*
/Lábnik, ML/
- 68.1. "Széltályog" gy.
*Hetvenhétféle széltályog,
hétből maradjon hatra,
hatból maradjon ötre,
ötből maradjon négyre,
négyről maradjon háromra,
...
kettőről egyre.
Az az egyes válják semmijé,
mind a só a vízbe,
mind a viasz a tűzbe.*
/Gyimesközéplök, Csík/
- 68.2. Beteg, felpuffadt tehén gy.
*Hetvenhétféle hétből maradjon hat,
hatból öt,
ötből négy,
...
kettőből egy,
az az egy is válják semmivé,
mint a viasz a tűzbe,
s a só a vízbe.*
/U.ott/
69. "Igézet", "rontás" gy.
Háromszor egymásután tüzes lópatkókat tesznek vízbe:

VII.

Ótom a vasakat, hetvenhétszeri nyilalást,
 hetvenhét betegségit,
 hetvenhét féle rontását.
 S a hetvenhétből maradjon hatra,
 hatról ötre,
 ötről négyre,

70. Torokfájás "torokgyík" gy.

Gilka én tégedet elolvaslak,
 hétről maradjál el hatra,
 hatról ötre,

...
 egyről semmire,
 s gilka elpusztulj!

/Gerlén, ML/

71.1. "Fekély", "seb" gy.

Háromszor elmondják, a sebre keresztet vetve:

Szent Jóbnak vót kilencféle sebje,
 nem kilenc, hanem nyóc,
 nem nyóc, hanem hét,

...
 nem kettő, hanem egy,
 nem ägy, ägy së!
 Atya, Fiú, Szentlélek Istennek a nevében,
 szent Jób segítségével múltjon el.

/Doroszló, Bb/

71.2. Betegség gy.

Szent Jóbnak van kilenc baja,
 kilenc kilése.
 Kilenc nem kilenc,
 nyóc nem nyóc,

...
 kettő nem kettő,
 ägy, ägy csöpp së,
 tisztulj, takarodj a házamtul!

/Deszk, Tr/

72. "...hogj az Njuek akar mj fele marhabul kj huljon oluas ezeket az jgeket."

Szent Janos turjaban⁺ kjlencz njw feregh esek,
 az kjlencz len njocza,
 az njocz len hete,

...
 az ketteo len Egje,
 En teneket paranczolok njw feregh Istennek Szent
 jggjeuel,
 az mjkepen Szent Janos turjaban megh nem marathata
 njw feregh,

VII.

*azon zerjnth ezen zeoru marhaban /neueznj kel az marhat/
megh ne marathas njw feregh.*

"Ezeket haromzor kel rea oluasnj kj hul..."

/+ = nyájában/ /1635/

73. Féreg marhában

Reggel evés előtt kellett mondani:

*Uram Jézus Krisztuskám,
gyógyítsd meg a marhácskám.*

*Jákóbnak vót hét fia,
nem maradt belőle csak hat.*

*Jákóbnak vót hét fia,
nem maradt belőle csak öt.*

Jákóbnak vót hét fia,

...

nem maradt belőle csak kettő.

*Jákóbnak vót hét fia,
nem maradt belőle csak egy.*

*Jákóbnak vót hét fia,
nem maradt belőle egy se.*

Uram Jézus Krisztuskám

szabadítsd meg a marhácskám ettől a csúnya férgektől.

/Szécsényfelfalu, Nó/

74. "Tyúkszem" gy.

Jákóbnak vót hat fia,

hatbu maradt öt,

ötbü négy,

...

egybü egy se.

Egy lélegzetre kell elmondani.

/Bátmonostor, Bb/

75. "Pattanás", "árpa" gy.

Jákóbnak volt hat fia,

mind a hat csizmadia.

Dini, Dañi, Dániel,

Dini, Dani, Dániel,

most már szaladj el!

/Zagyvarékas, Pe/

76. Fejfájás gy.

A fejfájós napkelte előtt mondja:

Három Űrangyala.

*Jákóbnak volt tizenkét burikája,
egyik elveszett, maradt tizenegy.*

*Jákóbnak volt tizenegy burikája,
egyik elveszett, maradt tíz,*

.....

egyik elveszett, nem maradt egy sem.

/Varsány, Nó/

VII.

77.1. "Tyúksegg" gy.

A "tyúksegget" körül kell kerekíteni, majd a "nevetlen" ujjal visszajáról keresztet tenni rá és ezt mondani:

*Szent Antal elment katonának kilencedmagával,
visszajött nyolcadmagával,
Szent Antal elment katonának nyolcadmagával,*

.....

*Szent Antal elment katonának másodmagával,
visszajött egyedül.*

*Ahogy a nyolc elmúlt,
úgy múljék el ez az idegen testrésztől.*

Szent Antal nevében,

Az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Isten nevében.

Amen.

/Galgamácsa, Pe/

77.2. "Szentantaltüze" gy.

Piros kukoricát, vöröshagyma szárát, pókhálót, rozslisz-
tet és karácsonyi morzsát gyűjtanak meg; ezen párolják
a beteget. A fejét piros abrosszal befödik. A gyógyító
háromszor keríti visszafelé a daganatot, ezt mondva:

Szent Antal elindult kilencedmagával kéregetni.

Vissza már csak nyolcadmagával jött.

Szent Antal elindult nyolcadmagával kéregetni.

Vissza már csak hetedmagával jött.

....

Szent Antal elindult másodmagával kéregetni.

Végül csak maga jött vissza egyedül.

Ezután a "Názáreti Jézus, zsidók királya..." kezdetű
imádságot mondják el.

/Bagota, Ko/

77.3. U.az

Szent Antal elment bujdosni kilencedmagával,

visszajött, de nem kilencedmagával,

hanem csak nyolcadmagával,

ez a nyavalya is bujdosson el a földnek hét csínyában,

oszlajtsa el az Atyaisten,

oszlassa el a Fiúisten,

oszlassa el a Szentlélekisten.

Oszlassa el a teljes Szentháromság egy Isten semminek.

Amen.

Három Miatyánk, kilenc Üdvözlégy, kilenc Hiszekegy.

Szent Antal gyógyítsd meg.

/Jásztelek, Szó/

77.4. U.az

Elment Szent Antal kilencedmagával a

tüzes háborúba,

visszajött nyolcadmagával,

.....

VII.

*Elment Szent Antal kettedmagával a
tűzes háborúba,
hazajött egyedmagával.
Elment Szent Antal egyedmagával a tűzes
háborúba,
hazajött egyedül.
Elment Szent Antal egyedül a tűzes háborúba,
nem jött vissza senki.*

/Kolon, Nyi/

78. Fejfájás gy.

*Kilenc tábor megy nyolc táborra,
nyolc tábor megy hét táborra,
.....
két tábor megy egy táborra.
Miatyánk, Üdvözlégy, Hiszekegy.*

/Lendvahosszúfalú, Za/

79. "Suly", "golyva" gy.

A javasasszony ráolvas, közben a beteg helyet sóval
dörgöli. Mikor végzett, a sőt mindig tűzbe dobja. Egy
reggel és két este olvas rá:

*Kilenc suly, kilenc golyva hadra akar menni,
nem kilenc, hanem nyolc;
nyolc suly, nyolc golyva hadra akar menni,
.....*

*Egy suly, egy golyva hadra akar menni,
nem egy, hanem egy se.*

/Ha "tálét" gyógyítanak, ugyanezt "táléval" mondják: Ki-
lenc golyva, kilenc tálé, stb./

/Koppányszántó, To/

80. "Kelés" gy.

*Tied legyen az egy, /Nagy Jánosné/,
tied legyen a kettő, /Bukta Ferencné/,
tied legyen a három, /Jakab Ferencné/,
.....
tied legyen a kilenc, NN-né.*

/Borsodszemere, Bo/

81. Állatbetegség gy.

*Kilenc nem kilenc, csak /Agostoné/,
nyolc nem nyolc, csak /Kleofásé/,
hét nem hét, csak /Arkbroné/,
hanem aztán hat nem hat, csak /Kristoné/,
tíjéd légyen még az öt is /Kleofásé/,
még a négy is /Agostoné/,
három pedig /Arkbroné/,
kettő ne tovább,
egy te csak megállj,
megállj, ne tovább, megállj.*

Ezután a gyógyító keresztet vet háromszor.

/Felsőireg, To/

VII.

82. "Rontás" gy.
 A gyógyító kilenc parazsat dob egy pohár vízbe, mindegyik-
 hez egy nevet mondva és visszafelé számolva:
*/Borca néni/ nem kilenc,
 /Sára néni/ nem kilenc, hanem nyolc,*

 "... és így tovább, minden névhez egy számot; amelyik név
 említésénél a széndarab elsüllyed, az a rontó."
/Szatmár m./
83. "Igézet" gy.
 "Vizet vetnek": kökényfát égetnek, annak parazsából vetnek
 kilenc darabot egy pohár friss, szótlanul hozott vízbe,
 ezt mondva:
*Ezer igaz,
 ezer nem,
 Jézus Krisztus legyen a meggyógyítója.*
 A beteg iszik a vízből három kortyot; a gyógyító a hom-
 lokán, tenyerén, talpán, háta közepén és a szívéen három
 keresztet tesz a vízre.
/Magyarsáros, Kk/
84. U.az
 Szenesvizet készítenek, ezt mondva:
*Kék szem,
 fekete szem,
 sárga szem,
 ezer látta,
 száz levágta,
 Jézus Krisztus legyen az orvoslója.*
/Szilágyság/
85. U.az
*Kék szem verte,
 fekete szem verte,
 sárga szem verte,
 ezer látta,
 száz levágta,
 kotródj róla!*
/Cikolasziget, Pe/
86. "Kelés" gy.
*Ötszáz gyűjjon,
 hatszáz müljon.*
/Szank, Pe/
87. "Igézés" gy.
 Kilenc kanál vizet tesznek egy tányérra, hozzá kilenc
 csöpp szenteltvizet, majd kilenc kis darab parazsat. Meg-
 mosdatják benne a beteget, ezt mondva:
*Kettő vers,
 három gyógyíjjon,
 Atya, Fiú, Szentlélek, Úristen.*

VII.

Háromszor mondják. Utána a gyógyító a tányérből megitatja a beteget, vagy a nevetlen ujjával csöppent a szájába.
/Bátmonostor, Bb/

Csökkenő - növekvő tárgyak 88-92.

88.1. "Gelka" gy.

Egy öreg ember "éhájt nyálával"⁺ kenegette a beteg tarkát kívülről, ezt mondva:

*Gelka akkora, mind egy lu,
gelka akkora, mind egy bub,
gelka akkora, mind egy bab,
gelka akkora, mind egy borsó,
gelka akkora, mind egy lencse,
gelka akkora, mind egy lenmag,
s akkor semmi ne maradjon.*

/+ = reggeli, evés előtti nyál/

/Moldva/

88.2. U.az

*Gelka akkora, mind egy ló,
gelka akkora, mind egy⁺
gelka akkora, mind egy bab,
gelka akkora, mind egy lencse,
gelka akkora, mind egy len,
egy lenből semmi se maraggyon!
Pö, pö, pö!*

Úgy elteljetez,

mintha semmi sem lett lenne a nyakatokon.

/Pokolpatak, ML/

88.2. Variáns: U.ott

88.3. U.az

*Gelka akkora, mint egy ló,
gelka akkora, mint egy johó,⁺
gelka akkora, mint egy gyivó,⁺⁺
gelka akkora, mint egy bob,
gelka akkora, mint egy lencse,
semmié maradjon!*

/+ juh; ++ dió/

/Pokolpatak, ML/

89. Köpülés

*Isten, segíts köpülni!
Először legyen, mint a mák,
astán mint a borsó,
akkor, mint a dió,
akkor, mint a fejem.*

/Szápár, Ve/

90. "Tyúkszem" gy.

A tyúkszemet kézbe fogva, háromszor az újholdra nézve mondják

VII.

*Új hold, új király,
 nekem van egy támadásom,
 akkora legyen, mint egy tál,
 legyen akkora, mint egy mák.*

/Dél-Magyarország/

91. "Tályog" gy.

A tályogot "fenkővel" vagy tojással kerekíti a gyógyító,
 közben mondva:

*Te azt mondd, akkora leszel, mint egy ökör,
 de ne legyél:
 oszolj el annyira,
 mint egy kis máknak a magja!*

/Borsa völgye/

92. "Tyúksegg" gy.

A beteg fokhagymaszárat lop idegen kertből, és azt meg-
 rágva vagy összetörve e szavak kíséretében dörzsöli rá:

*Ez nem kelés,
 ez nem dagadás,
 se nem dumó,
 se nem segg,
 ez csak tyúksegg.
 Hess, hess, hess!*

/Nagybarca, Bo/

VIII. CSELEKMÉNYRE UTALÓ KIJELENTÉS

VIII. 1. ÁLLITÁS

"Árpaaratás" 1-23.

1.1. "Árpa" gy.

Háromszor elhúzzák begörbített ujjaikat a beteg szem előtt, mintha aratnának, közben háromszor mondva:

Árpát aratok.

/Kölked, Ba/

Azonos szövegek: Becefa, Sósvertike, Cserkút, Cun /Ba/; Cecs, Madocsa /To/; Szilvásszentmárton, Drávaszentés, Pát, Kutas, Osztopán, Surd /So/; Tihany, Nemesvita, Tornyiszentmiklós, Zalakoppány, Mikekarácsonyfa, Garabonc, Vigántpetend /Za/; Göcsej; Vasegerszeg /Vas/; Rábagyarmat, Nagyabajcs, Nyúl /Győr/; Pápasalamon, Szentkirályszabadja, Padragkút, Nemesgörzsöny, Hánta /Ve/; Szakoly /Sza/; Fegyvernek /Szo/

1.2. U.az

*Aratok, aratok,
árpát aratok.*

/Pusztasomorja, Mo/

1.3. U.az

Aratom az árpát!

/Kovácsszénája, Ba/

1.4. U.az

Aratom az árpát, aratom!

/Nemesvita, Za/

1.5. U.az

Learatom az árpát!

/Bükkábrány, Bo/

1.6. U.az

Árpát aratunk!

/Decs, To/

1.7. U.az

Majd aratunk!

/Mesterszállás, Szo/

1.8. U.az

Learassuk ezt az árpát!

/Decs, To/

1.9. U.az

Learatjuk az árpát.

/Köveskál, Za/

VIII. 1.

- 1.10. U.az
Majd learatjuk az árpát. /Nagyberki, So/
- 1.11. U.az
No majd learatjuk. /Nagyberki, So/
- 1.12. U.az
Árpát aratok a kútba. /Tiszajenő, Szo/
- 1.13. U.az
Késsel aratok /Vasegerszeg, Vas/
- 2.1. U.az
A beteg a kutat háromszor megkerüli, háromszor belenéz, közben egy bottal három kaszáló mozdulatot tesz, háromszor mondva:
Árpát kaszállok. /Som, So/
Azonos szövegek: Szentgál, Nemesgörzsöny, /Ve/; Vajta /Fe/
- 2.2. U.az
Lekaszálom az árpádat. /Nagybarca, So/
- 2.3. U.az
Lekaszálom az árpát. /Siógárd, To; Bükk-ábrány, Bo/
- 2.4. U.az
Én lekaszálom. /Jászalsószentgyörgy, Szo/
- 2.5. U.az
Árpát kaszálunk. /Kiskúnhalas, Pe/
- 2.6. U.az
Árpát kaszállok a kútba. /Nemesgörzsöny, Ve/
- 2.7. U.az
*Gyere csak el, majd lekaszálom, megijedt má,
majd lekaszálom!* /Foktő, Pe/
3. U.az
A beteg párbeszédet folytat valakivel; az közben suhint a szeme előtt, mintha kaszálna:
- *Mi van a szemedben?*
- *Árpa.*
- *Levágom.* /Zagyvarékas, Pe/

VIII. 1.

- 4.1. U.az
A gyógyító háromszor mondja a szöveget, közben a kezével hátradob:
*Árpát látok,
learatom.*
/Badacsonytördemic,
Za/
- 4.2. U.az
*Árpát látok,
learatom,
eldobom.*
/Badacsonytördemic,
Za/
- 4.3. U.az
*Árpa, árpa, látjuk,
késsel learatjuk.*
/Vasegerszeg, Vas/
5. U.az
A beteg kútba néz és háromszor mondja:
*Kútba nézek,
árpát aratok.*
/Milejszeg, Za/
6. U.az
Aki először látja, learatja: késsel háromszor körülkeríti és háromszor mondja:
*Árpát aratok, megérett,
na majd elmegy túlra.*
/Tornyiszentmiklós,
Za/
7. U.az
Egy asszony két késsel köszörül az árpás szem előtt; közben háromszor mondja:
*Aratom, aratom,
az árpát aratom,
mönj oda,
ahun a vastag asszonyt látod!*
/Az kapja meg az árpát, akitől az állapotos asszony valamit megkívánt./
/Szentmárton és Sasvárpuszták, So/
8. U.az
Volt-nincs árpa, learattuk.
/Nagyberki, So/
9. U.az
Kilencszer mondja, közben a sarlóval úgy tesz, mintha aratna:
*Aratom az árpát,
csak a helye maradjon.*
/Gyimesfelsőlok, Csík/

VIII. 1.

- 10.1. U.az
Késsel suhintottak előtte és háromszor mondták:
*Árpát learatom,
hogy többet ne nőjjön ki.*
/Nagykörü, Szo/
- 10.2. U.az
*Learatom, learatom,
hogy ne nyóljön meg.*
/Köveskál, Za/
- 10.3. U.az
Kilenc szem árpát kézbe véve visszakézből a kútba dobja:
*Árpa, árpa, lekaszállak,
hogy nő teremj rajtam!*
/Sándorfalva, Cso/
- 11.1. U.az
A kés élet háromszor óvatosan végighúzzák a szemhéjon:
*Árpát vetök,
árpát aratok.*
/Surd, So/
- 11.2. U.az
*Árpát aratok,
árpát vetek.*
/Gajcsána, ML/
12. U.az
Aki először meglátja az árpát, annak kell "learatni":
késsel háromszor körülkeríti és háromszor mondja:
*Árpát aratok, '
nem zabot.*
/Tornyiszentmiklós,
Za/
13. U.az
A gyógyító bal kézzel úgy tesz, mintha fogná az árpát,
jobb kezével pedig mutatóujját behajlítva "sarlóz";
háromszor mondja:
Árpát aratok saró nélkül.
/Nagykölked, Vas/
- 14.1. U.az
Valaki, aki akkor látja először az árpát, begörbitett
mutatóujjával háromszor learatja, ezt mondva háromszor:
*Árpát aratok,
kévébe kötöm.*
/Nemesvita, Za/
- 14.2. U.az
*Árpát aratok,
kévébe is kötöm.*
/Egyházasrádóc, Vas/

VIII. 1.

- 15.1. U.az
Aki még nem látta az árpát, felvett egy szalmaszálat,
háromszor megkerítette vele és háromszor mondta:
*Árpát aratok,
kévét nem kötök!*
Ezután a feje felett eldobta a szalmaszálat.
/Drávaszentes, So/
Azonos szövegek: Somogyudvarhely /So/; Szalafő /Vas/;
Nagygeresd /Sp/
- 15.2. U.az
*Árpát aratok,
kévébe nem kötöm.*
/Rábapaty, Köcsk,
Vas; Oroszi, Ve/
- 15.3. U.az
*Árpát aratok,
kívibe se rakom!*
/Körmend, Vas/
- 15.4. U.az
*Árpát aratok,
kévébe sem rakom.*
/Velem, Vas/
- 15.5. U.az
*Árpát aratok,
kévébe sem kötöm.*
/Bolhás, So/
- 15.7. U.az
*Árpát aratok,
képébe nem rakom.*
/Rábakovácsi, Vas/
- 15.8. U.az
*Árpát aratok,
kívibe nem kötöm,
mégis képibe rakom.*
/Csempeszkopács, Vas/
- 15.9. U.az
*Árpát aratok, árpát,
kévébe se kötöm,
képébe se rakom.*
/Nemesvita, Za/
- 15.10. U.az
*Árpát aratok,
kévébe rakom,
de képébe nem.*
/Rábakovácsi, Vas/

VIII. 1.

15.11. U.az

*Árpát aratok,
kévét nem kötök!
Az Isten hírével
menj el a Jordán vizére.*

/Drávaszentes, So/

15.12. U.az

*Árpát aratok,
markot nem rakok,
kévébe se kötöm,
el se csépelem.*

/Kőszegszerdahely,
Vas/

16.1. U.az

Késsel három vágó mozdulatot tesznek, közben mondva:

*Árpát aratok,
markot nem szédök.*

A kést eldobják; aki felveszi, beteg lesz.

/Varga, Ba/

16.2. U.az

*Árpát aratok,
de markot nem rakok.*

/Kovácsszénája, Ba/

16.3. U.az

*Árpát aratok,
markot nem rakok.*

/Kőszegszerdahely,
Vas/

16.4. U.az

*Árpát aratok,
markot nem rakok.
Menj el árpa, menj el!*

/U.ott/

17.1. U.az

Háromszor mondja a beteg, ugyanannyiszor félrekapja:

*Árpát aratok,
de nem kötözök.*

/Tófej, Za/

17.2. U.az

*Árpát kaszálok,
de nem kötöm be.*

/Drágszél, Bb/

18.1. U.az

Leültetik az árpást, és begörbített ujjal legyeznek
előtte, ezt mondva háromszor:

*Árpát sem vetettem,
mégis aratok.*

/Kenyeri, Vas/

Azonos szöveg: [†]Bejcggyertyános /Vas/

VIII. 1.

18.2. U.az

*Nem vettelek,
de arassalak.*

/Ipolyszög, Nó/

19. U.az

A begörbitett mutatóujjat az árpás szem felé fordítva
háromszor ismétli:

*Buzát nem vetek,
árpát aratok!*

/Zamárdi, So/

20. U.az

Két késsel a beteg szeme előtt köröznek, és háromszor
mondják:

*Buzát aratok,
árpát aratok,
rosszot aratok,
zabot aratok.*

/Sárhida, Za/

21. U.az

A gyógyítótól kérdezik, és az háromszor felel:

- *Há mensz?*
- *Árpát aratok,
zabot vetek.*

Közben késhegygel megkerékíti a szemet.

/Kustánszeg, Za/

22. U.az

Nevetlen ujjal háromszor bekerítik az árpát:

*Árpád érik,
lekaszálom lófasszal.*

/Végegyháza, Bé/

23. U.az

Aki először meglátja, learatja: kezével elhúzza az árpás
szem előtt. Közben háromszor mondja:

*Árpát aratok,
kenyeret harapok.*

/Köcsk, Vas/

24. U.az

A beteg megfogja a párna csúcsát, megcsavargatja, és há-
romszor belenyomkodik a szemébe, ezt mondva:

*Kitöröltem, kinyomkodtam
a párna csuccsával,
ne legyen több árpa.*

/Jászkisér, Szo/

25. Gyerek járni tanulása

Mikor a gyerek már megáll, de nem akar elindulni, nagy
késsel a lába közt keresztet vágnak:

*Békót vágok,
gyerököket /vagy: lánt/ szabadítok.*

/Tápé, Cso/

VIII. 1.

26. Kaportermés biztosítása
Korán reggel szóltanul a kertbe kell menni, és egy kis földet felmarkolva ezt mondani:
Kaport vetek!
/Szeged, Cso/
27. Orvosság gyűjtése
A gyógyító asszony tizenöt halott sírjáról gyűjti a gyógynövényeket, ezt mormolva:
Veszem N.N.-nek az orvosszerit. /A hozzá forduló beteg neve/
/Erdőhát, Hu/
28. Tejhaszon biztosítása
Hogy a tehén tejét el ne vigyék borjazás után, a gazda villával a kezében a tehénhez megy, és ezt mondja:
Nem hagyom elvinni a tejet!
/Hajdúdorog, Ha/
29. "Sömör" gy.
Szalmaszállal kerítik:
Ién tiégödet, tő sömör, megkerítelek!
/Páka, Za/
30. "Megrontott" tehén gy.
A tőgyet tömjénnel füstölik, majd a hátát keresztalakban; majd a köpülő abroncsába kést szúrnak, ezt mondva:
Na te gonosz lélek, most megszűrlak!
Ezután lassan megjön a tehén teje.
/Tiszapolgár, Sza/
- 31.1. Álmatlanság gy.
Ha a gyerek nem alszik, elmegy az anyja kilenc kapuba, úgy, hogy ne vegyék észre, hogy mit csinál. Mindegyikből letör egy körömnýt, és mondja:
Álmat szöddök a kislányomnak!
A fadarabokat vízbe téve háromszor megfürösztli a gyereket, mire az elalszik.
/Csongrád v. Torontál m./
- 31.2. U.az
Adjunk csak egy kis álmat a gyermeknek!
/Berettyóújfalú, Bi/
- 31.3. U.az
Ha a gyerek nem jól alszik, valamelyik családtag elmegy "álmat szedni" a ház négy szögletéből. Az utcai szoba négy sarkából marékkal szednek a "semmiből", és azt a kötényükbe teszik. Valakinek meg kell kérdezni, és az illetőnek felelnie kell:
- *Mit szedeő?*
- *Álmat.*
Ezután kötőjéből a gyerek feje alá önti.
/Terpes, He/

VIII. 1.

32.1. Némaság gy.

Napáldozat táján zsákba kötik a gyereket, körbe mennek vele; hozzáütik mind a négy házsarokhoz háromszor:

Mit viszök?
Zsákba gyerekököt viszök.
Mit keresök?
Szót keresök.

/Csanytelek, Cso/

32.2. U.az

A nem beszélő gyereket zsákba teszik, és hátukon viszik. A következő párbeszéd folyik le a zsákot vivő és egy másik személy között:

- *Mit viszel?*
 - *Szót, beszédet.*

/Hajduszoboszló, Ha/

32.3. U.az

- *Kit viszol?*
 - *Szót, beszédöt.*

/Szőreg, Tr/

32.4. U.az

- *Mit viszel a zsákba?*
 - *Szót és szelet.*

/Kiszombor, Tr/

33.1. U.az

Ha a gyerek nem beszélt, fölvette a nagymamája a hátára . és beszólt minden házhoz:

Szóbeszédet vegyenek!
Szóbeszédet vegyenek! /vagy vegyetek/

Mindenki felelt rá valamit. Harmadnapra megszólalt a gyerek.

/Galgahévíz, Pe/

33.2. U.az

Az anya viszi a hátán a gyereket; kérdezik és ő felel:

- *Hogy adod?*
 - *Se ingyér, se pizér,*
hanem a /gyerek neve/ hangjádér.

/Orosháza, Bé/

33.3. U.az

A későn beszélő gyereket hátukra vették és körüljárták vele a házat. Valakit az ablakba állítottak, aki közben kérdezte, és a gyereket vivő felelt:

- *Mi kéne ennek a gyerekeknek?*
 - *Szó.*

/Sárrétudvari, Bi/

34. U.az

A szülők elmentek a templomba. Áldozás után senkihez se szóltak, míg otthon a gyerek szájába nem leheltek, ezt mondva:

Szózatot hoztam a kis Jézustól.

/Hódmezővásárhely, Cso/

VIII. 1.

35.1. "Anyajegy" gy.

Ha egy kislány "jeggyel" születik, akkor meg kell kerülni egy ugyanolyan nevű asszony házat háromszor, mikor az sző; és a következő párbeszédet folytatni vele:

- *Mit szű?*

- *Szövöm /Balog Erzsinek/ a jegyit.*

/Nagyszalonta, Bi/

35.2. U.az

- *Mit csinálsz?*

- *Szövök.*

- *Mit szősz?*

- *Szövöm a /Szőke Julcsa/ jegyét.*

/Cigánd, Ze/

35.3. U.az

- *Mit szősz?*

- *Kelengyét.*

- *Szodd be a gyerek jegyét!*

/Mezőkeresztes, Bo/

35.4. U.az

- *Mit csinálsz?*

- *Szövök.*

- *Mit szősz?*

- *Jegyét.*

- *Nekem is van egy jegyem, szodd be!*

- *Há gyűjjék be, majd beszövöm.*

/Mihálygerge, Nó/

36. U.az

A beteghez hasonló nevű egyén háromszor megkerüli a házat, és az ablakon át ugyanannyiszor beszél, nevet mondva: pl:

/Őrzi/, mi csinálsz?

/Nemespátró, So/

37. Különböző betegségek megelőzése

Ha a szövő asszony befejezte a szövést és le kellett vágni, odahívták a gyereket, ráültették a lábitóra. A következő párbeszéd folyt le köztük:

- *Őreganyám, mit vág?*

- *Fájdalmat, betegséget, torokfájást.*

/Cserkút, Ba/

38. "Cserélt" gyerek "visszacserélése".

A gyereket lapátra ültetik, és úgy csinálnak, mintha háromszor be akarnák lökni a kemencébe, ezt mondva háromszor:

*Belököm, hadd égjen meg, mert ez úgyse az enyém,
hadd égjen meg.*

"Akkor lekapták róla, és visszalökték a másikat."

/Karcsa, Ze/

VIII. 1.

"Agosfőzés" 39-46.

- 39.1. "Cserélt" gyerek "visszacserélése".
A gyereket hideg tűzhelyen fazékba teszik, s azalatt az anyja a házat körülkerüli háromszor. Valahányszor az ajtóhoz ér, kérdezi, és belülről felelnek:
- *Mit főz ke?*
- *Aggottat.*
"Ezután a varázslat megszűnik."
/Baranya m./
- 39.2. "Agos" gyerek gy.
- *Mit főz komámasszony?*
- *Vénasszonyagot.*
/Hadikfalva, BU/
- 39.3. U.az
- *Mit főz komámasszony?*
- *Agot.*
/U.ott/
- 39.4. U.az
- *Mit dolgozik a szomszédasszony?*
- *Aggost főzők.*
/Borsa völgye/
- 39.5. U.az
- *Mit sütsz?*
- *Gyermekagot.*
- *Mit főzől?*
- *Gyermekagot.*
/Hadikfalva, BU/
- 39.6. U.az
- *Mit sütsz asszony?*
- *Vén agot.*
- *Süssed, süssed.*
/Istensegíts, BU/
- 39.6. Variáns: U.ott
- 39.7. U.az
- *Mit süt, komámasszony?*
- *Vénasszonyagot.*
- *Mit főz komámasszony?*
- *Vénasszonyagot.*
- *Mit dob ki komámasszony?*
- *Vénasszonyagot.*
/Hadikfalva, BU/
- 39.8. U.az
- *Mit főcc?*
- *Abagot.*
/Gajcsána, ML/

VIII. 1.

40.1. "Öregség" gy.

Az "öregségben" szenvedő gyereket nagy cserépfazékba teszik, alá fát tesznek, mintha tüzet akarnának rakni. A komaasszonyt odahívják. Az anya elkezd a gyereket főzőkanállal "keverni". A komaasszony háromszor kérdezi tőle, és ő háromszor felel:

- *Mit főz?*

- *Csontra húst.*

Azután a gyereket fazekastul a trágyadombra viszik és ott kiborítják. Ezután a gyerek hitük szerint megnő, kövér lesz.

/Karád, Látrány,
Orda, So/

40.2. "Agos" gyerek gy.

- *Mit főz kend, komámasszony?*

- *Csontra húst.*

/Sarkadkeresztur,
Bé/

40.3. Sovány gyerek gy.

- *Mit csinálsz?*

- *Főzök.*

- *Mit főzöl?*

- *Csontra húst.*

/Tápé, Cso/

40.4. "Öregség" gy.

- *Mit főzöd?*

- *Csontra húst,*

hogy nagyobbra nyüdjjön.

/Balatonendréd, So/

40.5. "Váltott" gyerek gy.

- *Kit főzöl?*

- *Csontra húst.*

*Add vissza az enyémet,
mert megsütöm a tizedet!*

/Somogy m./

40.6. U.az

- *Mit főzöl asszony?*

- *Csontot.*

- *Lengyen rajta hús!*

/Erk, He/

40.7. Soványság gy.

- *Mit csinál komámasszon?*

- *Csontra húst!*

/Berettyóújfalu,
Bi/

41. U.az

Üstben "főzik" a gyereket, giz-gaszt téve a tűzre. Közben háromszor megkerülik a házat, mindannyiszor kérdezve:

Van-e már elég hús?

/Hódmezővásárhely,
Cso/

VIII. 1.

42. "Agos" gyerek gy.
A kemence szájába kétfelé tüzet raknak, aztán vízzel locsolt pelenkával a kisgyereket a lapátra kötik. Egy asszony a tűz közé tartja, miközben az anyával párbeszédet folytat:
- *Mit teszel a tűzbe?*
- *Kutyahúst,
és kiveszek emberhúst.*
/Méhkerék, Bé/
- 43.1. U.az
"Megfőzték" a gyereket, miközben az anya kilencszer kerülte a házat egy seprűvel. Az ajtóhoz érve mindig kérdezte a főző asszonytól, az pedig felelt:
- *Mit főcc te asszony?*
- *Abagot.
Öreget főzök,
ifiját várok.*
/Lészped, ML/
- 43.2. U.az
- *Mit főcc asszony?*
- *Vénet főzök,
ifjút várok.*
/U.ott/
- 43.3. U.az
- *Miz főzsz asszony?*
- *Agot agból,
agból éfijat.+
|+ Ifjút|*
/Székelyszáldobos,
Ud/
- 43.4. U.az
- *Mit főz kend?*
- *Aggottat.*
- *Ifjú váljon belőle.*
/Somogy m., 1794/
- 43.5. U.az
- *Mit főzsz?*
- *Vén húst.*
- *Főzzed, főzzed, hogy éféjusjék⁺ meg!
|+ fiatalodjék|*
/Klészse, ML/
- 43.6. U.az
- *Mit főszsz?*
- *Örög hust, vén húst,
- Hát főzzöd, főzzed, hogy éfiaggyék!*
/Somoska, ML/
- 43.7. U.az
- *Komámasszony, mit sütsz?*
- *Agos gyereket.*
- *Hízzon, mint a disznó!*
/Hadikfalva, BU/

VIII. 1.

43.8. U.az

- *Mit főz, komámasszony?*
- *Agot komámasszony,*
- *Piros legyen, mint a rózsa,*
kövér legyen, mint a háj.

/Andrásfalva, BU/

43.9. U.az

- *Mit főz komámasszony?*
- *Agot.*
- *Mit főz komámasszony?*
- *Ebagot, vén húst.*
- *Piros legyen, mint a rózsa,*
kövér legyen, mint a háj.

/U.ott/

43.10. U.az

- *Mit főz, komámasszony?*
- *Aggot, s vén húst.*
- *Ojjan kövér legyen,*
mint a háj, s a máj.

/U.ott/

43.11. U.az

- *Mit süt komámasszony, s mit főz?*
- *Emberagot.*
- *Kövér legyen a hája.*
- *Része legyen benne.*

/Hadikfalva, BU/

44.1. Betegség gy.

A beteg gyereket a keresztanyja hideg tűzhelyen fazékban főzi, miközben így beszél valakivel:

- *Mi van benne?*
- *Csont.*
- *Adjon Isten rá húst!*

/Alsóregmec, Ze/

44.2. "Igézet" gy.

- *Mit főz, komámasszony?*
- *Csontot, hogy hús legyen rajta,*
- *Adjon az én jó Istenem rajta!*

/Megyaszó, Ze/

45. Beteg gyerek gy.

A gyógyító asszony a gyereket vizes ruhába göngyölve a sütőlapátra ülteti, és a forró kemencébe dugja, ezt mondva:

- Beteszek holt húst,*
- hogy elevent húzzak ki.*

Még kétszer ismétli az egészet.

/Feketekőrösvölgy/

VIII. 1.

46. "Cserélt" gyerek "visszacserélése"
Egy Anna nevű gyerek "kicserélésekor" kilenc Annát hívtak, és kilenc orsót szereztek, amin sohasem volt fonál. Az orsókból az udvaron tüzet raktak, arra egy üst vizet tettek. A gyereket az üst fölé tartották. A kilenc asszony közül egy a gyereket fogta, a többi körüljárta és kérdezte:
- Mit főz, komámasszony?
- Kifőzöm a kilenc ördögöt belőle,
- Mit főz komámasszony?
- Életet főzök beléje.
/Vargyas, Ud/
- 47.1. "Szárzság" gy.
Három este a templomhoz viszik a beteg gyereket és bekiáltanak:
*Istenem, hoztam neked száraz csontot,
adjál nekem nedves húst!*
/Abaujszántó, Pere,
Korlát, Ab/
- 47.2. U.az
*Uram Jézus Krisztus,
hoztam neked sovány testet,
adjál nekem kövéret.*
/Fony, Ab/
- 47.3. U.az
*Boldogságos szűz Mária,
hoztam neked sovány testet,
adjál nekem kövéret.*
/U.ott/
- 47.4. U.az
*Jézuskám, hoztunk neked csontocskát,
adjál nekünk húsocskát!*
/Mogyoróska, Ab/
48. Tyúkültetés
A tojást férfialapból rakják a kotló alá, ezt mondva:
*Kalapba raktalak,
hogy sok legyen a kakas.*
/Mezőkeresztes, Bo/
49. Gyermekeáldás biztosítása
Ha az új pár látogatóba megy valahová, a menyecskét kenyérral kínálják, ezt mondva:
*Farából adok,
hogy gyerek legyen,
meg is hámozom,
hogy piros legyen,
meg is vagdalom,
hogy bodor legyen.*
/Közben csinálja, amit mond./
/Hódmezővásárhely, Cso/

VIII. 1.

50. Óvás "szemverés"-től
Megelőzésül a gyerek fejére szenesvizet öntenek, ezt mondva:
*Szenesvízzel öntelek,
meg ne igézzelek!*
/Vasegerszeg, Vas/
51. Görcs gy.
A beteg hátára keresztben két tollat helyeznek, és tollal füstölik őt, ezt mondva:
*Nyűvek nem tudnak repülni,
adok nekik hát szárnyat,
repüljenek a szent Margit nevében.*
/A görcs a hit szerint a férgek mozgásából keletkezik, amelyeket a "rosszak" varázsoltak a beteg testébe; továbbá azt hiszik, hogy Margit napig nincs légy: e napon engedí őket szabadon szent Margit a kötényéből./
/Kalotaszeg?/
52. "Zebra" gy.
A csecsemő anyja saját vaginájába nyul, majd középső ujjával kitörli a gyerek száját, ezt mondva:
*Amivel szültelek,
avval gyógyítsalak.*
/Forró, Ab/
53. Barátság biztosítása
*Én Wram mindenható Ur I/ftenfegh
en nekem ez may napon zamban waygon dragalatos
zent teftet zent wered,
en ky vezem zambol,
kethe zeghem
az felet hagiom magamnak
felet adom az en wramnak es ellenfeghemnek
hogy en w ellotthok legiek ollian kedwes örwendetes
mint az edes anianak az w magzatia volna.*
/1516/

"Harmatszedés" 54-60.

- 54.1. Tejhaszon biztosítása
Szent György éjszakáján 12 órakor mentek harmatot szedni. Út közben nem volt szabad senkihez se szólni, sem visszanézni. A fű tetejét szedték össze e szavakkal:
*Szedem a hasznót,
szedem a hasznót.*
A fűvet az istállóba vitték a tehén elé, és addig nem mentek ki, míg meg nem ette.
/Verpelét, He/

VIII. 1.

- 54.2. U.az
*Szedem a hasznót,
szedem a harmatot.*
/Gagybátor, Ab/
- 54.3. U.az
*Szedem a tejet,
szedem a vaját.*
/Szatmár m./
- 54.4. U.az
Szedem a fölít.
/Cserhát/
- 54.5. U.az
Szedem, szedem.
/Rém, Bb/
- 54.6. U.az
Fölít, fölít.
/Tizzasüly, Szo/
- 54.7. U.az
Viszem, szedem a tehenednek, a tejinek a javát.
/Peresztlény, Ho/
- 54.8. U.az
Tejfölt, vaját!
/Szőreg, Tr/
- 54.9. U.az
*Téfojt, vaját,
téfojt, vaját!*
/Csongrád m./
- 54.10. U.az
Ide tej, ide vaj!
/Karcsa, Ze/
- 54.11. U.az
Tej ide, vaj ide!
/Vilonya, Ve/
- 55.1. Jó termés biztosítása
Szent György éjszakáján lepedőt húztak végig a határ-
ban, s közben ezt mondták:
Viszek is, hagyok is.
Azért tették, hogy jó termésük legyen.
/Tiszaiger, He/
- 55.2. Tejhaszon biztosítása
*Viszek is, hagyok is,
hagyok is, viszek is.*
/Tiszacsege, Ha;
Tiszaderzs, Szo/
- 55.3. U.az
Hagyok is, viszek is.
/Nagyiván, He; Tibold-
daróc, Bükkaranyos,
Bo/

VIII. 1.

- 55.4. U.az
Komdmasszony, hagyok is, viszek is.
/Szentistván, Bo/
- 55.5. U.az
Hozok is, viszek is.
/Tiszaroff, Szo/
- 55.6. U.az
Viszek is, hozok is.
/Tiszaszöllős, He/
- 55.7. U.az
Szedek is, hagyok is.
/Királd, Bo; Eger
környéke, He/
- 55.8. U.az
Jusson is, maradjon is.
/Nagykörü, Szo/
- 56.1. U.az
Nagypénteken napkelte előtt kimentek a másik falu hatá-
rába. Lepedőt húztak végig a földön, ezt mondva:
Felit szedem, felit nem.
Mikor már jó vizes volt a lepedő, összefogva hazahúzták.
Otthon kicsavarták, a harmatot a tehénnel megittatták,
meg is mosták. "Bodak"⁺-ot is sütöttek vele, azt is a
tehénnek adták, hogy jobban tejeljen.
/+ lisztből, vízből, sóval készült kelesztetlen
lepény/
/Karancskeszi, Nó/
Azonos szöveg: Recsk és környéke /He/
- 56.2. U.az
Felit viszem, felit nem.
/Pálmonostora, Pe/
- 56.3. U.az
Innen felét.
/Balatonmellék/
- 56.4. U.az
Vaját viszem, tejét nem.
/Zagyvarékas, Pe/
- 56.5. U.az
Felit viszem, felit hagyom.
/Hatvan, He;
Nagyrév, Szo/
- 56.6. U.az
*Szedem, szedem,
de csak a felit szedem.*
/Csongrád m./
- 56.7. U.az
Szedem a harmatot, csak a felét.
/Mokcsakerész, Ung/

VIII. 1.

57.1. U.az

Szent György hajnalán napkelte előtt harmatot szedtek: lepedőt vagy abroszt húzgáltak a marhajárás gyepén. Közben mondogatták:

Mind szedem.

Közben egy-egy marék füvet is téptek. Otthon a füvet a tehén elé tették, a ruhadarabot pedig kicsavarták a tejcsfazékba, vagy más edénybe, és kiöblítették vele a tejcsfazekat, hogy sok vaj legyen.

/Zagyvarékas, Pe/

57.2. U.az

Mind szedjük, mind.

/U.ott/

57.3. U.az

*Mind viszöm, mind viszöm,
fölit viszöm, fölit viszöm.*

/Tázlár, Pe/

58.1. U.az

A boszorkányok kimentek a legelőre, és abroszt vagy ponyvát húzogatva mondogatták:

Szedem a harmatot, de nem mind.

Hazavitték az abroszt, a tehén takarmányába csavarták; sok tejük lett, a más tehenét megrontották.

/Viss, Sza; Megyaszó,
Sárospatak vidéke,
Ze/

58.2. U.az

Szedem a hasznát, de nem mind.

/Gáva, Sza/

59.1. U.az

Hajnalban harmatot szednek az asszonyok a réten, ezt mondva:

*Én szedem a felét,
én szedem a harmadát.*

/Galgamácsa, Pe/

59.2. U.az

*Én szedem az elsőt,
én szedem a másodikat!*

/U.ott/

60. U.az

Szent Györgykor a búbajos asszonyok húzzák a lepedőt a gyepen és kiabálják:

*Aki húzi, annak lősz,
ki nem húzi, annak nem lősz!*

Mikor hazament, kicsavarta a harmatot a lepedőből, és egy kis vízbe téve megittatta a tehénnel, ezt mondva:

/Szeged, Cso/

VIII. 1.

61. U.az
Egy boszorkányos asszony a kapuban állt, és varázsvesz-
szővel ráütött az előtte haladó tehénekre, ezt mondva:
Ettől egy litert,
ettől két litert, stb.
"És elvitte mind egy másik tehénhez, akire szerződött."
/Kide, Kl/
62. Kaportermés biztosítása
Ha valaki azt akarja, hogy vetés nélkül is sok kapra
legyen, Szent György nap előtt rázza meg a kerítést és
mondja:
Kapor ide,
kapor oda,
kapor az én kertembe.
/Bakony-vidék/
63. Búzavetés
Az első marék búza elvetésénél mondják:
Egyet a hazának,
egyet a madárnak,
harmadikat magamnak.
/Berettyóújfalu, Bi/
64. Tejhaszon biztosítása
Harmatszedés közben mondják:
Nekem is,
neked is,
meg a barnának is.
/A tehén volt barna/
/Viss, Sza/
65. "Szemverés" gy.
Három kanál vizet balkézzel kimérnek a gyerek feje fö-
lött, ezt mondva:
Egyiket az éllőké,
másikat a holtaké,
harmadikat a purgatóriumba szenvedő lelkeké.
Utána az ajtósarokra mérik a vizet. Ha a víz több lett, a
gyereket megrontották.
/Doroszló, Bb/
66. "Pattanás", "fekély" gy.
Kedden vagy pénteken, napkelte előtt a kúthoz kell menni,
a kútból egy felfordított veder fenekére vizet kell merni
kilenc fakanállal, visszafelé számolva:
Kilenc,
nyolc,
hét,
...
egy.
A vízzel a küszöbre állított meztelen beteget le kell ön-
teni, ezt mondva:

VIII. 1.

*Neked kalánnal öntöttek,
én most csak csuporral öntök.
Három napig csinálják, háromszor.*

/Borsa völgye/

67. "Szemverés" gy.

A beteg anyja hajnalban, mikor még a madár nem kel fel, kimegy a temetőbe, és kilenc sírről földet hoz. Mikor a földbe markol, ezt mondja:

*Komámasszony, ék kis feődet akarok.
Hagyok is, viszek is.*

Otthon megfőzi, és levében megfürdeti a gyereket.

/Tard, Szentistván,
Bo/

68. "Hideglelés" gy.

A beteg szóltanul a temetőbe megy egy új halott sírjához. Ott ezt mondja:

*Kérek egy lepedőt, mert vendégem érkezett.
A sírről földet vesz, rongyba köti, otthon a nyakába
akasztja. Míg el nem hagyja a hideg, hordja. Majd a földet
ugyanígy és ugyanoda visszaviszi:*

Visszahoztam a lepedőt, mert a vendégem elment.

/Torda, Aranyosszék,
Torockó/

69. Szerelmi rontás visszavarázslása

Az igéző a maga jószántából adjon három szál haját. A beteg a hó első péntekjén éjjel 11-12 óra között a szabadba megy; a három szálat három bodzafaágra köti, ezt mondva:

*Aki engem megvert, az törje meg a verését,
ha megtöri ezt a bodzafa ágát.
A Szentháromság nevében vegye vissza rólam
a rontást.*

Hazamegy. Hajnalban a rontó kimegy, letöri az ágakat, úgy, hogy a hajszálak is kettészakadjanak, és háromszor mondja közben:

*Megtöröm a verésemet, amint megtöröm ezt a
bodzafa ágát.*

*A Szentháromság nevében visszaveszem Jánosról
a rontást.*

A beteg reggelre meggyógyul, de a fa kiszárad, és a rontó többet nem tud verni a szemével, ha akarna is.

/Sárközujlak, Szt/

VIII. 2. TAGADÁS+ÁLLÍTÁS /"NEM - HANEM" SZERKEZETTEL/

1. "Nyilalás" gy.

A gyógyító "vizet vetett" három szénnel; majd vett kilenc db cernát és azt a vízben bogozta, majd kibogozta, ezt mondva:

VIII. 2.

*Nem a vizet bogozom,
se nem a cérnát,
hanem a nyílalást.*

/Pusztina, ML/

2. Fejfájás gy.

A beteg hajnalban felkel, a "favágóhoz" megy, ott három markolással felvesz kilenc db forgácsot. Egy tál vízbe belemártja a forgácsokat, ezt mondva:

*Nem a forgácsot mártom,
hanem csak a fejfájásomat.*

Ezután a forgácsokat egyenként hátradobja a fején keresztül.

/U.ott/

3. "Árpa" gy.

Mikor a beteg "félredolgára" megy, kis kenyeret vesz a szájába és közben mondja:

*Nem kenyeret eszem,
hanem az árpat.*

/Salánk, Ug/

4. Tejhaszon biztosítása

Napkelte előtt szedik a harmatot "sétárral" és szitával, ezt mondva:

*Nem harmatot szedek,
hanem a tehen zsírját szedem.*

"Azét vette el, akire haragudott. Ilyenkor a tehen oda-böggött annak a kapujába."

/Pusztina, ML/

5.1. U.az

Aki másnak a tehenét meg akarja rontani, az illető házból lopjon el valamit, vagy az udvaráról egy darab forgácsot. Ha pl. parazsat lop, ezt mondja közben:

*Nem a szenet viszem,
hanem a tejet.*

Otthon összetöri, és beadja saját tehenének, ezt mondva:

*Nem a szenet adom,
hanem a tejet.*

Lopás közben nem szabad senkihez szólni. Lophat kenyeret, puliszkát, stb.

/Oláhlapád, Af/

5.2. Elvett tejhaszon visszaszerzése

*Nem ezt a kenyérbelet és sót viszem,
hanem a mi tehenünknek a tejét és tejfelét.*

/Borsa völgye/

6. U.az

Napkelte előtt kilenc patakából egy-egy "bikasót" kell szedni. Közben

9 Miatyánk és 9 Üdvözlégy.

VIII. 2.

Otthon minden bikasót elnevez a hét egy-egy napjáról. Napnyugta után megfőzi a bikasót és hagyja kihűlni. Amelyik napról elnevezett bikasó "sír", azon a napon mosogatórongyot szúr a vasvilla ágára és kimenet az istálló szemöldökfájára üti, mire a mosó odaragad. Közben mondja:

*Nem a mosót csapom,
hanem azt, aki a tehenemnek elvitte a tejét.*

Ezután egy "járompálcával" üti a mosót, mire megjelenik a rontó.

/+=a járom mozgatható, kivehető alkatrésze/
/Kide, Kl/

7.1. "Megrontott" tehén gy.

Új nyirfaseprüt tűz fölé tartanak, azzal verik a tehenet, ezt mondva:

*Nem a tehenet ütöm,
hanem aki el akarja venni a tejet a tehenemtől.*

/Visk, Mâ/

7.2. U.az

*Nem ezt ütöm,
hanem aki a tejet elvette a tehentül.*

/U.ott/

8. "Agos" gyerek gy.

Meg kell "sütni" a gyereket: a "kuptorba"⁺ tüzet raknak, ráteszik a gyereket csórén a lapátra, ezt mondva:

*Agot vetek bé, nem gyereket,
hogy ez az ag égjen le róla.*

/+=kemence/

/Bukovina/

9. Békaűzés

Nagyboldogasszony napján a ház körül sepernek, hogy a templomba menjenek a békák. Közben ezt mondják:

*Seprem a békákat,
nem a gazot.*

/Borsa völgye/

10. "Szemölcs" gy.

Vasárnap napkelte előtt kisöprik a ganét a házból, ezt mondva:

*Nem a ganyét hányom,
szűmőcseimet!*

/Klészse, ML/

11. "Igézet" gy.

Vízvetés közben a vizesedény lerakásakor mondják:

*Nem a szenet teszem,
hanem az igézetet.*

A szenek berakásakor a fenti szöveggel betegségneveket mondanak: három gelka, öklelés, szorítás, stb. Ha a szenek sírnak vízbe dobáskor, meggyógyul a gyerek.

/U.ott/

VIII. 2.

12. "Hidegtelelés" gy.

Homlokáról, feje tetejéről és hátul a nyakáról haját, a kezéről, lábáról körmöt vág. Rongyba köti kilenc boggal. Vadrózsa tetejére köti, a vadrózsa tetejét leköti a tövéhez. Minden bogozáskor mondja:

*Nem a körmöt s a haját,
s nem a vadrózsabokrot kötöm le,
hanem a hideget!*

/U.ott/

13. Ellopott tárgy visszaszerzése

A gyanúsítottól elcsenik valamilyen ruhadarabját és a keresztúton elégetik, ezt mondva:

*Én nem ezt a ruhát gyűjtöm,
gyűjtöm a te lelked-csontod,
ne légyen teneked nyugtod,
mig a ...-t /lopott tárgy/ vissza nem adod!*

/h.n./

14. Szellem elűzése

Egy asszony a néző tanácsára minden harmadik pénteken kiment a kapuba, és ezt mondta:

*Szúrom a kéist a főűdbe,
de nem a főűdbe,
hanem annak a szellemnek a szivibe,
aki az éin lejárnyomat látogatja.*

/Ketesd, Kl/

15. "Hidegtelelés" gy.

A beteg fején vöröshagymát vágnak négyfelé, ezt mondva:

*Vágom a hajmát,
de nem a hajmát,
hanem a hidegöt!*

Ezután a hagymát a kéménybe kell tenni.

/Ószentiván, Tr/

16. "Agos" gyerek gy.

A gyereket "megfőzték": az üst vízbe egy tojást tettek, és orsóból faragott forgácsot. Egyik asszony az üst fölé tartotta a gyereket, a másik felment a padlásra és kérdezte; a másik felelt:

*- Mit főcc, gyereket?
- Nem, abagot főzök, nem gyereket.*

A párbeszéd háromszor zajlott le.

/Gajcsána, ML/

17. U.az

A földbe bolthajtásszerű lyukat vágnak, azon átadják a gyereket. Párbeszéd az átadó és átvevő között:

*- Adok egy bozontos kutyát.
- Nem, egy szép kövér malacot.*

Ha ezt nem teszik meg, a gyerek sovány marad és elpusztul.

/Oláhlapád, Af/

VIII. 2.

18. Szerelmi varázslás

A lány felveszi a legény nyomát. A kemencébe tapasztja, ezt mondva:

*Ezt a nyomot én veszem, a kemencébe tapasztom,
de nem azért vettem, hogy azt odatapasszam,
hanem hogy az, akinek nyomát felvettem,
úgy égjen, mint ez a nyom, amíg hozzánk el nem jön.*
/Borsa völgye/

IX. CSELEKMÉNYRE UTALÓ KIJELENTÉS+ELKÜLDÉS,

FENYEGETÉS

/Árpa gyógyítása/

- 1.1. "Árpa" gy.
Valaki kaszával a beteg elé áll, és háromszor mondja:
Szaladj árpa, learatlak!
/Borsodszemere, Bo/
Azonos szövegek: Hegyhátvidék /Vas/; Zalaegerszeg /Za/
- 1.2. U.az
Szaladj árpa, lekaszállak!
/Kiskunfélegyháza,
Pe; Galgahévíz,
Tura, Pe/
- 1.3. U.az
Menj el árpa, lekaszállak!
/Kiskunfélegyháza,
Pe/
- 1.4. U.az
Szaladj árpa, mert learatlak!
/Nagylengyel, Za/
- 1.5. U.az
Árpa, én téged learatlak!
/Koppányszántó, To/
- 2.1. U.az
Ujjal körözték az árpát, vagy levágó mozdulatot tettek,
vagy "elkörösztozték" a kezükkel, ezt mondva:
Árpa, árpa, lekaszállak!
/Vezenseny, Tiszavár-
kony, Szo/
- 3.1. U.az
Jobb kézzel az árpa előtt félkört ír le, kezében félig
kinyitott bicskával. Közben mondja:
*Árpa, árpa lekaszállak,
kévébe is kötlek.*
/Tác, Fe/
- 3.2. U.az
*Árpa, árpa learatlak,
nagy marékba leraklak.*
/Erdőkövesd, He/

IX.

3.3. U.az

*Árpa lekaszállak,
kévébe kötlek.*

/Tác, Fe/

4.1. U.az

A gyógyító "learatja": a beteg szeme előtt kezét elhúzva háromszor mondja:

*Szaladj árpa, lőaratlak,
kévébe se kötlek!*

/Nagypáli, Ba/

4.2. U.az

*Árpa, árpa learatlak,
kívébe se kötlek.*

/Potyond, Sp/

5. U.az

Az árpát háromszor megkerítik szalmaszállal, majd a szalmaszálat a régi helyére teszik, miközben ezt mondják:

*Árpo, árpo lőaratlak,
Képibe ső raklak!*

/Sárhida, Za/

6.1. U.az

Egy idegen késsel az árpa előtt vágó mozdulatot tesz, ezt mondva:

*Árpa, árpa learatlak,
ló seggébe duglak.*

/Bugyi, Pe/

6.2. U.az

*Árpa, árpa lekaszállak,
ló seggibe váglak.*

/vagy: duglak/

/Szentkirályszabad-
ja, Ve/

6.3. U.az

*Árpa, árpa learatlak,
lú fenekébe beleduglak.*

/Szöllősgyula, Ug/

7.1. U.az

A beteg jobb kézzel, sorban kilenc szem árpával kilencszer megkerékíti szemét; az óramutató járásával egyező irányban. Kerekítés után megkeresztezi a szemét, s az árpaszemet feje alatt hátrahajítja. Kerekítés közben mondja:

*Árpa, árpa lekaszállak,
fehír lu seggibe váglak.*

/Vésztő, Bé/

Azonos szöveg: Hajdúszoboszló /Ha/; Berettyóújfalú /Bi/;
Tiszaderzs /Szo/

IX.

7.2. U.az

*Arpa, árpa lekaszállak,
fehér ló seggibe duglak.*

/Szamoshat, Bereg-
rákos, Be; Visk, Má;
Nyírbátor, Sza; Haj-
dunánás, Hajdudorog,
Ha; Szilágyság/

7.3. U.az

*Arpa, árpa lekaszállak,
fehér ló seggibe hánylak.*

/Tiszaszöllős, He;
Abaújszántó, Ab;
Cigánd, Ze; Szakoly,
Nyírtura, Sza; Nagy-
léta, Furta, Sárrét-
udvari, Bi; Kunmada-
ras, Tiszaszentimre,
Szo; Békés, Bé/

7.4. U.az

*Arpa, én téged lekaszállak,
fehér ló seggibe dobállak.*

/Szöllősgyula, Ug/

7.5. U.az

*Arpa, lekaszállak, learatlak,
fehér ló seggibe hánlak.*

/Doboz, Bé/

7.6. U.az

*Arpa, árpa lekaszállak,
ha el nem mész, fehér lú seggibe vágjak.*

/Hajduböszörmény,
Ha/

8. U.az

Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:

- *Arpa van a szememen!*
- *Arpa, árpa, lekaszállak,
fehér ló seggibe duglak!*

/Hajdunánás, Ha/

9. U.az

Kaszáló mozdulattal:

*Arpa, árpa lekaszállak,
kévébe kötlek,
fehér ló seggibe löklek.*

/Dercen, Be/

10. U.az

Kilenc szem árpával elkerítik:

*Arpa, árpa lekaszállak,
majd a földbe bedobállak.*

/Doboz, Bé/

IX.

11.1. U.az

A kutat kilencszer meg kell kerülni, ezt mondva:

*Arpa, árpa lekaszállak,
és a kútba belevágok.*

/Berettyóújfalu, Bi/

11.2. U.az

*Arpa, árpa, learatlak,
kútba vetlek.*

/Diósjenő, Nó/

11.3. U.az

*Arpa, árpa lekaszállak,
a kút fenekébe doblak.*

/Kisujszállás, Szo?/

11.4. U.az

*Arpa, árpa learatlak,
sós kútba doblak.*

/Visk, Má/

12. U.az

*Arpa, menj a fehér ló seggibe,
menj a dísznő piscsájába.
Ezután rá kell imádkozni.*

/Karácsond, He/

13. U.az

A beteg mondja, miközben ujjával a szeme előtt kaszáló mozdulatokat végez:

*Arpa, árpa lekaszállak,
fehér ló seggibe hánylak,
onnan is kiveszlek,
tűzes kemencébe teszlek.*

/Nemesbikk, Bo/

14.1. U.az

Bal kézzel hétszer vagy kilencszer hessentenek a beteg szeme előtt, ezt mondva:

*Arpa, árpa lekaszállak,
hazaviszlek, elnyomtatlak,
bűbos tyúkornak adlak.*

/Tiszaderzs, Szo/

14.2. U.az

*Arpa, árpa, lekaszállak,
a malomba viszlek,
kerék alá teszlek,
onnan is kiveszlek,
sütőteknőbe teszlek,
onnan is kiveszlek,
tűzes kemencébe vetlek,
onnan is kiveszlek,
Utána kézzel elhessegetik az árpát*

/Tiszasas, Szo/

IX.

14.3. U.az

Arpa, én téged learatlak,
 zsákba raklak,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 teknyőbe tészlek,
 megdagasztlak,
 kemencébe vetlek,
 ott vessen föl a lebl!⁺
 +=lob, tűz/

/Szegvár, Cso/

14.4. U.az

Arpa, én téged learatlak,
 kévébe kötlek,
 keresztbe is raklak,
 el is csépelek.

/Debrecen, Be/

14.5. U.az

Arpa, árpa, lekaszállak,
 kazalba raklak,
 kévébe kötlek,
 kicsépelek,
 malomkő alá raklak,
 fehér ló seggibe duglak.

/Szöllősgyula, Ug/

14.6. U.az

Arpa, árpa learatlak,
 kévébe kötlek,
 kalangyába raklak,
 szekérre raklak,
 hazaviszlek,
 megcsípellek,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 hazaviszlek,
 megszitállak,
 megdagasztalak,
 megsütlek,
 s megeszlek;
 phö, phö, pfhö, meg is eszlek!

/Szék, Szo/

14.7. U.az

Kezüikkel arató mozdulatokat végeznek, s közben mondják:

Arpa, árpa,
 szarom a szádba,
 learatlak,
 kévébe kötlek,
 elcsépelek,
 megőrellek,

IX.

*meg is sütlek,
mind a ló seggibe vetlek.*

/Magyarsáros, Kk/

14.8. U.az

*Arpa, árpa, learatlak,
kévébe kötlek,
kalangyába raklak,
hazaviszlek,
elcsépelek,
malomba viszlek és megőröllek,
megsütlek és megeszlek.
Phü, phü, phü.*

/Magyarpéterfalva,
Kk/

14.9. U.az

*Arpa, árpa, learatlak,
kévébe teszlek,
hazaviszlek,
csürbe teszlek,
kicsépelek,
malomba viszlek,
megőröllek,
megsütlek,
megeszlek.*

/Kiskapus, Kl/

14.10. U.az

*Arpa, árpa learatlak,
kévébe kötlek,
kalangyába raklak,
hazaviszlek,
elcsépelek,
malomba viszlek,
megőröllek,
hazaviszlek,
megsütlek,
megeszlek,
kutya seggibe vetlek.
/vagy: ... ló seggibe doblak.
vagy: ... kanca seggibe verlek.
vagy: ... papné seggibe beléverlek./*

/Borsa völgye/

14.11. U.az

*Arpa, árpa, múltj el a szememről,
mert ha el nem múltsz,
learatlak,
..... /hiányos közlés/
megsütlek,
a lónak adlak,
a ló kiszar,
a tyúk elkapar.*

/Torda, Aranyos-
szék, Torockó/

IX.

14.12. U.az

Arpa, árpa
 learatlak,
 kévébe kötlek,
 kalangyába raklak,
 hazaviszlek,
 földre teszlek,
 kicsípellek,
 zsákba raklak,
 malamba viszlek,
 köre teszlek,
 megőröllek,
 megszitállak,
 megdagasztlak,
 kemencébe sütlek,
 ló seggibe ütök.

/Magyarózd, Af/

14.13. U.az

Ptü, ptü!
 Arpa, árpa learatlak,
 kévébe kötlek,
 elcsépellek,
 a zabot a lónak adom,
 a ló megeszi,
 kikakálja,
 s a tyúk elkaparja.

/Vajasd, Af/

14.14. U.az

Arpa, árpa, learatlak,
 kévébe kötlek,
 kalangyába raklak,
 szekérre teszlek,
 hazaviszlek,
 kicsépellek,
 felszórlak,
 megrostállak,
 zsákba töltlek,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 megszitállak,
 megdagasztlak,
 kemencébe vetlek,
 megsütök
 és megeszlek.
 Harmadnapra eltakarodj e szemről!

/Vajasd, Af/

14.15. U.az

Arpa, árpa,
 én tégedet learatlak,
 kévébe kötök,

IX.

kalangyába raklak,
 szekérrre teszlek,
 hazaviszlek,
 csűrbe teszlek,
 kicsépellek,
 megszórlak,
 felrostállak,
 zsákba töltlek,
 malomba küldlek,
 megőröllek,
 hazahozlak,
 megszitállak,
 megsütlek
 és megeszlek.

/Zajzon, Br/

14.16. U.az

Arpa, árpa elvetlek,
 learatlak,
 kicsépellek,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 megsütlek,
 megeszlek.

/Réty, Hsz/

14.17. U.az

Arpa, elvetlek,
 learatlak,
 kicsépellek,
 megőröllek,
 megsütlek,
 megeszlek.
 Sohase legyen többet.

/Háromszék m./

14.18. U.az

Arpa, árpa learatlak,
 kévébe kötök,
 hazaviszlek,
 zsákba teszlek,
 Ptü, ptü,
 ne is lássalak,
 sohase lássalak,
 ne is lássalak!

/Réty, Hsz/

14.19. U.az

Arpa, árpa learatlak,
 kévébe kötök,
 hazaviszlek,
 kicsépellek,
 zsákba töltök,
 malomba viszlek,

IX.

megőrölnék,
 hazahozlak,
 megszitállak,
 cipót sütök,
 és megeszlek,
 hamm, hamm, hamm,
 kimegyek a mezőre,
 nagyot tojok,
 Phü, phü, phü.

/Esetleg bevezető és befejező mondat:
 Na megyek a mezőre, az Isten segéljen meg!

.....

Na megérkeztem, s learattam az árpdát!/
 /Vargyas, Ud/

14.20. U.az

Árpa, árpa learatlak,
 kérébe kötlek,
 hazaviszlek,
 kicsépöllek,
 a malomba viszlek,
 megsütlek.

/U.ott/

14.21. U.az

Árpa, árpa learatlak,
 kérébe kötlek,
 kicsépöllek,
 elégetlek,
 tűnj el.

/U.ott/

14.22. U.az

Árpa, árpa learatlak,
 kérébe raklak,
 összekötlek,
 kalangyába raklak,
 odorba+ raklak,
 odorból ledobállak,
 kicsépellek,
 kirázlak,
 zsákba öntlek,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 hazaviszlek,
 megdagasztlak,
 kemencébe raklak,
 megsütlek,
 megeszlek,

/+ a csür része/

/Atyha, Ud/

IX.

14.23. U.az

Arpa, árpa, én tégedet elvetlek,
 learatlak,
 kérébe kötlek,
 kalangyába raklak,
 szekérre raklak,
 hazaviszlek,
 kicsépellek,
 asdka teszlek,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 hazaviszlek,
 megdagasztlak,
 kiszütlek,
 megeszlek.

/U.ott/

14.24. U.az

Arpa, árpa én téged learatlak,
 kalangyába raklak,
 hazaviszlek,
 kicsépellek,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 hazaviszlek,
 megsüttek és megeszlek.

/Korond, Ud/

14.25. U.az

Arpa, árpa, lettél a szemire.
 Én tégedet árpa learatlak,
 kötelet vetek,
 kérébe teszlek,
 béköttek,
 hazaviszlek,
 kicsépellek,
 malomba adlak,
 megsüttek,
 megeszlek.
 Az Isten vigasztalja meg,
 akire red van mérve!

/Csikkozmás, Csík/

14.26. U.az

Arpa én téged learatlak,
 keresztbe raklak,
 kicsépellek,
 kérébe kötlek,
 megőrlettek,
 megsüttek,
 s megeszlek,
 Semmiből lettél,
 semmivé váljdl.

/U.ott/

IX.

14.27. U.az

Na, te árpa én felszántom ezt a földet,
 én téged belévetlek ide,
 elborondíllak,
 kinőssz,
 learatlak,
 megszárosztlak,
 kévébe kötlek,
 összekalonydíllak,
 onnét a gépre viszlek,
 kicsépettetlek,
 megrestállak,
 a malomba viszlek,
 megőrletlek,
 hazahozlak,
 megszítállak,
 megdagasztlak,
 megsütlek,
 megeszlek,
 s kiemésztlek.
 Fődből lettél,
 földdé válassz.

/Gyimesfelsőlök,
 Csík/

14.28. U.az

Árpa én téged learatlak,
 kévébe kötlek,
 kalangyába raklak,
 csűrbe behordlak,
 kicsépelek,
 kiszórlak,
 megrestállak,
 a malomba viszlek,
 és megőrletlek.
 Hazaviszlek,
 kovászt keverek,
 megdagasztlak,
 s kemencébe tüzet teszek,
 bévetlek,
 kiszedlek,
 kiszarlak,
 s a kutyák megesznek.

/U.ott/

14.28. Variánsok: Gyimesközéplök /Csík; 3/

14.29. U.az

Árpa, árpa téged learatlak,
 kötőt vetek,
 kévébe raklak,
 megszáritlak,
 behordlak,

IX.

kicsépellek,
 kiszórlak,
 kirostállak,
 malomba viszlek,
 a malom megőről,
 hazahozlak,
 kovászt keverek,
 megdagasztlak,
 megkelsz,
 kemencébe vetlek,
 megsülsz,
 kiveszlek,
 megeszlek.
 Amennyire semmibe ment az árpa,
 hogy semmibe menjen ez az árpa,
 amely kinőtt a szemedre!

/Gyimesfelsőlok,
Csík/

14.30. U.az

Én tégedet elvetlek,
 learatlak,
 bekötözlek,
 hazaviszlek,
 kicsépellek,
 megőröllek,
 megdagasztlak,
 megsütlek,
 és megeszlek!

/Bukovina/

14.31. U.az

Arpa, árpa, én tégedet learatlak,
 árpa, árpa, én tégedet kicsépellek,
 megőröllek,
 megdagasztlak,
 megsütlek,
 s megeszlek.

/Istensegíts, BU/

14.32. U.az

Arpa, én neked szántok,
 elvetlek,
 megérellek,
 learatlak,
 hazaviszlek,
 csűrbe tesszek,
 kicsépellek,
 elviszlek a malomba,
 megőröllek,
 hazaviszlek,
 megsütlek,

IX.

*megeszlek,
s akkor semminek maradsz.*

/Hadikfalva, BU/

14.33. U.az

*Arpa, én neked szántok,
elvetlek,
megérellek,
lekaszóllak,
kévébe kötlek,
hazaviszlek,
kicsépellem,
elviszem a malomba,
megőröllek,
megsütlek,
s megeszlek.*

/U.ott/

14.34. U.az

*Arpa téged elvetlek,
árpa téged learatlak,
árpa téged kicsépellem,
elviszlek a malomba,
megőröllek,
a disznók megesznek,
és kiszarnak.*

/U.ott/

14.35. U.az

*Arpa, árpa learatlak,
marokba raklak,
kévébe kötlek,
keresztbe teszlek,
onnét kocsiba raklak,
ott asztagba raklak,
ott a gépbe raklak,
s megcsépellem.*

/Klészse, ML/

14.36. U.az

*Arpa, árpa learatlak,
felkötözlek,
kicsépellem,
megszelellem,
megőröllek,
megszitóllak,
meggyúrlak,
megsütlek,
s megeszlek!*

/U.ott/

14.37. U.az

*Arpa, árpa,
én téged elvetlek,
learatlak,*

IX.

*hazaviszlek,
 kicsépellek,
 megszelellek,
 megőröllek,
 megdagasztlak,
 kenyeret sütök belőled,
 s megeszlek!*

/U.ott/

14.38. U.az

*Árpa, árpa,
 learatlak,
 felkötözlek,
 kalangyába raklak,
 elcsépellek,
 zsákba teszlek,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 megsütlek,
 megeszlek.*

/Pusztina, ML/

14.39. U.az

*Árpa, árpa
 én tégedet elvetlek,
 kicsépellek,
 kiszzelellek,
 malomba viszlek,
 megőröllek,
 hazaviszlek,
 kiszitállak,
 s megsütlek,
 s megeszlek!*

/Lészped, ML/

14.40. U.az

*Árpa, árpa learatlak,
 kérébe kötlek,
 a masinához viszlek,
 onnét elviszlek a malomba,
 megőrölöm,
 megsütöm,
 s megeszem!*

/Bogdánfalva, ML/

14.41. U.az

*Árpa, árpa learatlak,
 marokba szedlek,
 kérébe kötlek,
 keresztbe raklak,
 kicsépellek,
 kitisztítlak,
 megőröllek,
 hazaviszlek,*

IX.

*megszitállak,
megsütlek,
s megeszlek, ptü, ptü, ptü!*

/Lábnik, ML/

14.42. U.az

*Árpa, árpa
learatlak,
marokba raklak,
kévébe kötlek,
szekérbe raklak,
hazaviszlek,
kicsépellem,
felszelellem,
zsákba teszlek,
malomba viszlek,
megőröltetlek,
onnét hazaviszlek,
megszitállak,
meggyúrlak,
megsütlek,
s megeszlek!*

/Somoska, ML/

14.43. U.az

*Én tégedet szérübe viszlek,
én tégedet kicsépellem,
én tégedet megőröllem,
én tégedet megeszlek!*

/Klészse, ML/

15. U.az

Sarlóval aratják: a sarló fokával keresztezik lassan a szemet háromszor, közben mondva:

*Árpa, árpa elvetnek,
megboronálnak,
ha megéri, learatnak,
kévébe kötnek,
rakásba raknak,
hazavisznek,
kicsépelnek,
malomba visznek,
hazavisznek,
disznónak adnak.*

/Vargyas, Ud/

16.1. U.az

A gyógyító sarlóval aratja, a végén pedig megnyomogatja és leköpdösi a szemet. Az egészet háromszor végzik el.

*Elmegyek a szántóföld végire,
s az ekét beléakasztom,
szántok,
vetek árpát,
az az árpa nő, megnő,*

IX.

learatom,
 elviszem a malomba,
 megőrletem,
 hazaviszem,
 kenyeret sütök belőle,
 azt a kenyeret megeszem,
 kiemészttem,
 s akkor osztán, az úgy oda legyen az az árpa,
 mint ahogy a kiemésztettet megeszik az állatok,
 akarmi, magad e úgy oda légy,
 mint ahogy az odalett.

/Gyimesbükk, Csík/

16.2. U.az

Béfogatok két ökröt,
 kimegyek a szántóföldre,
 kiviszem az ekét, borondt,
 kiviszek egy pár árpát,
 akkor felszántom a földemet.
 Akkor bévetem,
 akkor elborondlom,
 kinő, megérik,
 menyek, kötőt kötök,
 learatom,
 kévébe rakom,
 kalangyába rakom,
 onnét kimegyek szekervel, két lóval,
 béviszem a csűrbe,
 lehányom,
 onnan felhányom a tartóra,
 akkor bémegegyek a csűrbe,
 lehányom, leadom,
 akkor kicsépelem,
 kiszórom,
 akkor megrestálok,
 belétöltöm a vékba,
 belé a zsákba,
 elviszem a malomba,
 megőröttem,
 hazaviszem,
 megszitálok,
 kovászt keverek,
 kimelegítem a kemencét,
 bedagasztom a tésztát,
 dagasztok egy teknyővel,
 kimelegítem a kemencét,
 meglapogatom,
 bérakom,
 s akkor megsül,
 s kiszedem,
 meglapogatom,

IX.

*s akkor úgy pogányodják meg az az árpa,
mint ez a kenyér ahogy megpogányodik benne.*
/Gyimesközéplok,
Csík/

16.3. U.az

*Felszántom a földet,
az árpát elvetem,
elborondlom,
a nap süti,
az eső veri,
kikel, megnő, megéri,
learatom,
kévébe kötöm,
kalangyába rakom,
gépre viszem,
kicsépelem,
kirestálok,
zsákba merem,
malomba viszem,
megőrletem,
hazaviszem,
a kovászt megkeverem,
megkel,
a lisztet megszitálok,
a tésztát megdagasztom,
a kemencébe bevetem,
még sül,
kenyér lesz belőle,
és az árpa elvesz.*

/Gyimesközéplok,
Csík/

16.4. U.az

*Béfogom az ökröket,
eléveszem az ekét,
elmegyek a földre,
leszántom,
akkor az árpát kiviszem,
elborondlom,
elvetem,
beborondlom,
s ha megnő, learatom,
kévébe rakom,
kalangyába rakom,
akkor a szekérral béviszem a csűrbe,
s kicsépelem,
kiszórom,
elviszem a malomba,
ott megőröltetem,
s hazaviszem,
még sütöm,*

IX.

megegyük,
 semmivé válik.
 /Kiszarjuk,
 s a tyúkok evájják,
 s semmivé válik./

/U.ott/

16.5. U.az

Meggyanyézzuk a földet,
 felszántjuk,
 az árpát odavigyük,
 elveszük.
 Megő,
 learassuk,
 kalangyába rakjuk,
 akkor szekerre rakjuk,
 bévigyük a csűrbe,
 kicsépeljük,
 megrestádjuk,
 kiszórjuk,
 megrestádjuk,
 a malomba vigyük,
 megőrlessük,
 hazahozzuk,
 megsüssük,
 s megegyük,
 azután kiszarjuk,
 hogy a tyúkok egyék meg.

/U.ott/

16.6. U.az

Eljött a szép tavasz,
 élészerelem az ekeszerkezetet,
 s befogom a teheneket,
 s menyünk szántani.
 A szántást elvégezzük,
 az árpát belévettük a földbe,
 elborondáltuk.
 Az árpa megért,
 jó az aratás ideje.
 Sallóval learattuk,
 kötőre raktuk.
 S ha kalangyába raktuk,
 akkor szekérrel melléálltunk,
 s behánytuk a csűrbe,
 onnét kicsépeltek,
 megrostáltuk,
 megszárogattuk,
 s a malomba vittük,
 s megőrlettük,
 megszitáltuk,
 s kovácszt kevertünk belőle,

IX.

kenyeret süttünk,
 s azt meg es ettük,
 s kiszartuk,
 s a hollók hordják el!
 Ptü, ptü, ptü!
 Távojj el innét minden betegség!

/Gyimesfelsőlok,
 Csík/

16.7. U.az

Árpát vetek,
 árpat kaszálok,
 árpat viszek a malomba,
 árpat hazahozok,
 árpa úgy eltűnjön,
 mint az árpat megdarálják.

/Gajcsána, ML/

17. U.az

E marhákat biéfogtam,
 'z ekét szekiérbe tettem,
 e búzát es feltettem,
 e darabhoz odaértem,
 s ez ekiémet levettem,
 s e földbe biétettem,
 s aztá szántani fogtam,
 s e búzámat elvettem,
 s aztán mikor kinőtt,
 s aztán mikor megért,
 learattam.
 Aztán felkötöztem,
 s aztá klészádba⁺ tettem,
 s aztá mesinhez⁺⁺ vittem,
 búzámot hazavittem,
 Maradjon tisztán,
 mind ez anyja szülte e világra.
 /+ csomó; ++ gép/

/Klészse, ML/

18. U.az

A gyógyító háromszor mondja a szöveget, sarlóval a kezében. Úgy tesz, mintha aratna. A beteg mindháromszor más helyre ül. A gyógyító a végén "eltöpdösi háromszor, s a solló fokával elnyomkodja keresztiesen."

Szántok, de nem vetek,
 me ki van kelve.
 Csak learatom,
 kötőt vetek belőle,
 kévét aratok,
 kévére teszem,
 megszáritom,
 békötöm,
 összehordom,

IX.

felkalangyálom,
 szekerre rakom,
 béhordom,
 rakóra rakom,
 onné lehányom s béadom,
 lerakom,
 csépelem,
 kikalászom,
 kiszórom,
 felmerem,
 kirestálom,
 megszáritom,
 malomba viszem,
 megörletem,
 hazaviszem,
 megszitálom,
 kovászt keverek belőle,
 megdagajszom,
 bévetem,
 kivesszem,
 megeszem,
 s kikakálom.
 Ugy eloszolják,
 mind ahogy ez elosztott!

/Gyimesközéplök,
Csík/

19.1. U.az

Kézzel, sarlóval a szem előtt arató mozdulatokat végez-
nek, ezt mondva:

Arpa, árpa, learatlak,
 kévébe se kötlek,
 ecetbe se raklak,
 haza se viszlek,
 el se csépellek,
 csak a fehér ló seggébe raklak.

/Váralmás, Kl/

19.2. U.az

Arpa, árpa learatlak,
 marokba se teszlek,
 kévébe se kötlek,
 szekeremre se teszlek,
 csürömbe se viszlek,
 el se cipellek,
 malomba se viszlek,
 meg se sütlek,
 meg se eszlek,
 csak a fehér lóba teszlek.

/Kalotaszeg, Kl/

IX.

19.3. U.az

*Arpa, árpa learatlak,
marokba nem teszlek,
kévébe se kötlek,
kalangyába se raklak,
csak a kutya seggibe csaplak.*

/Borsa völgye, Kl/

X. CSELEKMÉNYRE UTALÓ KIJELENTÉS ÉS/VAGY
HATÁRIDŐS FENYEGETÉS

Árpa fenyegetés 1-10.

1.1. "Árpa" gy.

Az ujjat sarló alakúra görbitve körbejáratják, ezt mondva:

*Árpát aratok,
árpát aratok,
ha még egyszer itt érem,
mind learatom.*

/Nemeshegyes, Za/

1.2. U.az

*Árpát aratok,
árpát aratok,
ha még egyszer itt érem,
learatom!*

/Zalakoppány, Za/ -

1.3. U.az

*Ha még itt érem ezt az árpát,
learatom!*

/Kéthely, So/

1.4. U.az

*Árpát aratok,
árpát aratok,
árpát aratok,
ha még egyszer ott érlek,
learatlak.*

/Sámod, Ba/

1.5. U.az

*Ha ott érem, levágom,
árpát aratunk.*

/Felsőnyék, To/

2.1. U.az

Nyíró mozdulatokat téve háromszor kell mondani és köp-
ködni:

Ha itt érem, löszarom!

/Lábod, Rinyaszent-
király, So/

2.2. U.az

Ha ott érem, leszarom.

/Bálványos, So/

X.

2.3. U.az

Ha még egyszer ott érem, leszarom.

/Szakcs, To/

2.4. U.az

Ha itt érlek, leszarlak!/Bolhás, Pata, So;
Göcsej/Azonos szövegek: "piénzvar", "lisza", "lisze" gy. /Zala-
tárnok, Za/

2.5. U.az

*Ha még egyszer itt érlek,
nagyot szarok rád!*

Miske, Bb/

2.6. Nyelven lévő pattanás gy.

*Ha még egyszer itt taldillak,
leszarlak!*

/Sámód, Ba/

3.1. Árpa gy.

Holnap ott érem, leszarom!

/Nagybaracska, Bb/

3.2. U.az

Holnap ott lelem, leszarom.

/Kovácskida, Ba/

3.3. U.az

Ha holnap ott találom, leszarom.

/Szántód, So/

3.4. U.az

Ha holnap ott érem, leszarom!

/Nagybaracska, Bb/

3.5. U.az

Ha ott érem holnap reggel, akkor rászarok!

/Bátmonostor, Bb/

3.6. U.az

Holnap ott érem, leköpöm!

/Sükösd, Pe/

3.7. U.az

Ha holnap reggel itt érlek, akkor leszarlak!

/Bátmonostor, Bb/

3.8. U.az

Ha reggelre ott érlek, lefoslak!

/Nagybaracska, Bb/

4.1. U.az

*A szemedén árpa van,
ha ott érem, leszarom.*

/U.ott/

4.2. U.az

*Hajnye, mit látok a szemöddön.
Ha még egyszer itt érem, leszarom.*

/Drágszél, Bb/

X.

4.3. U.az

*Ejnye de nagy árpa van a szemen.
Ha még egyszer itt érem, leszarom.*

/Bátmonostor, Bb/

5.1. U.az

Kés hegyével körkörösén körül kell rajzolni, majd megnyomni az árpát, közben azt mondva:

*Árpát aratok,
ha még egyszer itt érem,
leszarom!*

/Lábod, Surd, So/

5.2. U.az

*Árpát aratok,
árpát aratok,
ha még egyszer itt érem,
leszarom!*

/Sósvertike, Ba/

5.3. U.az

*Árpát aratok,
árpát aratok,
ha még egyszer ott érem,
leszarom!*

/Gyórvár, Vas/

5.4. U.az

*Árpát aratok, árpát,
ha még egyszer ott érem,
leszarom.*

/Kálmánca, So/

5.5. U.az

*Árpát aratok,
ha még egyszer erre gyűvök,
mind leszarom!*

/Nagypáli, Ba/

5.6. U.az

*Árpát aratok,
ha még egyszer itt érlek,
akkor rádszarok.*

/Cun, Ba/

5.7. U.az

*Árpát aratok,
ha itt érlek,
lepisskitalak.*

/Gyórvár, Vas/

5.8. U.az

*Árpát megyek aratni,
ha itt érlek,
leszarlak!*

/Sárhida, Za/

X.

6. U.az

*Árpát aratok,
ha holnapra itt érem,
leszarom!*

/Cun, Ba/

7.1. U.az

A szem előtt kezükkel kaszáló mozdulatokat végeznek. Mindig lefelé vágnak, nevetlen ujjal. Közben ezt mondják:

*Árpát aratok,
kévébe is kötöm,
ha még egyszer itt érem,
leszarom.*

/Miszla, To/

7.2. U.az

*Árpát aratok,
kévét nem kötök,
ha még egyszer itt érem,
leszarom.*

/Somogyudvarhely,
So/

8. U.az

Háromszor kell mondani:

*Kaszálom, kaszálom,
holnap itt taldlom,
lecsindlom.*

/Som, So/

9. U.az

A beteg szeme előtt kést köszörülnek, háromszor mondva:

*Kést köszörülök,
árpát aratok,
ha még egyszer ott érem,
leszarom.*

/Patapoklosi, So/

10. U.az

Aki még nem látta, ujjával kerekítse meg, közben mondva:

*Szaladj árpa, learatlak,
szaladj árpa, learatlak,
szaladj árpa, learatlak,
ha még egyszer itt érlek,
leszarlak! /vagy: megraklak/*

/Csonkahegyhát, Za/

"Tyúksegg" fenyegetése 11-16.

11. "Esmereg" gy.

Köpnék, és nevetlen ujjukkal visszafelé kerítenek a porba:

*Sohase láttalak,
sohase lássalak,*

X.

*mert ha még egyszer meglátlak,
akkor végig leszarlak.*
A nyálat a sebre kente és "eltöpdöste".
/Lészped, ML/

12. "Tyúksegg" gy.
*Máma itt vagy
másik hónap újságjába ne legyél itt!*
/Kisbözsva, Ab/

13. U.az
Újholdkor ki kell menni az udvarra és mondani:
*Te tyúksegg,
mire még egyszer újhold lesz,
akkorára el nem múlsz,
fehér ló seggibe duglak.*
/Kenézlő, Sza/

14.1. U.az
Újhold estéjén a szabadba megy a beteg, ezt mondva:
*Most még csak lepisillek,
de ha még egyszer itt taládlak,
le is szarlak.*
/Baskó, Ab/

14.2. U.az
*Most még lepisillek,
ha még egyszer itt taládlak,
akkor le is szarlak!*
/Baskó, Hejce, Ab/

14.3. U.az
*Tyúksegg,
most újholdkor lepisíllak,
de ha a másik újholdkor itt taládlak,
leszarlak.*
/Mogyoróska, Ab/

14.4. U.az
*No te tyúksegg,
most megvizellek,
de ha a másik újholdkor is itt leszel,
akkor összeszarlak.*
/Sárospatak, Ze/

14.5. U.az
*No te tyúksegg,
ha jövő óra ott érlek,
akkor megszarlak!*
/Mogyoróska, Ab/

14.6. U.az
*Tyúksegg,
nézd ezt a csodát,
ha a másik újholdra itt találod,
hát bizony én erre rádszarok!*
/Baskó, Ab/

X.

14.7. U.az

*No te tyúksegg,
ha te addig az újjamon leszel,
amíg ez az újság elmulik,
akkor istenuccse rádsszarok.*

/U.ott/

15.1. "Tyúksegg" gy.

A beteg újhöldkor kimegy az udvarra, rávizel a szemölcs-
re, ezt mondva:

*Isten hozott újhöld!
Látod itt ezt a tyúksegget?
Most megvizellek,
de ha még egyszer eljössz, és itt taldlod,
megpiszkollak.*

/Arka, Ab/

15.2. "Szemölcs" gy.

*Na te hód,
míg még egyszer itt meglátlak,
az én szemölcsöm múltjon el,
mert ha nem, istenugyse rádsszarok!*

/Hete, Be/

16. "Sömör" gy.

Nevetlenség joggal háromszor megkerítve mondják:

*Te sömör, eltisztull innejd,
mer ha még öccé itt öirlek, ... /leszarlak?/*

/Karád, So/

17. Hasfájás gy.

Az újhöld megpillantásakor olvasnak rá a hasfájós gye-
rekre:

*Új huód, új királ,
addig az ién hasam né fájjon,
míg háromszor még nem újul!*

/Radamos, Za/

18. "Tyúksegg" gy.

A beteg annyi görcsöt köt a cérnára, ahány szemölcs van
az ujján. A cérnát elássa az eresz alá, ezt mondva:

*Te cérna, mire elrothadsz,
akkorára az én ujjamról a tyúksegg mind
elmúltjon.*

/Zemplén m./

19. "Vágás" gy.

Ha vágás volt a kezünkön, azt mondta édesanyám:"

*Gyógyulj, gyógyulj,
ha ma meg nem gyógyul,
akkor holnap is fáj;
ha akkor meg nem gyógyul,
harapja meg a Kispéék kutyájuk,
ha akkor sem gyógyul,
harapja meg a Gomolya Marcié.*

Közben a jobb keze élével állandóan keresztelte a vágást.

/Alattyán, Szo/

x.

20. "Zsébren" gy.

A gyógyító napkelte előtt ganéjdombra viszi a gyereket. Sarlót visz magával, azzal keresztet rajzol a ganéjdomb szélén a földre. Közepébe szúrja a sarlót, a gyerek szá-
jához érinti, de előbb keresztet vet vele a gyerek fe-
lé. Kelet felé térdel, meghajtja magát és mondja:

*Mire a nap felkel,
és mire a nap lenyugszik,
Addigra gyógyuljon meg a szád!*

Ezután még imádkozik. Más nem lehet jelen. Három egy-
másutáni napon csinálja.

/Felsőzsolca, Bo/

21.1. "Lisa" gy.

Túvel háromszor "learatják", vagy újjal körülkerítik,
ezt mondva:

*Lisa, lisa,
ma kelti,
holnap elveszi,
ha holnapután itt érlek,
lefoslak.*

/Szentgyörgyvölgy,
Za/

21.2. "Piézvar", "lisa", "lisze" gy.

*Ma keti,
huónap evesszi,
huónapután itt iérlek,
leköplek!*

/Páka, Za/

21.3. "Árpa" gy.

*Ha kell,
ma kell,
holnap ha itt érem,
leszarom.*

/Osztopán, So/

"Ebfing" mondóka 22-32.

22.1. "Ebfing" gy.

A beteg kútba hajolva mondta háromszor:

*Ebfing kött a nyelvemen,
ha kött, ma kött,
ha holnap ott érem,
nagyot szarok rá.*

/Szeremle, Pe/

22.2. U.az

*Ebfing kelt a nyelvemén,
ha két, ma két,
ha hónap ott érem,
rászarok.*

/Doroszló, Bb/

X.

23.1. U.az

Háromszor mondja a beteg:
*Efüny nõtt a nyelvemen,
 ma kõtt,
 holnapra mûljon el,
 mint a tiszta víz,
 pfü, pfü,
 mûljon el, mûljon el!*

/Mogyoróska, Ab/

23.2. U.az

*Finnkõ nyõtt a nyelvemen,
 ha kõtt,
 ma kõtt,
 phü, phü,
 oszoljon, foszoljon,
 mint a lúdszar a páston!*

/Boldva, Bo/

24.1. U.az

*Ebfing kelt a nyelvemen
 ha kelt, ma kelt,
 ma elmûljék.*

/Kisbodak, Mo/

24.2. U.az

*Ebfing kelt a nyelvemen,
 ha kelt, ma kelt,
 ma elvesszen!*

/Mezőlak, Ve/

24.3. U.az

*Ebfing nyõtt a nyelvemen,
 ma kelt,
 hónap elvesszen!*

/Csempeszkopács,
Vas/

24.4. U.az

*Pink kõtt⁺a nyelvemen,
 inkább elmûljon,
 minthogy nagyobb legyen!
 /+=Pinkõ kõtt.../*

/Tiszadorogma, Bo/

25.1. U.az

Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:

- *Finnkõ nyõtt a nyelvemen!*

- *Ha kõtt, ma kõtt,
 holnapra olyan legyen,
 mint /Lipták Bori/ segge!*

/a legkövérebb asszony
 nevét mondja/
 /Aszaló, Ab/

X.

25.2. U.az

- *Fin köt^t a nyelvemen,*
- *Ha köt^t?*
- *Ma köt^t.*
- *Olyan legyen, mint a /Turiné/ segge.*
/+=Finkő köt^t.../

/Sarkad, Bé/

25.3. U.az

- *Fin köt^t a nyelvemre.*
- *Ha köt^t?*
- *Ma köt^t.*
- *Holnapra olyan legyen*
mint a ... segge.

/Nyírbátor, Sza/

25.4. U.az

- *Finkő vót a nyelvemen!*
- *Ha köt^t, ma köt^t,*
holnap olyan legyen,
mint az anyád seggi!

/Aszaló, Ab/

25.5. U.az

- *Pintyő nyeött a nyelvemen.*
- *Ha köt^t, ma köt^t,*
hónap olyan legyen,
mint a /Katyi/ seggi.

/Tard, Bo/

25.6. U.az

- *Fin köt a nyelvemre,*
- *Há köt?*
- *Ma köt.*
- *Holnapra olyan legyen,*
mint a tyúk segge.

/Hódmezővásárhely,
Cso/

25.7. U.az

- Ebfing nyött a nyelvemen,*
ha köt^t, ma köt^t,
holnapra olyan legyen,
mint a szomszédasszony seggi!

/Méra, Ab/

25.8. U.az

- Ebfing köt^t a nyelvemen.*
- Ha köt^t, ma köt^t,*
holnapra olyan legyen,
mint a porcsalmai kisbírónak a töke.

/Porcsalma, Szt/

25.9. U.az

- Fin köt^t,*
- ma köt^t,*

X.

*hónapra olyan legyen,
mint a nagyságos úr segge.*

/Jászapáti, Szo/

25.10. U.az

*Effing kötött a nyelvemen,
ha kötött, ma kötött,
hónapután olyan legyen,
mint ...-nek a feneke.*

/kövér asszony neve/
/Tizzasas, Szo/

25.11. U.az

*Zsébre nyótt a nyelvemen,
ha kötött, ma kötött, hónap kötött;
hónapután olyan legyen,
mint a /Vittor néni/ segge.*

/Galgahéviz, Pe/

25.12. U.az

- *Ebfing kötött a nyelvemen.*
- *Ha kötött?*
- *Ma kötött.*
- *Ebfing kötött a nyelveden,
holnap olyan legyen,
mint a cigányasszony segge.*
Thő, thő, thő.

/Öcsöd, Bé/

25.13. U.az

*Ha köt, ma köt, hónap köt,
hónapután akkora legyen,
mind a papné segge.*

/Hidalmás, Kl/

26.1. U.az

*Finkő nőtt a nyelvemen,
ha kötött, ma kötött,
holnapra olyan legyen,
mint a te fenedek.*
*Finkő nőtt a nyelvemen,
ha kötött, ma kötött,
holnapra olyan legyen,
mint egy dézsa.*
*Finkő nőtt a nyelvemen,
ha kötött, ma kötött,
holnapra olyan legyen,
mint a szülésznő feneke.*

/Szöllőssardó, Ab/

26.2. U.az

*Finkő kötött a nyelvemen,
ha kötött, ma kötött,
holnapra olyan legyen,
mint egy cipő,
phü, phü, phü,
de inkább vesszen el.*

X.

Háromszor kell elmondani, mindig valami nagyobbhoz hasonlítva. Pl. másodszer a szomszédasszony fenekéhez, harmadszor toronyhoz, házhoz.

/Szatmár m./

27.1. U.az

Párbeszéd a beteg és anyja közt:

- *Pintyő nőtt a nyelvemen.*
- *Ha köt?*
- *Ma köt.*
- *Ma elveszen,*
holnap olyan legyen,
mint a /Durdán/ segge.

/egy kövér ember neve/

/Alattyán, Szo/

27.2. U.az

- *Finkő nőtt a nyelvemen,*
ha köt,
Phő, phő!
Holnap elmúljon,
olyan legyen, mint az N-é.
- *Hát az milyen vót?*
- *Olyan, hogy elmút.*

/Nagykörü, Kőtelek,
Szo/

27.3. U.az

Fin köt a nyelvemen.
Ha köt, ma köt.
Olyan legyen, mint a ... picsdája.
Hónapra elmuljék.

/Kunmadaras, Szo/

28.1. U.az

Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:

- *Fin köt a nyelvemen,*
- *Ha köt, ma köt,*
holnap olyan legyen,
mint a papné valaga.
- *Pfü, pfü,*
inkább vesszen el.

/Hajdunánás, Ha/

28.2. U.az

- *Efin köt a nyelvemen,*
- *Ha köt, ma köt,*
holnap olyan legyen,
mint a /Béni/ seggi.
- *Pfü, pfü,*
inkább vesszen el.

/Szamoshat/

28.3. U.az

Pink köt a nyelvemen,
ha köt, ma köt.

X.

*Olyan legyen,
mint a /Trézsi/ asszony feneke.
Inkább vesszen el!*

/Szakoly, Sza/

28.4. U.az

*Fin kötött a nyelvemre,
ha kötött, ma kötött,
holnap olyan legyen,
mint a tehén segge,
pfö, pfö,
inkább vesszen el!*

/Ajak, Sza/

28.5. U.az

*Epping kötött a nyelvemen,
ha kötött, ma kötött,
holnap olyan legyen,
mint a bába néni segge.
Phü, phü, phü,
inkább odavesszen.*

/Nagybozsva, Ab/

28.6. U.az

*Finkő van a nyelvemen,
ma kötött,
holnap olyan legyen,
mint a /Gór Margit/ segge.
Phü, phü,
inkább elmúljon.*

/Jászapáti, Szo/

28.7. U.az

*Fing költ a nyelvemen,
ma költött,
holnapra olyan legyen,
mint a /Kovácsné/ feneke,
fuj, fuj,
akkor inkább múljon el.*

/Tiszapolgár, Sza/

28.8. U.az

- *Fing kötött a nyelvemen,*
- *Ha kötött?*
- *Ma kötött.*
- *Hónapra olyan legyen,*
- *mint N-né segge.*
- *Püh, püh,*
- *inkább elmúljék.*

/Mikepércs, Ha/

28.9. U.az

- *Fing kötött a nyelvemen,*
- *Ha kötött?*
- *Ma kötött.*

X.

- *Hónapra olyan legyen,
mint N-né segge.*
- *Püh, püh,
inkább azonnal elmúlják,
mintsem olyan legyék.*

/Hajdunánás, Ha/

28.10. U.az

*Pinkő van a nyelvemen,
ha kő, ma kő,
holnapra olyan legyen,
mint a szülésznő segge.
Inkább elmúljon,
minthogy olyan legyen.*

/Nyíri, Ab/

28.11. "Árpa" gy.

*Árpa van a szememen!
Ha kőtt, ma kőtt,
holnapra olyan legyen,
mint a fenekel!
Inkább akkor meggyógyulják,
minthogy olyan legyék!*

/Cigánd, Ze/

28.12. Nyelven nőtt hólyag gy.

*Ha kelt, ma kelt,
olyan legyen reggelre,
mint a N-né segge.
Inkább múljon el!*

/Nyírség/

29.1. U.az

Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:

- *Hörpencs nőtt a nyelvemen.*
- *Ha kőtt?*
- *Ma kőtt.*
- *Holnapra olyan legyen,
mint a /Fecske Mária/ segge.*
- *Phü, phü,
mind rádragadjon.*

Háromszor kell elmondani, "mindig egy más nagységgű-
vel".

/Tápé, Cso/

29.2. U.az

- *Finkő nőtt a nyelvemen!*
- *Ha kőtt?*
- *Ma kőtt.*
- *Olyan legyen,
mint a keresztanyád fara.
Pü, pü,
ragadjon rá!*

/h.n./

X.

29.3. U.az

- *Effing nyőtt a nyelvemen.*
- *Ha kötött?*
- *Ma kötött.*
- *hónapra olyan legyen,*
mint a ... segge.
Thü, thü,
vesszen bele.

/Zétény, Ze/

29.4. U.az

- *Finkő van a nyelvemen.*
- *Ha kötött?*
- *Ma kötött.*
- *Holnap olyan legyen,*
mint a N. néni seggi!
- *Tp, tp, tp,*
tapadjon rá!

/Nagybarca, Bo/

29.5. U.az

- Pinkő nyőtt a nyelvemen,*
ha kötött, ma kötött,
holnapra olyan legyen,
mint N. seggi.
pt, pt, pt,
tapadjon rá, vesszen rá!

/Novajidrány, Ab/

30. U.az

Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:

- *Fin kötött a nyelvemen.*
- *Ha kötött, ma kötött,*
holnapra olyan legyen,
mint N-nek a feneke.
- *Pü, akkor kiköpöm!*

/Sárrétudvari, Bi/

31. U.az

Párbeszéd a beteg és egy másik személy között:

- *Fingkö nőtt a nyelvemen.*
- *Ha kötött, ma kötött.*
- *Holnapra olyan legyen,*
mint a bolha szeme.
Pfü, pfü,
el velem!

/Sáta, Bo/

32.1. U.az

A beteg mondta:

- Ha kötött, ma kötött,*
hónapra olyan legyen,
mint a /Ferenc bácsi/ tőki.

/Nagykapos, Ung/

X.

32.2. U.az

*Ha köt, ma köt,
olyan legyen,
mint a /János/ segge.*

/Kenézlő, Sza/

Gyümölcsfafenyegetés 33-39.

33. Gyümölcsfa termővé tétele

A gazda a szomszéd jelenlétében megfenyegeti a fát:
Kiváglak!

/Diósjenő, Nő/

34.1. U.az

Fejszével a kézben körüljárják a fát, és felemelt fejszével fenyegetik:

Kiváglak, ha nem termessz!

/Vargyas, Ud; Bol-
hás, So; Kisbodak,
Mo; Szeremle, Pe/

34.2. U.az

Ha nem termessz, hát kiváglak!

/Hajdunánás, Ha/

34.3. U.az

Ha nem termessz, leváglak!

/Göcsej/

34.4. U.az

Ha nem csinász, akkor leváglak!

/Klészse, ML/

34.5. U.az

Vagy teremj, vagy kiváglak!

/Németpróka, Nyi/

35.1. U.az

Felemelt fejszével fenyegetik a fát:
Ha jövőre se termessz, kiváglak.

/Ordas, Pe/

35.2. U.az

*Rád szánok még egy nyarat,
ha nem termessz, kiváglak!*

/Mezőkeresztes, Bo/

36. U.az

A fa kergét három helyen le kell hasítani, közben ezt mondva:

*Fa, te eddig meddő voltál, nem termettél,
itt az ideje, hogy bő termést adjál!*

/Bánokszentgyörgy,
Za/

X.

37. U.az

Karácsony este tésztagyúrás közben, tésztás kezébe kést fogva kiment a gazdasszony, és a fát a késsel megfenyegette:

Csindlsz gyümölcsöt, vagy nem?

Csindlsz gyümölcsöt, vagy nem?

Ha nem csindlsz gyümölcsöt,

itt a kés, vágjalak le!

A következő évben jól termett a fa.

/Lábnik, ML/

38. U.az

Ki kellett menni a fához hajnalban, míg a madár át nem szállta a vizet, és a fa törzsét balta fokával fenyegetve ezt mondani:

Aggyon Isten jóé regvelt, te hűtelen fa,

aki nekünk a gyümölcsöt me soha mennem mutattad!

Most még csak megkopogtatlak evvel az éles

szerszámmal,

de ha most egy esztendőre nem termesz,

Isten bizony kiváglak!

Közben folyton veregetni kell a fát.

/Sáta, Bo/

39.1. U.az

Szilvaszedés után bottal verték a fa gyallyait, ezt mondva:

Én azt akarom, hogy jövőre még többet teremj,
mint most!

/Zagyvarékas, Pe/

39.2. U.az

Olyanok hulljanak jövőre, ne olyan kicsik,
mint most, és ne legyen férges!

/U.ott.

XI. FOHÁSZ, PARANCS "KÖZBENJÁRÓKHOZ"

XI. 1. NÖVÉNYEK HATÁRIDŐS FENYEGETÉSE

- 1.1. "Nyű" kihajtása állatból
Kora hajnalban a mezőre kell menni, ott egy kutyatej vi-
rágot /Euphorbia/ egy nagy röggel lefödni, ezt mondva:
*No te addig fel nem kelsz,
míg a /Kántor uram Galamb/ nevű tehenibű ja nyű
jel nem vesz.*
/Tard, Bo/
- 1.2. U.az
*Te irem, innet fel nem kelsz,
míg a disznómbul a féreg ki nem vesz.*
/Bereg m./
- 1.3. U.az
*Addig fel állj innen,
míg a /Kati/ tehenbűl ki nem megyen a féreg.*
/Mátészalka, Szt/
- 1.4. U.az
*Te földi bodza addig fel ne kelj,
míg ebből a disznóból a féreg ki nem jő.*
/Gömör m./
- 1.5. U.az
*No te földi bodza, innen addig fel ne kelj
míg az én N. nevű, X éves, X szőrű, X szarvű
jószádgomból a pondró ki nem vesz.*
/Sárospatak környé-
ke, Ze/
- 1.6. U.az
*Te földi bodza addig fel ne állj,
míg egy X szőrű, X szarvű, X idős, X lábú tehénnek
a mäggyiből a pondró ki nem hullik.*
/Kenézlő, Sza/
- 1.7. U.az
*Se nem egy,
.....
se nem kilenc,
Addig innen fel ne állj,
míg az én /Csákó/ nevű tehenemből a féreg ki nem
megy.*
/Záhony, Ung/

XI.1.

1.8. "Megrontott" tehén gy.

*Te bodzagally, addig innen ki ne jér,
míg az én /Záli/ tehenem véres tejet ad.*

|Rakamaz, Sza/

2.1. "Nyú" kihajtása állatból

A gazda jókor reggel kimegy akertbe, az ott található szűrős görét lehajtja, letapossa, és rátesz egy követ, ezt mondva:

*Addig innen föl nem engedlek,
míg az én tehenemnek a pondró ki nem hull a
hátsuljából.*

|Magyarböd, Ab/

2.2. U.az

*Én téged földi bodza addig fel nem engedlek,
míg az én /Virág/ tehenemből a féreg ki nem hull.*

|Nyirbátor, Sza/

2.3. U.az

*Na te főüdibodza, én téged addig fe nem eresztelek,
míg az én /Virág/ tehenemből a féreg ki nem hull.*

|Szamoshat/

2.4. U.az

*Hallod-e te bodza, ein tegedet addig innét föl
nem eresztölek,
míg a disznaómbaó mindön pondraó ki nem esik.*

|Gömör m./

2.5. U.az

*Addig nem eresztelek el,
míg /ebbül és ebbül/ a gulyából ki nem hull a féreg.*

|Hete, Be/

2.6. U.az

*No aggyig nem eresztelek fel,
míg a pondró ki nem hull a tehenembeó.*

|Mercse, Bo/

2.7. U.az

*Te bodza, én tegedet addig fel nem bocsátalak,
míg /Bimbó/ tehenemből /sertéséből/ a féreg ki
nem vész.*

|Alsógagy, Ab/

3.1. U.az

Napkelte előtt kimegy a "bűbájos" a mezőre, ahol árva-bodza van. Ott egy szál bodzát letapos, és arra egy kapa földet tesz, ezt mondva:

*Én téged bodza beáristomollak addig,
míg /Sós/ István ártánysertésének füléről a féreg
mind ki nem esik.*

Három reggel csinálja, mindig másik bodzával.

|Szendrő és Rózsa-
szentmárton, Bo/

XI. 1.

3.2. U.az

*Én téged bodzafa learestállak mindaddig,
míg a kutyának pondrói ki nem vesznek.*

/Miskolc, Bo/

3.3. U.az

*Hallod-e te bodzag, aggyig maradsz árestomba,
ameggyig a /Citrony/ tehenembő a férget ki nem
hajtod.*

/Nógrád m./

3.4. U.az

*Hallod-e te csudafa! én tégedet most eltemetlek,
és föl se bocsájtalak addig,
míg a /Faragó András kajla/ tehenének hátulsó bal
lapockájába esett férgek onnét ki nem takarodnak.*

/h.n./

4.1. "Hideglelés" gy.

Magasra nőtt lősoska mellett kis gödröt kell ásni, ide
kell lehajlítani a lősoska termését. Rá kell lépni, föl-
det kell rá hányni, s közben ezt mondani:

*Akkor gyere fel a föld alól,
mikor énrólam a hideglelés elmúlik!*

/Szigetszentmiklós,
Pe/

4.2. "Megrontott" tehán gy.

*Jó reggelt!
Ne bújj ki a föld alól addig,
míg meg nem gyógyul a jószágom!*

/Hajdunánás, Ha/

5. "Hideglelés" gy.

Lősoskát lehajlítanak a földre, három lapát földet dob-
nak rá, ezt mondva:

*Mikor harmadszor idejövök
legyen fönt a fejed!*

Mire a lősoska kiegyenesedik - a harmadszori odajövetel-
kor - elmúlik a hideglelés is.

/Szigetszentmiklós,
Pe/

6. "Semelche deperditur [szemölcs eltávolítása]

Item tribus vicibus debet [ecare Juniperum cum gladio et
totidem vicibus dicere hec verba.

*Ffenie vagloc, mire
arra hogy El vejen Janofrul az semelchew"*

/2. bagonyai ráol-
vasás, 1488/

7. "Szömöcsén" gy.

"Menjen az erdőre és keressen fenyőfát, ki fenyőmagot te-
rem, és legyen az eszibe, hogy

*Ihol te fa,
én tégedet úgy váglak,
hogy soha friss ne lehess,
és levezzenek azon embernek szömöcsői*

XI. 1.

megnevezni kölletik az embert... és eszébe tartsa, mond-
ván hogy:

*Te fa, ihol én mivel /ezen-ezen az emberen/ sok szö-
mőcsén vagyon,*

kiváglak, úgy, hogy kiszáradj,

és valamint te kiszáradsz,

azon az emberen is az szömőcsények leszáradjanak"

*/XVII-XVIII. szá-
zad fordulója/*

8.1. "Nyű" kihajtása állatból

A marha gazdája elmegy a határba, felvesz két keresetlen
követ, azzal lenyomtat egy "borzát" és ezt mondja:

*Ha harmadnapra meg nem takarodik a marhám,
akkor kiszakítlak.*

*/Torda, Aranyos-
szék, Torockó/*

8.2. U.az

*Ha ki nem hajtod,
téged betöprlek a gödörbe!*

/Galgamácsa, Pe/

8.3. U.az

*Bodzafa, bodzafa,
N.N. állatból huszonnégy óra alatt a férget
takarítsd ki,
mert ha nem, leváglak!*

/Borsa völgye/

8.4. U.az

*Te bodza,
ha az én portámon levő /Baris/ nevű, /szürke/ szőrű,
/ártán/ malacomból a nyüvet egy huszonnégy óra
alatt ki nem kergeted,
te is így jársz.*

/Szilágyság/

9. U.az

Két egymás mellett nőtt földibodzát felül összefonnak,
és azt mondják az egyiknek:

Hallodé te bodza!

Nekem van egy /Fejér/ szőrű disznóm, amejüknek

a fülibe fireg esett,

Ha harmadnapok alatt onnan ki nem hull,

akkó nem úgy jársz, mind az a másik,

hanem ide jövök,

akkor én tégedet kilenc kapával kiváglak,

kilenc baltafokkal összetörlek,

megszárazstlak,

s a porodat a szélnek eresztem.

Megértetted jól?

A másik bodzát tőből kivágja, a fején keresztüldobja, és
elmegy anélkül, hogy visszanézne.

/Szucsák, Kl/

XI. 1.

10. Lófekély gy.
 "Erigy a csipkebokorhoz, hasítsd meg, azon lónak szőrit
 tégy az hasítékba, mondván:"
Te csipkebokor, én lábammal letörlek.
 "Hajtván napszálathoz ördög nevében N.N."
*Azminthogy az nap leszáll,
 te úgy száradni fogsz,
 így száradjon nekem az én N.N. lovamnál az a fekély.*
 /XVI-XVII. század/
11. "Szárazság" gy.
 Kilenc napig vagy kilenc hétig kell imádkoznia a betegnek,
 ámen nélkül. Háromszor meg kell rázni a bodzafát:
*Neked ajdállom a betegségem,
 tő száradj ki, nő én.*
 /Doroszló, Bb/
12. Szerelmi varázslás
 A lány újév szombatján kimegy az erdőbe, s amelyik nyírfa-
 gallyra a legutolsó napsugár esik, azt levágja s koszorúba
 gömbölyítve az ágat beteszi a dunnába mondván:
*Hozd el az én vőlegényemet,
 mert amíg el nem hozod, itt száradsz!*
 /Mátészalka, Szt/
13. Szívdobogás gy.
 A beteg pirkadat előtt egy fába lyukat csinál; egy
 vesszőt beledug, ezt mondván:
*Szívem kopogását vedd magadba,
 különben a fejsze kopogtat terajtad.*
 /Lengyeltóti, So/
14. "Nyú" kihajtása állatból
 Az állat farokszőréből levágnak és az ajtófélfába be-
 fúrják. A pásztor elmegegy egy földibodzához, és ott azt
 mondja:
*Abból a /tarka/ borjúból
 a féreg hulljon ki!*
 /Mezőkövesd, Bo/

XI. 2. A GYÓGYÍTÓ SZITUÁCIÓ MEGSZEMÉLYESÍTÉSEFohász "földanyához" 1-2.

1. "Az kinec Torkaba erezkedet" /Torokbetegségek gy./
*Föld, édes Anya,
 te neked mondom előszer:
 ennec e torkaban
 eros pőrös toroc erezködet,
 toroc gyikia, beka leuelegie, nyac foga:
 oszollyon, romollyon,
 benne meg ne maradhasson,
 ero; pőrös toroc gyikia, beka leuelegie, nyac foga,*

XI. 2.

*diszno szakaia, keleuénye
oszollyon, romollyon,
Istennec hatalmabol,
boldog anya paranczolattyaual.*

/Bornemisza 3. bá-
joló imádsága,
1578./

2.1. Torokfájás gy.

Akinek fáj a torka, megcsókolta háromszor a kemencét,
ezt mondva háromszor:

*Fődédesanyám, torkom fáj,
senkinek se mondom,
csak neked panaszolom,
gyógyítsd meg.*

/Alattyán, Szó/

2.2. U.az

*Fődanyám,
fődtorkom fáj,
nékőd panaszolom,
gyógyítsd mög!*

/Sándorfalva, Cso/

2.3. U.az

*Földanyám,
torkom fáj,
nekőd panaszodom,
gyógyíjj mög!*

/Ferencszállás, Tr/

2.4. U.az

*Földanyám,
nekőd panaszodunk,
torkom fáj,
gyógyítsd mög.*

/Csóka, Tr/

2.5. U.az

*Fődanyám,
torkom fáj,
nekőd panaszolom,
gyógyítsd mög,
maj nem fáj!*

/Csóka, Tr/

2.6. U.az

*Fődanyám, fődanyám!
én is főd vagyok,
torkom fáj,
neked panaszolom.*

/Sápújfalu, Cso/

XI. 2.

2.7. U.az

*Fődanyám,
torkom fáj,
neked panaszolom.*

/Tápé, Cso; Szőreg,
Tr; Szeged, Cso;
Egyházaskér, Tr;
Apátfalva, Csa/

2.8. U.az

*Édös fődanyám,
neked mondom,
torkom fáj.*

/Lengyeltóti, So/

2.9. U.az

*Édesanyám, föld,
neked mondom,
torkom fáj!*

/Kecskemét, Pe/

2.9. Variáns: Kisújszállás /Szo/

2.10. U.az

*Földédesanyám,
torkom fáj,
gyógyítsd meg!*

/Apátfalva, Csa/

2.11. U.az

*Földédesanyám,
nagyon fáj a torkom,
gyógyítsd meg!*

/Fajsz, Pe/

2.12. U.az

*Dicsértessék a Jézus Krisztus!
Fődöreganyám,
torkom fáj,
gyógyítsd meg.*

/Nagykörü, Szo/

2.13. U.az

*Földanya,
az én torkom gyógyítsd meg.*

/Ujszentmargita,
Sza/

2.14. U.az

*Földanyám,
torkom fáj,
majd nem fáj.*

/Szőreg, Tr/

3. "Szemölcs" gy.

A szemölcsöt a beteg szalmacsutakkal dörzsöli, majd elássa az eresz alá; közben mondja:

E kicsi jószágotat földanyám neked adom át.

/Jászság/

XI. 2.

- 4.1. Torokfájás gy.
Szent György nap előtt talált gyík torkát háromszor
meg kell kenni a két nevetlen ujj megköpött hegyével,
és bele kell köpni a gyík szájába, háromszor mondva:
*Édös kis gyíkokskám,
vidd el a torokfájást.*
A torokfájós torkát e két ujjával keni meg.
/Szeged környéke,
Cso/
- 4.2. U.az
*Gyíkokskám, gyíkokskám,
az én torkom ne fájjon.*
/Atyha, Ud/
- 4.3. U.az
*Gyíkokskám,
nyomd meg az én torkocskám.*
/Bács-Bodrog m./
5. "Zsébren" gy.
A zsébrés szájú gyerek szájában kan macska farkát for-
gatják meg, ezt mondva háromszor:
Cica-maca, vidd el a zsébréjít.
/Torontál és
Csongrád m./
6. "Árpa" gy.
A beteg belenez saját kútjába, ezt mondva:
Vidd el, vidd el, az árpámat vidd el!
/Foktő, Pe/
7. Kígyómarás gy.
A gyógyító egy vödörbe "csihányt" mártogatva öntözi a te-
hénen a kígyómarás helyét és kilencszer mondja:
*Ezt a szenes csutakot megmarta az uszturuc madár
szép tiszta folyóvíz mosd el.*
/Gyimesközéplek,
Csík/
8. "Hideglelés" gy.
Öt cédulára rá kell írni:
*Kereszturi NN-t aki /1850. január 10-én/ született,
rázza a harmadnapos hideg.
Ezennel admonédllak tégedet,
hogy ha nyolcad napok alatt vele a hideget el
nem hagyod,
összekötözlek,
megszárasztlak,
kemencébe vetlek,
megégetlek,
és a széllel elfútatlak.*
Az öt cédulát egymásután következő öt reggel egyenként a
tüzelő fölé dobják, s a nyolcadik napon a tűzben elégetik.
/Székelykeresztur,
Ud/

XI. 2.

9. U.az

Egy magát táltosnak valló koldus tanácsára kilenc papírdarabra ráírták:

*Vidd el az édesapám hidegtelelését;
akkor hozd vissza, amikor én akarom.*

A papirokat az utcán részint egy rakott szekérrre, részint egy trágás talicskára dugták. A talicska tolója panaszkodott, hogy nem bírja tolni a talicskát, olyan nehéz.

/Zagyvarékas, Pe/

10. U.az

Rongyból három babát készítenek. Odateszik, ahol háromfelé ágazik az út. Körülnézve ezt mondja:

*Úgy elvigyétek a hideget róla,
hogy sohase lássam meg többet.*

A hideg arra megy, aki valamelyik babát felveszi.

/Háromszék m./

11. Fejfájás, "nátha" gy.

A betegnek gatya és "péntelmadzag"⁺füstjét kell szagolni. A madzagok pörkölésénél ezt mondja a gyógyító, ha a beteg nő:

*Péntelmazzag, gatyamazzag, péntelmazzag gyógyítsd
meg,*

vidd el a náthát, fejfájást.

Ha férfit kezel, fordítva mondja a szöveget:

*Gatyamazzag, péntelmazzag, gatyamazzag gyógyítsd
meg,*

vidd el a náthát, fejfájást.

/+ = pendely-madzag/

/Kercseliget, So/

XI. 3. A GYÓGYÍTÓ SZITUÁCIÓ MEGSZEMÉLYESÍTÉSE: FOHÁSZ TERMÉSZETI JELENSÉGEKHEZ

"Holdfohászok", "holdhoz küldés" 1-39.

1.1. Pénzszerzés

*Új hold, új király
Isten hozott nálunk!
Hu!*

/Tiszaroff, Szo/

1.2. Betegség gyógyítása

*Itt van az újhold,
köszöntelek!*

/Jászladány, Szo/

2. Pénzszerzés

Újholdkor kell mondani:

*Új hold, új király,
kis Jézus született, örvendezzünk.*

/Jászapáti, Szo/

XI. 3.

3. Kívánság teljesülése

Ha valamit kívántak, ezt mondták a holdnak:

*Új hold, új király,
új órába újúttál.
Újuljon még az én szívem, lelkem
a té dicséretedre!*

/Szegvár, Cso/

4.1. Egészségvarázslás

*Új hód, új király!
Aggyá neköm jó heteket,
jó hetekbe jó napokat,
jó napokba jó órákat,
jó órákba jó szöröncsét,
azután még jó egészség!*

/Szeged, Cso/

4.2. Egészség, szerencse biztosítása

*Dicsértessék új hold, új király! —
Isten adjon jó hónapot,
jó hónapban jó heteket,
jó hetekben jó napokat,
jó napokban jó órákat,
jó órákban jó perceket,
jó percekben jó szempillantásokat,
Dicsértessék új hold, új király!*

/Udvarhely m./

4.3. U.az

*Nó, áldott hód, megjöttél!
Én köszöntlek tégedet!
Dicsértessék, tiszteltessék,
áldoztassák új hód, új király.
Adjon Isten jó hónapot,
jó hónapba jó heteket,
jó hetekbe jó napokat,
jó napokba jó órákat,
jó órákba jó perceket,
jó percekbe jó szentpillantásokat
Dicsírtessék, tiszteltessék,
áldoztassék az úr Jézus Krisztus szent neve. Amen.*

/Csík m./

4.4. U.az

*Új hód, új király,
adj szerencsés napokat,
szerencsés napokba szerencsés órákat,
szerencsés órákba szerencsés perceket.*

/Gyimesj

4.5. U.az

*Adjon Isten, új hold jó hónapot,
jó napokba jó heteket,
jó hetekbe jó napokat,
jó napokba jó órákat,*

XI. 3.

*jó órákba jó perceket,
jó percekre jó pillantásokat.*

/Gyimesközéplek,
Csík/

4.5. Variánsok: u.ott és Gyimesfelsőlok /Csík/

4.6. U.az

A hold meglátásakor felé fordul és keresztet vet:

*Aldott szép hódom,
segéts meg ebben a hónapban,
esedezél Krisztus urunknál érettünk,
hogym adjon erőt,
egészséget,
szerencsével tölthessük el ezt a hónapot!*

/Lészped, ML/

5.1. Jó fog

Minden újhold megpillantásakor háromszor rá kell "huhukolni" a holdra, ezt mondva:

*Isten hozott, új királyunk!
Adjad, hogy az én fogaim oly erősek legyenek
s oly egészségesek,
mint te vagy, amíg élek.*

/Zemplén v. Bor-
sod m./

5.2. Fájdalom megelőzése

Az újhold meglátásakor ezt mondták:

*Isten hozott, új vendég,
ebbe a hónapba semmi csontom ne fájjék.*

/Karancskeszi, Nó/

6. Fogfájás megelőzése

*Új hó, új király!
Köszöntelek téged
ezön üdvözléssel,
hogym a fogfájást
hátrítsd el tőlem!*

/Szeged, Cso/

7. Szerelmi varázslás

A lány a legény néhány haját ellopva, ezt a hold felé dobva így szól:

*Új hold, nézlek, nézlek,
adj Jóskának szerelmet,
hogym szeressen engemet,
el is vegyen, ha lehet.*

/Kalotaszeg/

8.1. Pénz biztosítása

Minden újholdkor háromszor kell mondani az udvaron:

*Dicséértessék a Jézus,
új hold, új király,
add tele a bukszámat!*

/Kistelek, Cso/

XI. 3.

8.2. U.az

*Új hold, új király,
hallgasd még könyörgésömet,
bukszám tele lögyön!*

/Kiszombor, Tr/

9.1. U.az

*Új hold, új király,
pézzē tanátd,
pézzē hagyjá ē!*
Akkor mondják, mikor először meglátják az újholdat. Rá-
ütnek a zsebükre, ha van benne pénz.

/Magyarcsanád, Csa/

9.2. U.az

Aki először látja meg a holdat, vagyen ki pénzt a zsebé-
ből és mondja:

*Pénzzel kaptál,
pénzzel hagyjál!*

/Hídalmás, Kl/

10.1. U.az

Aki pénzhez akar jutni, újholdkor, zsebre tett kézzel a
holdra nézve mondja:

*Új hold, új viládg,
adjál nekem pénzecskét!*

Közben egyedül kell lennie, és senkihez sem szabad szól-
nia. Utána hirtelen kirántja zsebéből a kezét.

/Tószeg, Pe/

10.2. U.az

*Új hód asszonya,
rendőjj nekem pénzt!
Phü, phü, phü!*

/Vargyas, Ud/

11.1. Fejfájás gyógyítása

A beteg hétszer köszön az újholdnak:

*Új hold, új király,
fájós fejjel köszönök
Dicsértessék a Jézus.*

/Zagyvarékas, Pe/

11.2. Fogfájás gyógyítása

*Új hold, új király,
férges foggal köszönök,
Dicsértessék a Jézus.*

/U.ott/

12.1. Betegség gy.

Újholdkor kimegy a beteg a keresztútra és ezt mondja:

*Új hold, új király,
vidd el az én nyavalýám.*

/Gyúró, Fe/

XI. 3.

12.2. Fogfájás gy.

*Új hold, új király,
vedd el az én fogfájásomat.*

/Zagyvarékas, Pe/

12.3. "Hideglelés" gy.

*Dicséértessék a Jézus.
Újhold, vidd el a hideglelést.*

/Kiskunfélegyháza,
Pe/

13.1. "Keménység" gy.

Akinek a "vékonyában keménység" van, ha újholdkor a holdat az üstökön kívül látja meg először, a favágítón egy tuskóra ülve mondja:

*Tö újsda, új király!
Nekem van én nar rácom,⁺
ha ténekéd szükséged van rá,
ién azt dtengedem!*

|+ = egy nagy rácom/

/Barlahida, Za/

13.2. "Tyúkszem" gy.

*Új hold, új világ,
nekem is van egy tarka tyúkom,
azt is neked ajándékozom.
Hess, hess, hess!*

/Ipolyszög, Nó/

13.3. "Szömőcső" gy.

*Dicséértessék a Jézus Krisztus!
Új hód, új király!
Apró marhácskájaim vannak,
Isten uccse eladom!*

/Kláralfalva, Tr/

14. Patkányküldés

Újholdkor, mikor a holdat először meglátják, ezt mondták háromszor:

*Új hold, új király,
téged köszönt a világ.
Nagyon sok a patkányunk,
tiz,
kilenc,*

....

*kettő,**egy,**egy se maradjon ezen a tájon,**menjen el mind ...*

/tetszés szerinti hely/

/Miszla, To/

15. "Szömőcs" gy.

Alku nélkül vett almával kell a szemölcsöt újholdkor kilencszer megkenni, ezt mondva:

Új hold, új király,

XI. 3.

*neked panaszkodom,
tüntesd el az én szűmőcsömet.*
Háromszor-négyszer ismétlik, majd az almát elássák a szín-
csurgásba.+
/+ = a szín eresze alá/

/Tápé, Cso/

16. "Tyúkseggy" gy.

Újholdkor a falhoz dörzsölik a beteg kezét, háromszor
mondva:

*Új hold, új hold, vedd le róla,
vedd le a kezemről,
tyúksegget a kezemről,
gondokat a fejemről.*

Utána bekenik a kezét kutyatej nedvével.

/Tardoskedd, Nyi/

17. Fájdalmak gy.

Amikor a hold megújul, az udvaron letérdelve imádkoztak:

*Új hold, új király,
fődön, vízen nem jár,
edd meg az én testemnek fájdalmait.*

/Apátfalva, Csa/

18. Kívánság teljesülése

Újholdkor a holdra nézve mondják:

*Új hold, új király,
mikorra meglátlak, /ez s ez/ legyen meg!*

/Andrásfalva, BU/

19. "Rossz nyavalya" gy.

A beteg gyerek anyja újhold feljöttekor a hold felé mondja:

*Új hód, új király!
az én gyerekkömet
a nehézség törí;
te vagy a ráadó,
te vagy az evővő;
völd le róla!*

Három Miatyánk, három Üdvözlégy és hét Hiszekegy.

/Szőreg, Tr/

20. "Tyúkseggy" gyógyítása

*Jó estét új hold!
Engem az úgy bánt,
nézz meg engem,
úgy zseníroz,
vidd el!*

/Tiszaigar, He/

21.1. Egészség, szerencse biztosítása

*Új hold, új király,
neked fényesség,
nekem egészség s szerencse.*

/Klészse, ML/

XI. 3.

21.2. U.az

*Új hód, új király,
neked fényesség,
s nekem egészség!*

/U.ott/

21.2. Variánsok: U.ott; Magyarfalu, Pokolpatak /ML/

21.3. U.az

*Új hód, új király,
neked újság,
nekem egészség,
hála Istennek egészségbe láttalak meg!*

/Somoska, ML/

22. U.az

*Új hód, új király,
neked legyen fényesség,
nekem legyen egészség.
Ha valami betegség jó rivám,
azt küldd el a kígyóknak,
a sárkányoknak,
s nekem adj erős egészséget!*

/Klészse, ML/

23.1. "Holttetem" gy.

A beteg újhaldkor egyik kezét a kinövésre teszi, majd a holdra nézve háromszor mondja:

*Új hold, új király,
vendégségbe hivattál.
Magam nem mehetek el,
hanem egy vendégem van,
helyettem azt küldöm el.*

/Göcsej/

23.2. "Fökény" gy.

*Új hold, új király!
Új hold, új király!
Új hold, új király!
Vendégségbe hivattál.
Magam nem mehetek el,
fökényemet küldöm el.*

/Rózsásszeg, Za/

23.3. Betegség gy.

*Új hold, új király,
vendégségbe meghívtál,
magam nem mehetek,
küldöm a betegséget.*

/Padragkút, Ve/

23.4. "Holttetem" gy.

*Új hold, új király,
engem hínnak vendégségbe,
de én nem mehetek,
elküldöm az én hótteteményemet!*

/Doroszló, Bb/

XI. 3.

- 23.5. "Szemölcs", "tyúksegg" gy.
*Új hold, új király,
 hívnak engem vendégségbe,
 de én nem mehetek,
 elküldöm a tyúkseggemet.*
 /Rém, Bátmonostor,
 Bb/
- 23.6. "Csomó" gy.
*Új hold, új király,
 engem hívtak vendégségbe,
 de én nem mehetek,
 a csomómat küldöm el.*
 /Nyúl, Győr/
- 23.7. "Szemölcs" gy.
*Új hód, új király,
 engem hívnak vendégségbe,
 én nem mehetök,
 elküldöm a növevényemet.*
 /Drágszél, Bb/
- 23.8. "Kelés" gy.
*Új hód, új király,
 engem hívnak vendégségbe,
 de én nem mék el,
 hanem elküldöm ezt a nyavalyát.*
 /Foktő, Pe/
- 23.9. "Szömölcs" gy.
*Új hold, új király,
 engem hívnak vendégségbe,
 én nem mehetek el,
 elküldöm a szömölcsömet.*
 /Dunaszentbenedek,
 Pe/
- 23.10. "Tyúkszem" gy.
*Új hold, új király,
 hívnak engem vendégségbe,
 de én nem mehetek el,
 elküldöm a tyúkszememet örökre.*
 /Nagybaracska, Bb/
- 23.11. Betegség gy.
*Új hód, új király,
 hívnak engem vendégségbe,
 én nem mehetök,
 de elküldöm minden látható és láthatatlan igyemet,
 bajomat.*
 /Tápé, Cso/
- 23.12. "Szemölcs" gy.
*Új hold, új király,
 engemet vendégségre vár,*

XI. 3.

*de én nem mehetek el,
fogfájásom küldöm el.*

/Szank-Móricgát
puszta, Pe/

23.13. "Fökény" gy.

*Új hold, új király,
vendégségbe hítl,
magam nem mehetek,
nekem van egy vendégem,
majd azt elküldöm.*

/Garabonc, Za/

23.14. "Sömör" gy.

*Új hold, új király,
hívnak engem vendégségbe,
de én nem mehetek el,
elküldöm az én vendégemet.*

/Nagybaracska, Bb/

23.15. Betegség gy.

*Új hold, új király,
hívnak engem vendégségbe,
elküldöm a nyavalyámat,
mert én nem mehetek el.*

/Szakcs, To/

23.16. U.az

*Újság, új király!
hívnak engem vendégségbe,
de én bizony nem mék;
ékküldöm a betegségömet,
az majd elmén!*

/Szebény, Ba/

23.17. "Hideglelés" gy.

*Új hold, új király,
hívnak engem vendégségbe,
vendégségbe nem megyek,
elküldöm a hideglelésem.*

/Sükösd, Pe/

23.18. "Szemölcs" gy.

*Új hold, új király,
mögíttak vendégségbe,
de én oda nem mögyök,
elküldöm a szemőcsömet.*

/Magyarpadé, Tr/

23.19. Svábbogár, pocok, menyét elküldése

*Új hold, új király,
hívnak engem vendégségbe,
nem tudok elmenni,
hanem elküldöm a svábbogaramat.*

/vagy pocokjaimat/
/Tápé, Cso/

XI. 3.

- 23.20. "Szümőcs" gy.
*Új hold, új király,
 hínak engöm vendégségbe,
 de én nem érök rá,
 hanem elküldöm az én szümőcseimet.*
 /Tápé, Cso/
- 23.21. Betegség gy.
*Új hold, új király,
 híznak engem vendégségbe,
 de én nem megyek,
 majd elküldöm a /betegség neve/*
 /Sükösd, Pe/
- 23.22. Menyét elküldése
*Új hold, új király,
 híznak engem vendégségbe,
 de én nem megyek,
 majd elküldöm a menyéteinket.*
 /U.ott/
- 23.23. "Szemőcse" gy.
*Új hold, új király,
 híznak engem vendégségbe,
 de én nem megyek,
 elküldöm a szemőcsémet.*
 /Bátmonostor, Bb/
- 23.24. "Fökél" gy.
*Új hold, új királ,
 hínak engem vendégségbe,
 de én nem megyek el,
 inkább elküldöm a fökéletem.*
 /Nagybaracska, Bb/
- 23.25. "Tyúkszem" gy.
*Új hold, új királ,
 hínak engem vendégségbe,
 de én nem megyek el,
 inkább elküldöm a tyúkszememet.*
 /U.ott/
- 23.26. U.az
*Új hód, új királ,
 engöm hínak vendégségbe,
 de én nem mögyök,
 hanem helöttem ezt küldöm e!*
 /Pécsarányos, Ba/
- 23.27. U.az
*Új hold, új király,
 engem hí vendégségbe,
 de én nem megyek,
 hanem elküldöm a tyúkseggemet.*
 /Nagylóc, Nó/

XI. 3.

- 23.28. "Szemölcs" gy.
*Új hold, új király,
 engem híznak vendégségbe,
 de én nem egyek é,
 elküldöm az én szemölcsömet!* /Bezdán, Bb/
- 23.29. "Tyúksegg" gy.
*Új hold, új király,
 engem híznak vendégségbe,
 de én nem megyek,
 helyettem elküldöm a tyúksegget.* /Sükösd, Pe/
- 23.30. "Szemölcs" gy.
*Új hold, új király,
 engem híznak vendégségbe,
 de én elküldöm a szemölcsömet.* /Foktő, Pe/
- 23.31. "Szömöcsü" gy.
*Új hold, új király,
 engem hívtak vendégségbe,
 de én nem mék e,
 elküldöm a szemöcsümet.* /Ordas, Pe/
- 23.32. "Tyúksegg" gy.
*Új hold, fényes hold,
 engem vendégségre vársz,
 de én oda nem megyek,
 elküldöm a tyúksegget.* /Viss, Sza/
- 23.33. Betegség gy.
*Új hold, új király,
 engem híznak vendégül,
 vedd el az én nyavalyámat.* /Fajsz, Pe/
- 23.34. "Hideglelés" gy.
 Naplemente után kémény alól kiabálták:
*Vendégségbe híznak,
 de én nem mék el,
 elküldöm a hideglelést.* /Tápé, Cso/
- 23.35. U.az
*Vendégségbe híznak,
 de nem tudok,
 elküldöm a hideglelést.* /U.ott/
- 23.36. "Kelevény" gy.
*Új hold, új király,
 engem híznak vendégségbe,
 de én nem megyek,
 hanem elküldöm a kelevényömet,*

XI. 3.

azér, hogy elmúljon,
kezemrű vagy lábomrű
ez a kellemetlen betegség menjön.
Az Atyaisten nevibe,
Fiúisten nevibe,
Szentlélek Isten nevibe.

/Doroszló, Bb/

23.37. Betegség gy.

Új hold, új király,
engöm hínak vendégségbe,
de én nem megyek,
éködöm minden ügyemet, bajomat,
szomorúságomat, bánatomat.
Éködöm a té tiszteletödre,
a té legnagyobb dicsőségedre.

/Röszke, Cso/

23.38. U.az

Dicsértessék a Jézus Krisztus.
Új hold, új király
új vendéget vár,
de én nem mögyök,
éködöm a fájdsaimat.

/Mindszent, Cso/

23.38. Variáns: U.ott23.39. U.az

Dicsértessék a Jézus Krisztus,
új hold, új király,
engöm vendégségbe hínak,
de nem bírok emönni,
a fájdalmaimat küdöm el.

/Röszke, Cso/

24.1. "Szemölcs" gy.

Három újholdkor mondták az udvaron, a holddal szemben:

Dicsértessék a Jézus Krisztus.
Új hold, új király,
szép szüz Mária.
Hínak engöm vendégségbe,
de én nem mögyök,
éködöm a szemöcsömet.
Én küdöm Máriának,
Mária küdje szent fiának,
szent fia küdje Jeruzsálem kapujába,
mer boldog az a nap,
az az óra,
akibe Krisztus Jézus születik.

/Tápé, Cso/

24.2. Betegség gy.

Új hold, új király,
szép szüz Mária.
Engöm hínak vendégségbe,

XI. 3.

*de én nem möhetők,
 elküldöm a bajaimat.*

/Csanádpalota, Csa/

24.3. Ismeretlen cél

*Uram Jézus segíts!
 Új hold, új király,
 szép szűz Mária.
 Hínak engöm vendégségbe,
 de én nem mögyök,
 boldogságot kívánok nekik.*

/Kiszombor, Tr/

24.4. Betegség gy.

*Új hold, új király,
 új erővel köszöntelek,
 boldogságos Szűzanyám.
 Hínak engöm vendégségbe,
 de én nem mögyök.
 Elküldöm minden ügyeim, bajaim, fájdalmaim.
 Akit látok, teljék,
 akit látok múltjék.
 Minden ügyeim, bajaim,
 fájdalmaim múltjék.
 Aranyos az az óra,
 melyben Krisztus urunk születött. Ammen.*

/Tápé, Cso/

25. "Árpa" vagy "kelés" gy.

*Magam nem mehetek,
 küldöm a vendéget.*

/Kiszombor, Tr/

26. "Hályog" gy.

A beteg anyja vagy ánya az újhold megpillantásakor le-
 térdel és ezt mondja:

*Új hold, új király,
 hínak engöm vendégségbe,
 de én nem möhetők,
 elküldöm az én világtalan cselédömet,
 küggyé hejötte világos ép szömüt!*

/Tápé, Cso/

27.1. "Kelés", "szemölcs" gy.

Újhold estéjén a beteg háromszor kimegy az eresz alá
 és ezt mondja:

*Új hold, új király,
 Engem vacsorára vársz,
 de én nem mehetek el,
 hanem helyettem kelésemet küldöm el.*

/Balatonmellék/

27.2. "Szöcsén" gy.

*Új hold, új király,
 engem vacsorára hívtál,*

XI. 3.

*nem megyek,
szőcséneimet küldöm el.*

/Egyházashetye, Vas/

27.3. Betegség gy.

*Újság, új király,
téged dicsér, engem lát,
vacsorára invitál,
magam nem mehetek el,
fájdalmaimat küldöm el.*

Miatyánk.

/Rábagyarmat, Győr/

27.4. "Szemölcs" gy.

*Új hold, új király,
hozzád hívtak engem vacsorára,
de én nem eszem sem halat, sem rákot,
vedd le rólam ezt a csúnyaságot.*

/Ormánság/

27.5. Betegség gy.

*Új hold, új király,
engem vacsorára vár,
de én magam nem mehetek,
elküldöm a /hidegtelelésemet/ /bármilyen betegség neve/*

/Alsónemesapáti, Za/

27.6. U.az

*Új hold, új király,
engem vacsorára vár,
de én magam nem megyek el,
a bajaimat küldöm el.*

/Győrvár, Vas/

27.7. "Holttetem" gy.

*Újság, új király,
neköm is van ev vőndígem,
vacsorára eküldöm.*

/Nagylengyel, Za/

27.8. "Tyúkszem" gy.

*Új hold, új király,
hínak engem bálba,
de én nem mék,
elküldöm a tyúkszömöt. /vagy: tyukseggöt/*

/Sükösd, Pe/

27.9. "Szemölcs" gy.

*Új hold, új király,
szép szűz Mária
engem hínak mulatságba,
de én nem mögyök,
küldöm a szemőcsőjeimet.*

/Kiskundorozsma,
Cso/

XI. 3.

28.1. U.az

Új hold, új király,
hívnak engem lakodalomba,
de én nem megyek,
küldöm az én szemölcsömet.

/Szank-Móricgát
puszta, Pe/

28.2. "Szemölcs", "tikszöm", "Bédróka" gy.

Új hold, új király,
hívnak engem lakodalomba,
de én nem mék,
eküldöm a tikszömömet.

/Ormánság/

28.3. "Szömöcsű", "viszketegség" gy.

Új hold, új király,
hívnak engem lakodalomba,
de én nem mék el.

szömölcsümet /vagy más betegségnév/ küldöm.

/Bogyiszló, Pe/

28.4. "Fökény" gy.

Új hód, új király!
Híttak engem lakodalomba,
de én nem mögyök é,
eküldöm a fökényömöt.

/Becefa, Ba/

28.5. "Árpa" gy.

Új hold, új király,
hívnak engem lakodalomba,
de én nem megyek el,
elküldöm az árpámat.

/Tiszajenő, Szo/

28.6. Fájdalom gy.

Új hód, új király,
hívnak engem a lakodalomba,
de én nem möhetek,
mer mintha fájna valamim,
de azt elküldöm helyettem.

/Apátfalva, Csa/

28.7. Betegség gy.

Új hold, új király,
hívnak engem lakodalomba,
de én nem mehetek,
hanem itt van mindenféle ügyes-bajos dolgom, beteg-
ségem, ezt küldöm el.

/Szank, Pe/

28.8. "Szemölcs", "kelés" gy.

Új hold, új király,
hívnak engem lakodalomba,
de addig nem megyek,
míg szemölcsömet el nem vessed!

/Szekszárd, To/

XI. 3.

- 28.9. "Árpa" gy.
*Új hold, új világ,
 hívnak engem lakodalomba,
 nem mehetek el,
 elküldöm helyette betegségemet.* /Vilonya, Ve/
- 28.10. "Szemölcs" gy.
*Új hold, új király,
 lakodalomba hívnak,
 de én nem mehetek,
 hanem a szemölcsömet küldöm.* /Ókéske, Pe/
- 28.11. "Bibircsók" gy.
*Új hold, új király,
 lakodalomba hívnak,
 nem megyek el,
 sömlyümet küldöm.* /Majosháza, Pe/
- 28.12. "Hideglelés" gy.
*Új hold, új király,
 engem a lakodalomba hívnak,
 de én magam nem megyek el,
 harmadnapos hidegem van,
 azt küldöm el.* /Veleg, Fe/
- 28.13. "Keménység" gy.
*Új hold, új királ,
 engem híjat a királ lakodalomba.
 Magam nem mehetek e,
 eküldöm a rácomat.* /Zalatárnok, Za/
- 28.14. "Pattanás" gy.
*Új hold, éj királynéja,
 engem lakodalomba híttak,
 de én nem mehetek,
 hanem elküldöm helyettem az orromon /államon, stb./
 lévő pattandóm.* /Pásztó, He/
- 28.15. Fájdalom gy.
*Új hold, új király,
 engem is ehítt a lakodalomba,
 de én nem mögyök,
 Eküldöm a fájdalمامat.* /Makó, Cso/
- 28.16. "Szömöcs" gy.
*Új hold, új királ,
 engem hínak lakodalomba,
 de én nem mék el,
 vidd el a szömöcsöm!* /Uszód, Pe/

XI. 3.

28.17. Gyomorfájás gy.

Új hold, új királ,
engem hívnak lakodalomba,
de én bizony nem megyek,
eküldöm a gyomorfájdómat, szömörccsikémet.
/Vajta, Fe/

28.18. "Sömötyü" gy.

Új hold, új király,
engem hívnak lakodalomba,
de én nem megyek el,
elküldöm helyettem ezt a sömötyüt.
/Zámoly, Fe/

28.19. "Húsmirigy" gy.

Új hold, új királ,
engem hívnak lakodalomba,
nem mék,
küldöm a húsmirigyemet,
vissza se gyűjjön.

/Bogyiszló, Pe/

27.20. "Tyúkszem" gy.

Új hold, új király,
engem hívnak lakodalomba,
de én nem mehetek el,
hanem a tyúkszememet küldöm el.

/Somlóvásárhely, Ve/

28.21. "Szemölcs" gy.

Új hold, új király,
engem hívnak a lakodalomba,
de én nem mehetek el,
hanem elküldöm szemölcsömet.

/Nyárad, Ve/

28.22. "Szömörccsik" gy.

Új hold, új királ,
engem hívnak lakodalomba,
de én nem mehetek,
a szömörccsiket elküldöm.

/Vajta, Fe/

28.23. "Fekél" gy.

Új haód, új királ!
Engöm hívnak lakodalomba,
de eén nem möhetök,
eküldöm a fekeélömet!

/Sósvértike, Ba/

28.24. Betegség gy.

Új hold, új király,
engöm hívnak lakodalomba,
de én nem mögyök,
hanem eküldöm az ügyemet, bajomat, vendégjeimet.
/Deszk, Tr/

XI. 3.

- 28.25. "Tyúkvar", "tyúksegg" gy.
*Új hold, új világh,
 engem hínnak lakodalomba,
 de én nem mehetek el,
 elküldöm a tyúkvart. /vagy: tyúksegget/
 /Kiskunhalas, Pe/*
- 28.26. "Szemőcsik" gy.
*Új hold, új király,
 engem hívnak a lakodalomba,
 de én nem mehetek el,
 a szemőcsiket küldöm el.
 /Vajta, Fe/*
- 28.27. Fájdalom gy.
*Új hold, új király,
 engem hívtak lakodalomba,
 de én nem mehetek el,
 ezt a nagy fájdalmat küldöm el.
 /Apátfalva, Csa/*
- 28.28. "Árpa" gy.
*Új hold, új király,
 engem hívnak lakodalomba,
 de én nem mehetek el,
 az árpát küldöm el a szememről.
 Menj el, menj el, menj el!
 /Vajta, Fe/*
- 28.29. "Anyajel" gy.
*Új hold, új király,
 te engem a lakodalmadba hívtál,
 de én nem mehetek el,
 mert N. nevezetű gyermekemen anyajel van,
 azt küldöm el.
 /Dióskál, Za/*
- 28.30. "Tyúksegg" gy.
*Dicsértessék a Jézus Krisztus!
 Új hold, új király,
 engem hínnak lakodalomba,
 de én nem mehetek,
 a tyúkseggömet küldöm.
 /Szőreg, Tr/*
- 28.31. Betegség gy.
*Új hold, új király,
 lakodalomba vagyok hívva,
 de nem mehetek el,
 mer vendégöm van, betegség,
 ezet akarom elküdeni.
 /Deszk, Tr/*
- 28.32. Fogfájás gy.
*Dicsértessék a Jézus Krisztus!
 Új hold, új király,*

XI. 3.

*hínak engöm lakodalomba,
de én nem megyök,
eküldöm a fogfájást.
Isten veled, fogfájás,
eridj és mulass!*

/Csanytelek, Cso/

28.33. "Szemőcs" gy.

*Új hold, új világ,
lagziba hívnak,
de én nem mehetek,
szemőcsömet küldöm.*

/Tard, Bo/

28.34. "Tyúksegg" gy.

*Új hold, új világ,
lagziba hívnak,
de én magam nem mehetek,
tyúkseggemet küldöm.*

/U.ott/

28.35. U.az

*Újság, új világ,
engem lagziba hívnak;
de én nem megyek,
hanem az drpámat küldöm el.*

/Szöllőssardó, Ab/

29.1. "Szömőcsik" gy.

A beteg újholdkor kimegy az udvarra és ezt mondja:

*Új hód, új király!
Híjj el a lakodalmaiba;
de én nem menek,
helettem küldöm a szömőcsikemet!*

/Tapolcafő, Ve/

29.2. "Fökény" gy.

*Új hold, új király,
híjj el engem a lakodalomra;
ien nem mának e,
elküldöm a szömőcsömet.*

/Somogytúr, So/

29.3. Fájdalom gy.

*Új hód, új király
engöm híjjon a lakodalomra,
minden bajomat küldöm el.*

/Szegevár, Cso/

30.1. "Hideglelés" gy.

*Új hód, új király,
ne vigy a lakodalmaiba,
vidd el a rázó hidegemet!*

/Balatonmellék/

XI. 3.

30.2. U.az

Új hód, új kirád!
 nő hijj még engem lakodalomba,
 hanem vidd el az én betegsigömet.

/Nagylengyel, Za/

31. "Megrontott" gyerek gy.

Addig mondták míg a gyerek ásitozni nem kezdett
 /ez annak a jele, hogy "fogott az ima"/:

Új hód, új kirád
 mönnék a lakodalomba,
 de nem bírok,
 mert a kisgyerekem a beteg!

9 Úrangyala és 9 Üdvözlég

Fölajánlom ezt a kilenc Úrangyalát
 az oszló szent angyalok tiszteletire, dicsőségire,
 vigyék el a testi fájdalmát ennek a kis

Pistának

hetvenhét ország szögletibe,
 ott ne tegyen kárt senkibe!

/Apátfalva, Csa/

32. "Tyúksegg" gy.

A beteg kezével intve ezt mondja:

Új hold, új király,
 megházasodtál,
 Elhísz-e a lakodalomba?
 El.

De én nem mék el,
 elküldöm a tyúksegget,
 menjetek oda lakodalomba.

/Tizzasas, Szó/

33.1. "Szömöcső" gy.

A beteg a hold felé fordúlva egy fa alá áll; megkeni
 a szemölcsöt háromszor zsírral, ezt mondva:

Új hód, új kirád,
 házastí a fiját.
 Hínak lakodalomba,
 de én nem mék,
 eküldöm a fijamat:
 Mújon el a szömöcsöm.

/Klárafalva, Tr/

33.2. Fejfájás gy.

Új hold, új király
 házastíja a fiát.
 Hín a lakodalomba,
 de nem möhetök el,
 hanem elküldöm a fájdalmam.

/Apátfalva, Csa/

33.3. "Támadás", "pörsögés" gy.

Új hód, új kirád,
 házastíja a fiját.

XI. 3.

*Engem is möghívott a lakodalomba.
De én oda nem mögyök,
elküldöm a pörsögést.*

/Szaján, Tr/

33.4. Bármilyen betegség gy.

*Új hold, új király,
házasítja a fiját.
Engöm is möghívott a lakodalmába,
elküldöm a betegségöm.*

/Feketető, Tr/

33.5. "Szemölcs" gy.

*Új hold, új király
házasítja a fiát.
En is hivatalos vagyok a lakodalomba,
de én nem megyek el,
elküldöm a szemölcsömet.*

/Szentés, Cso/

33.6. "Főköny" gy.

*Új hód, új király
mást házassítja a fiját.
Engem hínak vőféjnek,
de én e nem möhetök,
eküldöm a főkönyömet.*

/Boda, Ba/

33.7. "Hideglelés" gy.

*Új hód, új király
engem hínak vendégségbe,
de jén nem mehetek,
küldöm a hidegömet.*

/Nagyszalonta, Bi/

33.8. U.az

*Új hód, új király,
házasítja a fiját, /vagy: lányát/
engöm hínak vendégségbe,
de én nem möhetök,
küldöm a hidegömet. /vagy: ügyemet-bajomat/*

/Szőreg, Tr/

33.9. U.az

*Új hold, új király,
házassítja a fiját,
engem hínak vendégségbe,
de én nem mehetek,
küldöm hideglelőmet.*

/Nagyszalonta, Bi/

33.10. "Szőcsing" gy.

*Új hold, új király
házassítja a fiát,
férjhez adja a lányát.
Hínak engem a lakodalomba,*

XI. 3.

*nem megyek el,
hanem elküldöm a szőcsingemet.*

/Szakcs, To/

33.11. Sebes fej gy.

*Új hód, új király
férhön adta a lányát;
engöm is híjjon lakodalomba!
Én nem mék e,
eküldöm a sebömet!*

/Szeged, Cso/

33.12. "Szemölcs" gy.

*Új hold, új király
fiad háziasítod,
lányod férhezadod,
engem hiol násznagyodnak;
de én nem mögyök,
szömöcsömet küldöm.*

/Apátfalva, Csa/

33.13. "Fökény" gy.

*Új huód, új királ
mehházasiéttottad a fijadat,
férhő adtad a lányodat
engöm hittá lakodalomba;
de én nem möhetök,
eküldöm a fökiényemet.*

/Somogyszil, So/

33.14. Fájdalom gy.

*Dicsértessék a Jézus.
Új hold, új király
fiát háziasítsa,
lányát férjhez adja,
engöm is hitt a lakodalomba,
de én nem möhetök el,
eküldöm minden fájdalmamat.*

/Apátfalva, Csa/

33.15. Bármilyen kívánság teljesülése

*Dicsértessék a Jézus.
Új hold, új király
tenéked köszönök.
Fiad háziasodik,
lányod férhön mén.
Addig nő legyen még a lakodalom,
mig a kívánságom nem teljesödik.*

/Szőreg, Tr/

33.16. "Szemölcs" gy.

*Dicsértessék a Jézus Krisztus.
Új hold, új király,
neköd köszönök,
eleven fejjel
hét féröggel,*

XI. 3.

tégöd dicsérlek.
 Fídt házassítja,
 lányát férjhez adja,
 engöm hív a lakodalmába,
 de én nem mögyök,
 hanem én éküddöm
 az összes tetemimnek
 mindöm fájdalmát a földbe,
 hogy azok kísérvék el űket
 az esküvőre.

/Kiszombor, Tr/

33.17. "Tyúkszem" gy.

Új hold, új kiráj,
 férjhez adta a lányát.
 Engöm hinnak koszorúslánynak,
 de én nem möhetek.
 Éküddöm magam helett a tyúkszemöm.
 Hess, hess, hess!

/Doroszló, Bb/

33.18. 'Betegség gy.

Dicsértessék a Jézus Krisztus.
 Új hold, új király
 sok lányt férjhez adta,
 sok legényt kiházasítottá,
 hívtál a lakodalmadba,
 de nem möhettem el,
 éküddöm az én betegségömet.

/Csanádpalota, Csa/

33.19. Seb gy.

Dicsértessék a Jéaus Krisztus.
 Új hód, új király
 engömet is möghív,
 de én nem mögyök el,
 éküddöm a betegségömet.

/Kiszombor, Tr/

34. "Sömörtyű" gy.

A holdba nézve mondja a beteg:

Új hold, új csillag,
 új vőlegény hívogat.
 Én is elmegyek oda,
 a sömörtyűimet küldöm el.

Közben söpörni kell a szemölcsöket.

/Szabadszállás, Pe/

35. "Tyúksegg" gy.

Egy öregasszony megfogta holdfogyatkor a beteg kezét, és mondta a szöveget, amit a beteg utána mondott:

Dicsértessék a Jézus!
 Győjjenek a lagziba,
 de én nem megyek,
 csak a tyúkseggemet küldöm.

/Zagyvarékas, Pe/

XI. 3.

36. Betegség gy.

Új hold, új király,
hívik a fiamat komának,
de nem möhet,
ügyit, bajait küdöm.

/Domaszék, Cso/

37. Szembeteqség gy.

Dicsértessék a Jézus Krisztus.
Új hold, új király,
eleven ostya,
úr Jézuska,
téged imádlak.
A király a fiát házassította,
a lányát férjhez adta.
Hivatalos vagyok a lakodalomba,
el is mennék,
mer a bal szememön
itt vannak ezek a kásák,
éküdüm ezt a kásákat.

/Apátfalva, Csa/

38.1. Betegség gy.

Új hold, új király,
szép szűz Mária
engemet is ehített a lakodalomba,
de én nem mögyök,
éküdüm az összes nyavalydímat.

/U.ott/

38.1. Variánsok: Kiszombor, Deszk /Tr/

38.2. "Tyükszem" gy.

Új hold, új király,
szép szűz Mária
engöm is hív a lakodalmába,
de én nem mék,
hanem éküdüm minden ügyeim,
bajaim, csomó vendégjeim.

/Apátfalva, Csa/

38.3. "Szemölcs" gy.

Új hold, új király,
szép szűz Mária
hínak a lakodalomba,
de én nem mék,
éküdüm a szemőcsömet.
Süllyedjen a földbe!

/Ferencszállás, Tr/

38.4. "Rüh" gy.

Új hold, új király,
szép szűz Mária.
Rühesékhöz lakodalomba vagyok híva,
de én nem mögyök,
hanem a rühemet küdüm el.

/Makó, Cso/

XI. 3.

38.5. Betegség gy.

*Dicsértessék a Jézus Krisztus.
Új hold, új király,
szép szűz Mária
engem hív koszorúslánynak,
de én nem mögyök,
éküldöm minden nyavalyámat.*

/Szõreg, Tr/

39. "Szümõcsõ" gy.

*Új hód, új király,
tégöd köszöntelek!
Amit látok, nyõjjon,
amit nem látok, müljon.
Új hód, új király,
boldogságos Szűzanyám!
Hínnak a lakodalomba,
de nem möhetök,
elküldöm a szümõcsõmet.*

/Szeged, Cso/

40. Fejfájás gy.

"Mikor föltetszik a hajnal", kimentek a hajnalt köszön-
teni:

*Jó reggelt adjon Isten,
te szép piros hajnal.
A fejem fáj, meg a torkom,
neked panaszolom.*

/Furta, Bi/

41. "Hideglelés" gy.

A beteg hajnalban a keresztútra megy. Mikor a nap felkel,
felé fordúlva mondja:

*Jó reggelt te hajnal,
téhozzád jöttem,
vendíget hoztam,
vendígemet itthagynom,
tígedet Isten dldjon.*

/Nagyszalonta, Bi/

42. U.az

Hajnalban ki kell menni az udvarra és ezt mondani:

*Dicsértessék a szép, piros hajnal,
hívnak engem a vendégségbe,
de nem mehetök e,
mindönféle látott, láthatatlan nyavalyámat
küldöm é!*

/Tápé, Cso/

43. U.az

Hajnalban a nap felé fordúlva mondják:

*Erzsikének hideglelése van,
neked adom örökre!*

/Császártöltés, Bb/

XI. 3.

44. Szemfájás gy.
A beteg villámláskor a híd végére állva mondja:
*Villám, villám köszöntelek,
szememből a fájdalmat,
szememből a nyavalyt
vidd a falu hídján át.*
Három napig nem megy át ezen a hídon, és szemét annak a patakknak a vizével mossa, amin a híd átvezet.
/Kalotaszeg/
45. U.az
A beteg a patakhöz megy, senkihez sem szólva, magában ezt mondogatva:
Fogd meg szellő!
Ha odaér, megmossa szemét, és ronggyal megtörli. Szótlatlanul megy haza; ha szólna, még jobban megbetegedne.
/Bács-Bodrog m./
46. Szerelmi varázslás
Ha két szerelmes elválik egymástól, akkor a lány a legény ajándékát elégeti, hamuját a keresztúton szélnek eresztve ezt mondja:
*Vidd el szél a bánatomat,
hadd felejtsem el a szeretőmet.*
Így hamar el tudja felejtteni.
/Karácsond, He/
47. Szélvarázslás
Ha meleg van, és nem fúj a szél, ezt szokták mondani:
*Szél anyánk, küldj ránk hűvös szelet,
küldd el a legkisebb lányodat.*
/U.ott/
48. "Hideglelés" gy.
A beteg a szabad kémény alá állva mondja hangosan:
*Vendégségbe hívnak, de nem tudok menni.
Elküldöm a hideglelésömet!*
/Ferencszállás, Tr/
- 49.1. "Szeplő" gy.
Aki szeplős, az első fecske meglátásakor ezt mondja:
Fecske, vidd el a szeplőmet!
/Havas, Bo/
- 49.2. U.az
Fecském, vidd el ragyámat!
/Ipolytölgyes, Ho/
50. U.az
Az első fecske meglátásakor felé fordulnak, kezükkel arcukat simítják, mintha mosnák, és ezt mondják:
*Ptű, ptű,
minden rútságom rád szálljon.*
/Ipolylitke, Nó/

XI. 3.

51. Szívfájás gy.
Az erdőben "szűgomba" "krumpliját" kiássák a földből;
a helyére egy darab kenyeret tesznek, ezt mondva:
*Téged veszlek orvosságnak,
neked adok vissza mándt!*
/Diósfalu, ML/
52. Menstruációs zavarok gy.
Túl kevés vérzés esetén menjen ki a nő a hegyre, csepeg-
tesse oda a vérét és mondja:
*A kevésből, ami nekem van, adok neked,
de adj te nekem többet.*
/h.n./
53. Álmatlanság gy.
Ha rosszul aludt a gyerek, sóskenyeret vittek ki. Ahol
este legelőször világosságot láttak, arra felé dobták,
ezt mondva:
*Én adok neked sóskenyeret világosság,
és te adjál Antikának álmat!*
/Gajcsána, ML/
54. Impotencia okozása
A nő az alvó férfi nemi szervére hajszálat csavar, vagy
pedig a férfi vizeletéből egy sűrű önt, ezt mondva:
*Azt adom neked, ami nekem nem kell
azt veszem tőle, ami nekem ne legyen.*
/Kalotaszeg?/
55. Sikeres szülés biztosítása
A terhes nő kilenc hónapon át minden holdtöltekor fára
akaszt egy rongyot, melyre utolsó menstruációjából cse-
pegtetett; ezt mondva:
*Fa neked adom véretem,
add nekem erődet,
hogy véremmel gyereket neveljek.*
/Erdély/

Betegség "fának adása" 56-60.

- 56.1. "Hideglelés" gy.
A beteg ezt mondja egy bodzafának:
*Jónapot bodzafa,
vendéget hoztam,
a harmadnapi hideglelést /vagy: negyednapi.../*
A fát átöleli ezt mondva:
*Akkor leljen ki a hideg,
mikor másszor meglátlak.*
/Kecskemét, Pe/
- 56.2. U.az
*Jó napot bodzafa!
Vendéget hoztam neked,
harmadnapos hideglelést, /vagy: negyednapos.../*

XI. 3.

*itt egyen meg a fene, vele együtt
terdád hagyom,
többé vissza se nézek.*

/Kisujzállás, Szo?/

57.1. U.az

A beteg bal markában egy darabka "péndelmadzaggal" a patakhöz megy, ahol ezt mondja egy fűzfának:

*Jézus Krisztus, te fűzfa,
váratlan vendéget hoztam,
ha nem kell is itthagynom,
istenuccse, itthagynom.*

A madzagot a fűzfára köti. Úgy megy el, hogy nem néz vissza.

/Nagybátony, He/

57.2. U.az

*Fűzfa, én neked vendéget hoztam,
istenuccse, énnekem nem kell, itthagynom.*

/Bükkszék, He/

58. "Sárgaság" gy.

Kilenc napon át, éjjel tizenkét órakor el kell mondani egy bodzafánál:

*Üdvözöllek és tisztöllek, bodzafa!
Az ész madár, aki rajtad keresztülrepül,
vigye magával Anna sárgaságát!
Segíts, Atyaisten!*

Az utolsó sort háromszor mondják el. Utána:

Kilenc Miatyánk, kilenc Üdvözlégy, egy Hiszekegy, majd a "szent asszony" tiszteletére három Miatyánk, három Üdvözlégy.

/Szebény, Ba/

59. "Sárgaság" gy.

*Eljöttem tehozzád bodzafa,
rédhagyom a sápadtságom, sárgaságom.*

/Doroszló, Bb/

60. "Harmadnapos hideg" gy.

A beteg egy kettévágott fehér hagymába teszi kilenc körmenek egy-egy darabját és néhány hajszálát. Rongyba köti, és a kerten végigfut vele. Ott "parlagrózsafára" köti, ezt mondva:

*Rózsafa, rózsafa!
Engem híjnak az ördögök a lakodalomba,
de én nem megyek,
hanem a hidegemet küldöm hejjettem.*

Ezután a kert másik szélén fut vissza.

/Szamoshát/

61. Szerelmi varázslás

Aki azt akarja, hogy szerelmese hú maradjon hozzá, "navrad" virágot keres a mezőn, és azt mondja neki:

*Navrad, én szeretlek,
navrad, és elültetlek,*

XI. 3.

*hogy az én N-em el ne hagyjon,
hű maradjon!*

Ha azt akarja, hogy ne szeresse már, akkor azt mondja:
Navrad, menj a pokolba N-nel együtt!

/Ung és Szatmár m./

62. "Hideglelés" gy.

A beteg gyerek anyja elmegy egy bodzabokorhoz, kér a beteg nevében egy kis földet, majd ezt mondja:

*Én itt megesküszöm,
hogy azt a gyermekemet hetvenhétféle hideg leli
kilenczed napra.
Visszahozom a földet az Atya, Fiú, Szentlélek
nevében.*

/Rakamaz, Sza/

XI. 4. FOHÁSZ, KÉRÉS, FENYEGETÉS A NÉPHIT TERMÉSZETFELETTI
LÉNYEIHEZ

1. "Hideglelés" gy.

A gyógyító három hajnalban napkelte felé fordulva mondja:

*Boldogasszony!
Hozzád küldjük a hidegünket,
neköd ajádjuk el,
hogy Pistát hagyja el a harmadnapos hideg.*

/Algyő, Cso/

2. U.az

A beteg gyerek anyja korán reggel meztelenül körülfutja háromszor a házat, ezt mondva:

*Éjasszonyok, éjurarak,
vigyétek el a hideget a gyermekemről.*

/Háromszék m./

3.1. "Igen rívó, nyughatatlan gyerek" gyógyítása

"Szólatlan vizet" hozattak, azután a gyógyító a fazék vízből három fakanállal egy cseréptálba töltött, azzal a gyereket megmosdatta, majd vette a vizet, és mondta: "Ime lássátok, már hat kanállal lett belőle"; és felét az ablakon, felét a "lantornán lyukat ütven", ujjával kiöntötte, ezt mondva:

*Szép asszonyok!
Vigyétek el ti az én fiamnak sírdsát, rívását,
hozzátok meg ti az ő édes álmt.*

/Szeged, Cso; 1728-
1744 közötti boszor-
kányper/

3.2. U.az

*Ej urak! asszonyok halljátok!
Adjátok meg az én gyerekemnek álmt,
nyugalmt,*

XI. 4.

én is megadom a tieteknek nyughatatlanságot.

Úgy tudjon az én gyermekem sírni,

amint tudja, hol gyűjtötták ez gyertyát.

/Kolozsvár, Kl;
1584-es boszor-
kányper/

4.1. "Hidegrázás" gy.

Ha orvossággal nem tudják gyógyítani, úgy gondolják, hogy a szépasszonyok bocsátották rá a betegséget, tehát hozzájuk kell fordulni a gyógyulásért. Nyirkos, megszózott lepedőbe csavarják meztelenül a beteget, és a kürtő alá tartva hétszer vagy kilencszer a kürtőbe kiabálják:

Jertök elé, szépasszonyok,

mert az én kicsi leányomat a másod /harmad, stb./

napus hideg leli,

tük attátok, vegyétek el róla!

A beteget ebben a lepedőben fektetik az ágyba. Ha nem javul, többször megismétlik.

/Udvarhely m./

4.2. U.az

Szépasszony, te adad, te vedd el!

/Monostor, Te//

Azonos szöveg: sebek gy. /Egyházaskér, Tr/

5.1. "Váltott gyerek" visszaváltása

Kilenc sövénykerítésből fát vesznek éjjel, pénteken hajnalban napkelte előtt begyűjtanak, a gyereket lapátra teszik, és a kemencébe teszik, ezt mondva:

Adod vissza, mer ha nem,

teszem bé a tűzbe!

Kilencszer mondják: ugyanannyiszor teszik be és veszik ki. Ezután vagy meghal a kisgyerek, vagy szépen fejlődni kezd.

/Nyárszó, Kl/

5.2. U.az

Vidd el a gyermekedet,

mert különben a tüzes kemencébe vetem!

/Hegyhátvidék, Vas/

5.3. U.az

Száip asszon, add vissza az enyimet,

mert ha nem, előigetöm a tijeidet!

/Somogy m./

6. "Agos" gyerek gy.

"Meg kell sütni": lapátra téve háromszor benyújtották a kemencébe, ezt mondva háromszor:

Ördög, amit hoztál, vidd el,

Azután az asszony háromszor megkerülte a házat a gyerekekkel éjjel. Minden kerülésnél megállt a ház sarkán, ezt mondva:

Boszorkányok, amit hoztatok, azt én kicserélem.

/Istensegíts, BU/

XI. 4.

7. "Rontás" gy.

Ha a szoptató asszonyt megrontják és elapad a teje, egy kanálba tejet kell önteni, nádkéssel kettészelni, és visszakézből kifröccsenteni az ajtón, ezt mondva:

*Ez a tied, ezt vidd el,
az enyémet add vissza!*

Erre az elapadt tej újra megjön.

/Szeged, Cso/

8. Félrehúzott száj gyógyítása

Kilenc boszorkányos asszony hozott egy-egy kulcsot. A tizedik ellopta a templom kulcsát. A kilenc asszony sorra a beteg szájára tette a kulcsot, ezt mondva:

*Vigyétek vissza jókomámnak a száját,
ptö, ptö, ptö.*

Közben a levegőbe köpdösött. A tizedik asszony egész idő alatt a beteg fején tartotta a templom kulcsát. Ezt titokban kellett visszavinni.

/Vargyas, Ud/

9. "Hidegrázás" gy.

Ha egy férfit a hideg ráz, a felesége éjjélkor a temetőbe megy, megkerüli kilencszer, majd földet vesz kilenc sírról, vizet merít kilenc kútból. Ezekből készült fürdőben megfürdik a férje. Az asszony leönti a fürdővizet a földről, azt pedig a pap sírjára viszi, e szavakkal:

Tiszteletes úr, idehoztam a vendégeit!

/Udvarhely m./

10. Himlőhely eltüntetése

A betegség alatt tejfeles vagy vajas ruhát tesznek a sebekre. Minden nap cserélik; a régit a háztetőre dobják e szavakkal:

Vedd és dugd be vele a lábad nyomát!

/Kalotaszeg ?/

XII. TÉNYMÉGÁLLAPÍTÓ FELSOROLÁS+ÓHAJTÓ, PARANC SOLÓ, ILL.
FOHÁSZ, ÁLDÁS, ÁTOK-FORMÁK /szemverés gyógyítása/

Okozók felsorolása 1-12.

1.1. Szemverés gy.

Szenesvizet készítettek: a szén berakása közben mondták a szöveget. Amelyik szónál a faszén leült a víz fenekére, olyan egyén verte meg szemmel a gyereket:

Ember, /a/

gyerek, /b/

lány, /c/

asszony, /d/

A szenesvízben megmosdatták a gyereket, majd alsószoknyájával megtörülték, és a maradék vizet az ajtófélfára öntötték.

/Nagykökényes, Nó;
Gyöngyösvisonta,
Szuahuta, He; Pusztafalu, Ab/

1.2. U.az

a; b; d; c.

/Őrhalom, Nó/

1.3. U.az

a; b; c; b.

/Perőcsény, Ho/

1.4. U.az

d; a; b; c.

/Bernecebaráti, Ho/

1.5. U.az

Férfi,

nő,

b; c.

/Karancskeszi, Nó/

1.6. U.az

a; d; b.

/Karancskeszi, Nó/

1.7. U.az

d; a; c.

/Arka, Ab/

XII.

- 1.8. U.az
c;
legény /e/
a.
/Jobbágyi, Nó/
- 1.9. U.az
a; b; d.
/Pusztamérges-Öttömös, Cso/
- 1.10. U.az
a; d;
fiú
c; e; d.
/Felsőkelecsény, Bo/
- 1.11. U.az
d; c; c.
Ide fusson ki a szemed!
/Karancskeszi, Nó/
- 1.12. U.az
kilenc,
nyolc,
....
egy,
egy se.
Férfi,
d, c, b.
/Csitár, Nó/
- 1.13. U.az
Asszonyé,
emböré,
leányé.
/Lábod, So/
- 1.14. U.az
Cigányember,
cigányasszony,
cigányleány,
magyar ember,
magyar asszony,
magyar leány.
/Erk, He/
- 1.15. U.az
a; d; e; c; b.
pap,
cigány,
zsidó.
/Lédec, Bs/
- 1.16. U.az
Kisfiú,
kislány,

XII.

*Egy,
kettő,
három,
négy,
négy,
három,
kettő,
egy.*

/Perőcsény, Ho/

1.17. U.az

*Férfi,
nő.*

/Karancskeszi, Nó/

2.1. "Igézésről" származó hasfájás vagy álmatlanság gy.
Egy öregasszony "szemvizet" csinál: hideg vizet téve
egy lábosba, a tűzhelyhez megy és imádkozik egy

*Miatyánkot,
aztán parazsokat dob a vízbe és neveket mond:*

*Aptya,
anyja,
öcsém a Jóska,
stb.*

Ha közben lemennek a parazsok az edény fenekére, a gyerekek meg van igézve - attól, akinek a nevével lement a parazs. Ezután megitatják a gyereket a vízből.

/Somogy m./

2.2. "Szemverés" gy.

*Péter,
Julis,
Kata.*

/Szőreg, Tr/

2.3. U.az

*Kati,
Ferkó,
Böske,
stb.*

/Őrség/

2.4. U.az

*Ember,
asszony,
Őrszi,
János,
Panna néni,
Pista bátya,
stb.*

/Galgahéviz, Pe/

2.5. U.az

*Ez a Lidi,
ez a János,
stb.*

/Madocsa, To/

XII.

Hasonló szövegek /tetszőleges nevek, ill. a gyanúsítottak neve/: Cigánd, Ze; Tinnye, Pe; Cikolasziget, Po; Surd, So; Rimóc, Nó; Szentmártonkáta, Pe.

3. U.az
Férfi-e?
Nő-e?
 /Rétfalu, Eszék, Vr/
- 4.1. "Ijedség" gy.
 Forró ólmot öntenek vízbe; parazsat tesznek bele, közben ezt mondva:
Embertől,
asszonytól,
vagy idegentől jött az ijedés.
 /Lédec, Bs/
- 4.2. "Szemverés" gy.
Asszonytul,
embertül,
lánytul.
Atya, Fiú, Szentlélek.
 /Baskó, Ab/
- 4.3. U.az
Ember,
gyerek,
asszony,
lány
szemveőj veté më a bornyumat.
 /Mihálygerge, Nó/
- 4.4. U.az
Mari verte meg,
János verte meg,
stb.
 /Hajduböszörmény, Ha/
- 4.5. U.az
Szem látta,
szív verte...
Ki látta?
Ember,
gyerek,
lány,
asszony.
 /Szentdénés, Ba/
- 4.6. U.az
Az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében.
/Pali, Sanyi, Sári, Mari/ látta.
 /Jánd, Be/
- 4.7. U.az
Ha asszony igézte,
ha ember igézte,
ha jány igézte,

XII.

*ha gyerek igézte,
Az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében.*
/Galgamácsa, Pe/

4.8. U.az

Most férfire dobom,
...../hiányos közlés/
Három Miatyánk, három Üdvözlégy
/Somogyudvarhely,
So/

5.1. "Szemmel vert" tehén gy.

Három szem parazsat vízbe téve mondják:

*Jézus, Mária nevébe.
Szent Péter és Szent Pál mondd meg nekem,
nadrágos vagy szoknyás bántotta-e az állatomat?*
Ha a parázs sírni kezd és alámerül, biztos a rontás.
"Jézus, Mária nevébe" keresztalakban megkeni az állatot,
végül az egészet ráönti.

/Győrvar, Vas/

5.2. "Szemverés" gy.

*Szent Péter, Szent Pál,
mondd meg, ki igézte meg a gyereket.*
/Verpelét, He/

6.1. U.az

Ha sír a gyerek, szenesvizet csinálnak: három üszköt tesznek egy bögre vízbe, közben mondva:

*Nem asszony,
nem lány,
nem ember.*

Amelyik szén leül, az a személy ártott neki. Kézfejről visszajáról mosdatják a gyereket, háromszor megitatják, majd a maradékot három részletben az ajtó sarkára öntik: felülre, alulra és oldalt.

/Szendrő, Bo/

6.2. U.az

*Nem embertül,
nem asszonytul,
nem lánytul.*

/Végardó, Ze/

7. "Ijedtség" gy.

Rostába egy pár gerebent, egy fésűt, egy ollót, és egy tányér vizet kell tenni. Ólmot kell olvasztani, ezt mondva:

*Amitől megijedt, az jöjjön ki,
tyúktól, kutyától, macskától, tehéntől,
borjútól, embertől, stb.*

Az ólmot a vízbe öntik; kijön annak az alakja, amitől megijedt. Háromszor kell ismételni a beteg feje, szíve, lába felett. A vízzel megkeresztezik a fejét, szíve helyét és a tenyerét, majd iszik belőle. A maradék vizet az ajtó sarkába vagy a moslékba öntik. Vannak, akik az

XII.

ólmot a beteg párnája alá teszik. A kidei F.S. gyógyító-asszony az "önyos vízbe" három "eleven szenet" is dob, miközben román asszonytól tanult román szöveget mond.

/Kide, Kl/

8.1. "Igézés" gy.

Tálba tiszta vizet tettek, abba parazsat dobáltak. Közben ezt mondták:

*Kék szöm,
barna szöm,
fekete szöm,
sárga szöm,
cifra szöm.*

Annyi parazsat tettek bele, ahány szemet mondtak. Amelyik szén lesüllyedt, olyan szem ígézte meg. Ezután a nevetlen ujját bevizezve, keresztalakban végighúzták vele a beteg homlokát.

/Foktő, Pe/

Hasonló szövegek: öt szemszín más sorrendben /Sükösd, Pe/; négy szemszín más sorrendben /Foktő, Pe/; három szemszín különböző sorrendben /Dunaszentbenedek, Pe; Hodász, Szt; Nagytárkány, Eger, Parád, stb. He; Foktő, Pe; Doboz, Bé/

8.2. U.az

*Kék szöm,
sárga szöm,
fekete szöm,
cifra szöm,
mindönféle szöm.*

/Sövényháza, Cso/

Hasonló szöveg: más sorrendben /Miske, Pe/

8.3. U.az

*Kék szem,
fekete szem,
sárga szem,
a Szentháromság nevében.*

/Jánkmajtis, Szt/

9.1. Betegség gy.

Beteg gyerekekre mondták:

*Férfi látta süvegében,
asszony látta kontyában,
leány látta pártájában.*

/Szatmárcseke, Szt/

9.2. "Szemverés"gy.

*Ember látta,
asszony látta,
a menyasszony pártájában.*

/Vasegerszeg, Vas/

XII.

10.1. "Szemrűlésés" gy.

Kuti vízre keresztet vetnek, majd három darab üszköt tesznek bele. Közben ezt mondják:

*Asszony konty alól
ember kalap alul,
leány varkocs alul,
legény kalap alól.*

Ha leszállt az üszög, "szemről volt esve" a gyerek.

/Abaújvecser, Ab/

10.1. Variáns: Pányok /Ab/

10.2. U.az

*Kalap alá embernek,
varkocs alá lánynak,
konty alá asszonynak.*

/U.ott/

10.3. U.az

*Kontyos,
kalapos,
párta.*

/Szakoly, Sza/

11. "Ijedtség" gy.

Vízet vetnek három kútról hozott vízzel. Három szenet dobnak bele késhegygel, és a vízre háromszor keresztet vetve mondják:

*Kék szem ígézte,
barna szem ígézte,
sárga szem ígézte,
süveg alól ígézték,
párta alól ígézték,
konty alól ígézték.*

Előtte és utána imádkozik.

/Csíkménaság, Csík/

12. "Igézés" gy.

Kútból kezdetlen vizet merítettek vízivó kannába. Arra a helyre, ahová letették, először késsel keresztet vetettek. Kilenc égő szenet vetettek bele, közben imádkoztak:

Miatyánk, Üdvözlégy

*Aki megigézte,
egy kékszemű,
egy zöldszemű,
egy fekete szemű,
egy tyúkszemű,
egy kutyaszemű.*

Majd a vízből megittatták a gyermeket, megmosdatták, homlokát, "lágy agyát" és az egész testét.

/Gajcsána, ML/

XII.

Okozók felsorolása+visszaküldés az okozókra 13-25.

13.1. U.az

A gyerek anyja, nagymama, vagy a bába mondta:
*Amilyen szem ígézte,
 szálljon olyanra.*

/Tiszapolgár, Sza/

13.2. U.az

*Aki az én pulyámat megverte,
 arra szálljon vissza a rossz szeme.*

/Nagykároly, Szt/

13.3. U.az

*Az Atyának, Fiúnak, Szentlélek Istennek nevében.
 Szőke vagy barna, aki megigézi,
 szálljon a szíve tájékára.*

/Borsa völgye/

14.1. U.az

Vízbe szemet vetnek, keresztet vetnek rá. A Miatyánk
 elmondása után új szemet dobhatnak be, ezt mondva:

*Kék szem,
 ződ szem,
 fekete szem,
 ki megigézte /Emrikét/
 kék szem,
 ződ szem,
 fekete szem
 hozza^t meg!*

Még egy szemet bedobnak.

/+=gyógyítsa/

/Gyimesfelsőlök,
Csik/

14.2. U.az

*Kék szem nezte,
 ződ szem nezte,
 sárga szem nezte.
 Szem megnetzte,
 szű megszerette.
 Férfi nezte,
 fehérnép nezte.
 Szálljon a szívébe,
 aki megigézte.*

/U.ott/

15.1. U.az

"Szemvizet" csinálnak hét parázzsal. Ha mind a hét le-
 megy, szemverés okozta a betegséget. A betegnek három
 cseppet kell belőle innia, a többi mosdóvizébe töltik.
 A következő szöveget mondják:

*Ha fekete szem ígézte,
 szálljon a feketére,
 ha kék,
 szálljon a kékre,*

XII.

*ha sárga,
szálljon a sárgára.*

/Bárdudvarnok, So;
Cikolasziget, Po;
Szilágyság/

15.2. U.az

*Ha kék szemű igézte meg,
szálljon rája,
ha fekete szemű igézte meg,
szálljon rája...*
"Hasonlóképpen többfajta színű szemre..."

/Borsa völgye/

16.1. "Megrontott" tehén gy.

A rontó hajából vágta, és ezzel füstölték. Közben mondták, a tehenet háromszor meghuzgálva:

*Aki leszarta,
nyalja le!*

/Somogyudvarhely,
So/

16.2. U.az

*Aki leszart
nyaljon le.*

/U.ott/

17. "Szemverés" gy.

Vízbe széndarabokat tesznek, ezt mondva:

*Kalap alá,
ha leszarta,
nyalja le;
konty alá,
ha leszarta,
nyalja le!*

Ha férfi verte meg szemmel, az első két sornál, ha nő verte meg, a második két sornál lesz jobban a gyerek. Háromszor ismétlik.

/Turony, Ba/

18. U.az

Kilencszer töltenek vízből egy csészébe; majd egy, három, öt, hét és végül kilenc eleven szentet dobnak bele, addig, míg egy szén le nem száll a víz fenekére. Minden szén bedobásakor keresztet vetnek a vízre és mondják:

*Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében. Amen.
Ki leszarta, nyalja le,
tenyeriből, orrcimpájából,
minden íze-porából.*

*S ki a Jordán vízében meg nem keresztelkedett,
szeme rajta ne kapjon,
sem eszében, sem szemvilágában,
sem semmiben ne érthasson neki.
Az Úr Jézus bocsássa elébe a gonosztevéket.*

/Székelyszáldobos,
Ud/

XII.

19.1. U.az

A megigézett gyereknek vagy felnőttnek vizet vetnek
mikor bekenik a homlokát a vízzel, ezt mondják:

*Ha férfi igézte meg,
szálljon a kalapjára;
ha asszony igézte meg,
szálljon a kendője alá;
ha leány igézte meg,
szálljon a pártája alá.*

/Magyarvaskő, Kl/

19.2. U.az

*Ha lány igézte
szálljon a varkocsa alá,
ha ember igézte,
szálljon a kalapja alá,
ha asszony igézte,
szálljon a kontya alá.
Járatlan út, keresztút.*

/Hatvan, He/

19.3. U.az

*Ha ember igézte,
szálljon a kalapja alá,
ha asszony igézte,
szálljon a kontya alá,
ha lány igézte,
szálljon a pártája alá.*

/Nemesvita, Za/

19.4. U.az

*Ha ember verte,
kalap alá,
ha asszony verte,
konty alá,
ha lány verte,
párta alá.
Uram Jézus, segíts meg!*

/Szeremle, Pe/

19.4. Variáns: U.ott

19.5. U.az

*Szem látta,
szem verte,
asszony verte,
szálljon a kontya alá,
ha ember verte,
szálljon a kalapja alá.*

/Dalmand, To/

19.6. U.az

*Ha férfi verte,
kalap alá,
ha asszony verte,
kontya alá,*

XII.

*ha lány verte,
szallaga alá.
Miatyánk.*

/Kaposhomok, So/

- 19.7. U.az
*Ha férfitől gyütt,
kalap alá menjen,
ha asszonytól gyütt,
konty alá menjen.*

/Bolhás, So/

- 19.8. U.az
*Ha férfi volt,
a kalapja alá,
ha asszony volt,
a fejkötője alá,
ha lány volt,
a szalagjára!
Add a súlyos bajt a sárgyik torkába!*

/Csáford, Za/

- 19.9. U.az
*En tégedet elégetlek.
Ha asszony vagy,
kendő alá;
ha leány vagy,
párta alá;
ha férfi vagy,
kalap alá.*

/Gáva, Sza/

- 19.10. U.az
*Ha férfi,
kalap alá;
ha asszony,
fejkötő alá.
Az Atyának, Fiúnak, Szentlélek nevében.*

/Somlóvásárhely, Ve/

- 19.11. U.az
*Ha lány,
haj alá;
ha asszony,
konty alá;
ha ember,
kalap alá.*

/Méra, Ab/

- 19.12. U.az
*Asszonynak kendejére,
leálynak hajára,
férfinak kalapjára.*

/Káptalantóti, Za/

XII.

19.13. U.az

*Embertől, kalap alá,
asszonytól, kendő alá,
lánytól, párta alá.*

/Abaújdevecser, Ab/

20. U.az

Kilenc kútról hozott vízbe dobnak kilenc küszöb alól vett földön elégetett kilenc küszöbből vett szálkát, ezt mondva:

*Emberre vetnek,
asszonyra vetnek,
lányra vetnek,
legényre vetnek.*

Ha a bedobott parázs leül, a beteg ember vagy állat meg van igézve. A beteget a vízzel megmosdatják és itatják.

/Kisbodak, Mo/

21.1. U.az

Ha az állatot megigézték a következőt mondták, miközben izzó parazsat tettek a vízbe:

*Első szenet kalap alá,
második szenet fejkötő alá,
harmadik szenet kendő alá.*

Ha a szén lemerült, szem ártott.

/Bazita, Za/

21.2. U.az

*Ezt vetöm kalap alá,
ezt vetöm szőrfa alá,
ezt vetöm iftyukra.*

/Páka, Za/

21.3. U.az

*Kalap alá nem teszem,
fejkötő alá nem teszem,
kendő alá teszem.*

/Rábakovácsi, Vas/

22.1. U.az

Szenesvizet készítenek: elhagyott seprűkóro és boronanyüst darabjait teszik a tűzre. Mikor elszenesedik, vízbe teszik. Kimérték kilenc kanál vizet: megmosták vele az ajtó kilincset, sarkát, az asztal sarkait keresztben, a bölcső sarkát ugyanígy, majd férfi is, nő is megmosdott benne. Közben ezt mondták:

*Ember verte, kalap alá,
asszony verte, kontya alá,
lány verte, párta alá.*

Megmosdatták a vízből a gyereket, majd megittatták; aztán "kimérték" az ajtó sarkára. Ha több lett a víz, "akkor verésbe vót a gyerek". "Ez csak olyan próba dolog vót".

/Tápé, Cso/

XII.

- 22.2. U.az
Embər verte, kalap alá!
asszony verte, konty alá!
lány verte, házaspárt alá!
A szömötöket a jó Isten gyógyítsa mög,
hogy né tögyetők másba kárt!
 /Csanádpalota, Csa/
- 22.3. U.az
Embər látta, kalap alá,
lány látta, párta alá,
asszony látta, konty alá.
A jó Isten vögye lə rula!
 /U.ott/
- 22.4. U.az
Ember verte, kalap alá,
asszony verte, kontya alá,
leány verte, párta alá,
szálljon át rája!
 /Cikolasziget, Po/
- 22.5. U.az
Ember, kalap alá,
asszony, konty alá,
lány, párta alá.
 /Pányok, Ab/
- 23.1. U.az
 Tányérba tett vízre imádkoztak egy
 Miatyánkot, üdvözlétet,
 majd kilenc szentet dobtak bele, minden szénnél mondvá:
Kalap alá,
fékető alá,
pántlika alá.
 Meghuzogatták keresztben a beteget: a fejét, bal kezét,
 jobb lábát, majd fejét, jobb kezét, bal lábát. A "nevet-
 len" ujjal három csepp vizet tettek a szájába. Kiöntöt-
 ték a vizet az ágya alá, leborították a tányért, a be-
 teget a pendely visszájával törölték le.
 /Bátmonostor, Bb/
- 23.2. U.az
Kalap alá,
fejkötő alá,
párta alá.
 /Balatonmellék/
- 23.3. U.az
Jézus nevében.
Sipka alá,
pántlika alá.
 /Kóny, Győr/

XII.

23.4. U.az

*Konty alá,
kalap alá,
Jézus nevében.*

/Nyárád, Ve/

23.5. U.az

*Kalap alá,
copf alá,
konty alá.*

/Apátistvánfalva,
Vas/

23.6. U.az

*Kalap alá,
konty alá,
haj alá.*

/Kiszombor, Tr/

23.7. U.az

Miatyánk, Üdvözlégy, "Dicsőség".

*Kalap alá,
fejkötő alá,
hajadonnak.*

/Zalaszentmihály, Za/

23.8. U.az

*Pártára,
kalapra,
süvegre.*

/Bogyiszló, Pe/

23.9. U.az

*Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek!
Kalap alá.
Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek!
Fejkötő alá.
Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek!
Pántlika alá.*

/Tuskevár, Ve/

24.1. U.az

Az öntőasszony két parazsat dob a vízbe, ezt mondva:

*Kalap alól gyüttél,
kalap alá menj,
kendő alól gyüttél,
kendő alá menj.*

Aszerint, hogy melyik parázs merül le, férfi vagy nő volt a rontó. Ha egyik sem merül le, nem rontástól beteg.

/Garabonc, Za/

24.2. U.az

*Párta alól gyüttél,
párta alá menjél,
konty alól gyüttél,
konty alá menjél,*

XII.

*kalap alól gyüttél,
kalap alá menjél.*

/Somogyudvarhely, So/

24.3. U.az

*Kalap alu gyütti,
kalap alá menj!
Párta alu gyütti,
párta alá menj,
fejkötü alu gyütti,
fejkötü alá menj!*

/Kissziget, Za/

24.4. U.az

*Kalap alu gyüttél,
kalap alá visszamenjél,
fejkötü alu gyüttél,
fejkötü alá menjél,
párta alu gyüttél,
párta alá menjél.
Evvé talátalak,
evvé veszejtselek.*

/Rózsaszeg, Za/

24.5. U.az

*Kalap alól jöttél,
kalap alá menj vissza,
kendő alól jöttél,
kendő alá menj vissza.
Arra szálljon a nehézség,
aki téged megvert.
Atyának, Fiúnak, Szentléleknek.*

/Badacsonytördemic,
Za/

24.6. U.az

*Párt aló jött,
párt alá menjen,
kalap aló gyütt,
kalap alá menjen,
kendő aló gyütt,
kendő alá menjen.
Uram Jézus Krisztus urunk,
mondom a szent nevedben.*

Miatyánk és Üdvözlégy

/Cserszegtomaj, Za/

25. U.az

Szenesvizet készítettek három parázssal. Ha kihűlt a víz, megittatták belőle a beteget, majd vizes ujjal keresztet rajzoltak homlokára és megmosták arcát. Ágyban fekvő betegnél az egész teste fölé keresztet rajzoltak. A vízkészítés közben háromszor, az itatás, stb. közben kétszer mondták el a következő szöveget:

XII.

Ember verte kalap alá,
 asszony verte kontya alá,
 leány verte párta alá.
 Ha kalap alól jött,
 menjen kalap alá,
 ha konty alól jött,
 menjen konty alá,
 párta alól jött,
 menjen párta alá,
 menjen a fekete zúgás alá,
 ott forogjon,
 s mindörökre ott maradjon.

/Beleg, So/

26. Betegség gy.

Lemosott székre ültetik a beteget. A fájós helyre háromszor keresztet vetnek, és háromszor megnyomják. Háromszor leöblítik hideg kútvizzel, ezt mondva:

Ha kalap alól jött,
 elszálljon,
 ha konty alól jött,
 elszálljon,
 adjad ezt jó Isten. Amen.

Háromszor ismétlik, majd melegített hamuval takarják be és új keszkenőbe kötik a sebet.

/Udvard, Nyi/

27.1. "Szemverés" gy.

Szótlanul hoznak vizet a kútról, abban fürdetik a gyereket, közben mondva:

Szem megverte,
 szív szerette.

/Lipót, Mo/

27.2. U.az

Szemmel megverte,
 szívvel szerette.

/Bárdudvarnok, So/

27.3. U.az

Kék szem,
 zöld szem,
 sárga szem,
 fekete szem.
 Szív veri,
 szem látja.

/Csapolc, Be/

28.1. U.az

A gyereket tükörbe nézették és ráolvastak:

Szöm verte,
 szív szerette,
 a kisgyereket a boszorkány
 a szömmel megverte.

/Fajs, Pe/

XII.

28.2. U.az

Tányér vízbe mártott ujjukat huzogatták a gyerek arcán, ezt mondva:

*Szív szerette,
szöm megverte,
szerelem möggyalázta.*

A gyerek fenekére verték, majd egy-két szál haját meggyújtották; füstjét az orra alá tartották.

/Apátfalva, Csa/

29. U.az

Szenesvizet készítettek, s azzal keresztalakban meglocsolták a beteget, ezt mondva:

*Ember verte,
szent Ferenc verte.
Asszony verte,
szent asszony verte.
Leány verte,
szűz leány verte.*

/Tüskevár, Ve/

30.1. U.az

Szenesvizet készítettek: a vízbe három szikrát hánytak, majd keresztet vetettek rá. Itattak belőle a beteggel, majd az ajtó sarkára öntötték, ahol senki sem jár rajta. A szenek bedobásakor mondták:

*Szem látta,
szív verte,
annak ártson,
aki megverte.*

Ha leült a szén, szemverés volt a baj.

/Vanyola, Ve/

30.2. U.az

*Szem látta,
szív verte;
szálljon arra,
aki ezt a gyermeket /jószágot/ megverte.*

/Szakcs, To/

Okozók felsorolása+fohász/áldás 31-53.

31.1. U.az

Szenesvizet készítettek: kis edénybe kútról hozott szótlan vizet tettek, abba három szentet tettek a tűzhelyről. A nevetlen ujjal mosták a beteget háromszor, mindannyiszor ezt mondva:

*Szem meglátott,
szív megvert,
Jézus vigasztaljon!*

XII.

A "pendő"[†] visszájával kell megtörölni, a vizet a szoba sarkában a seprűre kell önteni. Ha a szén leült, szemverés volt a baja.

/+ = pendely/

- 31.2. U.az /Érsekcsanád, Pe/
*Szem látott,
 szív vert meg,
 szent Isten gyógyítsd meg!*
- 31.3. U.az /Szatmárcseke, Szt/
*Szem látta,
 szív megverte,
 édes Jézusom, gyógyítsd meg.*
- 31.4. U.az /Tiszapolgár, Sza/
*Szem látta,
 szív verte,
 Isten után gyógyítsd meg.*
- 31.5. U.az /Porcsalma, Szt/
*Szem látta,
 szív verte,
 Uram Jézus gyógyítsd meg!*
- 31.6. U.az /Hódmezővásárhely,
 Cso; Cikolasziget,
 Po/
*Szem látta,
 szív verte,
 Isten vedd le rúla.*
- 31.7. U.az /Salánk, Ug/
*Szem megnézte,
 szív megverte,
 Szentlélek Isten gyógyítsd meg.*
- 31.8. U.az /Jánkmajtis, Szt/
*Szöm möglátta,
 szöm megverte,
 Jézus, Mária vedd le rula!*
- 31.9. U.az /Berkesd, Ba/
*Szem meglátta,
 szdj megverte,
 én Istenem gyógyítsd meg!*
- /Nagyhodos, Szt/

XII.

31.10. U.az

*Szem megnézett,
szív megigézett,
Jézus szive gyógyítson meg.*

/Miszla, To/

31.11. U.az

*Szem látott,
szív igézett,
Istenem, térítsd meg, gyógyítsd meg!*

/Szöllősgyula, Ug/

31.12. U.az

*Kék szem látta,
megigézte,
Jézus szive gyógyítsa meg!*
/Amilyen szemű a rontó, olyan szemszínt mondanak/

/Újszentmargita, Sza/

31.13. U.az

*Szem meglátta,
szű megigézte,
Szentlélek Isten gyógyítsd meg Mariskát!
Az Atyának, és Fiúnak és Szentlélek nevében.
Amen.*

/Nagyhodos, Szt/

31.14. U.az

*Szem verte,
szív igézte,
uram Jézus gyógyítsd meg.*

/Vámosoroszi, Szt/

31.15. U.az

*Szív szeretett,
szív megvert,
Jézus Krisztus töröld el!*

/Zebecke, Za/

32.1. U.az

*Szem verte,
szem látta,
szive verte,
a Szentháromság eltörölje.
Szűz Mária, betegek gyógyítója, könyörülj rajtunk
és hártsd el ezt a szemverést.
Szűzanyánk, gyógyítsd meg ezt a lányt /gyereket. stb./*

/Nagyberek, So/

32.2. U.az

*Szemmē verték,
szívvē látták,
boldogságos szűz Mária eltörölje!
Kalap /konty, stb./ alá menjen!
Főljánlom ezen imádságomat a boldogságos
szűz Mária, a teljes Szentháromság és*

XII.

*az úr Jézus keserves kinszenvedésének
tiszteletére!*

/Szebény, Ba/

33.1. U.az

*Kilenc,
nyolc,
...
kettő,
egy.
Szem látta,
szív verte,
Uram Jézus gyógyítsd meg!*

/Nagyhodos, Szt/

33.2. U.az

*Hét,
hat,
...
egy,
semmi se legyen.
Szív szerette,
szöm megverte,
Jézus, Mária gyógyítsd meg.*

/Foktő, Pe/

34.1. U.az

*Sárga szem látta,
piros szív verte,
uram Jézus gyógyítsd meg!*

/Nagymaros, Ho/

34.2. U.az

*Szem megverte,
szív megszerette,
Jézus, Mária gyógyítsa meg!*

/Hédervár, Győr/

34.3. U.az

*Szem megnézte,
szű megszerette,
boldogságos szép szűz Mária
gyógyítsd meg!
"Aztán elfujtuk, s eltöpdöstük".*

/Pusztina, ML/

35. U.az

Keresztet vetnek a betegre:

*Én tégedet keresztellek a Jézus Mária nevében
semminek.*

Lehúzza a lábfejéig, majd a földre keresztet vet:

Atyának, Fiúnak, Szentléleknek nevében.

Föld, édesanyám!

**Hüvelyk és nevetlen ujjával csipetnyi földet vesz fel
háromszor:**

XII.

*Szem megnézte,
szív megverte,
Szentháromság egy Isten fordítsd meg rajta!*

/Kiskunmajsa, Pe/

36.1. U.az

Egy tányér kútvízbe három parazsat dobnak, ezt mondva:

*Szöm verte,
szív szerette,
Jézus, Mária légy velem!*

Három cseppet cseppentett az anya a beteg gyerek szájába, majd lemosta az arcát. A maradék vizet föllódította a "csurgásba"

/Fajszt, Pe/

36.1. Variáns: U.ott

36.2. U.az

*Ember látta,
szem verte,
Jézus Mária légy velem!*

/Nemesvita, Za/

36.3. U.az

*Szám látta,
szűv szerettö,
dígyo még a Szellilök.*

/Nagylenygel, Za/

37.1. U.az

*Kék szem megigizte,
fekete szem megnezte,
boldogságos Szűz Mária
vedd le rolla!*

Miatyánk, Üdvözlégy, Hiszekegy.

/Gyimesközéplak,
Csík/

37.2. U.az

*Szű megszerette,
szem megigizte,
boldogságos szép szűz Mária
vedd el /Virágnak/ a fejfájását
ptü, ptü, ptü!*

/U.ott/

38.1. U.az

*Szem megnezte,
szű megszerette,
vígasztaló Szentlélek
vígasztald meg /Pétert/!*

/Léztped, ML/

38.2. U.az

*Szem megnezte,
szű megszerette,*

XII.

*boldogságos szűz Mária
vigasztald meg /Júzsit/!*

/Pusztina, ML/

39.1. U.az

*Szem megnézte,
szű megszerette,
vigasztaló Szentlélek Úristen
vigasztalja meg ezt a beteget
fejfájástól,
igizettől,
mindenféle veszedelemtől.*

/Lészped, ML/

39.2. U.az

*Szem megnézte,
szű megszerette,
boldogságos szép szűz Mária,
vedd ki a szűviből, a májából
a veséjiből
az igizetet,
hogy olyan tiszta maradjon,
mint a tiszta ezüst!*

/Gajcsána, ML/

39.3. U.az

*Szem megnézte,
szű megszerette,
pokol tekintette.
A boldogságos szép szűz Mária
hagyja ennek a gyerekek a fejit
olyan szép tisztán,
mint hogy született.*

/Pusztina, ML/

39.4. U.az

*Szem megnézte,
szű megszerette,
pokol tekintette,
boldogságos szép szűz Mária
hagyja olyan szép tisztán,
milyen tisztán megszületett.*

Utána keresztet vet a beteg homlokára, ezt mondva:
*Dicsőség az Atyának és Fiúnak,
vigasztaló Szentlélek Úristen
vigasztald meg /Péternek/ a fejit.*

Utána "elfujni és háromszor eltöpdösni".

/Pusztina, ML/

39.5. U.az

*Tiszta legyen, mint az anyja szülte,
szűz Mária teremtette.*

/Klészse, ML/

XII.

39.6. U.az

Szem megnezte,
szű megszerette,
vigasztaló Szentlélek Úristen
vigasztald meg ezt az /Ilondt/
Mosd le a testyirül,
fejirül
est a betegséget
Jordán vizibül.
Olyan szép tisztán maradjon
az ő teste,
az ő feje,
mint a tiszta ezüst.

/Pusztina, ML/

39.7. U.az

Szem megnezte,
szű megszerette,
vigasztaló Szentlélek Úristen,
vigasztald meg ezt a gyermeket,
mosd le a testyiről,
a fejről a betegséget.
Olyan tiszta maradjon
a testye s a feje,
mint a tiszta ezüst!

/U.ott/

40.1. U.az

Vizet vetnek a betegnek, ezzel a szöveggel:

Kék szem,
zöld szem megnézte,
fekete szem megigézte;
Szentlélek Úristen jöjj el,
vigasztald és gyógyítsd meg.
Mosás közben mondja.

/Andrásfalva, BU/

40.2. U.az

Kék szem,
zöld szem,
sárga szem megnézte,
megigézte,
a szűz Mária vigye el a betegséget /Jánosról/!

/Pusztina, ML/

40.3. U.az

Kék szem,
zöld szem megnézte,
kutya, a macska megnézte;
vigasztaló Szentlélek Úristen vigasztalja meg!
/Moldva/

40.4. U.az

Kék szem megnézte,
fekete szem megigézte,

XII.

*vigasztaló szép szűz Mária
vigasztald meg ezt a fehérrépet!*

/Gyimesközéplak,
Csík/

41.1. U.az

*Kék szem,
zöld szem,
fekete szem,
rossz szem,
gonosz szem,
idegen szem megnézte,
megigízte.
Az a lány olyan tiszta legyen,
mint boldogságos szűz Mária anyám,
mikor a Jordán vizibe megmosdott.*

/U.ott/

41.2. U.az

*Kék szem,
zöld szem,
tarka szem,
minden fajta szem igízte.
Szem megtekinté,
szű megszereté,
pokolszem aki átaljárta.
Mennyi erdőnek ága-boga,
annyifelé oszolják el.*

/Gyimesfelsőlok,
Csík/

41.3. U.az

*Miatyánk!
Szívből, hittel kérem az Úr Jézust!
Kék szem,
zöld szem,
sárga szem,
barna szem,
fekete szem,
kutyaszem,
macskaszem.
Szem megnézte,
szív megszerette.
Vigasztaló Szentlélek
vigasztald meg ezt a kis ártatlant!
Drága Jézus, a te gyógyító kezédet bocsásd az ő
fájó testére,
és önts balzsamot fájó részire.
Gyógyítsd meg a te kezeddél!*

/Moldva/

41.4. U.az

*Kék szem,
fekete szem,*

XII.

*szőm megnézte,
szű szerette,
vigasztaló Szentlélek s a szűz Mária
gyógyítsa meg.
Akkor ígézzék meg,
amikor a földet.*

/Andrásfalva, BU/

41.5. U.az

*Kék szem,
fekete szem megnézte,
szerető szív megszerette,
Szentlélek Úristen légy vigasztalódsra!
Atyádnak, stb.*

/Bukovina/

41.6. U.az

*Kék szem megnézte,
fekete szem megnézte,
szű megszerette;
bódogsdgos szűz Mária
vigasztalja meg /Rózsit/.*

/Gajcsána, ML/

41.7. U.az

*Szem megnézte,
szű megszereti;
bódogsdgos szűz Mária vigasztalja meg ezt a
/Katalint/.*

*Kék szem,
zöld szem,
fekete szem megnézte,
bódogsdgos szűz Mária vigasztalja meg /Katalint/.*

/Pusztina, ML/

41.8. U.az

*Szem megnézte,
szű megszerette,
kék szem,
zöld szem,
fekete szem,
macska szem,
minden rossz szem megnézte,
Vigasztaló Szentlélek Isten
adj vigasztalást ennek a betegnek.*

/Lésped, ML/

41.9. U.az

*Kecskeszemű megnézte,
kutyaszemű megnézte,
macskaszemű megnézte,
megszerette s megigízte.
Bódogsdgos szűz Mária
vigye arra az igizetet,
aki megigízte.*

/Magyarfalva, ML/

XII.

42. U.az

*Szem meglátta,
szü megszerette,
halálra igízte.
Mária látja,
meggyavítja.*

/Klészse, ML/

43. U.az

Vizet vetettek három vagy öt parázssal. Ha mindegyik lement, vagy mind fennmaradt, meg volt igézve a gyerek. A csupor helyére és a szenek berakása után a csuporra keresztet vetnek. A csuprot tenyérrel lefogva mondják csendben:

*Rossz szem nézte,
megigézte,
Jézus szeme lássa,
gyógyítsa meg!*

Ezután késsel háromszor kiloccsant a vízből, majd itatja belőle a gyereket, és a homlokát mosdatja vele. Ezután még háromszor itatja. Később is abból itatja, és ha már nem akar inni, a szenet az ajtó mögötti sarokba dobja; az másnapig ott van.

/Vargyas, Ud/

44.1. U.az

*Kék szem látá,
megigézé,
zöld szem látá,
megigézé,
sárga szem látá,
megigézé,
kecskeszemű látá,
megigézé,
Mária látá,
meggyógyítá.
Úgy meggyógyítsa,
mint az anyja szülte e világra,
s boldogságos szüz Mária hagyta.*

/Lészped, ML/

44.2. U.az

*Kék szemű, zöld szemű meglátta és megigézte,
boldogságos szüz Mária meglátta, meggyógyította.*

/Ga]csána, ML/

44.3. U.az

*Kékszemű látta,
megigézte,
Mária látta,
meggyógyította.*

/Klészse, ML/

XII.

45. U.az
A gyógyító ült, kezét a beteg fejére tette. Hüvelyk-
ujjával háromszor dörzsölte a homlokát, majd háromszor
homlokára fűjt. Háromszor mondta a szöveget, és kilenc-
szer fűjt rá.
*Megigísztye Máriát kék szemű,
szíép szűz Mária meglátta sze meggyúgyítta.
Megigísztye fekete szemű
szíép szűz Mária meglátta sze meggyúgyítta.
Megigísztye Máriát zöld szemű,
...
... /feér; minden moldu szemű/... /hiányos közlés/
Elmaradjon tisztán,
mint született e világra.* /Jugán, ML/
- 46.1. U.az
*Szem meglátta,
szem megszerette,
ezer angyal őrizze.* /Nyújtód, Hsz/
- 46.2. U.az
*Ajánlom ezt a kedves imádságomat /Zsuzsdéért/
hogy a jó Isten távoztassa a betegséget /Zsuzsától/
mint az ég a földtől.
Szem megnézte,
szű megszerette,
ezer angyal vegye le a fájdalmat róla.* /Bukovina/
- 46.3. U.az
*Szem megnézte,
megigízte,
szű megszerette,
megigízte,
annyi ezer angyal megőrijze.* /Gyimesközéplök,
Csík/
- 46.4. U.az
*Szem meglátta,
szű megszerette,
hét angyal megvígasztalja.* /Klészse, ML/
- 47.1. U.az
*Erdő látta,
mező látta,
ember látta,
kék szemű látta,
zöld szemű látta,
megigízte.
Mind szűz Mária nyalja gyermekit a söprűtől,*

XII.

*én es nyalom /Erzsit/ a feje-fájdulástól,
 hogy meggyógyuljon.*

/Klézse, ML/

47.2. U.az

*Ember látta,
 erdő látta,
 megigízte,
 szépszemű nyalja gyermekit a szeplőtől,
 én isz nyalom gyermekemet az igizettől.*

/U.ott/

47.3. U.az

*Őz nyalja borját,
 erdő látta,
 mező látta,
 kék szemű látta,
 ződ szemű látta,
 fekete szemű látta,
 halálra igízte.
 Mária látja,
 megjavítja.*

/U.ott/

47.3. Variáns: U.ott

47.4. U.az

*Őz nyalja a fiát szeplőtől,
 s én /Jánoskát/ az igizettől.
 Kék szem megnezte,
 ződ szem megnezte,
 szű megszerette;
 jőjj el Mária, vigasztald meg!
 Akkor igizzenek meg,
 mikor ezt a sast /vaj kertet/.*

/Gyimesközéplök,
Csík/

48.1. "Rontás", "igézet" gy.

Háromszor kell elmondani, és "elfűnni, s eltöpdösni":

*Erdő látó,
 mező látó,
 ember látó megigízé.
 Kék szemű,
 züőd szemű,
 meg fekete szemű meggyovítá.
 Züsző nyallya bornyát e rozsdától,
 s én ennek a fejit fúvom igizettül.*

/Klézse, ML/

48.2. "Igézet" gy.

*Erdő látá,
 mező látá,
 ember látá,
 megigézé;
 Mária látá,*

XII.

meggyógyítá.

*N. maradjon tisztán,
mind Krisztus Urunk az anyja méhében,
az anyja szülte erre a világra.*

/U.ott/

48.2. Variáns: U.ott

49. U.az

*Kék szem megnézte,
zöld szem megnézte,
fekete szem megnézte;
boldogságos szép szűz Mária,
s Pádúai szent Antal
hozza meg az erejét, az egészségit,
nyújtsa meg az élő napját.*

*Kecskeszemű megnézte,
macskaszemű megnézte,
kutyaszemű megnézte;
boldogságos szép szűz Mária,
s Pádúai szent Antal
hozza meg az erejét, az egészségét,
nyújtsa meg az élő napját.*

*Egy szem megnézte,
szív megszerette;
boldogságos szép szűz Mária,
s Pádúai szent Antal
hozza meg az erejét, az egészségét,
nyújtsa meg az élő napját.*

/Moldva/

50.1. U.az

A gyógyító "elfűtta a fejét", ezt mondva:

*Megnézte kék szem,
zöld szem,
fejér szem,
fertelmes szem,
rossz szem.
Boldogságos szűz Mária szálljon bé fejibe,
szemibe,
minden ize-csontjába,
Legyen, hogy a szűz Máriától van hozva születve.
Ptü, ptü, ptü.*

Háromszor mondja el.

/Gajcsána, ML/

Azonos szöveg: Elvitt tehéntej /U.ott/

50.2. U.az

*Megnézte fejér szem,
fekete szem,
macska szem,
fertelmes szem.
Boldogságos szűz Mária*

XII.

szálljon bé /Marica/ fejibe,
 testyibe,
 hasába,
 minden ize-csontjába:
 hogy legyen /Marica/
 ahogyan bódogságos szűz Máriától
 van hozva s születve.

/U.ott/

50.3. U.az

Megnézte /Mariskát/
 kék szem,
 zórá szem,
 fertelmes szem.
 Boldogságos szűz Mária
 szálljon be a fejibe,
 a szemibe,
 a testyibe,
 minden ize-csontjába.
 Olyan tiszta legyen,
 hogy a boldogságos szűz Máriától
 van születve.

/Magyarfalu, ML/

50.4. U.az

Boldogságos szép szűz Mária meglátta,
 szálljon bé testyibe,
 szívibe,
 minden csontocskájába
 ennek a /Mária/ lánynak.

/Gajcsána, ML/

51.1. U.az

"A kútról hoztunk vizet, de úgy hoztuk, hogy senkinek
 nem szóltunk, s akkor merítettünk egy csiporval, s vet-
 tünk a tűzből szenet. Mikor egy szenet beledobtunk a víz-
 be, akkor azt mondtuk":

Boldogságos szép szűz Mária,
 vedd el ezt a fájást,
 s vidd el a pusztára,
 ahol nincsen semmi szózat,
 se madar csirikolás,
 s gyógyítsd meg
 ennek a fejt,
 hogy olyan tiszta legyen,
 mint a szép tiszta víz!

"Ezt háromszor elmondtuk, három szenet beledobtunk, s
 keresztet vittünk a csésze tetejire, s akkor három csep-
 pet ivott belőle az a beteg. S akkor, ami megmaradt, el-
 vittük, s egy fa tövibe öntöttük".

/Pusztina, ML/

XII.

51.2. "Megrontott" tehén gy.

Vizet vetnek: keresztet vetnek a tűzhelyre és egy vízzel teli csészére. A csészét a tűzhely elé teszik, és egy parazsat vetnek a vízbe, közben ezt mondva:

*Kék szem látta,
barna szem látta,
mindenféle szem látta;
boldogságos szűz Mária jöjj el vigasztalásul.
Vedd ki ezen igizeteket
és mindenféle szellemet, ördögöt
ezen tehén fejéből,
testéből,
minden íze csontjai közül,
vidd el a magas hegyekre,
fáknak ága-bogaira,
taszítsd az örök kárhozatra.
Dicsőség az Atyának, stb.*

Háromszor mondják el, miközben három parazsat dobnak a vízbe. Megmossák a vízzel a tehenet, majd a parazsat visszadobják a tűzbe.

/Kászonaltíz, Csík/

51.3. "Igézet" gy.

*Szem megnézte,
szű megszerette,
boldogságos szűz Mária
vigasztald meg!
Boldogságos szűz Mária,
hozd meg /Margit/ fejit.
Vidd el ezt a fájdalmat a kősziklák hegyibe,
ahol kutyák ugatása nincs,
madár csirikolás, ember szózat nincs,
semmi a világon!
Olyan szép tiszta legyen a feje,
mint a szép tiszta víz!*

/Pusztina, ML/

51.4. "Forróhideg" gy.

*Ajánlom ezt az én kedves imádságomat
boldogságos szép szűz Máriának a tisztelettyire,
hogy boldogságos szép szűz Mária
könyörögjön az áldott Úristennek,
hogy vegye ki minden nagy igizeteket,
minden nagy fájásokat az ő fejéből,
az ő agyából, az ő vállából,
az ő hasából, kassából,
vegye ki minden nagy igizeteket,
minden nagy fájásokat,
és arra menjen,
s agyon törje.
Szem megnézte,
szű megszerette.*

XII.

Szállj be az ő szüvibe,
 vedd ki minden nagy pocsiturákat,⁺
 minden nagy ándálniturákat⁺⁺
 és vidd ki a kösziklára,
 hol a kakasok nem kikirílnak,
 perezet pománába⁺⁺⁺ nem adnak,
 s a kutyák nem ugatnak,
 harangot nem hallnak,
 s vidd el kilenc határra,
 és oszd el a pusztákon.
 Úgy itt maradjon az ő betegsége,
 ahogy itt maradott ez a víz;
 úgy elszáradjék s úgy elszakadojzék,
 ahogy elszáradt és elszakadozik ez a víz.
 Ahogy öntöm,
 úgy szökdössék,
 és pusztuljon
 a betegség belőle.

/+ = igézet; ++ = megtalálás; +++ = alamizsna/
 /Lábnik, ML/

51.5. "Igézet" gy.

Megigézte férfiállat.
 megigézte fehérnépállat,
 kékszemű,
 feketeszemű.
 Kérem a boldogságos szüz Máriát,
 tiltsa el az én fejemből,
 az én véreimből, tagjaimból.
 Menjenek ki a határba,
 azokat a nagy fákat,
 azokat hasogassák,
 azokat nyilaltassák!
 Az én testem maradjon tisztán,
 mint ahogy az Isten adta világra.

/U.ott/

51.6. U.az

Kék szemű,
 fekete szemű,
 sárga szemű megigízte.
 Menj a pusztákra,
 hol a kakasok nem szólnak,
 hol a kutyák nem ugatnak,
 menj!

/U.ott/

52. U.az

Vizet vetnek:

Víz ojtsa a szenet,
 szen ojtsa az igézetet
 és mindenféle betegséget.

XII.

Menj ki igazet
ennek a /Jánosnak/ a fejiből,
testyiből,
hogy Krisztus urunk nem nyugott
kő párnán
gyékény ágyban!

Mondja háromszor, s aztán abban a vízben mossa meg a fejit:

Kék szem,
sárga szem,
fekete szem,
megnezte
s megszerette,
boldogságos szűz Mária
hozd meg!

/Lujzikalagor, ML/

53.1. "Szemverés" gy.

A gyógyító mosdóvizet készít: parazsakat dob bele, majd egy pemetből kihúzott sást három részre hasítva keresztben ráteszi. Ujjainak végével mossa a vízzel a gyerek arcát. Közben mondva:

Szém vertő
szém szerettő
boldogságos szűz Mária akaratja tartja.
Ezen kisednek /öregnek, stb./ niézd nyavaldját.
Könnyebbítsen tiéged N. /a beteg patrónusának neve/.
Szembe igaznek,
fejedbe, fejed csontjaiba javítsanak,
hők könnyebb légyen a makkná,
vajis a kohlund.
Sulos nyavaldot könnyebbítső,
Szellőkive fűjja,
szen kezive törüllő el a Szellilek Isten,
hogy a tő hiétfiële hié nyavaldjodat
benned még ná gyökerősitső.
Kérgyűk a boldogságos szűz Máriaját,
hogy oszlassa e bajodat
iés visellő gondodat.

Ezután elmond három Miatyánkot és egy Hiszekegyet.
A megmaradt vizet a kemence hátára önti. A mosdatást
a gyerek állapota szerint többször ismétlik.

/Szilvágy, Za/

53.2. U.az

Szenesvíz-készítés közben ezt a szöveget mondják:

Szem verte,
szű szerette,
boldogságos szűz Mária akaratja.
Tiéged N. szembe néztek,
szembe igaztek.

XII.

Fejednek,
 fejed csontjainak
 mindännémü nyavaldjdbu tited javitsanak.
 A Szelliélökisten,
 törüd szen kezedbe,
 fújd e Szellelködbe,
 hogy ezen kisednek hetvenhétfiéle nyavaldí javullanak,
 könnyebb legyen a makknd,
 még a komlund.

Beteszi a szeneket a vízbe, majd ezt mondja:

Pádovai szent Antal,
 tő légy tutorgya⁺,
 küdd e bajait a sorgyikba.
 Uf fusson ezen kisederü a baj,
 mind a málnoruózsáru a harmat.
 /+ gondviselője/

/Kissziget, Za/

Okozók felsorolása+visszaküldés az okozókra+fohász/áldás 54-56.

54.1. U.az

Kútról hozott szótalan vízből készítenek szemvizet:
 Három-négy parazsat tesznek bele. Közben csendben mond-
 ják:

Ennek a /Jánosnak/
 mosdóvizet csindlok.
 Szem verte,
 szív szerette,
 szálljon a szívére,
 aki ezt megverte.
 Itt dobok kormot

/közben a parazsból kidob/

Ha kalap alul jött,
 kalap alá menjen,
 ha fejkötő alul jött,
 fejkötő alá menjen,
 ha Bástyán alul jött,
 Bástyán alá menjen!
 Füljet, fát hasogasson,
 szívet ne szorongasson!

/Hörnyék, Ba/

54.2. U.az

Szív szerette,
 szem verte,
 szálljon a szívére,
 aki megverte.
 Kalap alól jött,
 kalap alá menjen,
 keszkendő alól jött,

XII.

*keszkendő alá menjen.
Kisgyerek anyja,
fájdalom anyja,
eredj a templomba,
ahová az úr Jézus Krisztus parancsolta.*

/Varga, Ba/

54.3. "Ijedtség" gy.

A szemvízkészítő asszony keresztet vet magára és a vízre, ezt mondva:

*Atyának, Fiúnak,
Miatyánk, Üdvözlégy;*

három parazsat dob be, közben mondva:

*Sűjég alól gyűtt,
sűjég alá mënjën!
Jézus, Mária, szent József,
térítsd meg ezt rajta!
Fékető alól gyűtt,
fékető alá mënjën!
Párta alól gyűtt,
párta alá mënjën!
Jézus, Mária, szent József,
és teljes Szentháromság,
fordítsd és térítsd el rula!*

Majd lemossa a beteget szemvízzel háromszor, ezt mondva:

*Szöm látta,
szív szerette,
szálljon annak a szivére,
aki ezt a szömmélt szömmé mēgverte!*

A megmaradt szemvizet olyan helyre öntik, ahol nem jár senki; ugyanoda borítják le rövid időre a poharat is. Gyerekeknek még inni is adnak egy kortyot.

/Baranya m./

54.4. "Szemverés" gy.

*Szöm látto,
szöm vertő,
Szűzanya Mária vögye le rouluja.
Ha főrfi vertő mög,
szállon a kalaptya után,
ha asszon vertő mög,
szállon a kontya alá,
ha lyány vertő mög,
szállon a pántlikája alá.
Ne ártson se húsának, se csontjának,
lőgyön neki könnyebségüire.*

Hiszekegy.

/Zimány, So/

XII.

54.5. U.az

*Ein N-nek igéiző vizet csinádlok,
az Atya, Fiú és Szentléilök nevébe.*

*Ha förfi vertö mög,
mönjön a kalap alá,
ha asszony vertö mög,
mönjön a fejkötü alá,
ha lyány vertö mög,
mönjön a fejkötü alá.*

*Szent, szent, szent a seregöknek ura, Istenö,
telles a Mönny öis Föld az öü dicsöösöigive.*

Az Atyának, Fijunak öis Szentléilöknek nevéibe, Amön!

/Pata, So/

55.1. "Ijedtség" gy.

*Ha férfitöl gyütt,
kalap alá menjen,
ha asszonytól gyütt,
konty alá menjen.*

*Szöm látta,
szív verte,
Szentháromság eltörölje.*

/Szebény, Ba/

55.2. "Igézet" gy.

*Kalap alu gyütt,
kalap alá mönjön.*

*Szem látta,
szív verte,
Jézus, Mária segíts rajta!*

/Göröcsöny, Ba/

55.3. U.az

*Kalap alu gyütté,
kalap alá mönnyé!
Szöm látta,
szív verte,
Isten vigasztajja.
Uram Jézus, segítj rajta!*

/Pécsarányos, Ba/

55.4. U.az

*Atyának, Fíának,
Atyának, Fíának,
Atyának, Fíának,
szív szerette,
szem megverte,
egy a kalap alá,
egy a part alá,
egy a konty alá.*

/Balatonszabadi, Ve/

XII.

55.5. U.az

*Szív szerette,
szem megvárte,
Jézus, Mária, szent József
vegye ki belülle!
Asszony verte, konty alá!
Embőr verte, kalap alá!
Lány verte, házaspárt alá!
Jézus, Mária, szent József,
vegye ki belülle!*

/Királyhegyes, Csa/

56. U.az

Ha állatot, vagy kisgyereket megcsodál valaki, szenesvizet készítenek. A tudós asszony vízbe három parazsat tesz, közben háromszor mondja:

*Istennek nevében. Amen.
Jézus, Mária szerelméért.
Szem megverte,
szív szerette,
vetem kalap alá.
Szem megverte,
szív szerette,
vetem fejkötő alá.
Szem megverte,
szív bágyasztja,
úr Jézus orvosolja.*

A vízzel megmosdatják a beteget; közben Miatyánkot és Hiszekegyet mondanak, majd ezt mondják:

*Szent ... /beteg védőszentje/ tiszteletére kérem
a Jézus Krisztust, ezt a beteg gyereket gyógyítsa
meg.*

/Koppányszántó, To/

57. U.az

*Szeme meglátta,
szíve megszerette,
nyelve megverte,
Adja Isten, hogy kezem használjon,
szemem ne ártson;
minden élő szentek
legyenek segítségem.
Kilenc,
nyolc,
...
egy.*

/Bucsuta, Za/

58. U.az

Vízet vetnek kűtről szóltanul hozott vízzel. A kannára keresztet vetnek, vizet mérnek bele, majd a kannával vetnek keresztet a tűzhelyre. Ezután három szentet vetnek a vízbe, közben három Miatyánk, három Üdvözlégy. Ezután mondják:

XII.

*Vetem a vizet /Márira/,
erdőnek-mezőnek minden ága-bogából,
mint Mária vette Jézusnak szent Jovdki kútjából.*

*Ha fehérnép igézte,
szálljon a főkötő alá,*

*ha férfi igézte,
szálljon a kalap alá.*

*Valahány szem megnézte,
annyi angyal szálljon melléje vigasztalásdra.*

Háromszor itatják a beteget a vízből, majd háromszor locsolják a szívét, agyát, talpát, majd a szemet papírba vagy rongyba csavarva a feje alá teszik. A maradék vizet a háttetőre locsolják, ezt mondva:

*Akkor igézzék meg,
mikor ezt a házat.*

/Hadikfalva, BU/

59. U.az

Szenesvizet készítenek a következő szöveggel:

*Vetem ezt a vizet N-nek,
a vigasztaló Szentlélek Istennek,
Páduai szent Antal
és boldogságos szűz Mária nevében.
Úgy ne álljon meg rajtad az igézet,
mint az úr Jézus a Jordánban megkeresztelkedett.*

Szenet vet.

Miatyánk, Üdvözlégy

*Ellen mondok a ragályos szem megnézésének.
Úgy ne álljon rajtad az igézet,
mint az úr Jézus a Jordán vizében megkeresztelkedett.*

Szenet vet kétszer, mindkétszer ismétli:

*Három,
négy,
kettő.
Kék szem,
fekete szem,
sárga szem,
kígyó a szeme közé,
aki téged megigézett.*

Ha a szén a víz aljára száll, igézet okozta a betegséget.

/Csikszentdomokos,
Csik/

60. U.az

*Zöld szemű igézte,
kék szemű igézte,
fehérnép meglátta,
szű megszerette,
szem megigézte.
Ennek az /Ilonának/ úgy használjon,
mint a boldogságos szép szűz Mária szent fának.*

/Onezsd, ML/

XII.

61. "Szemverés" megelőzése
 Az anya újszülött gyermekének az első napokban szenes-
 vizet készít. A "tüszejpadra" ülve a gyerekekkel, ezt mondja:
*Kék szemre,
 barna szemre,
 fekete szemre,
 ne fogjon rajta az igézet sohase,
 mint Jézus Krisztuson sem fogott a Jordán vize mellett.*
 Ezután a pohár vízből minden ujjával 5-5 szenet "kivet"
 majd megmossa a gyerek fejét, szívét, két tenyerét és
 két talpát.
 /Torda, Aranyosszék,
 Torockó/
62. "Megrontott" tehén gyógyítása
*Vigyétek el a Jordán vizére,
 mossátok meg,
 hozzatok ide vissza,
 fehér legyen, mint a hó,
 sárga, mint a viack!*
 /Hajdunánás, He/
63. "Igézet" gy.
*Kék szem,
 ződ szem,
 kutyás szem,
 megnesték,
 megigizték.
 Úgy elmenjen róla az igézet,
 mint a Jordán viziből a bűn.*
 /Gyimesfelsőlok, Csík/
- 64.1. U.az
 Szenesvizet készítettek csutkaporázzsal, majd a vízzel
 megmosdatták a beteget, ezt mondva:
*Szív szerette,
 szám megverte,
 de nagyobb az Úristen kegyelme.*
 Utána a vizet hátrafelé, visszakézből öntötték ki.
 /Doroszló, Bb/
- 64.2. U.az
*Szív szerette,
 szám mögverte,
 mégis nagyobb az Úristen ereje.* /Kiszombor, Tr/
- 64.3. U.az
*Szám verte,
 szív szerette,
 nagyobb az Isten szeretete,
 mint a számnak a verése.*
 /Apátfalva, Csa/

XII.

64.4. U.az

*Szám megverte,
szív szerette,
nagyobb az úr Jézus szeretete,
mint az ember számverése.*

/U.ott/

64.5. U.az

*Szám megverte,
szív szerette.
Istennek nagyobb legyen akarata,
mint a számnak megverése.*

/U.ott/

64.5. Variáns: Magyarcsanád, Csa/

64.6. U.az

*Szem megverte,
szív megszerette,
nagyobb az Isten ígéje,
mint a gyarló embereké.*

/U.ott/

64.7. U.az

*Szám ne lásson,
szív ne ártson.
Nagyobb legyen az Úristen ereje, hogy
szám ne lásson,
szív ne ártson!
Fölaajdlom azokéa lelkeké, akik ebben a számverésbe
szenvedtek és meghaltak.
Kérjük az Úristent, hogy gyógyíjja meg a beteg
szolgáldóját /vagy: szolgádját/.*

/Doroszló, Bb/

64.8. U.az

*Szív szerette,
szám megverte.
Nagyobb az Isten ígéje,
mint a számnak a verése.*

/Apátfalva, Csa/

64.9. U.az

*Szív szerette,
szem megverte,
nagyobb az úr Jézus ereje,
mint az ember szeretete.
Oszlassa el az Atya,
oszlassa el a Fiúisten,
oszlassa el a Szentlélek Isten.
Semmiú lett,
semmivé váljon.*

/U.ott/

64.10. U.az

*Szem verte,
szív szerette.*

XII.

*Nagyobb a jó Isten ereje,
mint az ember szeretete.
Sëmmibü lött, sëmmivé válj!
Sëmmibü lött, sëmmivé válj!
Sëmmibü lött, sëmmivé válj!
Oszlassa el az Atya,
oszlassa el a Fiú,
oszlassa el a teljes Szentháromság egy Isten!*
/U.ott/

65. U.az
Vizeletbe mártott seprűvel háromszor meghintik a beteg állatot. Azt a seprűt többet nem használják. Meghintés közben háromszor mondják:

*Erősebb az Isten ígéje,
mint a szem ígézése.*

Vagy:

*Nagyobb az Úristen ígéje,
mint a szemek ígézése.*

/Dávod, Bb/

66. U.az
Szenesvízzel locsolják a gyereket, közben mondva:
Atya, Fiú, Szentlélek nevében.
Ezt háromszor ismétlik, majd megmossák a gyerek szemét és megitatják. Kezét, lábát is megmossák, ezt mondva:
*Aki téged megvert a szemével
Isten segítségével kérjük gyógyuládsodra.*
Ezután a szenesvizet a tűzbe öntik.

/Bakonyoszlop, Ve/

- 67.1. "Rontás" gy.
Ha megrontották a kisgyereket, a gyógyító kereszteteket hányva nagy sóhajtozások közepette mondta:

*Szëm látta, mëgverte;
szív látta, mëgkivánta;
anya szülte, szerette,
Ó uram, Jëzusom, tã láttad;
mëgvígasztalod ezt az áldott kis gyereket.*

/Orosháza, Bé/

- 67.2. "Szemverés" gy.
*Szëm mëglátto, ja mëgverte,
szív mëglátto, mëgszerette,
az úr Jëzus látjo, mëvígasztája.
Vígasztad mëg neki,
áldott uram Jëzus,
ez kis ártotlant, /Józsefet/.*

/U.ott/

68. "Nyilalás" gy.
Kilencszer kell mondani:
*Szëm mëglátta, ja mëgvërte,
ó ja nyíla beleját.
Ó uram Jëzus Krisztus,*

XII.

*vádd ki a ja nyilát belülle,
ez kis ártatlanbul, /Józsefbül/.*

/U.ott/

69. Fejfájás gy.

Háromszor mondja a gyógyító:

*Szemtől megverettetett,
szemtől megcsodáltatott,
háromféle szemtől megigéztetett;
úr Jézus Krisztus, vedd ki ennek a /Márinak/ a fejéből
a fájdalmakat,
adjon neki erőt, egészséget, ámen.*

Kisujjával háromszög alakban keresztet vet a beteg homlokára.

Három Miatyánk, három Üdvözlégy, három Hiszekegy

*Felajánlom ezt az imádságot a boldogságos Szűzanya
tiszteletére, hogy vegye ki a testemből a fájdást, ámen.*
/Dunaszekcső, Ba/

70. Mindenféle betegség gy.

A gyógyító a küszöbön ült; magával szemben ültette le a beteget. Jobb kezét a beteg fejére tette, ezt mondva:

*Szem meglátta,
fél hallotta,
száj kimondta,
ezt senki el nem ronthatja.*

/Zagyvarékas, Pe/

71. Kutyaharapás gy.

Ha megharapott gyerek éjjel felriad álmából, a kutya szőréből kellett nyírni, és azt elégetve a gyereket megfüstölni, ezt mondva:

*Nem embertől
nem asszonytól,
nem lánytól,
uram Jézus gyógyítsd meg!*

/Újszentmargita, Sza/

72. "Szemverés" gy.

Ha a gyerek sírós volt, mert szemmel verték, tányérból megmosdatták, közben ezt mondva:

*Ha engemet két rossz nyelvek
megverték szemmel,
akkor egy jó lélek
nézzen rám.*

Megsegít az Atya, Fiú, Szentlélek Isten, ámen.

/Csanádpalota, Csa/

73. U.az

*Szívvél szerette,
szemmel megverte,
mégis az én jó Istenem megijesztette.*

/Bárdudvarnok, Olaj-
hegy, So/

XII.

Okozók felsorolása+átok 74-81.

74. "Igézet" gy.

*Ha kék szem látta meg,
szakadjon le a csicse,
ha barna szem igézte meg,
szökjék ki a szeme.*

/Vargyas, Ud/

75.1. U.az

*Ha ember igézte meg,
hasadjon ki a töke,
ha asszony igézte meg,
hasadjon ki a csicse.*

/Gajcsána, ML/

75.2. U.az

*Ha férfi igézte meg,
akkor repedjen meg a töke,
ha nő igézte meg,
hasadjon a csicse.*

/Borsa völgye/

75.3. U.az

*Ha lány igézett meg,
hasadjon meg a csicse,
ha fiú,
hasadjon meg a töke.*

/U.ott/

75.4. U.az

*Kék szem,
zöld szem,
fekete szem megneste,
szívül megszerette.
Ha férfi igézte meg,
hasadjon ki a töke,
ha asszony igézte meg,
hasadjon ki a csicse.*

/Lábnik, ML/

75.5. U.az

*Boldogságos szűz Mária, segélj meg,
legyen az orvossága Istentől és tőlem.
Ha meg van igézve férfitől,
hasadjon a töke,
ha meg van igézve asszonytól,
hasadjon meg a csicse,
ha meg van igézve leánytól,
hulljon el a haja.*

/Borsa völgye/

75.6. U.az

*Ha férfi igézte meg,
pattogjon ki a töke,*

XII.

*ha fehérnép,
fakadjon ki a csecse,
folyjon ki a teje,
ha lány,
hulljon el a haja,
s legyen kacagás.*

/Alsófehér m./

75.7. U.az

*Annak aki megigízte,
kigyófasz a szeme közé.
Ha ember igízte meg,
hasadjon ki a töke,
ha asszony igízte meg,
hasadjon ki a csicse.*

/Magyarózd, Af/

75.8. U.az

*Kék szem,
fekete szem.
Kézze, vízzel lemosom.
Hogyha férfi ígélet van,
hasadjon meg a töke,
ha asszonyember,
akkor hasadjon meg a csicse.*

/Székelyföld/

75.9. U.az

*Ha férfi,
a szeme szökjék ki,
ha nő,
a hasa hasadjon ki.*

/Nyárszó, Kl/

76. U.az

*Ha férfi nézte meg,
kő alá menjen,
ha nő nézte meg,
víz alá merüljön.*

/Méra, Ab/

77. U.U.az

*A más szeme verte meg,
a mi kiskutyánk harapja meg.*

/Szamoshat/

78. U.az

*Ha a kisgyerek nem tud aludni, mert megverték szemmel,
négy faüszköt vesznek ki a tűzhelyből, leöntik vízzel
és az egészet kiöntik az ajtó sarkára, ezt mondva:
Oda csikorodjon neki a kezi, meg a lába, meg a szeme,
aki megnézte a gyereket!*

/Karancskeszi, Nó/

79. U.az

*Szenesvizet készítenek. A vizet és a gyereket együtt le-
takarja a gyógyító kötényével, ezt mondva:*

XII.

*Kék szem,
fekete szem,
kőkény szem,
ördög bassza a szemét.*
Ezután a vizet az ajtó sarkára öntik.

/Iván, Sp/

80. U.az

*Egy rossz szemű verte meg,
a jó Isten verje meg.
Hulljon ki a két szeme,
mint az ablak üvege.*

/Sáta, Bo/

81. U.az

Vizet vetettek: a csésze három merítéssel lett tele. A kályha szájához keresztet húznak, arra teszik a csuprot. Parazsat tesz bele, majd keresztet tesz a csuporra. Három csepp vizet visszadob a tűzbe. Közben háromszor mondja:

*Kék szem látó, s fekete,
egye ki a súly a szemit,
aki megigézte.*

Utána három kortyot itatnak, megmossák a homlokát, halántékát, ezt mondva:

*Kék szem,
barna szem,
fekete szem,
mosogatom az úr Jézus mosdgyából,
add meg Uramisten előbbi erejét, egészségét!*

/Vargyas, Ud/

82. U.az

Csonka késsel keresztet vetnek a "pest[†]" alá, arra a helyre egy pohár vizet tesznek, abba öt parazsat. A pohár felett keresztet vetnek. Mutatóujjal kivetnek belőle egy csepp vizet, majd a nevetlen ujjat bemártják, megkenik vele a gyerek homlokát. Nevetlen ujjal háromszor három csepp vizet újra kivesznek, ezt mondva:

*Vetem zöld szemre,
kék szemre,
kőszikláról-kősziklára,
vadlednyről-vadlednyra;
múlják el.*

Ezután a nevetlen ujjat vízbe mártva keresztet húznak a gyerek homlokára. A vizet a kutyára öntik.

/† = kandalló füstfogója/

/Háromszék m./

83. "Árpa" gy.

*Kék szem,
zöld szem,
piros szem,
lila szem.
Az enyémről a tiédre átmege,
az enyémen soha többé árpa nem lesz.*

/Gyimesfelsőlok, Csík/

XII.

84. "Igézés" gy.

Szenes vizet készítenek és e szöveget mondják:

*Ha meg van igézve szembe, hátul vagy oldalt,
múljon el róla!*

"Sírnak a szenek", ha meg van igézve.

/Borsa völgye, Kl/

85. Megigézett ló gy.

"Az melj louat megh igeznek

Vegj tizta vizeth az markodban es az fule keozeoth az homlokara teolcz ala haromszor, de minden teoltes utan mongiat ezt".

Atianak az eo Szent neueben hogj teneketh gonoz ember szemej ne arczanak.

Es az Fiunak Szenth Neueben hogj teneketh gonoz ember szemej ne arthasanak.

Ez az Szent Lelek Istennek neueben, hogj teneketh gonoz ember szemej ne arthasanak.

"Ezek utan mongi három Miatiankoth, az Louath fed be iol pokroczakal, hogj ugian megh izagion, az utan hordozt megh /hogj ugian megh izagion/ el mulatia".

/1635/

86. "Igézés" gy.

Szenesvizet készítenek három parázssal, közben ezt mondva:

*Isten neviében tettük bele
iftyura, fijatāra,
középszerüre, korosra,
és hajadon lyánro.*

Figyelik, melyiknél megy le a parázs. A leszállt parazsat köténydarabba téve megfüstölik vele a gyereket, ezt mondva:

*Isten neviébe nyuótam hozzád jobb kezemmē,
Isten tiéged jobb kezéve segíetsen,
balkeziéve felküötsön.*

Az igézet olyan erős, ahány parázs lemegy. Ha mindhárom lemegy, többször egymásután ismételni kell az eljárást /háromszor vagy hétszer/.

/Fonyód, So/

87. U.az

*Mögmösdatumk annak a neviébe,
aki tégöd mögnézött,
és mögvert szömmē,
akinek a szöme ártalmas.
Jézus, Mária szent neviébe
segítsön rajtunk az Úristen!*

/Kiskundorozsma, Cso/

88. U.az

*A rossz szemtől lett beteg,
a jótól nem lesz beteg.
A rossz szellem távozzon el,
a jó szellem költözzön be.
Forduljon jó egészségre,
Jézus, Mária nevében.*

/Mónosbél, He/

JEGYZETEK

I. 1.

1.1. B.Nagy Sándor, EA 214.
5.	15.1. MNT 15.
1.2. MNT 18.	15.2. Pócs Éva gyűjtése
1.3. Pócs Éva gyűjtése	15.3. MNT 18.
1.4. Györfffy Györgyné,
EA 2142, 2.	16.1. Jászladány: MNT 20;
Doboz: Oláh Andor,
EA P 75/1954, 13; Ordas:
MNT 18; Andrásfalva: MNT
18, kakasdi /To/ telepe-
seknél.
1.5-7. MNT 18.	16.2. Békefy Margit gyűjtése
2. MNT 23.	16.3. MNA
3.1. Gönczi Ferenc, 1937,
70.	16.4. Pócs Éva gyűjtése
3.2. Vajkai Aurél, 1943,
92.	17.1. MNT 18.
4.1-2. MNT 18.	17.2-3. MNA
5-6. Pócs Éva gyűjtése	18. MNT 18.
7. Gönczi Ferenc, 1914,
359.	19. P.Madar Ilona gyűjtése
8. U.ott, 267.	20. MNT 15.
9. MNT 18.	21. Kálmány Lajos, EA 2857,
6; U.ő, EA 2853, 3.
10.1. Gönczi Ferenc, 1914,
607.	22. U.ő, EA 2854, 5.
10.2. Sebestyén Gyula,
1906, 422.	23. MNT 18.
11. Szendrey Zsigmond-Szend-
rey Ákos: Babonalexikon,
MN Archivum, 166-182,
"Sír" címszó	24-25. Pócs Éva gyűjtése
12. Eperjessy Ernő gyűjtése	26. Bene Zsuzsánna, EA 2601,
13.
13. P.Madar Ilona, EA
P 199/1968, 66.	27.1. Benedek Sándor, EA 1299, 1.
14. MNT 18.	27.2-3. MNT 18.
	27.4. Pócs Éva gyűjtése
	27.5-28. MNT 18.
	29. Hódmezővásárhely: Kiss
Lajos, 1908, 184; Kis-
kunhalas: Végh József,
1940, 431; Nagy Czirok

- László, EA 2390, 57.
30. Kiss Lajos, 1908, 184.
31. Grynaeus Tamás, 1974, 233.
32. MNT 18.
33. MNA
34. Richter M. István, 1905, 97.
- I. 2.
1. Diószegi Vilmos gyűjtése
2. Csalog Zsolt gyűjtése
3. MNT 18.
4. Pócs Éva gyűjtése
- 5-6. MNT 18.
7. Bosnyák Sándor, 1980, 157.
8. MNT 18.
- 9.1-2. MNA
- 9.3. Pócs Éva gyűjtése
- 10.3. Hoppál Mihály gyűjtése
- 11.1. Tóth István, 1960, 230-231.
- 11.2. Györffy Györgyné, EA 2142, 33.
- 11.3. Grynaeus Tamás gyűjtése
12. Egyházaskér: Kálmány Lajos, EA 2857, 21; Szeged: U.ő, 1891/b, II. 114.
13. MNA
- 14-16. MNT 20.
17. Fehér Zoltán gyűjtése
18. Nagy József, 1896, 101.
19. MNT 18. kakasdi /To/ telepeseknél
20. MNT 18.
21. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 22.1.24. MNT 18.
25. Nagy József, 1896, 180.
26. Szendrey Zsigmond-Szendrey Ákos: Babonalexikon, MN Archivum, 166-182, "Szemölcs" címszó.
27. Diószegi Vilmos gyűjtése
28. Diószegi Vilmos, 1960/b, 42.
29. MNA
30. Pócs Éva gyűjtése
31. MNT 18.
32. Vajkai Aurél, 1943, 25, 128.
- 33.1. P. Madar Ilona gyűjtése
- 33.2. Bajna: MNA; Göcsej: Gönczi Ferenc, 1914, 192.
- 33.3. MNT 20.
- 33.4. Berze Nagy János, 1910, 27.
- 33.5. Cikkozmas: MNA; Atyha: P. Madar Ilona gyűjtése
- 33.6. Vajkai Aurél, 1948, 67.
34. MNT 20. kakasdi /To/ telepeseknél
35. Gönczi Ferenc, 1914, 265.
36. Bókon Imre Árpád, EA 3271, 2.
37. MNA
38. Pócs Éva gyűjtése
39. SzNA, Patkányküldés
40. Luby Margit, 1928, 202.
41. MNT 18.
- 42-43. SzNA, Patkányküldés
- 44-45. Pócs Éva gyűjtése
- 46-47. SzNA, Patkányküldés
- 48.1. Berze Nagy János, 1940, III. 162.

- 48.2. Vargyas Lajos, 1945, 60. 60.2. Gulyás Éva, 1976, 158-159.
49. Jankó János, 1893, 254. 61. Máriássy György "Egy néhány rendbeli orvosságok" c. kéziratos receptkönyvéből, OL.
- 50.1. SzNA, Patkányküldés
- 50.2. Vargyas Lajos, 1945, 60.
- 50.3. Vecsey Ferenc, EA 869, 81-82. 62. SzNA, Patkányküldés
- 50.4. Pócs Éva gyűjtése 63-64. Pócs Éva gyűjtése
- 50.5-6. SzNA, Patkányküldés 65. Nagy Czirok László, EA 2390, 15.
- 51.1. Grynaeus Tamás gyűjtése 66. Pócs Éva gyűjtése
- 51.2. Gönczi Ferenc, 1914, 243. 67-68. SzNA, Patkányküldés
- 51.3. Bellosics Bálint, 1896. 69. Gönczi Ferenc, 1914, 214. 184.
52. P.Madar Ilona, 1967, 88. 70. Diószegi Vilmos gyűjtése
53. Vajkai Aurél, 1947, 66. 71. Máriássy György "Egy néhány rendbeli orvosságok" c. kéziratos receptkönyvéből, OL.
- 54.1. Berze Nagy János, 1940, III. 160. 72. MNT 18.
- 54.2. Pócs Éva gyűjtése 73. Oláh Andor, EA P 239/1960, 8.
- 55.1. Berze Nagy János, 1940, III. 161. 74. Pócs Éva gyűjtése
- 55.2. U.ott, 162. 75. Jankó János, 1902, 418.
- 56.1. Pócs Éva gyűjtése 76. Fehér Zoltán gyűjtése
- 56.2. Szoboszlayné Raffay Anna, EA 2363, 41. 77. Matthiás Mátrainé Varga Róza, 1908, 161.
- 56.3. Lázár Péter, EA 440, 214. 78. MNT 15.
- 56.4. SzNA, Patkányküldés 79-80. MNT 18.
- 56.5. Istvánffy Gyula, 1911. 297. 81. Pócs Éva gyűjtése
- 57.1. Máriássy György "Egy néhány rendbeli orvosságok" c. kéziratos receptkönyvéből, OL. 82. MNT 18.
- 57.2. Csapó Józsefné, EA P 146/1968, 24-25. 83-84. Szendrey Zsigmond, 1914, 321.
- 57.3. U.ott, 24. 85. Kozma Ferenc, 1882, 36-37.
58. Varga Tibor, EA 119, 5-6. 86. Temesváry Rezső, 1899. 75.
59. P.Madar Ilona gyűjtése 87. Wlislöcki, Heinrich, 1893, 139.
- 60.1. Pócs Éva gyűjtése 88. U.ott, 134.
- 89.1-3. Kallós Zoltán, 1966, 155.

90. Wlislöcki, Heinrich, 1893, 146. 2.12. Pócs Éva gyűjtése
91. P.Madar Ilona gyűjtése 2.13. MNT 18.
92. Csüry Bálint, 1935-1936, II.338. 2.14. Grynaeus Tamás gyűjtése
93. Kallós Zoltán, 1966, 156. 2.15. MNT 18.
94. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél 3-4. Sándor Mihályné gyűjtése
95. Bosnyák Sándor, 1973/b, 95. 5. Kiss Géza, 1937, 110.
96. Bosnyák Sándor, 1982, 77. 6. Kálmány Lajos, EA 2860, 52.
97. U.ott, 76. 7. Gönczi Ferenc, 1914, 322.
98. Kallós Zoltán, 1966, 155. 8. Diószegi Vilmos gyűjtése
99. Diószegi Vilmos, 1960/b, 113. 9. MNT 18.
- II.1. 10. Berze Nagy János, 1940, III. 182.
- 1.1-3. MNT 18. 11-12. MNT 18.
- 1.4. Zagyvarékas: Pócs Éva gyűjtése; Szeremle: MNT 18. 13. MNT 20.
- 1.5. MNT 18. 14. MNT 18.
- 1.6. Porcsalma: MNT 18; Nagykörű: Kovács Kázmér, EA 1403, 10. 15. Györffy Györgyné, EA 2137, 256.
- 1.7-10. Pócs Éva gyűjtése 16. Gönczi Ferenc, 1914, 615.
- 2.1. MNT 18. 17.1-2. MNT 18.
- 2.2. Pócs Éva gyűjtése 18.1-2. Pócs Éva gyűjtése
- 2.3-4. MNT 18. 19.1. MNT 18.
- 2.5. Hörnyék: Berze Nagy János, 1940, III. 178; Zagyvarékas: Pócs Éva gyűjtése 19.2. Pócs Éva gyűjtése
- 2.6-7. MNT 18. 19.3. Répási István, EA 1798, 158.
- 2.8. MNT 20. 19.4. P.Madar Ilona, 1967, 34.
- 2.9-11. MNT 18. 20. Berze Nagy János, 1910, 29.
- 21.1. Pócs Éva gyűjtése
- 21.2-4. MNT 18.
- 21.5. MNT 20.
- 21.6. MNT 18.
- 21.7. Pócs Éva gyűjtése
- 21.8. P.Madar Ilona gyűjtése
- 22.1. MNT 18.
- 22.2. Herkely Károly, 1938, 225.

- 22.3. MNT 18.
- 22.4. Grynaeus Tamás gyűjtése
- 23.1. MNT 15.
- 23.2-3. Pócs Éva gyűjtése
- 23.4-5. MNT 18.
- 23.6-8. Pócs Éva gyűjtése
- 24.1. Györffy Györgyné, EA 2142
33.
- 24.2. Kiss Lajos, 1919, 89.
25. MNT 18.
26. Berze Nagy János, 1940,
III. 280.
27. Kriston Antal, EA 492
- 28-31. MNT 18.
32. Komáromy Andor, 1910,
592.
- 33-34. MNT 18.
- 35.1-2. Vajkai Aurél, 1943,
159.
- 35.3-37.2. MNT 18.
38. Vajkai Aurél, 1943, 92.
39. Kresz Mária, EA 2520, 52.
40. Gönczi Ferenc, 1937, 89.
41. Gönczi Ferenc, 1914, 324.
42. Gönczi Ferenc, 1937, 220.
43. Lajos Árpád, 1965, 140.
44. Pócs Éva gyűjtése
45. MNT 18.
46. László Gyula, EA 570,
7-8.
47. Dömötör Tekla és Pócs
Éva gyűjtése egyházas-
kozári /Ba/ telepeseknél
48. Némethy Endre, 1947, 122.
49. Kálmány Lajos, EA 2860,
186.
50. MNT 18.
51. Csapó Józsefné, EA
P 146/1968, 96.
52. MNT 18.
53. Pócs Éva gyűjtése
- 54.1-55. MNT 18.
- 56.1. Berze Nagy János, 1940,
III. 204.
- 56.2. U.ott, 205.
- 57.1. Téglás Gábor, 1913, 295.
- 57.2. Versényi György, 1885,
187-188.
- 57.3. Eperjessy Ernő gyűjtése
58. Schram Ferenc, 1970,
I.232.
59. Kálmány Lajos, EA 2854,
23.
60. Kováts L., 1900, 280-281.
Beythe András Fűves könyvé-
nek Nemzeti múzeumi pél-
dányába beírt kéziratos
receptek között
61. Hoppál Mihály gyűjtése
62. MNT 18.
63. Diószegi Vilmos, 1960/b,
41-42.
64. Jankó János, 1893, 250.
- 65-67. MNT 18.
68. MNT 20.
- 69-70. Diószegi Vilmos gyűjtése
71. Tomori Viola, 1936, 673.
- 72-73. MNT 15.
74. Babinec János, EA 1438, 1.
75. Kálmány Lajos, EA 2857, 7.
76. Papp György, 1875,
323-324.
- 77-79. Vajkai Aurél, 1943, 24.
80. Diószegi Vilmos gyűjtése
kakasdi /To/ telepeseknél

81. Diószegi Vilmos gyűjtése 103. Vajkai Aurél, 1943, 81.
82. Diószegi Vilmos, 1960/b, 47. 104. Luby Margit, 1936, 19-20.
83. Vilinszky Béla, EA 489, 14. 105. MNT 5.
84. Bosnyák Sándor, 1980, 183. 106. Ferenczi Imre, 1973-1974, 295.
85. Pócs Éva gyűjtése 107. MNT 18.
86. Györffy István, 1916, 86. 108. Gönczi Ferenc, 1937, 141.
87. Gönczi Ferenc, 1914, 287.
88. Komáromy Andor, 1910, 436. II.2.
89. MNT 5. 1. MNT 18.
90. Kovács János, 1899, 354; Reizner János, 1900, IV. 387. 2.1. Paszab: Turi Sándor, EA 2336, 19; Baktalóránt-háza: MNT 18.
91. Vajkai Aurél, 1943, 81. 2.2-3. MNT 18.
92. MNT 18. 2.4. Csúry Bálint, 1935-1936, II. 417.
93. Polner Zoltán, 1978, 12. 2.5-7. MNT 18.
- 94-95. Diószegi Vilmos gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél 3. Bosnyák Sándor, 1980, 179.
96. Kálmány Lajos, EA 2854, 120; 2857, 76. 4.1. MNT 18.
- 97.1. Reizner János, 1900, IV. 503. 4.2. Pócs Éva gyűjtése
- 97.2. U.ott, 506. 4.3. MNT 18.
98. MNA 4.4. MNT 20.
99. Nagy Czirok László, EA 2390, 16. 5. Aszaló Imre, EA 618
100. Szendrey Zsigmond-Szendrey Ákos: Babonalexikon, MN Archivum, 166-182, "Sír" címszó 6. MNT 18.
- 101.1. Jankó János, 1893, 247. 7. MNT 15.
- 101.2. Ferenczi János, 1874, 425. 8. Békefy Margit gyűjtése
- 101.3. Vajkai Aurél, 1943, 80; U.ott, 37. 9. MNT 20.
102. Vajkai Aurél, 1937, 147. 10. Berze Nagy János, 1940, III. 259.
11. SzNA, Hold
12. Besenczi Sándor, 1970, 6.
13. Szendrey Zsigmond, EA 347, 93.
14. Gönczi Ferenc, 1914, 293.

- 15. Diószegi Vilmos,
EA 3052
- 16. Pócs Éva gyűjtése
- 17. MNT 18.
- 18. Kallós Zoltán, 1966,
153-154.

III.

- 1.1. Alattyán: SzNA, Hold;
Letskés: Diószegi Vilmos
gyűjtése
- 1.2. Szabadszállás: MNA; Tu-
ra: P.Madar Ilona gyűj-
tése
- 1.3. Pócs Éva gyűjtése
- 1.4. Szendrey Zsigmond,
EA 347, 92.
- 1.5. I.m. 93.
- 1.6. MNT 18.
- 1.7. Kovács János, 1875, 83.
- 1.8. Szendrey Zsigmond,
EA 347, 91-92.
- 1.9. SzNA, Hold
- 1.10. Istvánffy Gyula, 1896,
368; Herkely Károly,
1937, 182.
- 1.11. Jászakisér: Csete Balázs,
EA 3458, 21; Szeged: Pol-
ner Zoltán, 1978, 82.
- 1.12. Zsigmond Konrád, EA 87,
50.
- 1.13. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 1.14. Polner Zoltán, 1978, 82.
- 1.15. Szendrey Zsigmond,
EA 347, 94-95.
- 1.16. P.Madar Ilona gyűjtése
- 1.17. Besenczi Sándor, 1970, 6.
- 2.1. Fehér Zoltán gyűjtése

- 2.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 2.3. MNT 20.
- 2.4. Szendrey Zsigmond, EA 347,
93-94.
- 2.5. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 2.6. Hoppál Mihály gyűjtése
- 2.7. Ferenczi Imre, 1977, 339.
- 2.8. Fehér Zoltán gyűjtése
- 2.9. Pócs Éva gyűjtése
- 2.10. Hoppál Mihály gyűjtése
- 2.11. Béres András, KLTE NI 304.
- 2.12. Polner Zoltán, 1978, 81.
- 2.13. Pócs Éva gyűjtése
- 2.14. Gönczi Ferenc, 1937, 213.
- 2.15. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 2.16. Tildy Zoltán, EA 580, 9.
- 2.17. Szendrey Zsigmond,
EA 347, 94.
- 2.18. Grynaeus Tamás gyűjtése
- 2.19. Hoppál Mihály gyűjtése
- 2.20. Wlislöcki, Heinrich,
1893, 132.
- 3. Vajkai Aurél, 1937, 145.
- 4. Alattyán: SzNA, Hold;
Tizzasüly: Kovács Kázmér,
EA 1403, 3.
- 5.1. MNT 18.
- 5.2. Pócs Éva gyűjtése
- 6.1. Fehér Zoltán gyűjtése
- 6.2-3. MNT 18.
- 6.4. Hoppál Mihály, 1982, 232.
- 6.5. Ferenczi Imre, 1973-1974,
291.
- 6.6. Berze Nagy János, 1940,
III. 329.
- 6.7. Szendrey Zsigmond, EA 347,
93; Oltyán Sándor, EA 466,
57.

- 6.8. Diószegi Vilmos gyűjtése 24.2. Jankó János, 1893, 250.
7. Hoppál Mihály gyűjtése 25. "Többen", EA 1961, 2.
- 8.1. MNT 18. 26.1. Székkutas: MNT 18;
Gilád: Kiss Áron, 1892,
117.
- 8.2. Diószegi Vilmos gyűjtése 27.1-2. Kallós Zoltán, 1966,
155.
9. Fehér Zoltán gyűjtése 28. Gaál Ferenc, 1898, 85.
10. MNT 18. 29. Jankó János, 1902, 418.
11. Bosnyák Sándor, 1973/a,
287. 30. P.Madar Ilona gyűjtése
- 12.1. Diószegi Vilmos,
1960/b, 55-56. 31.1. Szendrey Zsigmond, 1937,
397. Valószínűleg boszor-
kányperből
- 12.2. MNT 18. kakasdi /To/
telepeseknél 31.2. Komáromy Andor, 1910, 13.
- 13.1. Jankó János, 1893, 253. 31.3. U.ott, 14.
- 13.2. Pávay V. Ferenc, 1907,
294. 32. Pócs Éva gyűjtése
- 13.3-4. Vajkai Aurél, 1943,
127. 33. MNA
- 13.5. U.ott, 138. 34-35. Pócs Éva gyűjtése
- 13.6. U.ott, 104. 36. Berze Nagy János, 1940,
III. 204.
14. Gunda Béla, KLTE NI O111. 37. MNT 18.
- 15.1. Pócs Éva gyűjtése 38. MNT 15.
- 15.2. MNT 20. 39. MNT 34.
16. MNT 18. 40.1-2. Bellosics Bálint, 1899,
306.
17. Ferenczi Imre, 1977,
325. 41. Gönczi Ferenc, 1914,
302-303.
- 18.1-2. Polner Zoltán, 1978,
93. 42.1. Galgahévíz: Pócs Éva
gyűjtése; Zsére: Diósze-
gi Vilmos gyűjtése; Lé-
dec: Morvay Judit gyűj-
tése
- 19.1. U.ott, 30. 42.2. MNA
- 19.2. Nagy Gyula, EA 132, 13. 43. Csalog Zsolt gyűjtése
20. Pócs Éva gyűjtése 44.1. Sebestyén Gyula, 1906,
416-417.
21. Gönczi Ferenc, 1914,
361. 44.2. Gönczi Ferenc, 1914, 303.
22. Pócs Éva gyűjtése 45. MNT 15.
- 23.1. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 23.2. Berze Nagy János, 1940,
II. 40-41.
- 24.1. Diószegi Vilmos gyűjtése

46. MNT 20.
47. Pócs Éva gyűjtése
- 48-49. Györffy Györgyné gyűjtése
50. Polner Zoltán, 1978, 96.
51. U.ott, 94.
52. Luby Margit, 1935, 160.
53. Gönczi Ferenc, 1937, 101.
54. Gönczi Ferenc, 1937, 101.
55. Kovács Endre, 1981, 201.
56. SzNA, Patkányküldés
- 57.1-3. SzNA, Patkányküldés
- 58.1. Vajkai Aurél, 1947, 66.
- 58.2. SzNA, Patkányküldés
- IV.1.
- 1.1. Pócs Éva gyűjtése
- 1.2. Békefy Margit gyűjtése
- 1.3. Gönczi Ferenc, 1914, 290.
- 1.4. Nagy Czirok László, EA 2390, 25.
- 1.5. MNT 18.
- 1.6. Nagy Czirok László, EA 2390, 20.
- 1.7. Lázár Péter, EA 440, 77.
- 1.8. Gönczi Ferenc, 1914, 288.
- 1.9. Polner Zoltán, 1978, 96.
- 1.10. Luby Margit, 1935, 192.
- 1.11. Gönczi Ferenc, 1914, 304.
- 1.12. MNT 5.
- 1.13. Benkő András, 1891, 360-361.
- 1.14. U.ott, 358.
2. Kozma Ferenc, 1882, 36.
- 3.1. Fehér Zoltán gyűjtése
- 3.2. MNT 20.
- 3.3. MNA
- 3.4. MNT 18.
- 3.5-6. MNA
- 3.7. Kiskunfélegyháza: Szivák János, 1877, 319; Sándorfalva: Polner Zoltán, 1978, 65; Domaszék: i.h.
- 3.8. Györffy Györgyné gyűjtése
- 3.9. MNT 18.
- 3.10. Fehér Zoltán gyűjtése
- 3.11. Pócs Éva gyűjtése
- 3.12. MNA
- 3.13. MNT 18.
- 3.14. Polner Zoltán, 1978, 65.
4. MNA
5. MNT 20.
6. Molnár Rózsa, EA 1060, 19.
7. Borzsák Endre, EA 139, 11.
8. Gönczi Ferenc, 1914, 221.
9. Kálmány Lajos, 1981/b I. 110.
10. Gönczi Ferenc, 1914, 289.
11. Vajkai Aurél, 1943, 90.
12. Pócs Éva gyűjtése
- 13.1. Jankó János, 1893, 254.
- 13.2. MNT 18.
- 13.3. Kálmány Lajos, 1891/b III. 159; Ferenczi Imre, 1977, 341.
14. Szendrey Zsigmond-Szendrey Ákos: Babonalexikon, MN Archivum, 166-182, "Seprő" címszó
- 15.1. Gönczi Ferenc, 1914, 226.
- 15.2. Mátrainé Varga Róza, 1910, 115; Bán Aladár, 1915, 87.
- 15.3. Pócs Éva gyűjtése
- 15.4. Balassa Iván, 1963, 182.
- 15.5. U.ott, 338.

16. Diószegi Vilmos gyűjtése
 17. Jankó János, 1893, 248.
 18. Schram Ferenc, 1970, II. 416.
 19. Gönczi Ferenc, 1914, 289.
- IV.2.
1. XIX. századi másolat "Méhekről próbált és hasznos orvosságok" című kéziratos receptgyűjteményből, OL.
 2. Vajkai Aurél, 1943, 23.
 3. MNT 18.
 4. Pócs Éva gyűjtése
 5. Lázár István, 1896, 107.
 6. Vajkai Aurél, 1943, 80.
 7. U.ott, 81.
 8.1. Versényi György, 1883, 94.
 8.2. Szendrey Zsigmond, 1937, 294.
 9. Szendrey Zsigmond-Szendrey Ákos: Babonalexikon, MN Archivum, 166-182, "Szenesvíz" címszó
 10. Bosnyák Sándor, 1980, 164.
 11.1. MNT 20.
 11.2. Pittner Károly EA 1388, 65.
 11.3. MNT 18.
 12. Wlislockiné Dörfler Anna, 1892, 53.
 13. Wlislocki, Heinrich, 1893, 134.
 14.1. Pócs Éva gyűjtése
 14.2. MNA
 14.3. MNT 18, kakasdi /To/ telepeseknél
 14.4. MNZ 18.
- 14.5. Fehér Zoltán gyűjtése
 14.6-7. MNT 18.
 14.8. Pócs Éva gyűjtése
 14.9. MNT 18.
 14.10. Polner Zoltán, 1978, 64.
 14.11. Pócs Éva gyűjtése
 14.12. Polner Zoltán, 1978, 65.
 14.13. Békefy Margit, KLTE NI 707.
 14.14. Pócs Éva gyűjtése
 15. MNT 18.
 16. Pócs Éva gyűjtése
 17.1. Vajkai Aurél, 1943, 148.
 17. U.ott, 130.
 18. Kozma Ferenc, 1882, 36.
 19.1. Vilinszky Béla, EA 489, 14-15.
 19.2. Balásy Dénes, 1905, 40.
 20. Kriston Antal, EA 492.
 21. Nagy Lajos, EA 124, 12.
 22-23.1. MNT 18.
 23.2. MNT 20.
 24. Kálmány Lajos, 1891/a, 36.
 25. Vajkai Aurél, 1943, 127.
 26.1-2. Bosnyák Sándor, 1977, 31.
 27.1. Thaly Kálmán, 1883, 363-364. A gr.Esterházy család pozsonyi levéltárából /Esterházy Ferenc kéziratos receptkönyve/
 27.2-3. Polner, Zoltán, 1978, 82.
 27.4. Kálmány Lajos, 1887, 10; U.ő, 1891/a, III. 159.
 28.1. Benkő András, 1891, 362.
 28.2. Jankó János, 1893, 253.

- 28.3. Benkő András, 1891, 362. 4.3. MNT 5.
 29.1. Kisbán Eszter gyűjtése 4.4. MNT 18.
 29.2. P.Madar Ilona, 1967, 60-70. 4.5. MNT 5.
 29.3. Kisbán Eszter gyűjtése 5. MNT 18.
 30.1. MNT 20. 6. Kolumbán Samu, 1904, 38-39.
 30.2. MNT 18. 7-8. Csermák Géza, 1949, 242.
 30.3. Varga Tibor, EA 119, 13. 9. Gulyás Éva, 1976, 159.
 30.4. MNT 18. 10.1. Felsősomogy: Szemnecz Emil, 1878, 475; Balatonmellék: Jankó János, 1902, 418.
 30.5-6. Gönczi Ferenc, 1937, 69. 10.2. Jankó János, 1902, 418.
 31. Gönczi Ferenc, 1914, 317. 10.3. Gaál Ferenc, 1878, 86.
 32. U.ott, 614. 10.4-5. Gönczi Ferenc, 1914, 214.
 33.1-2. Kallós Zoltán, 1966, 139. 10.6-7. Diószegi Vilmos gyűjtése szárászti /Ba/ telepeseknél
 34. Gönczi Ferenc, 1914, 264. 10.8. Pócs Éva gyűjtése
 35.1. Balásy Dénes, 1905, 42. 11.1. Gönczi Ferenc, 1914, 214.
 35.2. Ismeretlen gyűjtő 11.2. Göcsej: i.h.; Lábod: MNT 18.
 35.3. MNT 18. 11.3. MNT 18.
 35.4. Vajkai Aurél, 1937, 151. 11.4. MNT 16.
 35.5. Szendrey Zsigmond, 1937, 399. 11.5. Gönczi Ferenc, 1914, 214.
 35.6. Hoppál Mihály, 1976, 82. 11.6. Sebestyén Gyula, 1906, 424.
 36. Kovács Endre, 1981, 207. 12. MNT 16.
 37.1. MNT 20. 13-15. Gönczi Ferenc, 1914, 214.
 37.2-4. MNA

V.

1. Schram Ferenc, 1982, 189.
 2. MNT 18.
 3.1. Kozma Ferenc, 1882, 37.
 3.2. MNT 5.
 4.1. Karászi Sándor, EA 1252, 2.
 4.2. Pócs Éva gyűjtése

VI.1.

1. Ferenczi Imre, 1977, 338.
 2. MNA
 3. Komáromy Andor, 1910, 470.
 4.1-2. MNA
 4.3. MNT 18.

- 5.1-4. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 6.1. Szentkirályszabadja: MNT 18; Tura: P.Madar Ilona gyűjtése
- 6.2-3. MNT 18.
- 6.4. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 6.5-8. MNA
7. Pócs Éva gyűjtése
- 8.1. Karancskeszi: Pócs Éva gyűjtése; Érsekvadkert; Császártöltés: MNT 20.
- 8.2. Karancskeszi: Pócs Éva gyűjtése; Tura: P.Madar Ilona gyűjtése
- 8.3. MNT 18.
- 8.4-5. Pócs Éva gyűjtése
- 8.6-9.1. MNA
- 9.2. Nyárád: MNT 18; Vanyola, Kiskunhalas: MNA
- 9.3. MNT 18.
- 9.4. Kálmány Lajos, EA 2857, 50.
10. MNA
- 11.1. Pócs Éva gyűjtése
- 11.2. Gönczi Ferenc, 1914, 292.
- 11.3. MNT 20.
- 11.4. MNA
- 11.5. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 11.6. Polner Zoltán, 1978, 68.
12. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 13.1. Sükösd, Bátmonostor: Diószegi Vilmos gyűjtése; Csanytelek; Polner Zoltán, 1978, 67.
- 13.2. MNA
- 13.3. Kovács Endre, 1981, 206.
- 13.4. Lédéc: Morvay Judit gyűjtése; Becske: MNA; Apátfalva, Nagybaracska: Diószegi Vilmos gyűjtése; Dunapataj: Grynaeus Tamás, 1974, 232.
- 13.5. MNA
- 13.6. P.Madar Ilona gyűjtése
- 13.7. Zsére: Kriza Ildikó gyűjtése; Ipolytölgyes: P.Madar Ilona gyűjtése
- 13.8. MNT 18.
- 13.9. Letkés: Diószegi Vilmos gyűjtése; Érsekvadkert: MNA
- 13.10. Tataháza, Soltvadkert: MNA; Sükösd: Diószegi Vilmos gyűjtése
- 13.11. Diószegi Vilmos gyűjtése
14. MNT 15.
- 15.1-3. MNA
16. Kriza Ildikó gyűjtése
17. Nagy Czirok László, EA 2390, 19.
18. Fehér Zoltán gyűjtése
- 19.1. MNT 15.
- 19.2. MNA
- VI.2.
- 1.1. Borbély Imre, EA 373, 3.
- 1.2. Berze Nagy János, 1940, III. 215.
- 1.3. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 1.4. "Többen", EA 1977, 11; Sarka Károly, EA 874, 7.
- 1.5. Pócs Éva gyűjtése
- 1.6. Szücs Sándor, 1942, 137.
- 1.7. P.Madar Ilona gyűjtése

- 1.8. Kovács Ágnes, 1943, I. 21. VI. 4.
- 1.9. MNT 18.
- 1.10. Bellosics Bálint, 1899, 306.
- 2.1. Jankó János, 1893, 252.
- 2.2. MNT 18.
- VI. 3.
- 1.1-2. Polner Zoltán, 1978, 70.
- 1.3. Vargyas Lajos, 1945, 60.
- 1.4. SzNA, Patkányküldés
- 1.5. MNT 20.
- 1.6. Fehér Zoltán gyűjtése
- 1.7. MNT 23.
- 1.8. Lázár Péter, EA 440, 214.
- 1.9. Kovács Endre, 1981, 269.
- 1.10. Polner Zoltán, 1978, 73.
- 1.11. Nagy Czirok László, EA 2390, 19.
- 1.12. Bellosics Bálint, 1896, 184.
- 1.13. Relkovič Davorka, 1928, 105.
- 1.14. MNA
- 2.1. Eperjessy Ernő gyűjtése
- 2.2. Reizner János, 1900, IV. 510; Kovács János, 1899, 39.
3. Lencse Mátyás, EA 877, 18.
- 4.1. Molnár Mária gyűjtése
- 4.2-3. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 4.4. Csomor Péter, EA 2644, 2.
5. Berze Nagy János, 1940, III. 162.
1. Bellosics Bálint, 1899, 306.
- 2.1. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 2.2. Kálmány Lajos, EA 2857, 76.
- 2.3. Kisbán Eszter gyűjtése
- 2.4. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 2.5. MNT 15.
- 2.6. Nagybereki: Gönczi Ferenc, 1937, 203; Fajsz: Diószegi Vilmos gyűjtése; Szeged: Kálmány Lajos, EA 2857, 3.
- 2.7. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 2.8. P.Madar Ilona gyűjtése
- 2.9-3.1. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 3.2. MNT 20.
- 3.3. Pócs Éva gyűjtése
4. MNT 20.
5. Diószegi Vilmos gyűjtése
7. Grynaeus Tamás gyűjtése
- 8.1. Lázár Péter, EA 440, 76.
- 8.2. Szutter Béla, EA 593, 6.
- 8.3. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 8.4. MNT 5.
- 8.5-7. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 8.8. Vajkai Aurél, 1943. 106.
- 8.9. MNT 18.
- 8.10. Jankó János, 1893, 252.
- 8.11. Vajkai Aurél, 1943, 106.
- 8.12. I.h.; u.ott, 117.
- 9.1. MNT 18.
- 9.2. P.Madar Ilona gyűjtése
- 9.3. MNT 18.

- 10.1. Nagy Lajos, EA 124, 4.
 10.2. Gönczi Ferenc, 1937, 203.
 10.3. Jankó János, 1902, 406.
 11.1. Vajkai Aurél, 1943, 110.
 11.2. U.ott, 106.
 11.3. Jankó János, 1891, 282; U.ő, 1892, 199.
 11.4. Kozma Ferenc, 1882, 37.
 12. Diószegi Vilmos gyűjtése
 13. MNT 18.
 14. Fehér Zoltán gyűjtése
 15.1. MNT 18. kakasdi /To/ telepeseknél
 15.2. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
 15.3. Vargyas: Kisbán Eszter gyűjtése; Magyarózd: Horváth István 1971, 88.
 15.4. Vajkai Aurél, 1943, 132.
 15.5 MNT 18.
 16.1. Jankó János, 1893, 254.
 16.2. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
 16.3. Papp György, 1875, 324.
 16.4. Kisbán Eszter gyűjtése
 16.5. Vargyas: Kisbán Eszter gyűjtése; Andrásfalva: MNT 18. kakasdi /To/ telepeseknél
 16.6. Kallós Zoltán, 1966, 22-26.
 16.7. Horváth István, 1971, 88.
17. Pócs Éva gyűjtése
- VII.
- 1.1. Ond-Kunmadaras: Pócs Éva gyűjtése; Csitár: Diószegi Vilmos gyűjtése
 1.2-4. MNT 18.
 1.5. SzNA, Patkányküldés
 1.6. Páka: Gönczi Ferenc, 1914, 298; Karcag: SzNA, Patkányküldés; Bács-Bodrog megye: Nagy József, 1896, 179; Bogyiszló: Diószegi Vilmos gyűjtése
- 2.1. Dömötör Sándor, EA 2488, 7.
 2.2. MNT 18.
 2.3. Herman Ottó, 1914, 583.
 2.4. Polner Zoltán, 1978, 72.
- 3.1. Nyírtura, Arka: Békefy Margit gyűjtése; Szarvaskő: Diószegi Vilmos, EA 3048, 12; Vajdácaska, Ond, Viss: Pócs Éva gyűjtése; Paszab: Turi Sándor, EA 2336, 36; Győrtelek: Juhász László, EA 363, 1; Abaujveveser: Diószegi Vilmos gyűjtése
- 3.2-3. Pócs Éva gyűjtése
 3.4. Luby Margit, EA 731, 10.
 3.5. Turi Sándor, EA 2336, 36.
- 4.1. Ópályi: Horváth László, EA 354, 3; Nagytárkány, Eger, Parád: Lázár Péter, EA 440, 76; Jánd: MNT 18; Salánk: MNA
 4.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
 4.3. Vajkai Aurél, 1938, 65.
- 5.1. Szatmár megye: Luby Margit, 1942, 203; Mogyoróskő: Diószegi Vilmos gyűjtése;

- Barta J. KLTE NI 616;
Abaújvevecser: MNT 18.
- 5.2. Szirénfalva: MNT 18;
Mogyoróska: Békefy
Margit, KLTE NI 705.
- 5.3. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 6.1. Szamoshát: Csüry Bálint,
1935, I. 159; Szucsák: Ver-
sényi György, 1855,
187-188.
- 6.2. Diószegi Vilmos, 1960/b,
63.
- 6.3. Gajcsána: U.ott, 62; Is-
tensegíts: Diószegi Vil-
mos, 1955, 166.
7. Juhász László, EA 363,1.
8. Diószegi Vilmos, 1955, 169.
9. Kallós Zoltán, 1966, 14.
10. Nagybózsva: MNT 18; Har-
kány: Relkovič Davorka,
1925, 177.
- 11.1. Órhalom, Huguag, Asza-
ló: Diószegi Vilmos
gyűjtése; Ormánság:
Kiss Géza, 1937, 155;
Dömsöd: Szoboszlayné
Raffay Anna, EA 2369,
38; Békés megye: Her-
man Ottó, 1914, 583;
Tibolddaróc, Verpelét,
Tiszaszentimre: Pócs
Éva gyűjtése; Nagyhodos:
Diószegi Vilmos, 1955,
163; Borsá völgye: Vaj-
kai Aurél, 1943, 98;
Sióagárd: MNA; Nagylen-
gyel: Gönczi Ferenc,
1914, 291; Szöllősgyu-
la: Nagy Gyula, EA 2634,
2; Tordas: Szoboszlay-
né Raffay Anna, EA 2363,
24; Nagyszalonta: Szend-
rey Zsigmond, 1914, 323.
- 11.2. Gönczi Ferenc, 1914, 292.
- 11.3. Luby Margit, 1936, 164.
- 11.4. Gönczi Ferenc, 1907, 98;
Diószegi Vilmos, 1955,
164-
- 11.5-6. Diószegi Vilmos gyűj-
tése
- 11.7. Gönczi Ferenc, 1937, 210.
- 11.8. Kallós Zoltán, 1966, 153.
- 11.9. Diószegi Vilmos, 1955,
163.
- 11.10. Lükő Gábor gyűjtése
- 12.1. Monor: Borzsák Endre, EA
142, 5; Órhalom: Diószegi
Vilmos gyűjtése
- 12.2. Benkóczy Emil, 1907, 152.
- 12.3. Bokod: Szabó Sándor, EA
1407, 13; Klézse: Bos-
nyák Sándor, 1980, 171;
Darázs: Bellosics Bálint,
1899, 311; Alsófehér me-
gye: Lázár István, 1896,
106.
13. Hetés: Bellosics Bálint,
EA 112/D, 24; Kalotaszeg:
Jankó János, 1891, 277.
14. Szentkirályszabadja: MNA;
Nyárszó: Kresz Mária, EA
2520, 43.
15. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 16.1. SzNA, Patkányküldés
- 16.2. Kálmány Lajos, 1891/a,
35; U.ő, 1891/b, III.149.
- 17.1. Karancskeszi: Pócs Éva
gyűjtése; Parád: István-
ffy Gyula, 1895, 112;
Oláhlapád: Pávay V. Ferenc,
1907, 296; Szentmárton
és Sasvár-puszták: Eper-
jessy Ernő gyűjtése
- 17.2. MNT 15.
- 17.3. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 17.4. Istvánffy Gyula, 1911,
294.

- 17.5. Pápasalamon: MNT 18; Tiszasas: Diószegi Vilmos gyűjtése
- 18.1. Zoborvidék: Morvay Judit gyűjtése; Galgamácsa: Diószegi Vilmos, 1955, 163-164.
- 18.3. Gunda Béla, KLTE NI Olll.
19. Pócs Éva gyűjtése
20. Sur, Szakoly: MNT 18; Zemplén vagy Borsod megye: Kiss Géza, EA 1978, 1-2; Rétközberencs, stb.: Kriston Antal, EA 492, 230.
21. H.n.: MNT 18; Tard: Diószegi Vilmos, 1955, 164.
22. Király Pál, 1892, 129.
23. Torda, stb.: Jankó János, 1893, 255; Magyarfalu: Bosnyák Sándor, 1973/b,5.
- 24.1. Diószegi Vilmos, 1960/b, 63.
- 24.2. Sebestyén Gyula, 1906, 419.
25. Polner Zoltán, 1978, 32.
- 26.1. Gajcsána: Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél; Háromszék megye: Kövér Sándor, 1891, 139-140.
- 26.2. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
27. Sebestyén Gyula, 1906, 419-420.
28. Jankó János, 1902, 415.
- 29.1-2. Herman Ottó, 1914, 583.
- 30.1. Nagyvíván: Pócs Éva gyűjtése; Ószentiván: Kálmány Lajos, 1891/a, 35; U.ő: 1891/b, 149.
31. Kiss Áron, 1892, 116.
32. Diószegi Vilmos, 1955, 169-170.
33. Bosnyák Sándor, 1980, 183.
34. Kiss Péter, EA 461, 36.
35. Diószegi Vilmos gyűjtése
36. Kallós Zoltán, 1966, 153.
37. Tarczy Sándor, EA 1446, 75.
- 38.1. Barta J., KLTE NI 616.
- 38.2. Békefy Margit, KLTE NI 707.
39. Békefy Margit gyűjtése
40. MNT 18.
41. Luby Margit, 1942, 223.
42. MNT 18.
43. MNT 15.
44. MNT 18.
- 45.1. Kálmány Lajos, EA 1891/a, 35; U.ő: 1891/b, III. 149.
- 45.2. Barna Gábor, 1974, 452.
46. Berze Nagy János, 1940, III. 261-262.
- 47.1. U.ott, 258.
- 47.2. Dömötör Sándor, EA 2488, 13.
- 48-49. SzNA, Patkányküldés
50. Polner Zoltán, 1978, 31.
51. SzNA, Patkányküldés
52. Bakos József, 1942, 96; Kósa László, 1979, 365.
53. Kálmány Lajos, 1891/b, II. 111.
54. Istvánffy Gyula, 1896, 370-371

55. Wlislöcki, Heinrich, 1893, 136.
56. MNT 18.
57. Sebestyén Gyula, 1906, 420.
58. P.Madar Ilona, 1967, 88.
59. Barna Gábor, 1974, 193; Gulyás Éva, 1976, 139-140.
60. Besenczi Sándor, 1970, 6.
61. Benkő István, 1913, 431.
62. Kallós Zoltán, 1966, 154.
63. U.ott, 153.
- 64.1. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
- 64.2. Bosnyák Sándor, 1980, 156.
- 64.3. Diószegi Vilmos, 1955, 162-163
65. Klézse: Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél; Somoska: Bosnyák Sándor, 1980, 183.
66. Kallós Zoltán, 1966, 153.
67. Diószegi Vilmos, 1960/b, 64,
- 68.1. Kallós Zoltán, 1966. 153.
- 68.2. Ujváry Lajos gyűjtése; Bosnyák Sándor, 1982, 127.
69. Kallós Zoltán, 1966, 147.
70. U.ott, 151.
- 71.1. Kovács Endre, 1981, 202.
- 71.2. Polner Zoltán, 1978, 33.
72. Máriássy György "Egy néhány rendbeli lóorvosságok" c. kéziratos receptkönyvéből, OL.
73. Nagy Ilona gyűjtése
74. Diószegi Vilmos gyűjtése
75. Pócs Éva gyűjtése
76. MNT 18.
- 77.1. Molnár Rózsa, EA 1056, 11.
- 77.2. Bakos József, 1942, 92-93; Kósa László, 1979, 387-388.
- 77.3. MNT 5.
- 77.4. Morvay Judit gyűjtése
78. Gönczi Ferenc, 1914, 283.
79. Sebestyén Gyula, 1906, 418-419.
80. Diószegi Vilmos, 1955, 170.
81. Kiss Áron, 1892, 116.
82. Luby Margit, 1936, 160.
83. MNA
84. Balázs Márton, 1891, 203; Temesváry Rezső, 1899, 79.
85. MNT 18.
86. Fehér Zoltán gyűjtése
87. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 88.1. Vámos Mária gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
- 88.2. Hegedüs Lajos, 1952, 159-160; Diószegi Vilmos, 1955, 170.
- 88.3. Bosnyák Sándor, 1973/b, 289.
89. MNT 5.
90. Bellosics Bálint, 1899, 306.
91. Vajkai Aurél, 1943, 143.
92. MNT 20.

VIII. 1.

- 1.1. Kőlked-Sósvertike: MNA;
Cserkut: MNT 20; Cun-Ga-
rabonc: MNA; Vigántpetend;
MNT 18; Göcsej: Gönczi
Ferenc, 1914, 291; Vase-
gerszeg: MNT 18; Rábagyar-
mat: Moór Elemér, 1935,
30; Nagybajcs, Nyúl: MNA;
Pápasalamon: MNT 18;
Szentkirályszabadja: MNA;
Padragkút: MNT 18; Nemes-
görzsöny-Hánta: MNA; Sza-
koly: MNT 18; Fegyvernek:
Molnár Mária gyűjtése
- 1.2-4. MNA
- 1.5. MNT 18.
- 1.6. MNA
- 1.7. Pócs Éva gyűjtése
- 1.8-9. MNA
- 1.10-11. MNT 18.
- 1.12. MNT 15.
- 1.13. MNT 18.
- 2.1. Som-Nemesgörzsöny: MNA;
Vajta: Diószegi Vilmos
gyűjtése
- 2.2. MNT 15.
- 2.3. Sióagárd: MNA; Bükkábrány:
MNT 18.
- 2.4. MNT 18.
- 2.5-6. MNA
- 2.7. Diószegi Vilmos gyűjtése
3. MNA
- 4.1. MNT 20.
- 4.2. MNT 18.
- 4.3. MNT 20.
5. MNT 18.
6. MNA
7. Eperjessy Ernő gyűjtése
8. MNT 18.
9. Kallós Zoltán, 1966, 154.
- 10.1. Pócs Éva gyűjtése
- 10.2. MNA
- 10.3. Polner Zoltán, 1978, 66.
- 11.1. MNA
- 11.2. Dömötör Tekla és Pócs
Éva gyűjtése egyházas-
kozári /Ba/ telepese-
k-nél
- 12-14.1. MNA
- 14.2. MNT 15.
- 15.1. Drávaszentes: MNA; So-
mogudvarhely: MNT 18,
MNA; Szalafő, Nagygeresd:
MNA
- 15.2. MNA
- 15.3. MNT 20.
- 15.4. MNA
- 15.5-8. MNT 18.
- 15.9. MNA
- 15.10. MNT 18.
- 15.11. MNA
- 15.12. MNT 20.
- 16.1-2. MNA
- 16.3-17.1. MNT 18.
- 17.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 18.1. MNA
- 18.2. MNT 20.
19. Zamárdi Honismereti Szak-
kör, EA P 149/82 Fln
20. MNT 18.
21. MNA
22. MNT 20.
- 23-24. MNA
25. Györffy Györgyné, EA 2142,
22.

26. Kálmány Lajos, 1891/b, II. 109.
27. Gaál István, 1928, 56.
28. MNT 18,
29. Gönczi Ferenc, 1914, 302.
30. MNT 5.
- 31.1. Kálmány Lajos, EA 2853, 36.
- 31.2. Sándor Mihályné gyűjtése
- 31.3. Istvánffy Gyula, 1895, 112.
- 32.1. Polner Zoltán, 1978, 90.
- 32.2. MNT 18.
- 32.3. Kálmány Lajos, EA 2853, 29.
- 32.4. MNT 18.
- 33.1. Pócs Éva gyűjtése
- 33.2. MNT 18.
- 33.3. P.Madar Ilona, 1967, 35.
34. MNT 18.
- 35.1. Oltyán Sándor, EA 466, 4.
- 35.2-3. MNT 18.
- 35.4. Nyáry Albert, 1906, 298.
36. Gönczi Ferenc, 1937, 222.
37. MNT 18.
38. Balassa Iván, 1963, 374.
- 39.1. Berze Nagy János, 1940, III. 67.
- 39.2. Diószegi Vilmos gyűjtése kakasdi /To/ telepeseknél
- 39.3. Grynaeus Tamás gyűjtése garai /Bb/ telepeseknél
- 39.4. Vajkai Aurél, 1943, 95.
- 39.5-6. Diószegi Vilmos gyűjtése kakasdi /To/ telepeseknél
- 39.7. Diószegi Vilmos, 1960/a, 91-92.
- 39.8. Diószegi Vilmos gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
- 40.1. Gönczi Ferenc, 1937, 225.
- 40.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 40.3. Györffy Györgyné gyűjtése; Polner Zoltán, 1978, 86.
- 40.4. Gönczi Ferenc, 1937, 225.
- 40.5. U.ott, 75.
- 40.6. Lencse Mátyás, EA 877, 15.
- 40.7. Sándor Mihályné, 1976, 201.
41. Kiss Lajos, 1919, 90.
42. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 43.1. Diószegi Vilmos, 1960/b, 40.
- 43.2. U.ott, 42.
- 43.3. László Gyula, 1934, 186-187.
- 43.4. Magyary-Kossa Gyula, 1929, I, 358. Forrásmegjelölés nélkül közli, mint fennmaradt "leírást".
- 43.5. Hegedüs Lajos, 1952, 129.
- 43.6. Bosnyák Sándor, 1980, 151.
- 43.7. Diószegi Vilmos gyűjtése kakasdi /To/ telepeseknél
- 43.8. Diószegi Vilmos, 1960/a, 91.
- 43.9. Diószegi Vilmos gyűjtése kakasdi /To/ telepeseknél

- 43.10. MNT 18. kakasdi /To/
telepeseknél
- 43.11. Diószegi Vilmos gyűjtése kakasdi /To/
telepeseknél
- 44.1. Hoppál Mihály gyűjtése
- 44.2. MNT 5.
45. Györffy István, 1916, 86.
46. Kisbán Eszter gyűjtése
- 47.1-3. Hoppál Mihály gyűjtése
48. MNT 18.
49. Kiss Lajos, 1919, 84.
50. MNT 18.
51. Wlislöcki, Heinrich, 1893, 139.
52. Vajkai Aurél, 1937, 146.
53. Ismeretlen közlő, 1893, 122. A szentlőrinci pálosok tulajdonában lévő "Postilla Guillermi super Epistoles..." c. könyv 1475-ös augsburgi kiadása borítójának belső oldalán latin és magyar nyelvű ráolvasások kéziratos bejegyzései között. A betűhív közlés "ÿ" betűjét "y"-vel, "w" betűjét "w"-vel jeleltük.
- 54.1. Pócs Éva gyűjtése
- 54.2. MNT 18.
- 54.3. Luby Margit, 1936, 70.
- 54.4. Béresné Bene Zsuzsánna, 1957, 191.
- 54.5. Grynaeus Tamás, 1974, 234.
- 54.6. Pócs Éva gyűjtése
- 54.7. Manga János, EA 506, 7.
- 54.8. Kálmány Lajos, EA 2813, 93.
- 54.9. U.ott, 50.
- 54.10. Balassa Iván, 1963, 122.
- 54.11. Pócs Éva gyűjtése
- 55.1. Szendrey Ákos, EA 2508, 29.
- 55.2. MNT 5.
- 55.3. Pócs Éva gyűjtése
- 55.4. Nagyiván, Tibolddaróc: Pócs Éva gyűjtése; Bükk-aranyos: Szoboszlayné Raffay Anna, EA 2374, 63.
- 55.5. Istvánffy Gyula, 1895, 366.
- 55.6. MNT 5.
- 55.7. Pócs Éva gyűjtése
- 55.8. Istvánffy Gyula, 1911, 295.
- 55.9. Benkóczy Emil, 1907/a, 100.
- 55.10. Pócs Éva gyűjtése
- 56.1. Karancskeszti: Pócs Éva gyűjtése; Recsk: Fehér Gyula, 1937, 222-223.
- 56.2. MNT 18.
- 56.3. Jankó János, 1902, 411.
- 56.4. Pócs Éva gyűjtése
- 56.5. Hatvan: P.Madar Ilona gyűjtése; Nagyrév: Pócs Éva gyűjtése
- 56.6-67.2. Pócs Éva gyűjtése
- 57.3. Égető Melinda gyűjtése
- 58.1. Viss: Pócs Éva gyűjtése; Megyaszó: MNT 5; Sárospatak: Mató József-Tarczy Sándor, EA 498, 198.
- 58.2. MNT 18.
- 59.1. Molnár Rózsa, EA 1060, 6.
- 59.2. Molnár Rózsa, EA 1057, 12.
60. Kálmány Lajos, 1891/b, II. 107.

61. Vajkai Aurél, 1943, 161.
62. Káldy József, 1908, 288.
63. Sándor Mihályné gyűjtése
64. Pócs Éva gyűjtése /hernád-németi adatközlőtől/
65. Kovács Endre, 1981, 200.
66. Vajkai Aurél, 1943, 137-138.
67. Istvánffy Gyula, 1896, 367; Herkely Károly, 1937, 183.
68. Jankó János, 1902, 252.
69. Somossy Miklós, 1896, 102.
- VIII. 2.
1. Diószegi Vilmos, 1960/b, 97.
2. Diószegi Vilmos gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
3. MNA
4. Diószegi Vilmos, EA 3049.
- 5.1. Pávay V.Ferenc, 1907, 357.
- 5.2. Vajkai Aurél, 1943, 162.
6. U.ott, 162-163.
- 7.1-2. MNA
8. Diószegi Vilmos, 1960/a, 90.
9. Vajkai Aurél, 1943, 151.
10. Bosnyák Sándor, 1980, 178.
11. U.ott, 167.
12. U.ott, 162.
13. Szendrey Zsigmond, 1937, 404.
14. Kovács Ágnes, 1943, I.21.
15. Kálmány Lajos, EA 2857, 74.
16. Diószegi Vilmos, 1960/b, 40.
17. Pávay V.Ferenc, 1907, 220.
18. Vajkai Aurél, 1943, 80-81.
- IX.
- 1.1. Borsodszemere: Diószegi Vilmos gyűjtése; Hegyhát: Nagy József, 1892, 67; Zalaegerszeg: Imre Sándor, EA 834, 2.
- 1.2. Kiskunfélegyháza: Nagy Ilona gyűjtése; MNA; Galgahévíz: Pócs Éva gyűjtése; Tura: P.Madar Ilona gyűjtése
- 1.3. Tóth István, 1906, 231.
- 1.4. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 1.5. Gönczi Ferenc, 1914, 291.
- 1.6. MNA
- 2.1. Vezseny: MNA, Tiszavárkony: MNT 18.
- 3.1-4.2. MNA
5. Gönczi Ferenc, 1914, 292.
- 6.1. MNT 20.
- 6.2-3. MNA
- 7.1. Vésztő: Oláh Andor és Grynaeus Tamás, EA P 239/1960, 8; Hajduszoboszló, Berettyóújfalu: MNT 18; Tiszaderzs: Pócs Éva gyűjtése
- 7.2. Szamoshát: Csúry Bálint, 135, I.48; Beregrákos, Visk: MNA; Nyírbátor, Hajdunánás, Hajdudorog: MNT 18; Szilágyság: Balázs Márton, 1891. 201.
- 7.3. Tizzaszöllős: Pócs Éva gyűjtése; Abaujszántó: Hoppál Mihály gyűjtése;

- Cigánd, Szakoly: MNT 18; Nyírtura: Békefy Margit gyűjtése; Nagyléta: MNT 18; Furta: Pócs Éva gyűjtése; Sárretudvari: P.Madar Ilona, 1967, 49; Kunmadaras: Pócs Éva gyűjtése; Tiszaszentimre: MNT 18; Pócs Éva gyűjtése; Békés: Oláh Andor, EA P 239/1960, 8.
- 7.4. Nagy Gyula, EA 2644, 1.
7.5. Pócs Éva gyűjtése
7.6. Gunda Béla, KLTE NI, O111.
8. MNT 15.
9. MNA
10. Oláh Andor, EA p 239/1960, 8.
11.1. Sándor Mihályné gyűjtése
11.2. MNT 20.
11.3. Fekete Lajos, 1907, 126.
11.4. MNA
12-13. MNT 20.
14.1-2. Pócs Éva gyűjtése
14.3. Polner Zoltán, 1978, 64.
14.4-5. MNA
14.6. Hoppál Mihály, 1976, 81.
14.7-9. MNA
14.10. Vajkai Aurél, 1943, 129.
14.11. Jankó János, 1893, 252-253.
14.12. Horváth István, 1971, 86.
14.13-14. MNA
14.15. Papp György, 1875, 323-324.
14.16. MNA
14.17. Benkő András, 1891, 362.
14.18. MNA
14.19-21. Kisbán Eszter gyűjtése
14.22-23. P.Madar Ilona gyűjtése
14.24. Hoppál Mihály-István Lajos, 1973, 65.
14.25-26. MNA
14.27. Kallós Zoltán, 1966, 154.
14.28. Ujváry Lajos gyűjtése; variánsok: Bosnyák Sándor, 1982, 122, 123; Ujváry Lajos gyűjtése
14.29. Bosnyák Sándor, 1982, 114.
14.30. MNT 18, kakasdi /To/ telepeseknél
14.31. MNT 20, kakasdi /To/ telepeseknél
14.32-33. Grynaeus Tamás gyűjtése garai /Bb/ telepeseknél
14.34. Diószegi Vilmos gyűjtése kakasdi /To/ telepeseknél
14.35. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
14.36. Bosnyák Sándor, 1980, 154.
14.37. U.ott, 287.
14.38. U.ott, 152-153.
14.39-43. U.ott, 153.
15. Kisbán Eszter gyűjtése
16.1. Ujváry Lajos gyűjtése; Bosnyák Sándor, 1982, 113.
16.2. Ujváry Lajos gyűjtése; Bosnyák Sándor, 1982, 114-115.

- 16.3. U.ott, 113-114. 5.1. Lábod: MNT 15; Surd: MNA
- 16.4. Ujváry Lajos gyűjtése; 5.2. MNA
Bosnyák Sándor, 1982, 113.
A zárójelbe tett toldalék 5.3. MNT 15.
a szöveg elmondása után, 5.4-6. MNA
a gyűjtő külön kérésére 5.7. MNT 15.
hangzott el.
- 16.5. Ujváry Lajos gyűjtése 5.8. MNT 18.
- 16.6. Bosnyák Sándor, 1982, 6-7.1. MNA
114. 7.2. MNT 18.
- 16.7. Dömötör Tekla és Pócs 8. MNA
Éva gyűjtése egyházas- 9. MNT 18.
kozári /Ba/ telepesek-
nél 10. Sebestyén Gyula, 1906,
417.
- 17-18. Kallós Zoltán, 1966, 11. Bosnyák Sándor, 1973, 288.
154. 12. Hoppál Mihály gyűjtése
- 19.1. MNA 13. Mató László, EA 495, 70.
- 19.2. Jankó János, 1891, 282; 14.1. Békefy Margit gyűjtése
U.ö, 1892, 199. 14.2. Hoppál Mihály gyűjtése
14.3. Diószegi Vilmos gyűjtése
14.4. Mató József-Tarczy Sán-
dor, EA 498, 390.
14.5. Hoppál Mihály gyűjtése
14.6-7. Diószegi Vilmos gyűjté-
se
- X.
- 1.1-3. MNA 15.1. Békefy Margit gyűjtése
- 1.4. Berze Nagy János, 1940, 15.2. Luby Margit, 1928, 202.
III. 260. 16. Gönczi Ferenc, 1937, 212.
- 1.5. MNA 17. Gönczi Ferenc, 1914, 295.
- 2.1. Lábod: MNT 15; Rinya- 18. Mató József-Tarczy Sándor,
szentkirály: MNA EA 498, 383-384
- 2.2. MNA 19. Pócs Éva gyűjtése
- 2.3. MNT 15. 20. Bene Zsuzsánna, 1964, 107.
- 2.4. Bolhás: MNT 18; Pata: 21.1. MNA
Gönczi Ferenc, 1937, 212;
Göcsej: Gönczi Ferenc,
1914, 299; Zalatárnok:
U.ott, 302. 21.2. Gönczi Ferenc, 1914, 302.
21.3. MNA
- 2.5. Diószegi Vilmos gyűjtése 22.1. Grynaeus Tamás gyűjtése
- 2.6. Berze Nagy János, 1940,
III. 261.
- 3.1. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 3.2-3. MNT 20.
- 3.4-4.3. Diószegi Vilmos
gyűjtése

- 22.2. Kovács Endre, 1981, 203.
- 23.1. Békefy Margit gyűjtése
23.2-24.4. MNT 18.
- 25.1. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 25.2. Oláh Andor, EA P 75/1954,
33.
- 25.3. MNT 18.
- 25.4. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 25.5. Istvánffy Gyula, 1896,
368.
- 25.6-8. MNT 18.
- 25.9-11. Pócs Éva gyűjtése
- 25.12. Matthiás Mátrainé Var-
ga Róza, 1908, 161.
- 25.13. Versényi György, 1884,
89.
- 26.1. MNT 18.
- 26.2. Luby Margit, 1936, 22-23.
- 27.1. Pócs Éva gyűjtése
- 27.2. Kovács Kázmér, EA 1403,
23.
- 27.3. Pócs Éva gyűjtése
- 28.1. MNT 18.
- 28.2. Csúry Bálint, 1935-1936,
I. 185.
- 28.3-5. MNT 18.
- 28.6. Pócs Éva gyűjtése
- 28.7-10. MNT 18.
- 28.11. MNT 15.
- 28.12. Korponay Oszkárné
gyűjtése
- 29.1. Grynaeus Tamás gyűj-
tése
- 29.2. Osváth József, EA 1371,
24.
- 29.3. Pócs Éva gyűjtése
- 29.4. MNT 15.
- 29.5. MNT 18.
30. P.Madar Ilona, 1967, 32.
31-32.1. MNT 18.
- 32.2. Mató László, EA 485, 66.
33. MNT 18.
- 34.1. Vargyas: Kisbán Eszter
gyűjtése; Bolhás, Kisbo-
dak, Szeremle: MNT 18.
- 34.2. MNT 18.
- 34.3. Gönczi Ferenc, 1914,
236.
- 34.4. Dömötör Tekla és Pócs
Éva gyűjtése egyházas-
kozári /Ba/ telepese-
knél
- 34.5. Richter M.István, 1898,
80.
- 35.1-36. MNT 18.
37. Dömötör Tekla és Pócs Éva
gyűjtése egyházaskozári
/Ba/ telepeseknél
38. Istvánffy Gyula, 1911, 299.
- 39.1-2. Pócs Éva gyűjtése
- XI. 1.
- 1.1. Istvánffy Gyula, 1896,
371.
- 1.2. Luby Margit, 1942, 223.
- 1.3. Farkas János, KLTE NI
304.
- 1.4. Székely Leó, 1896, 376.
- 1.5. Mató József-Tarczy Sán-
dor, EA 498, 382.
- 1.6. Mató László, EA 495, 70.
- 1.7. MNT 15.
- 1.8. Cseh István, EA 472, 184.
- 2.1. Pócs Éva gyűjtése
- 2.2. MNT 18.

- 2.3. Csúry Bálint, 1935-1936, I. 286. li: Magyary-Kossa Gyula, 1940, 242.
- 2.4. Juhász László, 1890, 427. 11. Kovács Endre, 1981. 203.
- 2.5. Luby Margit, 1928, 202. 12. Szendrey Zsigmond, 1928, 31.
- 2.6. Istvánffy Gyula, 1911, 295-296. 13. Horváth Ilona, EA 1358, 1.
- 2.7. Vajkai Aurél, 1937, 151. 14. Herman Ottó, 1914, 583.
- 3.1. Végh Ferenc, EA 453, 60. XI. 2.
- 3.2. Ipolyi Arnold, 1854, 148. 1. Bornemisza Péter, 1578, 806; Eckhardt Sándor /1955, 135./ közlése szerint. /Az "e" betű tompa ékezetét nem jelöltük./ Thury Etele, 1913, 200; Horváth Cyrill, 1921, 439; Bolgár Ágnes, 1934, 24.
- 3.3. Borovszky Samu, 1911, 166-167.
- 3.4. Varga János, 1877, 195.
- 4.1. MNT 15.
- 4.2. Molnár József, 1943, 67.
5. MNT 18.
6. Jakubovich Emil, 1920, 78-80; Horváth Cyrill, 1921, 515-516; Bolgár Ágnes, 1934, 8. Hibás olvasatát közli: Ipolyi Arnold, 1872, 5. A báró Nyáry-család bagonyai /Nyitra m./ levéltárából.
7. Thaly Kálmán, 1883, 364. A gróf Esterházy-család pozsonyi levéltárából /Esterházy Ferenc kéziratos receptkönyve/
- 8.1. Jankó János, 1893, 256.
- 8.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 8.3. Vajkai Aurél, 1943, 170-171.
- 8.4. Balázs Márton, 1891, 202.
9. Versényi György, 1885, 187.
10. Daday András, 1932, 136. Kézírtos bejegyzés gr. Balassy Zsigmond emlékkönyvében. Hiányosan köz-
- 2.1. Pócs Éva gyűjtése
- 2.2. Polner Zoltán, 1978, 62.
- 2.3. Ferenczi Imre, 1977, 338.
- 2.4. Kálmány Lajos, EA 2857, 33.
- 2.5. Ferenczi Imre, 1973-1974, 293.
- 2.6. Kálmány Lajos, EA 2857, 33.
- 2.7. Tápé: Györffy Györgyné, EA 2142, 36; Grynaeus Tamás gyűjtése; Szőreg, Szeged: Kálmány Lajos, 1891/b, II. 108; Apátfalva: Polner Zoltán, 1978, 62.
- 2.8. Horváth Ilona, EA 1358, 6.
- 2.9. Kecskemét: Ipolyi Arnold, 1854, 212; Kisújszállás: Fekete Lajos, 1907, 125.
- 2.10. Polner Zoltán, 1978, 62.
- 2.11. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 2.12. Pócs Éva gyűjtése
- 2.13. MNT 18.

- 2.14. Kálmány Lajos, 1891/a, 36.
3. Szendrey Zsigmond-Szendrey Ákos: Babonalexikon, MN Archivum, 166-182, "Szalma" címszó
- 4.1. Kálmány Lajos, EA 2860, 4.
- 4.2. P.Madar Ilona gyűjtése
- 4.3. Nagy József, 1896, 181.
5. Kálmány Lajos, EA 2853, 3.
6. Diószegi Vilmos gyűjtése
7. Kallós Zoltán, 1966, 155.
8. Kozma Ferenc, 1882, 36.
9. Pócs Éva gyűjtése
10. Benkő András, 1891, 360-361.
11. MNT 18.
- XI. 3.
- 1.1. MNT 18.
- 1.2. MNT 20.
2. SzNA, Hold
3. Polner Zoltán, 1978, 82.
- 4.1. Kálmány Lajos, 1887, 9.
- 4.2-4. Kovácsné, Székely Julia, 1975, 84.
- 4.5. Bosnyák Sándor, 1982, 72-73.
- 4.6. Bosnyák Sándor, 1980, 25.
- 5.1. Kiss Géza, EA 1978, 6.
- 5.2. Pócs Éva gyűjtése
6. Kálmány Lajos, 1887, 11.
7. Jankó János, 1892, 196.
- 8.1-9.1. Polner Zoltán, 1978, 83.
- 9.2. Versényi György, 1884, 89.
- 10.1. Pócs Éva gyűjtése
- 10.2. Kisbán Eszter gyűjtése
- 11.1-2. Pócs Éva gyűjtése
- 12.1. Szoboszlainé Raffay Anna, EA 2363, 36.
- 12.2. Pócs Éva gyűjtése
- 12.3. Zsigmond Konrád, EA 87, 50.
- 13.1. Gönczi Ferenc, 1914, 308.
- 13.2. MNT 20.
- 13.3. Kálmány Lajos, 1887, 12.
14. MNT 15.
15. Grynaeus Tamás gyűjtése
16. Bakos József, 1942, 93-94; Kósa László, 1979, 386.
17. Diószegi Vilmos gyűjtése
18. Bosnyák Sándor, 1977, 31.
19. Kálmány Lajos, 1887, 9.
20. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 21.1. Bosnyák Sándor, 1980, 25.
- 21.2. I.h.; variánsok: u.ott, 24-25.
- 21.3. U.ott, 26.
22. U.ott, 25.
- 23.1. Sebestyén Gyula, 1906, 415-416.
- 23.2. U.ott, 414-415.
- 23.3. MNT 20.
- 23.4. Kovács Endre, 1981, 201-202.
- 23.5. Grynaeus Tamás, 1974, 299.
- 23.6. Pócs Éva gyűjtése
- 23.7-10. Diószegi Vilmos gyűjtése

- 23.11. Grynaeus Tamás gyűjtése 23.39. U.ott, 80, 76.
- 23.12. Diószegi Vilmos gyűjtése 23.40. U.ott, 80.
- 23.13. Fehér Zoltán gyűjtése 24.1. U.ott, 75.
- 23.14. Sebestyén Gyula, 1906, 415. 24.2. U.ott, 79.
- 23.15. Diószegi Vilmos gyűjtése 24.3. U.ott, 84.
- 23.16. Sebestyén Gyula, 1906, 416. 24.4. U.ott, 81.
- 23.17. Berze Nagy János, 1940, II. 39. 25. MNT 18.
- 23.18. Diószegi Vilmos gyűjtése 26. Kálmány Lajos, 1891/b, III. 159.
- 23.19. Ferenczi Imre, 1973-1974, 295. 27.1. Aszaló Imre, EA 618, 32.
- 23.20-21. Grynaeus Tamás gyűjtése 27.2. MNT 20.
- 23.22-23. MNT 16. 27.3. Moór Elemér, 1935, 29.
- 23.24-26. Diószegi Vilmos gyűjtése 27.4. Révai Sándor, 1905, 295.
- 23.27. Berze Nagy János, 1940, III. 330. 27.5. Sebestyén Gyula, 1906, 416.
- 23.28. MNT 28. 27.6. MNT 18.
- 23.29. Bosnyák Sándor, 1973/a, 90. 27.7. Gönczi Ferenc, 1914, 298.
- 23.30-31. Diószegi Vilmos gyűjtése 27.8. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 23.32. MNT 18. 27.9. Polner Zoltán, 1978, 79.
- 23.33. Pócs Éva gyűjtése 28.1. Fehér Zoltán gyűjtése
- 23.34. Fehér Zoltán gyűjtése 28.2. Kiss Géza, 1937, 155.
- 23.35. Grynaeus Tamás gyűjtése 28.3. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 23.36. Györffy Györgyné, EA 2142, 20. 28.4. Berze Nagy János, 1940, III. 329.
- 23.37. Kovács Endre, 1981, 203. 28.5. MNT 15.
- 23.38. Polner Zoltán, 1978, 80. 28.6. Csalog Zsolt gyűjtése
- 28.7. Fehér Zoltán gyűjtése
- 28.8. Tildy Zoltán, EA 580, 9-10.
- 28.9. MNA
- 28.10. Pócs Éva gyűjtése
- 28.11. MNT 18.
- 28.12. Kiss Áron, 1892, 116-117.
- 28.13. Gönczi Ferenc, 1914, 308.

- 28.14. Németh Miklós, EA 456, 130.
- 28.15. Polner Zoltán, 1978, 79.
- 28.16-17. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 28.18. MNT 18.
- 28.19. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 28.20. Nagy Lajos, EA 124, 13.
- 28.21. MNT 18.
- 28.22. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 28.23. Berze Nagy János, 1940, 330.
- 28.24. Polner Zoltán, 1978, 81.
- 28.25. Nagy Czirok László, EA 2390, 25.
- 28.26-28. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 28.29. MNT 20.
- 28.30. Kálmány Lajos, EA 2857, 11.
- 28.31. Polner Zoltán, 1978, 80.
- 28.32. U.ott, 77.
- 28.33. Herkely Károly, 1937, 182.
- 28.34. Istvánffy Gyula, 1896, 368.
- 28.35. MNT 18.
- 29.1. Varga Károly, EA 614, 43.
- 29.2. Gönczi Ferenc, 1937, 213.
- 29.3. Polner Zoltán, 1978, 76.
- 30.1. Jankó János, 1902, 406.
- 30.2. Gaál Ferenc, 1878, 86.
31. Csalog Zsolt gyűjtése
32. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 33.1. Kálmány Lajos, 1887, 13.
- 33.2. Ferenczi Imre, 1977, 333.
- 33.3. Ferenczi Imre, 1973-1974, 299.
- 33.4. U.ott, 296.
- 33.5. MNT 18.
- 33.6. Berze Nagy János, 1940, III. 329.
- 33.7. Oltyán Sándor, EA 466, 57.
- 33.8. Kálmány Lajos, 1877, 11.
- 33.9. Szendrey Zsigmond, EA 347, 92-93.
- 33.10. MNT 18.
- 33.11. Kálmány Lajos, 1877, 11.
- 33.12. Csalog Zsolt gyűjtése
- 33.13. Gönczi Ferenc, 1937, 213.
- 33.14. Polner Zoltán, 1978, 75.
- 33.15. U.ott, 83.
- 33.16. U.ott, 75.
- 33.17. Kovács Endre, 1981, 212.
- 33.18. Polner Zoltán, 1978, 79.
- 33.19. U.ott, 78.
34. MNA
35. Pócs Éva gyűjtése
36. Polner Zoltán, 1978, 80.
37. U.ott, 81.
- 38.1. Apátfalva: U.ott 79; Kis-zombor: U.ott, 77, 78; Deszk: U.ott, 77.
- 38.2-3. U.ott, 78.
- 38.4-5. U.ott, 76.

39. Bálint Sándor, 1933, 175-176.
 40. Pócs Éva gyűjtése
 41. Szendrey Zsigmond, EA 347, 104.
 42. Tomori Viola, 1936, 673.
 43. MNT 18.
 44. Jankó János, 1892, 118.
 45. Nagy József, 1896, 180.
 46-47. MNT 20.
 48. Ferenczi Imre, 1977, 334.
 49.1. Pamlényi Sándor, 1880, 180.
 49.2. P. Madar Ilona gyűjtése
 50. Borbás Vince, 1875, 35.
 51. Bosnyák Sándor, 1973/b, 296.
 52. Temesváry Rezső, 1899, 9-10.
 53. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
 54. Wlislocki, Heinrich, 1893, 137.
 55. Temesváry Rezső, 1899, 15.
 56.1. Ipolyi Arnold, 1854, 248.
 56.2. Fekete Lajos, 1907, 125.
 57.1. Diószegi Vilmos gyűjtése
 57.2. Istvánffy Gyula, 1895, 113.
 58. Berze Nagy János, 1940, III. 262.
 59. Besenczi Sándor, 1970, 6.
 60. Csúry Bálint, 1935, I. 364.

61. Deák Geyza, EA 479, 161-162.
 62. Cseh István, EA 472, 185; EA 1979, 2-3.

XI. 4.

1. Kálmány Lajos, 1917, 310.
 2. Benkő András, 1891, 359.
 3.1. Kovács János, 1899, 42.
 3.2. Komáromy Andor, 1910, 52-53.
 4.1. Kolumbán Samu, 1895/b, 301.
 4.2. Monostor: Strausz Adolf, 1897, 129-130; Egyházaskér: Kálmány Lajos, 1893, 242-243.
 5.1. Kresz Mária, EA 2520, 33.
 5.2. Nagy József, 1892, 68.
 5.3. Gönczi Ferenc, 1937, 75.
 6. Diószegi Vilmos, 1960/a, -90.
 7. Benkő László, EA 640, 132.
 8. Kisbán Eszter gyűjtése
 9. Kolumbán Samu, EA 744, 1.
 10. Wlislocki, Heinrich, 1893, 140-141.

XII.

- 1.1. MNT 5.
 1.2-3. Diószegi Vilmos gyűjtése
 1.4. Juhász Mária, EA 2451.
 1.5-6. Pócs Éva gyűjtése
 1.7. Békefy Margit, KLTE NI 705.
 1.8. Marton József, EA 878, 5-6.
 1.9-10. MNT 5.

- 1.11. Pócs Éva gyűjtése
 1.12. MNT 5.
 1.13. MNT 15.
 1.14. Lencse Mátyás, EA 877, 14.
 1.15. Morvay Judit gyűjtése
 1.16. Diószegi Vilmos gyűjtése
 1.17. MNT 18.
 2.1. Pittner Károly, EA 1388, 40-41.
 2.2. Kálmány Lajos, EA 2860, 149.
 2.3. Sipos Eszti, 1876, 374.
 2.4. Pócs Éva gyűjtése
 2.5. Madocsa: MNA; Cigánd: MNT 15; Tinnye: MNA; Cikolasziget: MNT 15; Surd: MNA; Rimóc, Szentmártonkátá: MNT 5.
 3. MNT 18.
 4.1. Morvay Judit gyűjtése
 4.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
 4.3. Nyáry Albert, 1906, 298.
 4.4. Gunda Béla, KLTE NI 0111.
 4.5-6. MNT 5.
 4.7. P.Madar Ilona gyűjtése
 4.8. MNA
 5.1. MNT 11.
 5.2. Pócs Éva gyűjtése
 6.1. Györffy Györgyné, EA 2137, 117.
 6.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
 7. Vajkai Aurél, 1943, 105.
 8.1. Foktő-Dunaszentbenedek: Diószegi Vilmos gyűjtése; Hodász: K.Szabó Károly, EA 394, 1-2; Nagytárkány, Eger, Parád: Lázár Péter, EA 449, 76; Foktő: Diószegi Vilmos gyűjtése; Doboz: Csapó Józsefné, EA P 146/1968, 62.
 8.2. Sövényháza: Polner Zoltán, 1978, 123; Miske: Diószegi Vilmos gyűjtése
 8.3. MNT 20.
 9.1. Luby Margit, 1936, 23.
 9.2. MNT 20.
 10.1. Abaujvevecser: Diószegi Vilmos gyűjtése; Pányok: MNT 5.
 10.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
 10.3. MNT 5.
 11. MNA
 12. Diószegi Vilmos, 1960, 76-77.
 13.1. MNT 5.
 13.2. Somossy Miklós, 1896, 102.
 13.3. Vajkai Aurél, 1943, 103.
 14.1. Bosnyák Sándor, 1982, 121.
 14.2. Kallós Zoltán, 1966, 148.
 15.1. Bárdudvarnok, Cikolasziget; MNT 5; Szilágyság: Balázs Márton, 1891, 203; Temesváry Rezső, 1899, 79.
 15.2. Vajkai Aurél, 1943, 103.
 16.1. MNA
 16.2.-17. MNT 5.
 18. Szendrey Zsigmond-Szendrey Ákos, Babonalexikon, MN Archivum, 166-182, "Szenesvíz" címszó
 19.1-2. P.Madar Ilona gyűjtése
 19.3. Pócs Éva gyűjtése
 19.4. Grynaeus Tamás gyűjtése
 19.5. MNT 18.

- 19.6-9. MNT 5.
- 19.10. Nagy Lajos, EA 124, 5.
- 19.11-12. MNT 5.
- 19.13. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 20-21.1. MNT 5.
- 21.2. Gönczi Ferenc, 1914, 286.
- 21.3. MNT 5.
- 22.1. Györffy Györgyné, EA 2142, 13; Grynaeus Tamás gyűjtése
- 22.2-3. Polner Zoltán, 1978, 128.
- 22.4-5. MNT 5.
- 23.1. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 23.2. Jankó János, 1902, 410.
- 23.3. MNA
- 23.4-5. MNT 15.
- 23.6. Polner Zoltán, 1978, 135.
- 23.7-8. MNT 5.
- 23.9. Sebestyén Gyula, 1906, 412.
- 24.1. MNA
- 24.2. MNT 20.
- 24.3. Gönczi Ferenc, 1914, 286.
- 24.4. Sebestyén Gyula, 1906, 412-413.
- 24.5. MNT 18.
- 24.6. Vajkai Aurél, 1939, 196.
25. MNT 18.
26. Bakos József, 1942, 94-95; Kósa László, 1979, 386.
- 27.1. MNA
- 27.2-3. MNT 5.
- 28.1. Fehér Zoltán gyűjtése
- 28.2. Ferenczi Imre, 1977, 315.
29. Sebestyén Gyula, 1906, 412.
- 30.1. Pócs Éva gyűjtése
- 30.2. MNT 15.
- 31.1. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 31.2. Kánya Irén, 1926, 152.
- 31.3-4. MNT 18.
- 31.5. MNT 5.
- 31.6. Cikolasziget: MNT 18; Salánk: MNA
- 31.7. MNT 20.
- 31.8. Berze Nagy János, 1940, III. 266.
- 31.9. Diószegi Vilmos, EA 3052, 61.
- 31.10. MNT 18.
- 31.11. MNA
- 31.12. MNT 18.
- 31.13. Diószegi Vilmos, EA 3052, 59.
- 31.14-16. MNT 18.
- 32.2. Berze Nagy János, 1940, II. 38-39.
- 33.1. Diószegi Vilmos, EA 3052, 57.
- 33.2. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 34.1-2. MNT 18.
- 34.3. Bosnyák Sándor, 1980, 167.
35. Szilády Áron, 1873, 306-307.
- 36.1. Diószegi Vilmos gyűjtése; Fehér Zoltán gyűjtése
- 36.2. Pócs Éva gyűjtése
- 36.3. Gönczi Ferenc, 1914, 286.
- 37.1. Bosnyák Sándor, 1982, 121.
- 37.2. U.ott, 117.

- 38.1. Diószegi Vilmos, 1960/b, 79.
38. U.ott, 79-80.
- 39.1. Bosnyák Sándor, 1980, 166.
- 39.2-3. U.ott, 292.
- 39.4. Diószegi Vilmos, 1960/b, 80.
- 39.5. Bosnyák Sándor, 1980, 158.
- 39.6. Diószegi Vilmos, 1960/b, 80-81.
- 39.7. Bosnyák Sándor, 1973/b, 291.
- 40.1. MNT 18. kakasdi /To/ telepeseknél
- 40.2. Diószegi Vilmos, 1960/b, 80.
- 40.3. MNT 18. szárászi /Ba/ telepeseknél
- 40.4. Bosnyák Sándor, 1982, 120.
- 41.1. U.ott, 121-122.
- 41.2. Kallós Zoltán, 1966, 150.
- 41.3. MNT 5. hidasi /Ba/ telepeseknél
- 41.4-5. MNT 18. kakasdi /To/ telepeseknél
- 41.6. Diószegi Vilmos, 1960/b, 77.
41. U.ott, 80.
- 41.8. Kallós Zoltán, 1966, 148.
- 41.9. Bosnyák Sándor, 1980, 168.
42. U.ott, 166.
43. Kisbán Eszter gyűjtése
- 44.1. MNT 18. egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
- 44.2. Diószegi Vilmos, 1960/b, 77.
- 44.3. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
45. Lükő Gábor gyűjtése
- 46.1. MNT 18.
- 46.2. Diószegi Vilmos, 1960/a, 88-89.
- 46.3. Kallós Zoltán, 1966, 150.
- 46.4. Bosnyák Sándor, 1973/b, 292.
- 47.1. Bosnyák Sándor, 1980, 164.
- 47.2. U.ott, 167, 169, 292.
- 47.4. Kallós Zoltán, 1966, 149.
- 48.1. U.ott, 148.
- 48.2. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése; Kallós Zoltán, 1966, 149-150.
49. MNT 18. egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
- 50.1. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházaskozári /Ba/ telepeseknél
- 50.2. Diószegi Vilmos, 1960/b, 81.
- 50.3. Bosnyák Sándor, 1980, 165.
- 50.4. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése
- 51.1. Bosnyák Sándor, 1980, 168.
- 51.2. Ismeretlen szerző, 1942, 21-22; Ismeretlen gyűjtő, EA 1554, 2.
- 51.3. Diószegi Vilmos, 1960/b, 78.
- 51.4. U.ott, 57-58.
- 51.5. U.ott, 77-78.
- 51.6. Bosnyák Sándor, 1980, 166.
52. U.ott, 167.

- 53.1-2. Gönczi Ferenc, 1914, 287.
- 54.1. Berze Nagy János, 1940, II. 38.
- 54.2. SzDM LK
- 54.3. Berze Nagy János, 1940, III. 264.
- 54.4. Gönczi Ferenc, 1937, 199.
- 54.5. Gönczi Ferenc, 1937, 198-199.
- 55.1. MNA
- 55.2. Berze Nagy János, 1940, III. 257.
- 55.3. U.ott, II. 39.
- 55.4. MNT 20.
- 55.5. Polner Zoltán, 1978, 127.
56. Sebestyén Gyula, 1906, 410-411.
57. U.ott, 409-410.
58. Lőrincze Lajos, 1948, 43.
59. Székely László, 1943, 16.
60. Ismeretlen gyűjtő
61. Jankó János, 1893, 239.
62. Molnár József, 1943, 67.
63. Kallós Zoltán, 1966, 148.
- 64.1. Kovács Endre, 1981, 210.
- 64.2. Ferenczi Imre, 1977, 316.
- 64.3-5. Polner Zoltán, 1978, 127.
- 64.6. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 64.7. Kovács Endre, 1981, 210.
- 64.8. Polner Zoltán, 1978, 127-128.
- 64.9. Diószegi Vilmos gyűjtése
- 64.10. Polner Zoltán, 1978, 128.
65. Györffy Györgyné gyűjtése
66. MNT 5.
- 67.1. Veres Imre, 1875, 517.
- 67.2.-68. Benkő István, 1913, 431.
69. Nagy Ilona gyűjtése
70. Pócs Éva gyűjtése
- 71-72. MNT 18.
73. Luby Margit, 1936, 25.
74. Kisbán Eszter gyűjtése
- 75.1. Diószegi Vilmos, 1960/b, 82.
- 75.2-3. Vajkai Aurél, 1943, 103.
- 75.4. Dömötör Tekla és Pócs Éva gyűjtése egyházasköztársasági /Ba/ telepeseknél
- 75.5. Vajkai Aurél, 1943, 103.
- 75.6. Szendrey Zsigmond-Szendrey Ákos, Babonalexikon, MN Archivum, 166-182, "Szenesvíz" címszó
- 75.7. Horváth István, 1971, 68.
- 75.8. Kozma Ferenc, 1882, 35.
- 75.9. Kresz Mária, EA 2520, 44.
76. MNT 15.
77. Csűry Bálint, 1935, I. 409.
78. Pócs Éva gyűjtése
- 79-80. MNT 18.
81. Kisbán Eszter gyűjtése
82. Benkő András, 1891, 360.
83. Kallós Zoltán, 1966, 154.

84. Kallós Zoltán, 1966, 154.
85. Máriássy György "Egy néhány rendbeli lóorvosságok" c. kéziratos receptkönyvéből, OL.
86. Gönczi Ferenc, 1937, 200.
87. Polner Zoltán, 1978, 124.
88. MNT 18.

Felelős kiadó: az MTA Könyvtárának főigazgatója
A borítót tervezte: Murányi Zsuzsa
Alak: B/5 - Terjedelem (A/5):30.3 ív
Megjelenés: 1985. - Példányszám: 600
Készült az MTA Könyvtára házi sokszorosító
részlegében

